

ଶିଶୁପାଳ ବଧ

ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁରୀଶ୍ଵର
ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ସାର୍ ଶ୍ରୀ କାରମିବୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ
ପର୍ବ ନିବିଞ୍ଚନଗ୍ରନ୍ଥାକର କେ, ସି, ଆଇ, ଇ,
ଏମ, ଆଇ, ଏ, ଏସ୍, ଭୁଲିଙ୍ଗିଂ,
ସୋନପୁର ଷ୍ଟେଟ୍, ସମ୍ବଲପୁର
ଓଡ଼ିଶାକ ଦ୍ଵାରା ଅନୁଦତ୍ତ
ଓ ପ୍ରକାଶିତ

କୋଇ ୧୮୪୯
ଦିକ୍ଷିତର ୧୯୩୫
ସନ ୧୯୨୮

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୨୫ ମାତ୍ର

PRINTER
Padhanath Pathy,

FILE:
atyabadi Press,
Cuttack.

ଭୂମିକା

ଏହି ଭାରତବର୍ଷରେ ମହାକବିପ୍ରଣୀତ ହରିବିଜୟ ପ୍ରଭୃତି ଶତ ଶତ କାବ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାଳିଦାସପ୍ରଣୀତ କାବ୍ୟହୟ ଲଘୁ ହୟା ନାମରେ ଓ କିରତାର୍ଜୁନାୟ ଶିଶୁପାଳବଧ ନୈଷଧୀୟଚରିତ କାବ୍ୟହୟ ବୃହତ୍ସପ୍ତା ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଉକ୍ତ ବୃହତ୍ସପ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁପାଳବଧ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି କଥିତ ଅଛି ।

ସେହି ମହାକାବ୍ୟ ପ୍ରଣେତା ଦତ୍ତକଙ୍କର ପୁତ୍ର ମହାକବି ମାଘ-ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ମହାକବି କେଉଁ ସମୟରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ତାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିବା ସମ୍ଭବନା ନୁହେଁ, ତଥାପି ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅବଲୋକନ କରି ଅନେକଙ୍କ ମତ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏକପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପଥରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଅଛୁ ।

ମହାକବି ମାଘ ମାଳବଦେଶୀୟ ଧାର୍ବାଣଗରର ରାଜା ଶ୍ରୀଭୋଜଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । କାରଣ ବଞ୍ଚାଳ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଭୋଜ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ମହାକବି ମାଘ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ-ପ୍ରସୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଧାର୍ବାଣଗରକୁ ଆସି ନଗରର ବହୁଭାଗରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ନିଜ ପତ୍ନୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଶିଶୁପାଳବଧ କାବ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଳୋକ ଦେଇ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଲେ । ମାଘପତ୍ନୀ ଦ୍ଵାରପାଳକୁ କହିବାରୁ ଦ୍ଵାରପାଳ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିବେଦନ କଲା । ଗୁରୁର ଦେହରୁ ମାଘନାମକ ପଣ୍ଡିତ ଏ ନଗରକୁ ଆସି ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କି ରଜସର୍ମାପକ୍ଷ ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେ ସି ହିଁ ଦ୍ଵାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି ।

ରାଜା ଶ୍ରବଣ କରି ନିକଟକୁ ଆଣି ବୋଲି ଆଦେଶ କରିବାରୁ ଦ୍ଵାର-ପାଳ ମାଘପତ୍ନୀଙ୍କି ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ସାପାତ୍ କରାଇ ଯି ମାଘପତ୍ନୀ ସାପାତ୍ କରି ରାଜାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପଡ଼ି ଦେବାରୁ ରାଜା ପାଠକଲେ :—

“କୁମୁଦବନମୟଣୀ ଶ୍ରୀମଦମ୍ବୋଜନଗ୍ରୀ,
ତ୍ୟଜତ ମୁଦୁମୁକୁଟଃ ପ୍ରୀତିମୌଷ୍ଠଦବାକଃ,
ଉଦୟ ମହେମରଶ୍ମି ଯାତ ଶୀତାଂଶୁରସ୍ତ୍ର,
ହୃଦବଧୂଲିସିତାନାଂ, ଦ୍ଵା ବିବେଶେ ବିପାକଃ” ॥

(ଶିଶୁପାଳ ବଧ ୧୧ ଅ: ୨୪ ଶ୍ଳୋ:)

ରାଜା ପ୍ରଭୃତ ବର୍ଣ୍ଣନର ଅଭୁତ ଶ୍ଳୋକ ପାଠକର ମାୟାପତ୍ନୀଙ୍କ ଡିନିଲ୍‌
ମୁଦ୍ରା ଦେଇ କହିଲେ, ମାତଃ ! ଏହା ମୁଁ ଭୋଜନାଦି ଚଳାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ
କରିଅଛି । ପ୍ରଭୃତରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ଯିବ ।

ଜାହା ଶୁଣି ମାୟାପତ୍ନୀ ମୁଦ୍ରା ଗ୍ରହଣ କରି ମାର୍ଗରେ ଯାଚକମାନଙ୍କ
ମୁଖରୁ ସ୍ୱାମିଙ୍କ ଶାରଦଚନ୍ଦ୍ର କରଣ ଗୌରଗୁଣ ଶ୍ରବଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ
ଅର୍ଥଦାନ କରି କରି ଶେଷରେ ଶୂନ୍ୟହସ୍ତରେ ସ୍ୱାମିଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ
କରି ସ୍ୱାମିଙ୍କ ସମସ୍ତ ବବରଣ କହିବାରୁ ସାଧୁକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଅଛି, କିନ୍ତୁ
ଅନ୍ୟ ଭକ୍ତମାନେ ଅସୁଅଛନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କୁ କଣ ଦେବା ବୋଲି ସ୍ୱାମୀ
କହିଲେ । ଜଣେ ଭକ୍ତ ମାୟା ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବସ୍ତ୍ରାବଶେଷମାତ୍ର ଦେଖି
କହିଲା :—

“ଅଶ୍ୱାସ୍ୟ ପର୍ବତକୁଳଂ ତପନୋଷ୍ଠତପ୍ର—

ମୁଦ୍ରାମଦାବବଧୁରାଣି ଚ କାନନାନି,

ନାନା ନଦାନଦଶତାନି ଚ ପୁରସ୍ମିତ୍ତ୍ୱ,

ଭକ୍ତୋଽସି ଯଜ୍ଞଳଦ ସୈବ ତବୋତ୍ତମା ଶ୍ରୀଃ” ।

ଭକ୍ତଙ୍କ କଥନାନନ୍ତର ମାୟାପତ୍ନୀ କହିଲେ :—

“ଅର୍ଥା ନ ସନ୍ତି ନ ଚ ମୁଷ୍ଟତ ମାଂ ଦୁରାଣା,

ତ୍ୟାଗାନ୍ତ ସଙ୍କୁଚତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭତଂ ମନୋ ମେ,

ଯାଚ୍ଛା ଚ ଲଭକକରା ସ୍ୱବଧେ ଚ ପାପଂ,

ପ୍ରାଣାଃ ସ୍ୱୟଂ ବ୍ରଜତ କାଂକୁ ବିଲମ୍ବିତେନ” ।

ତହିଁଠରେ ମାୟାପତ୍ନୀ କହିଲେ ଦେବ ! ମୋ ମନରେ ଅର୍ଥସ୍ଥାନତାର
କିଛି ଅଦୌ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯାଚକନୈରାଶ୍ୟ ମୋ ମନରେ ପୀଡ଼ା ଦେଉଅଛି,—

“ଦାରଦ୍ରୁ୍ୟାନଳସନ୍ତାପଃ ଶାନ୍ତଃ ସନ୍ତୋଷବାରଣା,

ଯାଚକାଶାବଧାତାନ୍ତର୍ଦ୍ଧାହଃ କେନୋପଶାମ୍ୟତ ।”

ତଥାପି—“ନ ଭକ୍ତା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷେ ପତତ ଦୁରବସ୍ଥାଃ କଥମୁଶଂ,

ଲଭନ୍ତେ କର୍ମଣି ହି ଜପପଢ଼ାନ୍ କାରୟତ କଃ,

ଅଦଭୈବ ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହପତ୍ତରସାବସ୍ତ୍ରମୟତେ,

କ୍ଳା ପାମଃ କାଂ କୁର୍ମେ ଗୁହଣି ! ଗହନୋ ଜୀବନବୟଃ” ।

ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଯାଚକମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଯାଚକମାନେ ଗଲପରେ ମାଘପଣ୍ଡିତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କହିଲେ,—

“ବ୍ରଜତ ବ୍ରଜତ ପ୍ରାଣା ଅର୍ଥୁନି ବ୍ୟର୍ଥତା ଗତେ,
ପଶ୍ଚାଦପିତ୍ତ ଗନ୍ତବ୍ୟ କୁ ସାର୍ଥଃ ପୁନଃସାଦୁଷଃ” ॥

ତତ୍ପରେ ସ୍ବାମୀ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ମାଘପଣ୍ଡିତ ଜ୍ଞାନ କର କହିଲେ :—

“ସେବନେଷୁ ଗୁହ୍ୟଂ ଯସ୍ୟ ଦାସବଞ୍ଚୁଭ୍ୟଃ ପୁରୀ,
ହାଦ୍ୟ ଭାର୍ଯ୍ୟାସହାୟୋଽୟଂ ମୃତୋ ବୈ ମାଘପଣ୍ଡିତଃ” ।

ତତ୍ପରେ ରାଜା ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପଲୋକ ଦୃଷ୍ଟନ୍ତୁ ଶ୍ରବଣ କରି ଶତ ବ୍ରାହ୍ମଣକଦ୍ୱାରା ପରିବୃତ ହୋଇ ନିଜେ ମୌନା ହୋଇ ପାଦଗମନରେ ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପରତ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲେ ।

ତତ୍ପରେ ମାଘପଣ୍ଡିତ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ ହେ ରାଜନ୍ ! ପଣ୍ଡିତେ ଅପଣଙ୍କ ଦେଶକୁ ଆସିଲେ ତ ଘରକୁ ଆସିଲେ, ଅପଣ ତାଙ୍କର କାନ୍ଦ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତୁ । ରାଜା ଶୁଣି ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଗତାୟୁ ଶରୀର ନର୍ମଦା ଡାରକୁ ନେଲେ, ମାଘପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାମିସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧି ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ମାଘଙ୍କ ଉତ୍ତରବିଧି ପୁଣ୍ୟପରି ସମ୍ପାଦନ କଲେ । ତତ୍ପରେ ରାଜା ଶୋକାକୁଳିତ ହୋଇ କୃଷ୍ଣତାରେ ପ୍ରତିପତ୍ନୀକୃତ ଧାରଣ କଲେ ।

୧୩୭୧ ସାଲରେ ଜୈନମେରୁ ତୁଙ୍ଗାଗୁରୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ—ଶ୍ରୀଭୋଜ ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବିଦ୍ୱବତ୍ତ ଓ ପୁଣ୍ୟବତ୍ତ ସର୍ବଦା ଶ୍ରବଣ କରି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଶ୍ରୀମାଳିନୀମଳ ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କ ନିବାସ ଗ୍ରାମକୁ ଲୋକ ପଠାଇ ତାଙ୍କୁ ହିମଗଡ଼ରେ ନିଜ ରାଜଧାନୀ ସମ୍ମାନପୂର୍ବକ ଅଣାଇ ବହୁସମାଦରପୂର୍ବକ ନିଜ ପଲ୍ଲଙ୍କ ସମୀପେ ମାଘଙ୍କ ପଲ୍ଲଙ୍କ ସନ୍ଧିବେଶ କରାଇ କାବ୍ୟାଳାପରେ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ କିଛିଦିନ ଅତିବାହିତ ପରେ ମାଘ ସ୍ବସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଲେ ।

ଏକଦା ଶରଦ୍ୱରତ୍ତରେ ଶ୍ରୀଭୋଜ ମାଘଙ୍କ ବରୁଣ ଅବଲୋକନ କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ସ୍ବସୈନ୍ୟ ଓ ପାରିଷଦ ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଅକମ୍ପାତ୍ ଶ୍ରୀମାଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମାଘପଣ୍ଡିତ ସନ୍ୟାସ ପାଇ ଶ୍ରୀଭୋଜଙ୍କୁ ନିଜ

ମାଘପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପରଲୋକ ପରେ ରାଜା ଶ୍ରୀଭୋଜ ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଶ୍ରୀମାଳ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ମାଘଙ୍କ ଛାତିମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ କହିଲେ, ମାଘ-ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ବନା ଏହି “ଶ୍ରୀମାଳ” ଗ୍ରାମ ଆଜିଠାରୁ “ଭିକ୍ଷମାଳ” ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲା । ସେହି ଗ୍ରାମ ଭିକ୍ଷମାଳ ନାମରେ ବହୁଦିନ କଥିତ ହୋଇ କାଳକ୍ରମରେ “ଭିକ୍ଷମାଳ” ଆଜି ଧାରଣ କଲା ।

୧୮୨୭ ବର୍ଷମାଘରେ କାହାଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ, ଶିଶୁପାଳବଧ କାବ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ସୁରତ ନଗରରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଯେ “ଭିନ୍ନମାଳ ବାସୁଦେବ ଦତ୍ତକ-ସୁନୋମହାବେଦ୍ୟାକରଣସ୍ୟ ମାଘସ୍ୟ କୃତ ଶିଶୁପାଳବଧ କାବ୍ୟ” ଲିଖିତମସ୍ତା, ଏହିପରି ଖେପରେ ଲେଖାଥିଲା । କର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଗ୍ରାମକୁ “ଭିନ୍ନମାଳା” ବୋଲି କହୁଅଛନ୍ତି । ପ୍ରୋକ୍ତ ଗ୍ରାମ ଗୁଜରାଟ ଏବଂ ମାରବାଜ ଦେଶର ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ ବୋଲି ପ୍ରତୀତିତ୍ୱବତମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଅଛନ୍ତି ।

୧୩୩୪ ବିନାମାଢ଼ରେ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାଚନ୍ଦ୍ରବିରଚିତ ପ୍ରଭାବକବିତର
ଚତୁର୍ଥଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଲିଖିତ ଅଛି ।—

“ଶ୍ରୀବିକର୍ଷି ପ୍ରଭୋଃ ପାନ୍ତୁ ବାଚଃ ଧର୍ମପରେଳିମାଃ,
ଅନାଦ୍ୟବିଦ୍ୟାସଂସାରା ଯଦୁପାସ୍ତେଭଦେଳିମାଃ ।
ସୁପ୍ରଭଃ ପୂର୍ବଜୋ ଯସ୍ୟ ସୁପ୍ରଭଃ ପ୍ରଭାତବତୀମ୍,
ତେବିନ୍ଦିତ୍ରାଗ୍ରାସ୍ୟ ଯସ୍ୟ ମାଘଃ କବ୍ୟଶ୍ଚରଃ” ।

ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀ ସ୍ବାଧ୍ୟାୟ ବେଷାଳକ୍ଷ୍ୟ ଜରଜ୍ଜରଃ,
ଅସ୍ତି ଗୁର୍ଜର ଦେଶୋନ୍ୟସକ୍ତରାଜନ୍ୟ ଦୁର୍ଜରଃ ।
ତସ୍ୟ ଶ୍ରୀମାଳମିତ୍ୟସ୍ତି ପୁରଂ ମୁଖମିବ ସିତେଃ,
ଚୈତ୍ୟୋପରିସ୍ଥ କୁମ୍ଭାଳ ଯନ୍ତ୍ର ଚୈତ୍ୟମଣୀୟତେ ।

ନୃପଃ ଶ୍ରୀବର୍ମଲତାଂଶ୍ୟଃ ଶତ୍ରୁ ମର୍ମଭଦ୍ରାଂଶମଃ ।
 ତସ୍ୟ ପୁପ୍ପବ ଦେବୋଽସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ମିତଭ୍ୟାଃ କଳ,
 ତସ୍ୟ ପୁତ୍ରାବୁତ୍ସବଂଶାବିବ କଣ୍ଠସ୍ତର ଶମୋ ।
 ଅଦ୍ୟୋଦତଃ ସ୍ତୁ ରେକ୍ଷତେ ଦ୍ରୀଞ୍ଜୟୁଷ୍ଠ ଶୁଭକରଃ,
 ଦତ୍ତବିତ୍ତୋଽନୁଜୀବିତ୍ୟୋ ଦତ୍ତବିତ୍ତ ସୁଧର୍ମଧୀଃ ।
 ତସ୍ୟ ଶ୍ରୀଭେଜରୂପାଲୋ ବାଳମିତ୍ରଂ ବବାଶ୍ଚରଃ,
 ଶ୍ରୀମାଦ୍ୟୋନନନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟନ୍ତଃ ଶୀଳଚନ୍ଦନଃ ।
 ଯଦଂ ଯୁଗୀନଲେକସ୍ୟ ପାରସାରସ୍ପତାୟିତଂ,
 ଶିଶୁପାଳବଧଂ କାବ୍ୟଂ ପ୍ରଶସ୍ତିର୍ଯସ୍ୟ ଶାଶ୍ବତା ।
 ଶ୍ରୀମାଦ୍ୟୋଽସ୍ତ୍ରାଘ୍ୟାଃ ଶ୍ଳାଘ୍ୟଃ ପ୍ରଶଂସ୍ୟଃ କସ୍ୟ ନାଭବତ୍,
 ଚିତ୍ତଜାତ୍ୟହରା ଯସ୍ୟ କାବ୍ୟଗଙ୍ଗୋମିବସୁଷଃ ।

ରମ୍ୟାମୁପମିତଭଦ୍ର ପ୍ରପଞ୍ଚାଶ୍ୟାଂ ମହାକଥାଂ,
 ସୁବୋଧ କବିତାଂ ବିଦ୍‌ବଦୁତ୍ତମାଙ୍ଗବିଧୁନନାଂ ॥

ଏହି ଲେଖାରୁ ଓ କବିବଂଶବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଶ୍ରୀବର୍ମଲ-
 ରାଜାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ସେନାପତି ସୁପ୍ରଭବ ଦେବ ଥିଲେ, ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦତ୍ତକ-
 ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଦତ୍ତକଙ୍କ ପୁତ୍ର ମାଘ ଶ୍ରୀଭେଜ ରାଜାଙ୍କ ସମକାଳୀନ
 ଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧ ଯଦୁରୁ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀୟ ୧୧୦୦ ବର୍ଷରେ
 ମାଘକବି ଶ୍ରୀଭେଜଙ୍କ ସମୟରେ ଥିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ମାଘକବି
 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀୟ ୯୦୦ ବର୍ଷରୁ ଅର୍ବାଚୀନ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ କାଶ୍ମୀର ଦେଶର
 ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧନାଚାର୍ଯ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀୟ ୯୦୦ ବର୍ଷରେ “ ଧୂନ୍ୟା ଲେକର
 ଦ୍ବିତୀୟ ଦ୍ୟୋତରେ ” ହାସାକୁଳଃ ପରପତନ୍, ଅ: ୪୨୭ ଶ୍ଳୋ: କାବ୍ୟ-
 ମାଳାର ୧୧୪ ପୃଷ୍ଠାରେ “ରମ୍ୟା” କାବ୍ୟମାଳାର ୧୧୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ଶିଶୁପାଳବଧ
 କାବ୍ୟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।

ପୁଣି ଶିଶୁପାଳବଧ ୨୧: ୧୧ ଶ୍ଳୋ: ରେ ମାଘକବି ନ୍ୟାସଗ୍ରନ୍ଥ ସ୍ମରଣ
 କରିଅଛନ୍ତି, ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଯେ ନ୍ୟାସ ପ୍ରଣେତା ଜନେନ୍ଦ୍ର
 ବୃଦ୍ଧିପାଦାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରେ ମାଘାବିର୍ଭବ ।

ଶିଶୁପାଳବଧ କାବ୍ୟରେ—ଧର୍ମନାର, ଧର୍ମନାଥ, ଧର୍ମଲତା, ବର୍ମଲତା, ଧର୍ମଦେବ, ବର୍ମଲତା, ବର୍ମନାମ, ବର୍ମଲୀଳା, ଏହିପରି ନାନାବଧ ଧାର୍ମିକ ଉପଲବ୍ଧ ହେବାରୁ ବର୍ମଲ ଶବ୍ଦଟା ମଧ୍ୟ ନାମ କବି ଜାଣି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଶିଶୁପାଳବଧ ଭିନ୍ନ କବିଙ୍କର ଅନ୍ୟ-କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଦ୍ରାସିତାବଳରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିବା ଶ୍ଳୋକଦୁଇଟି ସେମେନ୍ଦ୍ରକବି ମାଧବୁତ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟରେ କହି ଅଛନ୍ତି, ଅତଏବ ମାଧବକବିଙ୍କର ଅନ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ ।

“ଶୀଳଂ ଶୈଳତଟାତ୍ ପତତ୍ତୁଭଜନଃ ।

✽	✽	✽
✽	✽	✽
✽	✽	✽ ।”

“ନାରୀ ନିତମୁଫଳକେ ପ୍ରତିବନ୍ଧମାନା,

✽	✽	✽
✽	✽	✽
✽	✽	✽ ।”

ଇତ୍ୟାଦି । ବିଚ୍ଛିନ୍ନଦେବ ନିଜ ଔପଦ୍ୟବିଚାରରସାରେ ସେଥିପାଇଁ ଲେଖି-ଅଛନ୍ତି ଯେ—

“ବୁଦ୍ଧସିଦ୍ଧିେ ବ୍ୟାକରଣଂ ନ ଭୁଜ୍ୟତେ,

✽	✽	✽
✽	✽	✽
✽	✽	✽ ।”

କିନ୍ତୁ ଉପମିତରବ ପ୍ରପଞ୍ଚକଥାର ସମାପ୍ତିରେ ୯୭୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଅବ୍ଦରେ ଏହି ଶିଶୁପାଳବଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ବିଷୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଗାର୍ମଣ୍ୟ ଦେଶବାସୀ କ୍ଲାଟ୍ ପଣ୍ଡିତ Dr. F. Klatt, ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ମାଧବକବି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀୟ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ । ତଦେଶବାସୀ ଯାକୋବା ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ କହି ଅଛନ୍ତି, Prof. Jacobi. “We therefore cannot Place Magha later than about the middle of sixth century.” ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦୀୟ ୬^ଠ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରୁ ମାଧବକବି ଅର୍ବାଚୀନ ନୁହନ୍ତି । ତାରୁନାଥ ଡର୍କ ବାଚସ୍ପତି ବାଚସ୍ପତ୍ୟକୋଷରେ ମାଧପଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କାଳରେ—

“ତାବତ୍ତା ଭାରବେର୍ତ୍ତା ଯାବନ୍ମାଦୟା ନୋଦୟଃ” ବୋଲି ଯାହା ଉଦ୍ଭଟ କବିତାନ୍ତର୍ଗତରେ ପ୍ରମାଣ କର ଅଛନ୍ତି । ତହିଁରେ କ୍ଳାନ୍ତପଣ୍ଡିତ ଏହି ଶ୍ଳୋକ କୌଣସି ଉଦ୍ଭଟ କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉନାହିଁ ବୋଲି ତାରାଣାଥଙ୍କୁ ଅସେପ କରଅଛନ୍ତି । କାଶୀର ଦେଶବାସୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତ ଜୟାପୀତଭଟ୍ଟ ମଧ୍ୟ ତାରାଣାଥଙ୍କୁ ଅସେପରେ ଯୁକ୍ତି କର ନାହାନ୍ତି ।

ଏହି ଶିଶୁପାଳବଧ କାବ୍ୟପୁସ୍ତକ ବହୁ ପରଞ୍ଚମରେ ରାଜଗୁରୁ ପର୍ବଣୀ କର ଉପାଧ୍ୟାୟ ନାରାୟଣ ଭଟ୍ଟ ୧୭୯୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଅବ୍ଦରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିବା ହସ୍ତଲେଖା ସଂଗ୍ରହ କର ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ ।

ତାରାଣାଥଙ୍କ ଭାରବିକଭା, ମାଘୋଦୟ ପ୍ରଭୃତ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଭାରବିକବିଙ୍କ କବିତାର୍ଜୁନାୟ ଓ ମାଘବିକ ଶିଶୁପାଳବଧ ପ୍ରାୟ ଏକଧରଣର ଚତୁରତା କୁହାଯାଇ ପାରେ । କାରଣ ଭାରବିକ କାବ୍ୟର ଅନ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ, ସର୍ଗ ସମାପ୍ତିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ, ଶିଶୁପାଳ ବଧର ଅନ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ସର୍ଗ ସମାପ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଶଙ୍କର ପ୍ରୟୋଗ । ଭରସ୍ କାବ୍ୟ ଭାରତ ଚରିତ । କିନ୍ତୁ କେଉଁ କବି ପ୍ରାଚୀନ ଓ କିଏ ଅର୍ବାଚୀନ ତାହା ଏ ସ୍ଥଳର ସମାଲୋଚ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଏହି ସ୍ପର୍ଶପୁରଜଗତ୍ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଇତିହାସ ପୁରାଣାଦିରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ । ପୂର୍ବକାଳରେ ମହାତ୍ମା ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ ପରଶୁରାମ ଯୁଦ୍ଧରୁ ବରତ ହୋଇ ଶାନ୍ତଚିତ୍ତରେ ଏଠାରେ ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟାପି ସେହି ଯଜ୍ଞର ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡର ଗର୍ଭଚିହ୍ନ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ତାଙ୍କର ଜନନୀ ରେଣୁକାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ଯେଉଁ ଅତ୍ୟାଚାର କରିଥିଲେ ସେହି ଦେବୀ ରେଣୁକାଙ୍କର ସୁରେଶ୍ଵରୀ ନାମକ ପୀଠ ଅନ୍ୟାପି ରହିଅଛି । ପରଶୁରାମ ନିଜର ବୀରତାବ୍ୟଞ୍ଜକରେଣୁ ଏଠାରେ ପ୍ରୋଥିତ କରି ନିଜର ବୀରଦର୍ପକୁ ସମାହୃତ କରି ଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟାବଧ ସେହି ଗର୍ଭର ରେଣୁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସ୍ପର୍ଶକଲେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେଉଅଛନ୍ତି ।

ପୂର୍ବକାଳରେ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ ଶ୍ରୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣମେରୁ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଆଗମନ କରିବା ସମୟରେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣବୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟାପି ତାହା ପ୍ରାୟ ହେଉଥିବାରୁ ପ୍ରବାଦ ନୁହେଁ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ । ସେହି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ରସରୁ ବିଶୁଳ ବୃଷ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧମଣା ଫରିମାଣ, ସମସ୍ତ ସମାନ ଅଟେ ।

କଳାପାହାଡ଼ର ଅତ୍ୟାଚାର ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ଶେଷର ପଣ୍ଡାମାନେ ଭାତ ହୋଇ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥାଦି ଶ୍ରୀମୁର୍ତ୍ତିସମ୍ବନ୍ଧେ ଘେନିଆଁ ଏହି ନଗରର ନିକଟସ୍ଥ କୁଟ-ସୋମଲୋନାମକ ସମ୍ବଲତ ପର୍ବତର କୁଟରେ (କୁଟସ୍ଥ କନ୍ଦରରେ) ଲୁଚି ରଖି ସେଇ ଉପଦ୍ରବ ଶାନ୍ତି ହେଲା ଉତ୍ତରୁ ଘେନି ଶ୍ରୀଶେଷକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ପୁଣି ଅତ୍ୟଧିକ ମଧ୍ୟ ଅଣି * ତରଞ୍ଜନାମକ ଗ୍ରାମରେ ଶ୍ରୀନୀଳାଦ୍ରୀନାଥଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ପରେ ଘେନିଗଲେ । ଅତ୍ୟଧି ନୀଳାସ୍ଥାନର ଲୋକେ ଗୁଣ୍ଡିଚାଯାତ୍ରା ସମୟରେ ପୁରୀ ଯାଇ ନପାରିଲେ ଏହି ରାଜ୍ୟସ୍ଥ ତରଞ୍ଜରେ ରଥ-ଦ୍ଵିଜାୟାରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ରଥରେ ଦର୍ଶନ କରି ନିଜକୁ ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ମନେ କରନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥାନର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ବେରଣୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁର ଗୁଣାଦର୍ଶନାମ-ପୁସ୍ତକରେ ସବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।

ନୀଳାଦ୍ରୀ ମହୋଦୟନାମକ ଅତିପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ମାଳବ-ଅବନ୍ତୀ-ଭକ୍ତସୁନୀର ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀଶେଷ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରାକରି ଏହି ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗମନକରି ମହାନଦୀର ଉତ୍ତର ତୀରରେ ସୁନ୍ଦାରୀର ସ୍ଥାପନକରି ସ୍ନାନଭୋଜନାଦି ସମାପନ ପରେ ନଦୀ ପାର ହୋଇ ଏହି ନଗରରେ ପୂର୍ବଦିଗସ୍ଥ ମହାନଦୀ ଓ ତେଲନଦୀର ସଂଗମିତ ପବିତ୍ରସ୍ଥାନରେ ପୁଣ୍ୟାଗମରେ ଶ୍ରୀରାମେଶ୍ଵର ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରୋକ୍ତ ଅରମରେ ନିଜର ସୁନ୍ଦାରୀ ଓ ଶିବିର ସମ୍ମାପନ କରି ଆନନ୍ଦମନରେ ରାତ୍ରି ପାପନପୁରକ ପ୍ରସ୍ତରରେ ପୁଣି ଶ୍ରୀଶେଷ ଅଭିମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଯଥା—ନୀଳାଦ୍ରୀ ମହୋଦୟେ—

“ଅବନ୍ତୀନଗରସ୍ଥେ ଶ୍ଵ ଚରୁର ନୀଳରୂପରଂ,
ଉତ୍ତରଂ ତୀର ମାସାଦ୍ୟ ମହାନଦ୍ୟା ମନୋରମଂ,
ବିଶ୍ରାମ୍ୟ ଭୋଜନାଦ୍ୟଂ ଶ୍ଵ ଚକ୍ରଂ ପର୍ବେ ମୁଦାନୁତାଃ,
ତତୋ ମହାନଦ୍ୟା ତୀର୍ଥଂ ପୁଣ୍ୟାଗମେ ପ୍ରବେଶିତାଃ ।”

*   *   *

“ପୁଣ୍ୟଂ ପର୍ବତମୋଧୁଂସି ପୁଷ୍ପମସ୍ତି ମହାତଳେ,
ଏକଦିଗ୍ରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଖ୍ୟଃ ଶିବୋଽପ୍ୟସ୍ତି ଶିତୋମହାନ୍ ।”

ଅତ୍ତ ମଧ୍ୟ ନୀଳାଦ୍ରୀମହୋଦୟର ଏକସ୍ଥାନରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ—

“ପଣ୍ଡିତସ୍ୟାଂ ଦିଶି ଶ୍ରେଷ୍ଠୋ ବନ୍ଧ୍ୟୋ ନାମ ଗିରିନୁପ ! ,

ବର୍ତ୍ତତେ ଗୁଣ ବୈ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ପାଦଦ୍ବୟଂ ପୁରଃ,
 ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା ଚକ୍ରପୁରାତନାନ୍ ଗିତାମ୍ୟସୌ,
 ମହାନଦୀତ ବିଶ୍ୟାତା ପୂର୍ବସାଗରଗମିନୀ,
 ବର୍ତ୍ତତେ ପୃଥିବୀନାଥ ! ଗଙ୍ଗେବ ମୁକ୍ତିଦାୟିନୀ,

* * * * *

ତସ୍ମାପୁଣ୍ୟତମାଭୁପ ! ନଦୀ ଚନ୍ଦ୍ରୋତ୍ପଳାଭ୍ୟା ॥

* * * * *

ତସ୍ୟାସ୍ତ୍ରୀରେ ସ୍ଥିତା ପୁଣ୍ୟା ସୁବର୍ଣ୍ଣାଖ୍ୟାପୁରାତନଃ ।” ॥

ଏହିପରି ଅଗ୍ନିପୁରାଣରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ;—

“ଉତ୍କଳେଷୁ ନୟଃ ପୁଣ୍ୟାଃ ପୁଣ୍ୟା ମାର୍ଜାରଳେଶ୍ବରୀ,
 ସୁବର୍ଣ୍ଣାଖ୍ୟାପୁରା ପୁଣ୍ୟା ପୁଣ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରୋତ୍ପଳାନଦୀ” ॥

ବାର ସର୍ବସ୍ୱନାମକ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମଧ୍ୟ-ପାଣ୍ଡବ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ-
 ଠାରୁ ଏହି ଚୌଦାନବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ବିଶେଷଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।

ଇତିହାସ କହେ ଯେ ଏହା ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳର ରାଜାମାନା ଥିଲା । ମୌର୍ଯ୍ୟଅଧିକାରପରେ କଳିଙ୍ଗ ରାଜାମାନେ କୋଶଳର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ଚୈତ୍ରବଂଶର ରାଜାମାନେ ସେହି କୋଶଳରୁ ଆସିଥିବାରୁ ଖାରବେଳ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ମହାମେଘବାହନ ଉପାଧି ହୋଇଥିଲା । କୋଶଳର ରାଜାମାନା ପ୍ରଥମରେ ଓଡ଼ିଆନାମାକୁଳରେ ଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳରେ ଗୁପ୍ତବଂଶନାମକ ରାଜା ଥିଲେ । ଉକ୍ତ ବଂଶର ରାଜା ଶିବଗୁପ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମେନୟ ମହାଭବଗୁପ୍ତ ଉତ୍କଳ ଜୟ କରି ରାଜା ହେଲେ ଏବଂ ହିକଳିଙ୍ଗାଧିପତି ବୋଲି ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ଏମାନେ ପ୍ରଥମରେ ଓଡ଼ିଆନାମାକୁଳରୁ ରାଜାମାନା ଘୁଞ୍ଚାଇ ଆଣି ଦୁର୍ବଳ ହେବାରୁ ଯୋମବଂଶୀ କୋଶଳ ରାଜାମାନେ ଉତ୍କଳ ହିତାୟତ ଅଧିକାର କଲେ । ସେମାନେ ଯଶସୀ ଓ ଉତ୍କଳର ସ୍ଥାପିତ ରାଜା ହେବାରୁ ବୀରଭୃଗୁରାଜ କେଶରୀ ନାମରେ ଆପଣା ବଂଶକୁ ପରିଚୟ କରାଇଲେ । କ୍ରମଶଃ କୋଶଳ ରାଜାମାନେ ନିଜ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜତନ୍ତ୍ରରୁ ମହାନଦୀ କୁଳ ଶାସକକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଆଣିଲେ । ବହୁଦିନ ପରେ ମହାବୀର ଚୌଦାନକୁଳତଳକ ପୃଥ୍ବୀରାଜ ଦକ୍ଷିଣ ଆକ୍ଷର ହିତାୟତାଧିକାରୀ ସମଗ୍ରଦେଶ ଜୟ କରିବାରୁ ତାଙ୍କର

ବଂଶଧରମାନେ ଏହି ରାଜ୍ୟକୁ ଜୟ କରି ଶ୍ରୀପୁରରୁ ଏ ସ୍ଥାନକୁ ରାଜଧାନୀ ଘୋଷଣା କରି
ଆଣିଲେ । ଅତ୍ୟାବଧି ଏହି ନଗର ନିକଟରେ ଶ୍ରୀ କୋଶଲେଶ୍ଵରଙ୍କ ଅତି
ପ୍ରାଚୀନ ଶିବମନ୍ଦିର ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ତତ୍କାଳରୁ ପ୍ରଶାସିତ ପ୍ରତାପୀ ଭାରତେଶଙ୍କ
ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ମସ୍ତକ ଉପରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁରର ଧବଳ ରାଜଛନ୍ଦ ପରିଗୋଭିତ
ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁରରୁ ଅଷ୍ଟଗମ୍ଭୀ ଓ ଅଷ୍ଟଚଣ୍ଡୀଙ୍କ କରୁଣାରୁ ଏହି ରାଜ-
ବଂଶର ରାଜାମାନେ ସୁରୁରୁରୂପେ ରାଜ୍ୟ ପରିପାଳନ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି ।

ଅମ୍ଭେ ସର୍ବଦା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ଅବସରକ୍ରମେ ସାହିତ୍ୟାଦିରେ ଆଳାପ କରି କାଳଯାପନ କରିଥାଉଁ ।
ସଂସ୍କୃତ ମୌଳିକବିଦ୍ୟା ହେତୁରୁ ଭାରତବାସୀ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ସ୍ନେହର ସମ୍ପଦ ଅଟେ ।
ଅମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଯତ୍ନକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କୃତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିବାରୁ ସଂସ୍କୃତ
ଚର୍ଚ୍ଚା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ସହିତରେ ପ୍ରାୟ କରୁଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କେତେ ଖଣ୍ଡ
ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରି ଓ କେତେଖଣ୍ଡ ସଂସ୍କୃତ ପୁସ୍ତକର ଅନୁବାଦ କରି ସୁଦ୍ଧା
ତୁମ୍ଭିଲ୍ଲଭ କରନପାରିବାରୁ ମହାକବି ମାଘ ପ୍ରଣୀତ ମହାକାବ୍ୟ ଶିଶୁପାଳ-
ବଧର ଅନୁବାଦ କଲୁଁ ।

ଏହା ଗୋଟିଏ ଶ୍ଳୋକକୁ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ପଦରେ ଅନୁଦିତ ହୋଇ-
ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସର୍ଗରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଛନ୍ଦ ଏବଂ ସର୍ଗାନୁସରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ଛନ୍ଦରେ ପଦ୍ୟ ସଜ୍ଜିତବେଶିତ ହୋଇଅଛି । ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ନିର୍ଭୁଲ କେନ୍ଦ୍ର
ନୁହନ୍ତି । ଏ ଅଂଶ ଭିନ୍ନ ଲୋକେ କହନ୍ତି “କାବ୍ୟେଷୁ ମାଘଃ”, ମଞ୍ଜିନାଥଙ୍କ
ଟୀକାରେ କୁହନ୍ତି ଲେଖାଅଛି ଯେ “ମାଘେ ମେଘେ ଗତଂ ବୟଃ” ଏହାର
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସାହିତ୍ୟକବିରାଜଙ୍କୁ ଅବିଦିତ ନାହିଁ । ମହାକବି ମାଘଙ୍କ ବିଷୟରେ
ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯାହା ଲବ୍ଧ ହୋଇଅଛି ତାହା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସଲିବେଶ
କରିଅଛୁଁ । ଗୁଣିଚାନ୍ଦ୍ରା ସହୃଦୟବର୍ଗ ଗୁଣିଭାଗ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅଶୀ କରଯାଏ । ଭତ ।

ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ସାର୍ ଶ୍ରୀ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ,
ସୋନପୁର ସ୍ଵେଚ୍ଛ ।

---

* Orissa in the making, Chohan rulers & Sonapur in
the Sambalpur Tract ନାମକ ଇତିହାସରେ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଗୁଣାଦର୍ଶ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ
ହୋଇଥିବାର ସନ୍ଦେଶ ଦେଇବା ଚରଣ ଅଛି ।

ବିଷୟାନୁକ୍ରମଣିକା

ବିଷୟ	ସର୍ଗ	ପୃଷ୍ଠା
ଦ୍ଵାରକାକୁ ନାରଦଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରସଦେଶ କଥନ;	ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ	୧
ଭଞ୍ଜବ ବଳଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗୁପ୍ତବରୁର ବର୍ଣ୍ଣନା; ଦ୍ଵିତୀୟ ସର୍ଗ		୧୩
ଦ୍ଵାରକାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନବର୍ଣ୍ଣନା, ଦ୍ଵାରକାର ଓ ସମୁଦ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣନା;	ତୃତୀୟ ସର୍ଗ	୨୩
ରୈବତକ ପର୍ବତ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ	୩୭
ସୁଧାବାର ସର୍କିବେଶାଦି ବର୍ଣ୍ଣନା;	ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ	୪୯
ଷଡ଼ରତ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ	୫୯
ପ୍ରସ୍ତରପୁନ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ସପ୍ତମ ସର୍ଗ	୭୩
ଜଳକୀଡ଼ା ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ	୮୫
ସାୟଂକାଳ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟରେ ପ୍ରସାଧନାଦି ବର୍ଣ୍ଣନା;	ନବମ ସର୍ଗ	୯୯
ପାନଗୋଷ୍ଠୀର ଓ ରାତିକୀଡ଼ାର ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଦଶମ ସର୍ଗ	୧୦୭
ପ୍ରଭାତ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଏକାଦଶ ସର୍ଗ	୧୨୧
ପୁନରପି ପ୍ରୟାଣବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଯମୁନା ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଦ୍ଵାଦଶ ସର୍ଗ	୧୩୧
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସମାଗମ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥନଗର ପ୍ରବେଶରେ ପୁରନାରାମାନଙ୍କଚେଷ୍ଟା ବର୍ଣ୍ଣନା,ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ସଭାଗୃହ ବର୍ଣ୍ଣନା ;	ତ୍ରୟୋଦଶ ସର୍ଗ	୧୪୩
ରଜତୁପୁପକ ପ୍ରସାର ବର୍ଣ୍ଣନା,ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନ୍ୟଦାନ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଭୀଷ୍ମଙ୍କଦ୍ଵାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ;	ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସର୍ଗ	୧୫୫

ଶିଶୁପାଳକ୍ଷୋଭ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବାକ୍ୟ, ଶିଶୁପାଳପକ୍ଷ ରାଜାମାନଙ୍କ କ୍ଷୋଭବର୍ଣ୍ଣନା, ଶିଶୁପାଳର ସେନାସଜ୍ଜାତ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଯୁଦ୍ଧ- ପାର୍ବ ଉପସ୍ଥିତ ଭୀଷ୍ମମାନଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ବର୍ଣ୍ଣନା ;	ପଞ୍ଚଦଶ ସର୍ଗ	୧୬୩
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଭାରେ ଶିଶୁପାଳଦୂତର ବାକ୍ୟ, ଦୂତଦ୍ୱୟ ସାତ୍ୟକିଙ୍କ ବାକ୍ୟ, ପୁଣି ଦୂତର ବାକ୍ୟ, ଦୂତମୁଖରେ ଶିଶୁପାଳର ପରାକ୍ରମ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଷୋଡ଼ଶ ସର୍ଗ	୧୭୭
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଭା କ୍ଷୋଭବର୍ଣ୍ଣନା, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଓ ସେନାମାନଙ୍କ ସଜ୍ଜାବର୍ଣ୍ଣନା, ସେନାମାନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ସପ୍ତଦଶ ସର୍ଗ	୧୯୩
ଉଭୟ ସୈନ୍ୟର ସମାଗମ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଏବଂ ତୁମ୍ଭାଳ ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଅଷ୍ଟାଦଶ ସର୍ଗ.	୨୦୫
ଚନ୍ଦ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ଏକୋନବିଂଶ ସର୍ଗ ...	୨୧୯
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଓ ଶିଶୁପାଳର ଅସ୍ତ୍ରଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଶିଶୁପାଳର ବଧ ବର୍ଣ୍ଣନା;	ବିଂଶ ସର୍ଗ	୨୩୯
କବିବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣନା;		୨୫୧

ମଙ୍ଗଳାଚରଣ

—ॐ नमो भगवते वासुदेवाय—

ଭୂଦିବରଦଳଶ୍ୟାମମିହିରଦଳଦଳମ୍,
ବନ୍ଦାରୁ ଜନମନ୍ଦାରଂ ବନ୍ଦେହଂ ଯଦୁନନ୍ଦନମ୍ । ୧ ।

ଦନ୍ତାଞ୍ଚଳେନ ଧରଣୀତଳମୂଳମୟା,
ପାତାଳକେଳିଷୁ ଧୃତାଦିବରଦଳମ୍,
ଭୂକ୍ଷାଘନୋପଶ୍ରୀଫଣାଧର ଶୀଘ୍ରମାନ,—
କ୍ରିତାବଦାନମିଭକ୍ତମୁଖଂ ନମାମଃ । ୨ ।

ଶାରଦା ଶାରଦାମ୍ବୋଜବଦନା ବଦନାମୁଜେ,
ସର୍ବଦା ସର୍ବଦାସ୍ନାକଂ ସନ୍ନିଧିଂ ସନ୍ନିଧିଂ ହିମ୍ବୀଭ୍ । ୩ ।
ନେତାୟିନ୍ ଯଦୁନନ୍ଦନଃ ସ ଭଗବାନ୍ ବାରଃ ପ୍ରଧାନୋରସଃ,
ଶୃଙ୍ଗାରାଦିଭିରଙ୍ଗବାନ୍ ବିଜୟତେ ପୁଣ୍ୟା ପୁନର୍ବିଷ୍ଣୁନା,
ରତ୍ନପ୍ରସ୍ଥ ଗମାଦୁଃପାୟବିଷୟସ୍ତୈଦ୍ୟାବସାଦଃ ଫଳଂ,
ଧନୋଽପାଘବବିବିଧଂ ତୁ କୃତନସ୍ତସ୍ମୃକ୍ତି ସଫେବନାତ୍ । ୪ ।

ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ର

ଅନାଦିମାୟାର ଆଧାର, ସକଳ-ଭୁବନ-ସୃଷ୍ଟି-ମାଳିନ-ସହାର-
ମହାନାଟକ-ସୁନ୍ଦର, ସର୍ବ ଅଭ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ନିଧାନ, ପୁରାଣ
ସାମ୍ରାଜ୍ୟ, ପୁରାଣପୁରୁଷ, ବିଷ୍ଣୁରାଜରାଜାରାଣ୍ୟ
ଅବତାର-ଗ୍ରହଣକାରୀ, ମହାପ୍ରଳୟରେ ବନ୍ଧନପୁତ୍ର-
ଶାୟୀ, ଅଶୁର ଅଶୀୟାନ୍, ମହାନରୁ ମହାୟାନ୍,
ମହାଶୃଙ୍ଗମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦ୍ଵାରକା—ନଗରାବହାରୀ,
ବୈବତକନ୍ଦୀତାଶୀଳ, ପାଣ୍ଡବଯଜ୍ଞସମାଦକ,
କଂସ ଶିଶୁପାଳାଦି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ-ଦମନଦସ,
ରୁକ୍ମିଣୀନାୟକ* ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକ
ଜଗତ୍ପାବନା ସୁରସରତ୍ନସମୁଦ୍ର
ଚରଣାମ୍ବୋଜଦ୍ରୁମରେ ଏହି
'ଶିଶୁପାଳବଧ' ନାମକ
ମହାକାବ୍ୟ ଉତ୍ପ୍ଳୁଷ୍ଟ
ହେଲା ।

‡

ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ସାର୍ ଶ୍ରୀ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ଫିଡ଼ଦେବ,
ସୋନପୁର ଚୈତ୍ ।

ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ର

ପୃଷ୍ଠା	ପାଠି	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
ଟାଇଟିଲ୍‌ପେଜ	୬	ଅନୁଦତ	ଅନୁଦତ
ଭୂମିକା ୪	୩-୪	ଭିନ୍ନମାଳ	ଭିନ୍ନମାଳ
” ୪	୫	ଭିନ୍ନମାଳ	ଭିନ୍ନମାଳ
” ୯	୨	ଦ୍ଵା	ଦ୍ଵା
୨୭	୮	ଲଙ୍ଘନେ	ଲଂଘନେ
୩୧	୬	ଗମନ	ମଗନ
୩୪	୯	ସଂପାଦିକ	ସାପାଦିକ
୫୭	୭	ନିର୍ମାଳିତ	ନିର୍ମାଳିତ
୫୮	୯	ଉଦ୍ଧାରଣ	ଉଦ୍ଧାରଣ
୮୨	୧୩	ଅଲକ୍ଷ୍ୟରାଗ	ଅଲକ୍ଷ୍ୟରାଗ
୯୯	୧୪	ଚକ୍ରକଳା	ଚକ୍ରକଳା
୧୦୩	୨	ପୁରସ୍କୃତ	ପୁରସ୍କୃତ
୧୦୪	୫	ହୁଏ	ହୁଏ
”	୧୭	ସମସ୍ତ, କ	ସମସ୍ତ, କ
୧୩୦	୫	ମୂର୍ତ୍ତି	ମୂର୍ତ୍ତି
୧୫୦	୬	ଅଙ୍ଗନାସୁଙ୍ଗ	ଅଙ୍ଗନାସୁଙ୍ଗ
୧୭୭	୮	ବଟସ୍ତ୍ରୀ	ବଟସ୍ତ୍ରୀ
୧୮୫	୭	ମଳିନତନ	ମଳିନତମ
”	୧୧	ବସି	ଅସି
୧୮୭	୧୨	ଭୟେ	ଭୟ
୨୦୫	୭	ସ୍ଥଳ	ସ୍ଥଳ
୨୪୨	୫	ଶିଖର	ଶିଖର
୨୪୭	୧	ପିଣ୍ଡିତ	ପିଣ୍ଡିତ
୨୫୧	୯	ଅସୃକ	ଅସୃକ

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ମାତ୍ରା ଭଙ୍ଗି ଯାଇଅଛି ।

ଶିଶୁପାଳ ବଧ

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ଜଗଦନିବାସ   ବୟସଦେବ ସଦେ
 ଲେକହାଣେ ବାସ କର,
 ନନ୍ଦ ଅବତରୁ—   ଥିବା, କପଟକୁ
 ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀପତି ହର । ୧ ।

ପ୍ରଭାକର ଗତ   ତରଣୀନେ ଖ୍ୟାତ
 ବହୁଜ୍ଞାନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବମୁଖେ—
 ପ୍ରସାରି କରଣ   ଅଧୋଗ କି ? ବୋଲି
 ଜନେ ଦେଖନ୍ତି ଉନ୍ନତେ । ୨ ।

ଆଦ୍ୟ ତେଜଃପୂର୍ଣ୍ଣ   ଅନ୍ତତରୁ ଦେହୀ
 ଅବୟବରୁ ପୁମାନ,
 ବିନିଷ୍ଠୟ କଲେ   ଦେଖି, ହର, ସମେ
 ସବିଧେ ନାରଦ ଜ୍ଞାନ । ୩ ।

ନବାୟୁଦ ଅଧଃ—   ପ୍ରଦେବେଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 କର୍ପୁର ପାଣ୍ଡୁର ସମ,
 ଉଦ୍‌ଘିଷ୍ଠ ଗଜେନ୍ଦ୍ର—   ଅଜନ ତଳରେ
 ବହୁଲିପ୍ତ ଶିବୋପମ । ୪ ।

କମଳ କଞ୍ଜଳୁ— ପ୍ରଭାସୀ ଜଟା
 ଶରୀର ଗୁହ୍ୟ ଧବଳ,
 ହୃମବାନ ଶୃଙ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାବତତ
 ଉଠିଅଛି କା ସକଳ । ୫ ।

ମୁଖମେଶଳାରେ କୁସୁ ଏଶାଜନ
 ବଜ୍ର, ନିଜେ ଶୁଭ୍ରକାୟ,
 ଅନ୍ତରାୟବସ୍ତ୍ର* ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣସୁଦେ ବଳା
 ହଳୀ ଅନୁକାଶ ପ୍ରାୟ । ୬ ।

ବୈନତେୟ ଲେମ— ଭୁଲ୍ଲ ଦାୟ, ଅବା
 ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣରୂମିଜାତ ଲତା,
 ଶୁଭ୍ର ପଦ୍ମପୁଷ୍ପ, ଶାରଦା ତତ୍ତତ—
 ସମ ଶୋଭା ବହୁଲତା । ୭ ।

ନିର୍ଦ୍ଦର୍ଶ ଚିହିତ ସୁଷ୍ମ ଲେମ, ଦେହ—
 ବିସଲ୍ଲେଦ ସମୋଦ୍ଘଳ,
 ମୃଗାଜନଶୋଭା— କୁଥପାଶ କବା
 ଅଭରାବତ ଧବଳ । ୮ ।

ଅଜୟ ବଞ୍ଚିକା— ବାଦନେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ—
 ନିଖଣ୍ଡତର କରଣ,
 ବିଦ୍ରୁମମିଶ୍ରିତ ସୁଷ୍ଟିକ ଧବଳ
 ବର୍ଣ୍ଣ କରେ ବିକାରଣ । ୯ ।

ଅନିଳ ତାତ୍ତତ— ତନ୍ଦ୍ରୀ ବିଧୁନିତ
 ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶୁଭ୍ରସ୍ଵର,
 ଗ୍ରାମ ମୁକ୍ତନାର ପ୍ରକାଶ, ମହତା
 ସମାଲୋକନେ ତପ୍ତର । ୧୦ ।

[illegible]

ରୁଧିର ସୁରୋଧୀପତ୍ର— ମୃଗ, ଭୂମି ପୁଷ୍ପ
କରବା ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ରେ,
ରୁଧିର ବାରିନୀ— ସମ ହରି ଉଦ-
ଅସନ ଭାବେ ବ୍ୟଗ୍ରେ । ୧୨ ।

ଦେବକୀସ୍ମୃତକ ଅଭିମୁଖେ ରସି
 ଚରଣ କଲେ ସ୍ଥାପନ,
 ମୁନିପଦଭରେ ନତପଣ ପଣି
 କଷ୍ଟେ ଭୁସ୍ତୁ ଧାରଣ ୧୩ ।

ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ଅର୍ଦ୍ଧାଦି ବଧୂରେ
କଲେ ମୁନିଙ୍କ ସୁଜନ,
ଅପୁଣ୍ୟକାରର ଶୁଦ୍ଧଗମନେଇ
କେବେ ନ ଯୁଏ ସଜ୍ଜନ । ୧୪ ।

ତୁମ୍ଭାର ଅଞ୍ଜନ— ପର୍ବତ ଉଦ୍‌ଘେଷୀ—
 କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଜନେ,
 ଚିରନ୍ତନ ମୁନି ଉକ୍ତିରେ ମୁନିଙ୍କ
 ବସାଇଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧାସନେ । ୧୫ ।

ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ କାନ୍ତ — ହରିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ
 ମୁନିଙ୍କ ଉପବେଶନ,
 ରଜନୀମୁଖରେ ଉଦୟାଦିତ୍ୟ
 ବନ୍ଦ୍ୟ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣ । ୧୭ ।

ଯଜ୍ଞାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ପ୍ରସନ୍ନ ମୁନିଙ୍କି
 ପୂଜି ହେଲେ ହରଷିତ,
 ଅର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା ଅଟେ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ
 ନିତାନ୍ତ ଅଭିଳଷିତ । ୧୭ ।

ବନ୍ଧୁ ତୀର୍ଥାହୁତ କମଣ୍ଡଳୁ ପ୍ରିତ
 ରକ୍ଷି କରେ ଘେନି ଜଳ—
 ଅଘାୟ, ସିଞ୍ଚିଲେ ନଦଶିରେ ହରି
 ଗ୍ରହଣ କଲେ ସକଳ । ୧୮ ।

ମୁନି ଅନୁଜ୍ଞାରେ କାଞ୍ଚନ ଆସନେ
 ନବାୟୁଦ୍ରବ୍ୟୁ ହରି—
 ବସିଲେ, ଦିଶିଲେ କାଞ୍ଚନଶୃଙ୍ଗରେ
 ପଦ୍ମଦୟା ତରୁ ସର । ୧୯ ।

କାର୍ତ୍ତସ୍ବରବର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରାସ୍ବର ଅମ୍ବର
 ପୁଣ୍ୟେନ୍ଦୁଜ୍ଞାନ କାନ୍ତି,
 ବାଡ଼ବଅନଳ ଶିଖାଶ୍ଳିଷ୍ଟ ସମ
 ଦୃଶ୍ୟ ଜଳନିଧି ଭ୍ରାନ୍ତି । ୨୦ ।

ରଥାଙ୍ଗଧାଣିକ ବର୍ଣ୍ଣେ ସମ୍ମିଳିତ
 ମୁନି କାନ୍ତି ଶୋଭା ଦିଶେ,
 ରଜନୀରେ ତରୁ— ଚଳପହାନ୍ତରେ
 ଉଡ଼ୁପିତ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କି, ସେ । ୨୧ ।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତା ପିତ୍ତ— ନିର, ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ—
 ପରସ୍ପର ବର୍ଣ୍ଣେ ପରାଗ ଧବଳକାୟ,
 ପରସ୍ପର ବର୍ଣ୍ଣେ ମିଶି ପ୍ରକାଶିଲେ
 ସୁଷିକେନ୍ଦ୍ର-ନୀଳ ପ୍ରାୟ । ୨୨ ।

ମୁଗାନ୍ତି କାଳରେ ଯେଉଁ ହରି ଗର୍ଭେ
 ସହଜେ ଜଗଦ ପ୍ରିତ,
 ମୁନିଙ୍କ ଦର୍ଶନେ ଆନନ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଗର୍ଭ ହେଲ ଉଚ୍ଛଳିତ । ୨୩ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜୋପମ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରବେଶେ
 ମୋଦେ ନେତ୍ର ଉନ୍ମିଳିତ—
 ହେବାରୁ, ସେ ଦିନୁ ହରିଙ୍କର ନାମ
 ପୁଣ୍ୟଶ୍ରବକାୟ ବଦିତ । ୨୪ ।

ଶୁଭ୍ରସୌଧେ ରୁଣୁ— ଲେପନ ପରାସ୍ତ
ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁନି ଅଙ୍ଗ,
ଦ୍ଵି ଗୁଣିତ ଶୁକ୍ଳ— କର ଦନ୍ତ ତେଜେ
ହାସ୍ୟେ କହିଲେ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ । ୨୫ ।

ହେ ମୁନି ! ଦର୍ଶନେ— ତବ, ପ୍ରାଣିକର
ଅଧୁନା ପାପ ବନାଶ,
ଭାବା ଶୁଭ ହେତୁ ପୂର୍ବକୃତ ଶୁଭ
ସିଦ୍ଧିକାଳ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରକାଶ । ୨୬ ।

ସହସ୍ର କରୁଣେ ଜଗତ ଅଲୋକ
ଯେ ତମକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦୂର—
କର ନ ପାରନ୍ତି ଛିନ୍ନ ସେହି ତମ
କି କହିବ ତବ ପୁରଃ । ୨୭ ।

ପ୍ରକାଶମୁକ୍ତାଶା ବେଧା ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରେ
ନିଗମ କର ପ୍ରଜ୍ଞାନ,
ସ୍ଵପ୍ନ, ଧନ ପର ବେଦବ୍ୟୟୀ, ତବ
ଦର୍ଶନ ସୁମୁଖବାନ । ୨୮ ।

ତବ ଦର୍ଶନରେ ହେ ମୁନି ! ନିଷ୍ଠାପ
କୃତାର୍ଥ ହେଲୁ ମୁଁ ଅଦ୍ୟ,
ତଥାପି ଶ୍ରେୟରେ ଅର୍ଥବତ୍ତା ବାଣୀ
ଶ୍ରବଣେ କେ ତୃପ୍ତି ସଦ୍ୟ । ୨୯ ।

ଗତିପୂର୍ବକ, ତବ ଅଗମନ ହେତୁ
କହ ବୋଲି ଯେ ଜିଜ୍ଞାସୀ,
ରସି ଅଗମନେ ଧୃଷ୍ଟତା ଗୌରବ
ବର୍ଦ୍ଧିତ ଏ ଶୁଭ ଅଶା । ୩୦ ।

ମୁନି ଶୁଣି ସର୍ବ କହିଲେ ହରିକି
ହେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଅଭ—
ନ କହ ଏପରି, ତୁମ୍ଭେ ତ ସର୍ବଜ୍ଞ
ଯୋଗିକଥା ଦୂରେ ଥାଉ । ୩୧ ।

ବିଷଦ୍ଵାଭିଳାଷ— ପ୍ରତିରୋଧକାରୀ
 ସୁଦୁର୍ଗମ ମୋକ୍ଷ-ପଥ,
 ଶୋକ ଜନେ ଶେଷେ ତୁମ୍ଭକୁ ମାଆନ୍ତି
 ତୁମ୍ଭେ ଅନାବୃତ୍ତି ପଥ । ୩୨ ।

କପିଳାଦି ଯୋଗୀ ସ୍ଵୟମ ମାନସେ
 ଅଧ୍ୟାତ୍ମଦୃଷ୍ଟିରେ ବଳେ,
 ପ୍ରକୃତ ବକାର— ଭିନ୍ନେ ଲଭିଛନ୍ତି
 ଅନାଦି ବୋଲି ସକଳେ । ୩୩ ।

ତନି ଜଗତର ଏକ ସ୍ଵାମୀ ତୁମ୍ଭେ
 ଅନନ୍ତ ପଣାରେ ନେଇ,
 ହେଲାରେ ଧରିଣୀ କରୁଛ ସ୍ଥାପନ
 ଶେଷେ ସୁସମ୍ମାନ ଦେଇ । ୩୪ ।

ସର୍ବୋତ୍ତମ ତବ ପୁରୁଷ ମୂରତି
 ମହୁମା କେ ପାରେ ଜାଣି,
 ସ୍ଵସାର ନିବୃତ୍ତି— ଗୁଣେ ନରରୂପେ
 ଶାନ୍ତ କର ସର୍ବ ପ୍ରାଣୀ । ୩୫ ।

ଭାବନାନ୍ତ ମହା ଲଘୁ କରିବାକୁ
 ହିଁ ଦିବରୁ ଅବତର,
 ଅତି ଭାବନା କର ପୃଥ୍ଵୀକୁ
 ଉଦରେ ହିଁ ଲୋକ ଧରି । ୩୬ ।

ଦୁଷ୍ଟଙ୍କ ନିରାସ୍ତେ ମହାରେ ପଦ ନ
 ଲଭିଥାନ୍ତ ଅବତାର,
 ସମାଧାନଶୃଙ୍ଖ ଅଗୁହାତ, ତୁମ୍ଭେ
 ମାଦୁଣ ଏ ଦୃଷ୍ଟି ଛାର । ୩୭ ।

ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରୀତିତ— ବିଶ୍ଵବାଣେ ଏକା
 ତୁମ୍ଭେ ଶକ୍ତ ବଞ୍ଚିବୁ !
 ଶପା-ତମୋରାଶି ଦର କରିବାକୁ
 କେ କ୍ଷମ ବିନା ଭାସୁର । ୩୮ ।

ହରି ! ମୁଗଧର— କଂସାଦି ବଧରେ
ଜନେ କରନ୍ତି ଯେ ସୁବ,
ହରଣୀକ୍ଷମୁର— ଗଜନାଶି ! ତାହା
ଭରସାର ଅଟେ ତବ । ୩୯ ।

ପ୍ରମ ସହ ନିଜେ ଦୁଷ୍ଟକ ଦଳନେ
ଭୂଷିତ କରନ୍ତି ଧରା,
ଜାଣି, ତବାଲାପ— ଲବ୍ଧମନ ମୋତେ
ବାଗୁଳ କରୁଛି ପରା । ୪୦ ।

ହେ ଭୟେନ୍ଦ୍ର ! ଯାହା ବଶୁହୃତକାଶୀ
ଭଦ୍ର ସନ୍ଦେଶ ବଚନ,
ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରନ୍ଦର ଭଦ୍ର
ଶୁଣି ତାହା ଦେଇ ମନ । ୪୧ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକୃଷ୍ଣର ଭୁକ୍ତଜନକାଶୀ
ସୂର୍ଯ୍ୟଦେଜାଦିତସୁତ,
ଭଦ୍ରଶବ୍ଦହାସୀ ହରଣୀକ୍ଷପୁ
ସର୍ବ ଦୈତ୍ୟଙ୍କରେ ନୁହ । ୪୨ ।

ଅନ୍ୟ ଶୁରଦ୍ବେଷ— ସହିତ, ଅସୁର—
ନାମ, ପ୍ରଥମରେ ଶ୍ୟାତ,
ଦେବଙ୍କ ମନରେ ନିମ୍ବର ପ୍ରବେଶ
କରନ୍ତି ଅଦ୍ୟେ ଛାତ । ୪୩ ।

ଦିକ୍ପତିଙ୍କ ମଧୁ ଗୁରୁପୁର* ତେଜ
ସମ୍ପଦ ତାକୁ ସେବନ୍ତି,
ସେ ଦିନୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦୀର୍ଘ ସୁମ୍ପଦ ନାମରେ
ତଳା ବୋଲି ପ୍ରକଟିଲା । ୪୪ ।

ସେ ଦିନୁ ଶକ୍ତି— ହୋଇ ଦେବଗଣ
ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ଶାସ୍ତ୍ର,
ପୁର କଲେ ଦୁର୍ଗ ନିଶିଲେ ଅଧୁଧ
ବଳ, ଶୁର ବର୍ମ ଆଦି । ୪୫ ।

ଦଗ୍ଧଜୟ ଋମେ ଯଦୁଛୟା ଦୈତ୍ୟ
ଭ୍ରମୁଥୁଲ ଯେ ଦିଗରେ,
ଦିଗନ୍ତ* କକୁଭ— ତେଜ ସେ ଦିଗକୁ
ପ୍ରଣମୁଥୁଲେ ଅମରେ । ୪୬ ।

ସଠାଛୁଟାଉରେ ଭନ୍ନ କରି ମେଘ
ନୃସିଂହ ତନୁ ଧାରଣ,
କୁଳିଶ କଠିନ ଦୈତ୍ୟଦ୍ରୁଦ ନଖେ
କଲ ଦେବ ! ବିଦାରଣ । ୪୭ ।

ଦେବ-ରଣେ ମନ ନ ହେବାରୁ ଶାନ୍ତ
ପୁଣି ଜନ୍ମାନୁରେ ଜାତ,
ଭ୍ରମଗାଦି, ସ୍ୱର୍ଗ— ସତରଞ୍ଜାକାର
ରାବଣ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ୪୮ ।

ତନି ଭୁବନର ପ୍ରଭୁତା ମାନସେ
ଦଶମସ୍ତକ ଛେଦନ—
କରି, ମହାଦମ୍ଭୀ ପିନାକ-ବରକୁ
ବିନ୍ଦୁରେ କଲ ଗଣନ । ୪୯ ।

କୈଳାସ ପର୍ବତ କରି ଉତ୍ତେଜନ
ବରଦାନ ଉପକାର,
ହିମାଦ୍ରୀ ଜାଉୟ— ସ୍ୱୟଂହ୍ରା* ମୁଖେ
ଶିବଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର । ୫୦ ।

* ହିସନ୍ତ — ପନ ସନ୍ଧ୍ୟା, ସନ୍ଧ୍ୟା ବଦନରେ ପଦ୍ମନୟନ ଡାଗ ବର ହୃଦୟବଶିଷ୍ଠ
ସଦା ବରକୁ ନମସ୍କାର କରୁଥିବା ।

* ସ୍ୱୟଂହ୍ରା — ସ୍ୱାମିସ୍ତାର୍ଥନା ବିନା ନବେ ସ୍ୱାମିକ ବସୁଗ୍ରହଣ ।

ଭଦ୍ରେ ବାଦ କର   ବଳିଷ୍ଠ ରାବଣ
 ରୋଧୁଲ ଅମରାବତୀ,
 ଛେଦିଲ ନନ୍ଦନ   ଲୁଟିଲ ରତନ
 ହରିଲ ସୁରସୁବତ । ୫୧ ।

ଝଗ୍ରାମେ ରାବଣ—   ଅନୁଦୃତ ଭଦ୍ର
 ଯାବତ ଲାଳାଗତ
 ଭୈଷ୍ମଶ୍ରବା ପଦ—   କ୍ରମ, ପ୍ରଶଂସାରେ
 ସେକାଳେ ନ ଦେଲେ ମତ । ୫୨ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବୀ ବାର—   ଦର୍ଶନ, କୌଶିକ
 ଭୟରେ ନ ପାରି ସହି,
 ହିମାଦ୍ରୀ ଗୁହାରେ   ଲୁଚି ଦିନ ନେଲେ
 ଦୁଃଖେ ହୁଏ ହୁଏ ଦହି । ୫୩ ।

କଠିନ କଣ୍ଠରେ   ବୈଷ୍ଣବ ଚନ୍ଦ୍ର
 ଅଭିଯାତେ ଅଗ୍ନିକଣା
 ବାହାରିଲ, ଶବ—   ନ ହେବାର ଦେଖି
 ପ୍ରଭୁ ବୁଦ୍ଧି ହେଲ ବଣା । ୫୪ ।

ରାବଣ କରାନ୍ତ—   ପରି, ଅବରତ
 ଶଙ୍ଖ ପୃଷ୍ଠ ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ,
 ପ୍ରକମ୍ପନ କଲ   ମାନସ ଅନାଗ
 ନରଧମୀଙ୍କର ଶିନ୍ନ । ୫୫ ।

ପ୍ରତୀକ୍ଷା ପ୍ରହୃତ   ଭରଣ ପାଶକୁ
 ସରୋଷ ଦୁଙ୍କାର ଛଲେ,
 ପରାତ୍ୟାଗ କଲ,   ଭୟେ ପାଶ ପାର
 ପ୍ରହରୀଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ଥଳେ । ୫୬ ।

୧ ଛେଦନ—ଛେଦନକର ।

୨ କୌଶିକ—ମଦେନ୍ଦ୍ର ଓ ପେତକ । ପେତକ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବୀ
 ଦେଖି ନ ପାରି ତହିଁରେ ଗୁହାରେ ଲୁଚେ, ମନ୍ତ୍ର ସେପରି ।

ଧନୁ କରବାକୁ ବିଷାଣ ମଣ୍ଡଳ
 କଳା ଦିନୁ ଉପାଟନ,
 ଭାରଦ୍ବାନେ ମଧ୍ୟ ଯମକ ମହାସ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ନତ ଅନନ । ୫୭ ।
 ଶ୍ରୀଷ୍ଠେ ଅହସ୍ତର ଅସମଗ୍ର-କରେ
 ହୁଇଁ ସଶକ ଭବରେ,
 ଅନୁଷ୍ଠ ସେଦର— ବିନ୍ଦୁ ମୁକ୍ତାମାଳେ
 ମଣ୍ଡଳ ବଧୁ ତୋଷରେ । ୫୮ ।
 ମାନୀମାନଙ୍କ ଭଲଷ୍ଟା ବର୍ଦ୍ଧନେ
 ବିଲସୀ ରାବଣ ପୁରେ,
 ନର୍ମସରବତା କଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ
 ସରସ୍ବେ ରହି ଅଦୂରେ । ୫୯ ।
 ବିଲସିନୀକର ସୁକର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣ
 ନିର୍ଗାଣ ପାଇଁ ରାବଣ,
 ନ ଉଠେ ଗଣେଶ— ଏକଦନ୍ତ ଆଉ
 କରନ୍ତି ଯା ଉପାଟନ । ୬୦ ।
 ନିଶାନ୍ତ ରମଣୀ— ଭରୁଛୁଳ-ବସ୍ତ୍ର
 ଯନ୍ତେ କରି ଉନ୍ମୋଚନ,
 ଭାରୁ-ଲୋକ-ଦୃଷ୍ଟି ରାବଣର କୃପା
 ମାରୁତ କଲେ ଅର୍ଜନ । ୬୧ ।
 ହିରାକଳଧୀ ରାବଣ ତେଜରେ
 କୁଶଭନୁ ବୈଶ୍ଵାନର,
 ଦୁଃଶ-ବାସୁକ୍ତଲେ ଧୂମ-ବିତାନକୁ
 ଦ୍ଵିଗୁଣ କଲେ ସତ୍ପର । ୬୨ ।
 ଉଗ୍ର ଶାସନରେ ପର ମର୍ମଭେଦୀ
 ଦ୍ଵିଜହୃତା ଦୋଷ ତେଜ,
 ଭୁଜଙ୍ଗଭାଏ ବଜ୍ର ଉଦ୍ଘାତ, କଣ୍ଠୀ
 ହେଲେ ଭୟେ ମନେ ହେଜ । ୬୩ ।

ରାବଣର ହସ୍ତି— ପମୁହେ ତାଡ଼ିଲ
 ଗଣ୍ଡରୁ ବହାଇ ବାରି,
 ଦିଗଗଜମାନେ ନାମ ସାର୍ଥ କଲେ
 ବସୁରେ ଫେରି ନ ପାରି । ୬୪ ।
 ସୁର-ତପ୍ର-ଦେହ ବନ୍ଧନୀ ଅମରା-
 ଶ୍ଵାସାନିଳେ ଶୀତଳ ଯଥା,
 ତନ୍ମନ ସଲିଳ— ସିନ୍ଧୁ ବ୍ୟଜନର
 ମାରୁତେ ନ ହୁଏ ତଥା । ୬୫ ।
 ଶ୍ରୀଷମ ବରଷା ଶରଦା ହେମନ୍ତ
 ଶିଶିର ବସନ୍ତ ମିଶି,
 ସର୍ବ ରତ୍ନ ଉଷ୍ମେ ରାବଣର ପୁରେ
 ବାସ କଲେ ଦିବା ନିଶି । ୬୬ ।
 ଅମାନବ, ଅଜ, ମନୁକୁଳେ ଜାତ
 ନିଜ ମୃତ୍ୟୁ ହେତୁ ଜାଣି,
 ତଥାପି ସୀତାଙ୍କୁ ନ ଭେଜିଲା, ସଦା-
 ଅଭିମାନଧନା ମାନା । ୬୭ ।
 ତୁମ୍ଭେ ଦାଶରଥ ଅବତର ବନ୍ଧୁ-
 ବନିତା-ଚୋରକୁ ଯେବେ,
 ବଧୂଲ ଲଙ୍କାରେ ଅବ୍ଧି ସେତୁ ବାନ୍ଧି
 ସୁରୁତ୍ତ କି ପ୍ରଭେ । ଏବେ । ୬୮ ।
 ରକ୍ଷ ଦେହ ଭେଜି ପ୍ରତାରଣାପର
 ନଟର ପ୍ରାୟ ରାବଣ,
 ଜନ୍ମାନ୍ତର ଲଭି ଶିଶୁପାଳ ନାମେ
 ରୂପ କରେ ଅବରଣ । ୬୯ ।
 ବାଲ୍ୟେ ଚତୁର୍ଭୁଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସମ
 ମୁଖରେ ତିନି ଲେବନ,
 ଯୌବନେ ସେ କଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜ-କରେ
 ରୂପାଳଙ୍କୁ ଅବମଣ । ୭୦ ।

ନିଜପରାକ୍ରମେ   ସୁର ଦୈତ୍ୟ ରକ୍ଷ-
 ଦର୍ପ ରୁଣ୍ଡିକର ବସେ,
 ଦେବ ସେବି ବଳ   ପାଇଛନ୍ତି ବୋଲି
 ଦଶାନନାଦିକୁ ହସେ । ୭୧ ।

ବଳଗର୍ବେ ଏବେ   ଜଗୀଷୁ ପୀଡ଼ଇ
 ଜଗତକୁ ପୂର୍ବ ପରି,
 ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟ   ପ୍ରକୃତ, ପୁରୁଷ
 ସତ୍ତା ପରି ଅନୁସରି । ୭୨ ।

ବଧାତା-ନିୟମ—   ଲଙ୍ଘନକାରିକା
 ପଠାଅ ଯମ-ସଦନ,
 ଜଗତନିୟନ୍ତ୍ରା   ଭବାଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଦୁରାଚାରଙ୍କ ଦମନ । ୭୩ ।

ଅରବିଧେ ପୁଣି   ନିଷ୍ଠିନୁ, ହର୍ଷିତ
 ପୁରନ୍ଦରଙ୍କ ହୃଦୟ,
 ଶଗୀ ଆଲିଙ୍ଗନେ   କ୍ଷମ ହେଉ ଏବେ
 ସ୍ଵର୍ଗରେ ହୋଇ ନିର୍ଭୟ । ୭୪ ।

ଏହିପରି କହୁ   ଚଳିଲେ ନାରଦ
 ଅଗ୍ରେ ଇନ୍ଦୁଶିଖା ଧାରଣ କରି,
 ଓଁ କାର ଭଜାର   ଚୈଦ୍ୟହୋଧେ ମୁଖେ
 କେତୁଗ୍ରହଗୋଭା ଧରିଲେ ହରି । ୭୫ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ସର୍ଗ

ଯିଯଶୁଃ ପାର୍ଥଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତୈଦ୍ୟ-ଗାମୀ ହର କାର୍ଯ୍ୟ— ଗୁରୁକାବ୍ୟ-ଅନୁଗାମୀ ଉଦ୍ଧବ ହଳୀ ସହୃଦ ପ୍ରବେଶି, ବସିଲେ, ସଭା— ବିଶ୍ଵହୃଦେ ଘାତ୍ରଅଗ୍ନି— ରତ୍ନସ୍ତମ୍ଭେ ପ୍ରତବିୟ ଏକାକୀ ହେଲେହେଁ ନର— ତୁଙ୍ଗ ହେମପୀଠେ ଯାଇ ହିକୁଟଶୃଙ୍ଗସ୍ଥ ସିଂହ— ଉଦ୍ଧବ ରାମ ସକାଶେ ଭାଷିଲେ ହର ବିରୋଧ— ସ୍ଥିତେ କୁନ୍ଦୋପମ ଦନ୍ତ— ନିଗଦଲେ ବାଣୀ ହର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପାଇଁ କହୁଛୁଁ ନାଟକାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦିଗ୍ଘାୟା ଭ୍ରାତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅମ୍ଭ ବିନା ମଧ୍ୟ ପାର୍ଥ— ବର୍ଜମାନ ଶତ୍ରୁ, ରୋଗ, ନୀତିହେ କହନ୍ତି ନାଶ ତୈଦ୍ୟ ଦ୍ରୋହ କରେ ମୋତେ କିନ୍ତୁ ଲୋକସୀତା ମନେ	ହୋଇ ଅମନ୍ଦିତ, ଦ୍ରୈଷ୍ଟ ଅକୁଳିତ । ୧ । ଗୁହୀ ଶୋଭା ଧର, ସଭାଗୁହେ ହର- । ୨ । ବେଦର ଉପରେ, ସମ ତନି ନରେ । ୩ । ପଥ ଦିଶେ ରମ୍ୟ, ବେଷ୍ଟିତ ଔପମ୍ୟ । ୪ । ସେ ତନି ବସିଲେ, ଉପମା ଦଶିଲେ । ୫ । ବଡ଼ ଦୁଇ କାର୍ଯ୍ୟ, ବାଣୀ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ୬ । ସମୁଦ୍ଘୃଳ ମୁଖେ, ସ୍ଫୁଟବର୍ଣ୍ଣ ସୁଖେ । ୭ । ନୋହେ ସିଦ୍ଧ କଥା, ପୂର୍ବ ରଙ୍ଗ ଯଥା । ୮ । ଭୂମିପେ କରଦ, ଯଜ୍ଞ ସୁବରଦ । ୯ । ଉତ୍ତମେ ସମାନ, ଉପେକ୍ଷାରେ ପ୍ରାଣ । ୧୦ । ନ ଭାବେଁ ମୁଁ ଦୁଃଖ, ଦୟା ମହାଦୁଃଖ । ୧୧ ।

ମୋ ମତ ଏହା ଶୁଣିବା—
ଏକାକୀ ତତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ

ଯେତେ ଅର୍ଥ ଯେତେ ପଦ
ବିରମିଲେ ମିତଭ୍ରଷୀ

ରସ୍ତ ଅପକାର ସୁର
ଭାର୍ଯ୍ୟାଧରରୁପପଟୁ

ଭଞ୍ଜବ ବିବକ୍ଷା ଶୀଘ୍ର
ଭଞ୍ଜର ପକ୍ଷକୁ ଡାହା

ରେବତୀ ବଦନୋଲ୍ଲିଷ୍ଟ
ମଦରା ପାନେ ଲେହିତ

ଅଶ୍ଳେଷଲୋକପ ବଧୁ—
ସାକ୍ଷୀ, ବନମାଳା, ଶ୍ଯାସେ

ସନ୍ଧ୍ୟାରୁଣ ଗଗନରେ
ଶୟୁ ଶୋଧେ ରକ୍ତ ତହିଁ

କୁଣ୍ଡଳେ ଜଡ଼ିତ ପଦ୍ମ—
ନୀଳବସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣେ ମିଶି

ରେବତୀ ବଦନଗତ
ମଦରା ଗନ୍ଧ ରାମକ

ମୁଖପଦ୍ମ ପ୍ରାନ୍ତରୁର
ଦନ୍ତାଂଶୁରେ ଶୁକ୍ଳ କରି

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିର୍ଦୋଷ ଦୃଢ଼
କହିଲେ, ତହିଁ ଭଞ୍ଜର

ମିତ ସାର ବାଣୀଶ୍ରେଷ୍ଠ
କାଷ୍ଠୋଦଦାୟା କି ତେଜେ

ବହୁଳ ମୋହର ବାଣୀ
ଟୀକା ହେଉ ଅର୍ଥସାର

ବିପକ୍ଷବାଦୀ ବାଣୀ
ସପକ୍ଷବାଦୀ ଜଡ଼କୁ

ଯାଏ ତବ ମତ,
ସଂଦେହର ମତ । ୧୨ ।

ହରି କହି କଥା,
ନମ୍ର କରି ମଥା । ୧୩ ।

ରାମ ଶିଳ୍ପମନ,
ଓଷ୍ଠ ସୁକମନ । ୧୪ ।

କରି ସଂହରଣୀ,
କଲେ ସଂରକ୍ଷଣ । ୧୫ ।

ଶୁଭ ସୁନୟନ,
କରେ ବିଭୂଷଣ । ୧୬ ।

ସୁନର କଠିନ,
କଲେ ସୁମଳିନ । ୧୭ ।

ତାରକା ପରାୟ,
ସ୍ୱେଦବିନ୍ଦୁ କାୟ । ୧୮ ।

ରାଗମଣି କାନ୍ତି,
ରୂପସନ୍ଧ ଭ୍ରାନ୍ତି । ୧୯ ।

ସୌରଭେ ମିଳିତ,
ମୁଣ୍ଡୁ ବିସାରିତ । ୨୦ ।

ମଧୁପକ୍ତ ହଳୀ,
ନିଗଦଲେ ବଳୀ । ୨୧ ।

ଯେଉଁ କଥାମାନ—,
କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ୨୨ ।

କି ବହୁ କଥାରେ,
ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳି ପାରେ । ୨୩ ।

ନୋହେ ଅର୍ଥସାର
ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କଥାର । ୨୪ ।

କୃତବାଣୀ ମୁକ୍ତ,
କରେ ବାବଦୁକ । ୨୫ ।

ଶତ୍ରୁଗୁଣୀ, ଶକ୍ତିଂ ସିଦ୍ଧିଂ— ତନି, ଯେ ଉଦୟୁତ,
 ମୂର୍ଖ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁ ପତି ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ନିର୍ଭୟ । ୨୬
 କାର୍ଯ୍ୟ ଅଳ୍ପ ବାଗ୍ନିକର ବାଗଜାଲ ତଥା,
 ଲକ୍ଷ୍ୟବ୍ରହ୍ମ ଧାନ୍ୟର ବୃଥା ଲକ୍ଷ ଯଥା । ୨୭ ।
 ପଞ୍ଚଅଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ତେଜ ନୃପ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର,
 ଦେହେ କାର୍ଯ୍ୟ ସୌଗତକୃତ ଅସ୍ତ୍ରା କି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ୨୮ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ସଂବୃତ ଯୋଧା ମନ୍ତ୍ର ଶକ୍ତି ବିନା,
 ବିଲମ୍ବିଲେ ମନ୍ତ୍ରଭେଦ, କାର୍ଯ୍ୟହୀନ ସିନା । ୨୯ ।
 ଅସ୍ତ୍ରୋଦୟ ଶତ୍ରୁହୀନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୁଇ ନୀତି—
 ଘେନି ଜ୍ଞାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ମନ୍ତ୍ର ତେଜି ଭାତ । ୩୦ ।
 ଶୈଶ୍ୟରେ ତୃପ୍ତି ଭଲ ନୋହେ ନୃପକର,
 ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟାକାଞ୍ଚି ଦେଖ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଗର । ୩୧ ।
 ଅଳ୍ପ ସମ୍ପଦେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଏ ଯେଉଁ ନୃପ,
 ବିଧି ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ହୁଅଇ ନିଷ୍ଠୁର । ୩୨ ।
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶତ୍ରୁ ନ ନାଶି ମାନର କି ମୋଦ,
 ଅନ୍ଧକାର ନାଶେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟେ କି ରୋଧ । ୩୩ ।
 ଦୁର୍ଲଭ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅଟେ ଶତ୍ରୁନାଶ ବିନା,
 ଜଳ, ଧୂଳି ପକ୍ କର ତଳେ ରଖେ ସିନା । ୩୪ ।
 ଏକମାତ୍ର ଶତ୍ରୁ ଥିଲେ କାହିଁ ନିଜ ସୁଖ,
 ଦେବ ଅଗ୍ରେ ସୈନ୍ୟକେୟ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ଦୁଃଖ । ୩୫ ।

୧ ଶତ୍ରୁଗୁଣୀ— ସନ୍ତ, ଶତ୍ରୁ, ସାକ, ଅସନ, ହୈନ୍ଦ୍ରାସନ, ସମାନ୍ତର ।

୨ ଶକ୍ତି— ପ୍ରବୃତ୍ତି, ମନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି, ଉଦ୍ଧାରଶକ୍ତି ।

୩ ଗୁଣୀ— ପ୍ରବୃତ୍ତି, ମନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି, ଉଦ୍ଧାରଶକ୍ତି ।

୪ ଉଦୟ— ବୃଦ୍ଧି, ଶସ୍ତ୍ର, ଅବସ୍ଥାନ ।

୫ ପଞ୍ଚଅଙ୍ଗ— କର୍ମାରମ୍ଭୋପାୟ; ସୁରୁଷ୍ଟବ୍ୟସନ, ଦେଶବାଚନଭେଦ,
 ପଦାନ୍ତପ୍ରକାର, କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ।

୬ ପଞ୍ଚସୁନ୍ଦର— ରୂପ, ବେଦନା, ବଞ୍ଚନ, ସଞ୍ଜ, ସଂସାର ।

୭ ସୌଗତ— ବୌଦ୍ଧ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପଞ୍ଚସୁନ୍ଦରର ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ ।

ସଂଧ୍ୟା— ଦଶସୁପ୍ତପଞ୍ଚ ରୂପସୁନ୍ଦର, ଦଶସୁଜ୍ଞାନପ୍ରପଞ୍ଚ ବେଦନାସୁନ୍ଦର, ଅଦ୍ଭୁତବଞ୍ଚନ-
 ସନ୍ତାନ ବଞ୍ଚନସୁନ୍ଦର, ନାନପ୍ରପଞ୍ଚ ସଞ୍ଜସୁନ୍ଦର, ବାସନାପ୍ରପଞ୍ଚ ସଂସାରସୁନ୍ଦର ।

କୁହିମ ଶହୁ କୁହିମ	ମିତ୍ର ଭଲ ବେନି,
ପ୍ରାକୃତ, ସହଜମିତ୍ର	ଶହୁ, କାର୍ଯ୍ୟ ଘେନି । ୩୬ ।
ଭପକାଗ୍ର ଶହୁ ଅପ—	କାଗ୍ର ମିତ୍ର ସଙ୍ଗେ,
ନ କର ସର୍ବି, ଲକ୍ଷଣ	ଦେଖୁଥିବ ରଙ୍ଗେ । ୩୭ ।
ରୁକ୍ମିଣୀ ହରଣେ ଅବ—	ଜ୍ଞାତ ଶିଶୁପାଳ,
ହର ! ଦାସ ନାଗବୈର	ଥାଏ ବହୁକାଳ । ୩୮ ।
ବୌମଂ ଜୟେ ଗତେ ଚୈଦ୍ୟ	ରୋଧୁଲ ନଗରଂ
ପ୍ରୋଷିତଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୁମେରୁ	ସଦୃଶ ତମର । ୩୯ ।
ଚୈଦ୍ୟ ଯାଦବପତ୍ନୀକୁ	ହରିବାର କଥା,
ପାପ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୃତ	ନ ହୁଏ ସର୍ବଥା । ୪୦ ।
ତୁମ୍ଭଦ୍ଵାରା ଅବଜ୍ଞାତ	ଆମ୍ଭର ବିରୋଧୀ,
ଚୈଦ୍ୟର ନିବୃତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ—	ଦ୍ଵାରା ହୁଅ ଛୋଧୀ । ୪୧ ।
ଯେଉଁ ଲୋକ ରୋଷେ ବୈର—	କରି ମୌନ ଧରେ,
ଶୁଷ୍ଟ ତୃଣେ ଶୋର ଅଗ୍ନି	ସନ୍ନିପନେ ମରେ । ୪୨ ।
କ୍ଷମାଶାଳୀ ଦୋଷି-ଅଳ୍ପ	ଦୋଷ ବାରେ ସହେ,
ପୁଣି ପୁଣି ହେଲେ ଶହୁ	ଛୋଧାଗ୍ନିରେ ଦହେ । ୪୩ ।
କ୍ଷମା ନାଗ୍ର-ଲଜ୍ଜା ପର	ପୁରୁଷ ଭୂଷଣ,
ଅନ୍ୟଂ ନାଗ୍ର ରତ ପର	ପୌରୁଷ ଭୂଷଣ । ୪୪ ।
ଯେ ଶହୁ ଅବମାନନା—	ଦଗ୍ଧ ଶ୍ରୀ ଧରେ,
ମାତା କ୍ଳେଶକାଗ୍ର, ଅନ୍ୟ	ଜନନୀ ଉଦ୍ଧରେ । ୪୫ ।
ପାଦାହତ ଧୂଳି ଉଡ଼ି	ଶିର ଅନ୍ଧମଣ,
ଅପମାନ ଭୂଷ୍ମ ପ୍ରାଣି—	ଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଣ । ୪୬ ।
ଜାତି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନେ	ଯେ ଅଟେ ଅକ୍ଷମ,
ନିରର୍ଥ ଶ୍ଵେ ପରି ତା’—	ନାମାର୍ଥେ ଜନମ । ୪୭ ।
ପର୍ବତେ ଭୂଜାତା ଅଗା—	ଧତା ଜଳଧରେ,
ପରସ୍ପର ଗୁଣ ନାହିଁ	ଦୁଇ ଅଛି ବାରେ । ୪୮ ।

୧ ବୌମ — ଚରକାସୁର । ୨ ନଗର — ଦାଋଢ଼ । ୩ ପ୍ରୋଷିତ — ବଦେଶ-
 ୦୦ । ୪ ଅନ୍ୟ — ସୁରତଭାବ ବାଳରେ, ଅବେଶାବେଶରେ । ଅନ୍ୟ — ଦେଉଳରେ,
 ଦେଶରେ ।

ତୁଳ୍ୟ ଦୋଷେ ଭୟରକୁ	ରାହୁ ଗ୍ରାସ କରେ,
ଦାୟେ, ବନ୍ଦୁମାକୁ ଶୀଘ୍ର	ମାର୍ଦ୍ଦବ ଗୁଣରେ । ୪୯ ।
ନିଶ୍ଚୈରୁଷ ନର ଶୟୁ—	ବାତର ବଳରେ,
ବହୁ ତୃଣ ଯଥା ନମେ	ତଥା ଅଳପରେ । ୫୦ ।
ଦୂରସ୍ଥ ତେଜସ୍ଵୀ ମଧ୍ୟ	ତେଜସ୍ଵିରେ ଗଣ୍ୟ,
ପଞ୍ଚାଗ୍ନି ତାପୀ ତପନ	ପଞ୍ଚମାଗ୍ନି ଅନ୍ୟ । ୫୧ ।
ଶୟୁ ମସ୍ତକରେ ଉଲ୍ଲେ	ନ ଦେଲେ ଚରଣ,
ନିରାଳମ୍ବକାର୍ତ୍ତିର କି	ସ୍ଵର୍ଗ ଆରୋହଣ । ୫୨ ।
ଅଙ୍କେ ମୁଗଧାରୀ ବନ୍ଦୁ	ହରିଶଲଞ୍ଚନ,
ମୁଗଘାତୀ ହି ହ ମୁଗ—	ଅଧିପେ ଗଣନ । ୫୩ ।
ଦଣ୍ଡସାଧ୍ୟ ରପ୍ତଠାରେ	ସାମ ଅପକାର,
ସ୍ଵେଦାକ୍ତ ଜୁରିର ଜଳେ	ସ୍ନାନ ପରକାର । ୫୪ ।
ସାମରେ ପ୍ରୟୋଗେ ଶର—	ରିପୁ ଚୈଦ୍ୟ ବଳୀ,
ତପ୍ତସ୍ତବେ ଜଳ ପ୍ରାୟ	ଉଠିବ ସେ ଜଳି । ୫୫ ।
ଗୁଣର ଅଯଥା ଅର୍ଥ	କରି ନାଶେ କାର୍ଯ୍ୟ,
ଶୟୁ ସମ କୁଟ ମନ୍ତ୍ରୀ	ତ୍ୟାଜ୍ୟ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ୫୬ ।
କେ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧିରେ, ରିପୁ—	ବ୍ୟସନରେ ଯାହା,
ଉତ୍ତମ୍ଭ କହନ୍ତି, ନ୍ୟୁନ	ନାହିଁ ସୈନ୍ୟ ମାହା । ୫୭ ।
ପୃଥ୍ଵୀ-ଲଘ୍ଵୀ ଦୁସ୍ତର	ଯାଦବ-ସାଗର,
ତବ କ୍ଷମା-ବେଳା ପରି	ରୋଧର ତପ୍ତର । ୫୮ ।
ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ସେନା-ଜୟେ	ସାଙ୍ଗ୍ୟ ଉକ୍ତି ପର,
ଫଳଭ୍ରାଣୀ, ବ୍ୟବହାର	କର ସେହୁପର । ୫୯ ।
ଭ୍ରମଦ୍ଵାର ଜରାସନ୍ଧ	ହେଲ ଦିନୁ ହତ,
ସେ ଦିନୁ ଚୈଦ୍ୟ ଦମନ	ଥୁଲ ଅସ୍ତ୍ର ମତ । ୬୦ ।
ବ୍ୟସନା ଶୟୁର ଜୟେ	ମାନା କରେ ଲଜ୍ଜା,
ଗୃହ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ବଳୀ—	ଠାରେ ରଣସଜ୍ଜା । ୬୧ ।
ଭିନ୍ନନୀତି ଉତ୍ତମାନୁ	ବ୍ୟସନର କ୍ଷମା,
ଏକାଗ୍ରରେ କାହିଁ ତେଜଃ	ତମିରର ପ୍ରମା । ୬୨ ।

କହୁପ୍ରସ୍ଥ ନଗରକୁ	ନ କର ଗମନ,
ଭଗ୍ନ ହେଉ ଗଲେ ଚେଦ—	ମାଗନ୍ତୁକ୍ଷଣ । ୬୩ ।
ବଦଧାଃ ସାରଂ ପ୍ରସାର୍ତ୍ତ	ରୋଧନ୍ତୁ ଯାଦବେ,
ଗୋଷ୍ଠେ ଧେନୁ ପର ପୁରୀ	ମାହୁଷ୍ଟୀ ସର୍ବେ । ୬୪ ।
ପାର୍ଥ ଯଜ୍ଞ କରୁ, କହୁ	ରଣୁ ସ୍ଵର୍ଗ, ଭନ-
ତାପୁ, ଅମ୍ଭେ ଶତ୍ରୁ ନାଶୁଁ	ସର୍ବେ ସ୍ଵାର୍ଥାଧୀନ । ୬୫ ।
ଶତ୍ରୁ ଶିରଶ୍ଚେଦ ରକ୍ତ—	ଲପ୍ତ ଶସ୍ତ୍ରଗଣ,
ରବିକରମିତା ତତ୍ତ୍ଵ—	ତ୍ ଶୋଭା ଧାରଣ । ୬୬ ।
କୋପୀ ସମ ବାଣୀ ଶୁଣି	ଶହ ଦେବଗଣ,
ପ୍ରତିଧ୍ଵନି ଛଳେ କଲେ	କି ଅନୁମୋଦନ । ୬୭ ।
ବଳଙ୍କର ବାଣୀ ଶୁଣି	ହରି ଇଙ୍ଗିତରେ,
କହିଲେ ଗୀର୍ଘ୍ତଶିଷ୍ୟ	ଭବିଷ୍ୟୁ ଖରେ । ୬୮ ।
ଭବିଷ୍ୟ ଗଦ-ଅଗ୍ରଜ	ଅନୁଜ୍ଞାକୁ ଜାଣି,
ଭତଥ୍ୟ ଅନୁଜ ପର	ପ୍ରକାଶିଲେ ବାଣୀ । ୬୯ ।
ହଳିଙ୍କ ଉକ୍ତିରେ ଆଉ	କହିବାକୁ କଥା,
ନାହିଁ, ପଦେ ଲେଖାମୁଖେ	କହେ କି ସର୍ବଥା । ୭୦ ।
ଗୁରୁ ବୋଲି ମୋହଠାରେ	ତବ ଯେ ଆଦର,
ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଜଳ୍ପନେ ହୁଏ	ପ୍ରୟୋଜକ ପର । ୭୧ ।
ପଞ୍ଚାଶତ ବର୍ଣ୍ଣେ ଶବ୍ଦ—	ଜାଲ, ସପ୍ତସ୍ଵର,—
ମିଶି ବାକ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ	ଧରଇ ସତ୍ତ୍ଵର । ୭୨ ।
ରୁଦ୍ଧ ଅନୁସାରେ ବହୁ	ଅସଙ୍ଗତ କଥା,
କହନ୍ତି ଲୋକେ, ସଙ୍ଗତେ	ଘାରି ହୁଏ ମଥା । ୭୩ ।
ବକ୍ରା, ପଟୁ, ଅର୍ଥଗୁରୁ	ବହୁତ ଗୁଣରେ,
ରଚେ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ୍ୟ ଶାଫୀ—	ପରି ସ୍ଵମନରେ । ୭୪ ।
ବିଶେଷଜ୍ଞ ତବ ଅଗ୍ରେ	ନୀତିର କଥନ,
ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ନୋହେ କେବଳ	ଶବ୍ଦ ଅମ୍ବେଡ଼ନ । ୭୫ ।

୧ । ବିଦ୍ୟ — ଧାର୍ମ୍ୟ ଚପ୍ପଳାବର ପ୍ରବେଶ ।

୨ । ଅସଙ୍ଗତ — ସୁଦୂରବଳ, ଶୈଳ୍ୟ ।

୩ । ପ୍ରସାର — ପୁଣ୍ୟ ବାଣୀ ଶାସ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରବେଶ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ପ୍ରଭୁର ଉଚିତ ମନ୍ତ୍ର	ଭସ୍ମାହ ପାରଣ,
ଜଗୀଷୁର ଅଟେ ତାହା	ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ୭୭ ।
ସେଉଁ ବୁଧ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ	ଧୀ-ଶକ୍ତ ଅଶ୍ରୟ,
ଲଭେ, ସେ ଶେଦକୁ ତିଳେ	ଦିଏ କି ପ୍ରଶୟ । ୭୮ ।
ତାସ୍ତ୍ରଣରୂପ ପରି ଅଳ୍ପ	ପ୍ରବେଶି ପ୍ରଭୁର,-
କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ସ୍ଥଳୀ ଅଶ୍ଳୀ—	ପରି ରହେ ଦୂର । ୭୯ ।
ଅଳ୍ପ ସ୍ଥଳାରମ୍ଭେ ବ୍ୟଗ୍ର	ନୋହେ ପାରଗାମୀ,
ବଳ ମହାରମ୍ଭେ ସ୍ଥିର	ହୁଏ ପାରଗାମୀ । ୮୦ ।
ଉପାୟୀ ଅନବଧାନେ	କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାଶ,
ନିଦ୍ରାଲୁବ୍ୟାଧ ହରିଣ	କରେ କି ବିନାଶ । ୮୧ ।
ଦ୍ଵାଦଶ ଅଦତ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ	ଦନକର ଯଥା,
ଦ୍ଵାଦଶ ରାଜମଣ୍ଡଳେ	ସମୁଦ୍ରାୟା ତଥା । ୮୨ ।
ବୁଦ୍ଧି ଶସ୍ତ୍ର, ପ୍ରଜା ଅଙ୍ଗ,	ମନ୍ତ୍ର ଦୃଢ଼ ବର୍ମ,
ଗୁରୁଣ ରକ୍ଷୁ, ଦୂର ମୁଖ	ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୃପଧର୍ମ । ୮୩ ।
କାଳଞ୍ଜ ନୃପଙ୍କ ତେଜ	କ୍ଷମା ନ କିୟମ,
କବି ପରି ଓଜ ପ୍ରସା—	ଦର ଯୋଗ୍ୟ କ୍ରମ । ୮୪ ।
ଶେଷ ଯଥା ଦୁର୍ବଳର	ଦେହ ବସେ ମାଡ଼ି,
ଶହୁକୁ ଦୁର୍ବଳ ଦେଖି	ନ ଦେବଟି ଛାଡ଼ି । ୮୫ ।
ମୃଦୁଅନ୍ତସ୍ତେଜ କରେ	ଦ୍ରବ୍ୟର ଭଷଣ,
ଦୀପଗର୍ବବର୍ତ୍ତ ଯଥା	ତରଳ ଶୋଷଣ । ୮୬ ।
ବଳ କେବଳ ପୌରୁଷ	ଭାଗ୍ୟକୁ ନ ଧରେ,
କବିତା ଶ୍ଳୋକ ପରି	ଦୁର୍ବଳି ଅଦରେ । ୮୭ ।
ସ୍ଥାୟିଭାବରେ ସମ୍ଭାରି	ଭାବମାନ ଯଥା,
ଏକ ଜଗୀଷୁର ମତେ	ଅନ୍ୟ ନୃପେ ତଥା । ୮୮ ।

ଭଲ୍ଲେ ଅବାପଂଜୀ ଯୋଗେ	ମଣ୍ଡଳା ୪ ତଳମ,
କଲ ପର ଶତ୍ରୁସର୍ପ	ନରେନ୍ଦ୍ର ବିଭ୍ରମ । ୮୮ ।
ମନ୍ତ୍ରମୁଳ ତୁଳ୍ପ ଉତ୍ସା—	ହ ପାଦପ ବଳେ,
ହସ୍ତସ୍ପର୍ଶକେ ପ୍ରଭୁ—	ଶକ୍ତି ଫଳ ପଳେ । ୮୯ ।
ମନ୍ତ୍ରାଦି ଅଧିକେ ବେଶୁ	ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଵର ପର,
କିରୀଷୁ ଭୂପଙ୍କୁ ନୃପେ	ଥାନ୍ତି ଅନୁସର । ୯୦ ।
ପ୍ରଭୁ ଅନାରମ୍ଭୀ ଅନ୍ୟ	ନୃପଙ୍କରେ ସିଦ୍ଧ,
ଅକାଶର ଶବ୍ଦ ଗୁଣ	ଅଟଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ୯୧ ।
ଏକ ସୁଦେ ଗୁଚ୍ଛା ମାଳା	ମଧ୍ୟମଣି ପର,—
ଦୁଃଖମାନ ଦୁଃସ, ନେତା	ପ୍ରୟୋଜନ ଧର । ୯୨ ।
ଶକ୍ତିଃକଳ୍ପାକାଶ କଲେ	ଷଡ୍ଭୁଣୀ ପ୍ରୟୋଗ,
ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୃଢ଼ ବଳବାନ	ଦୁଃସ ନେତା ଯୋଗ । ୯୩ ।
କ୍ଷମୀ ନୃପ ବ୍ୟପାରେ, ଶ—	କ୍ରିରେ ବର୍ଦ୍ଧମାନ,
ଶକ୍ତି ଅତିକ୍ରମାରମ୍ଭ	କ୍ଷୟର ନିଦାନ । ୯୪ ।
ଶିଶୁମାଳକୁ ତୁମ୍ଭେ ନ	ଦିଅ ଅପମାନ,
ରଦାଉର ସ୍ଵର ପର	ବିନାଶେ ପ୍ରଧାନ । ୯୫ ।
ଏକାକୀ ଚୈଦ୍ୟ ସୁଜୟ	ବୋଲି ନ ବିଚାର,
ରୋଗେ ଯଶ୍ଵା ଯଥା ନୃପ—	ସମସ୍ତି ଅମାର । ୯୬ ।
କୃତପଳ୍ଲବ ସୁସମସ୍ୟ	ଶବ୍ଦ ରୋଦ କ୍ଷମ,
ଗୁଣି ୧୦ ଶର ସନ୍ଧାନ	ଅଟଇ ବିଷମ । ୯୭ ।

୧ । ୦୭—ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥା.

୨ । ୧୩—ପରାକ୍ରମ ଗ୍ରନ୍ଥା.

} ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସମ୍ବୋଧନ ।

୩ । ସେନ—ସାମାନ୍ତ ଉପାୟ, ଦେବଧାନ ।

୪ । ମନ୍ତ୍ର—ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥା ।

୫ । ଶକ୍ତି—ପ୍ରଭୁ ଅତି ଦମନଶିଳ୍ପ, କେ ।

୬ । ଶତ୍ରୁଣ—ସକଳ ଶତ୍ରୁପାଦ ଶତ୍ରୁ, ଶତ୍ରୁ ।

୭ । ଅଙ୍ଗ—ଦେହ, ଭାଗ ।

୮ । ନୃପତଳ—ସମ୍ମାନଦାନ, ଶୋଭା ।

୯ । ସଂସ୍ୟ—ସଂସ୍ୟାସ, ପରସ୍ପର, ଶିଶୁମାଳ ।

୧୦ । ଶର—ଦୈର୍ଘ୍ୟର ଦୃଶ୍ୟାଳା ।

ଶାନ୍ତ ରୁକ୍ମିଦୁମ ଅଦ	ସେ କାଳଯବନ,
ଦ୍ରୋହେଚ୍ଛୁ ନୁପେ କରିବେ	ଚୈତ୍ୟାନୁଗମନ । ୯୮ ।
ବାଣୀସ୍ଵର ଅଦ ଚୈତ୍ୟ	ଭଢ଼େଜନା ପାଇ,
ବାତେ କାଷ୍ଠ ଅଗ୍ନି ସମ	ପ୍ରଜ୍ଞୁଳିବେ ଯାଇ । ୯୯ ।
ଶୁଦ୍ର, ବଡ଼ ସାହାଯ୍ୟରେ	କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି କରେ,
ଗିରି ନଦୀ, ମନାନଦୀ—	ସଙ୍ଗେ ସମୁଦ୍ରରେ । ୧୦ ।
ଚୈତ୍ୟ ମିତ୍ର ତବ ଶତ୍ରୁ	ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ ରୂପ,
ମିଶିବେ ଚୈତ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ	ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରୂପ । ୧୦୧ ।
ସର୍ବ ନୃପ ସଂସୋଭିତ	ହେଲେ ଏହି ଯାଗ,-
ବଦ୍ଧ ହେବ, ତୁମ୍ଭ ଦ୍ଵାରା	ପାର୍ଥ ଶତ୍ରୁ ଅଗ । ୧୦୨ ।
ତୁମ୍ଭକୁ ସହାୟ ପାଇ	ଯଜ୍ଞ ସର୍ବ ଭାର,-
ସମର୍ପିବ ବୋଲି ପାର୍ଥ	ଅନନ୍ଦ ଅପାର । ୧୦୩ ।
ଶରଣାଗତ ଶତ୍ରୁକୁ	ସାଧୁ ଦୟା କରେ,
ସପତ୍ନୀ ନଦୀକୁ ସିନ୍ଧୁ	ତେଜେ ସମୁଦ୍ରରେ । ୧୦୪ ।
ଦଣ୍ଡେ ବଶୀଭୂତ ଦୁଃ	ସୁଦୁର୍ଦ୍ଦୀନ ଅରି,
କମନା ମିତ୍ରକୁ ଦୁଃ	ଆୟତ୍ତ ନ କରି । ୧୦୫ ।
ଦେବ ତୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ଅର—	ବଧ ଯଦି ଶ୍ରେୟ,
ହରିଭୋଜକର ଯଜ୍ଞ—	ହାନିରେ ଅଶ୍ରେୟ । ୧୦୬ ।
ସୁଧା, ସାଧୁମନ୍ତ ଜହେ	ଯା କରେ ହବନ,
ମନ୍ଦରେ ମନ୍ଥନ ଅଦ	ସମୁଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନ । ୧୦୭ ।
ତବ ପୁତ୍ର ଶତ ଦୋଷ	କରିବ ସହନ,
ବୋଲି, ପିତୃସ୍ତ୍ରୀ ସତ୍ୟ	କର ହେ ପାଳନ । ୧୦୮ ।
ସାଧୁର ଧୀ ଜାଣି, ଅରୁ—	ଭୁକି ନୈହେ ଶାନ୍ତ,
ଉଷ୍ମ ମନଃ ଅସନ୍ତାପୀ	କଥାଟି ଅଭ୍ରାନ୍ତ । ୧୦୯ ।
ଦିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ନିଜ—	କୃତ ଅନୁଗ୍ରହ,
ଅବଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୈତ୍ୟ	ନ କର ନିଗ୍ରହ । ୧୧୦ ।

କାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦୁତରେ ଜାଣିଥାଏ ପଦକ୍ଷେପ କରି,
 ଶତ୍ରୁଜଳ ତଳରେ ପ୍ର— ବେଶ ପାରେ କରି । ୧୧୧ ।
 ପୁରପଦନାସୀ ସଦ— ବୃତ୍ତି ନିବନ୍ଧନଟ,
 ରକ୍ତନାଥ ଅଦୁତେ, ନ ଶୋଭେ ବ୍ୟାକରଣ । ୧୧୨ ।
 ଅଜ୍ଞାତ ଦୋଷେ ଦୋଷକ ଭବ୍ୟୁ ବେତନେ,
 ଶତ୍ରୁସାଥ ଭେଦ ଆଗେ ରଖିଥାଅ ମନେ । ୧୧୩ ।
 ତବ ଦୁତ ମୁଖୁଁ ବୁଝି ପୁରୁଷ ସନ୍ଦେଶ,
 କହୁପ୍ରସ୍ତେ ନୃପ ସର୍ବେ କରବେ ପ୍ରନେଶ । ୧୧୪ ।
 ପାଣି ତୁମ୍ଭଠାରେ ସର୍ବେ କରବେ ଭକତ,
 ଶତ୍ରୁଗଣ ଦେଖି ଦ୍ରୋଣେ ବଳାଭବେ ମତ । ୧୧୫ ।
 ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟ ପିକ, କାକ ପାଳିତ ପରାୟ,
 ନୃପେ ଅମ୍ଭ ପକ୍ଷ କେତେ ହେବ ତା ସହାୟ । ୧୧୬ ।
 ଦୁର୍ବିନୀତ ଦୃଢ଼ ଶତ୍ରୁ ଦୁର୍ବଳକୁ ଧରି,
 ତବ ତେଜାଗ୍ନିରେ ପଡ଼ି— ନୁ ପଡ଼ଇ ପରି । ୧୧୭ ।
 ନୟମାର୍ଗଗାମୀ ବିବେଚିତ ଅର୍ଥ
 ଭବ୍ୟଙ୍କ ବାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି,
 ଦର୍ଶିତ ମୋରନେ ଅନନ୍ତ ହରି
 ଶ୍ରୀକି ହୃଦୟରେ ଧାରଣ କରି । ୧୧୮ ।

୧ । ପାଣି — ମୟାଦ, ଚର୍ଯ୍ୟାମ ।

୨ । ପୁରପଦନାସୀ — ଗଦ ପଦ ବ ସଂବ୍ୟବହାର, ମୁକ୍ତାକ୍ଷର ରକ୍ତବ୍ୟାଘ୍ର ଗୁଣବଶେଷ ।

୩ । ପୁରୁଷ — ଅମାତ୍ୟାଦିକର ଜାଗରା, ବାଟିବାସ୍ୟମୁଦ୍ୟାଦି ଗୁଣ-ବଶେଷ ।

୪ । ନିବନ୍ଧନ — ରୂପ ନିବନ୍ଧନ, ରସାତ୍ମକ ।

ଭୂତାୟ ସର୍ଗ

କୌବେରଃ ଦିଗ୍‌ବାଗକୁ ତେଜି
 ଅଗସ୍ତ୍ୟମାର୍ଗଂ ଧରି,
 ଶାନୁକୋପ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥକୁ
 ତହୁଁ ଗମିଲେ ହରି । ୧ ।

ଜଗତପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜଗତ—
 ଧବନ୍ଧ ପାଦେ କାହିଁ,
 ସ୍ପର୍ଶ ଯୋଗ୍ୟ ଅର୍କ, ପୂର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦୁ
 ଦେଲେ ଛନ୍ଦ ଉଠାଇ । ୨ ।

ହରି ବେନି ପାଶ୍ବେ ସ୍ପର୍ଶିଙ୍ଗା
 ପତିତା ସମୁଦ୍ରରେ,
 ବିସତନ୍ତୁ ଶୁଭ୍ର ଗୁମର
 ଶୋଭା ଧାରଣ କରେ । ୩ ।

ହରିଙ୍କ ମୁକୁଟର ରତ୍ନ—
 ଗଣ ବନ୍ଧୁବରଣ,
 ମଣିଶୋଭା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନର
 କରେ ଅନୁକରଣ । ୪ ।

କୁଣ୍ଡଳ ମରକତମଣି—
 ପ୍ରଭା ବଶେ ପତିତ,
 ବାଲ୍ୟାଭ୍ୟାସ ବହିଁ-ବହିଁର
 ମାଳାପରି ଶୋଭିତ । ୫ ।

୧ । କୌବେର — ଦକ୍ଷେନ, ଉତ୍ତରାୟଣ ।

୨ । ଅଗସ୍ତ୍ୟମାର୍ଗ — ଦକ୍ଷିଣାୟନ ।

ମନ୍ଦର କୁଟ ସଙ୍ଘର୍ଷଣ

ଶାଣ ମଣିଗଣର,

ଦ୍ଵିଗୁଣ ପ୍ରଭୁ ଧର ଶୋଭେ

. କେନ୍ଦୁର ନିରନ୍ତର । ୭ ।

ଲେହିତ ବଳୟେ ଜଡ଼ିତ—

ପଦ୍ମରାଗର କାନ୍ତି,

ହରଣ୍ୟ ବିଦାରଣ ରକ୍ତ—

ସିନ୍ଧୁ ପରାୟ ଗ୍ରାନ୍ତି । ୮ ।

ତମାଳ ନୀଳ ମୁକ୍ତାମାଳ

ହରି ବସେ ଶୋଭିତ,

ସ୍ଵର୍ଗଜା ଦ୍ଵିଭାଗେ ବ୍ୟୋମରେ

ପଡ଼ିତେ ଉପମିତ । ୮ ।

ସମୁଦ୍ରର ସାର କୌସୁଭ

ବିରାଜେ ଉରସ୍ଥଳେ,

ଲୋକ ପ୍ରତିବିମ୍ବେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ

ଅନ୍ତର୍ଗତ ସକଳେ । ୯ ।

ଅପାଦଳମ୍ବି କଟିସୁନ୍ଦ

ମୁକ୍ତାଜାଲେ ଗୁଞ୍ଜିତ,

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଜାତ ହିସ୍ତୋତା କି

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକୁ ପ୍ରବାହିତ । ୧୦ ।

ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣି ମୁରତି

ବସ୍ତ୍ର ପିଣ୍ଡାକାର,

ପଦ୍ମରଜେ ଯମୁନା ଜଳ

ଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାର । ୧୧ ।

ଅଭରଣଧାରୀ ହରିକ

ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ଦଶର ଭନ୍ନ,

ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସର୍ବଲୋକପ୍ରିୟା

ଅନ୍ୟା ହୃଦୁ ଅଭନ୍ନ । ୧୨ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗସଜ୍ଜିନା ହେବାକୁ

ଏହି ଲକ୍ଷ୍ମୀକ ହରି,

ତେଜ, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲେ ସୁଖେ

ରମାକୁ ହୃଦେ ଧରି । ୧୩ ।

ଦୈତ୍ୟେହଦୁବଦାସ ନଖେ

ଋଷି କଠିନ ସ୍ତନ—

ଧାରଣୀ, ବେଢ଼ିଲେ ହରିକି

ଅସି ରମଣୀଗଣ । ୧୪ ।

କୁଚ ଗୁଚ୍ଛଭାରେ ନମିତ—

ମଧ୍ୟା କାନିନୀଶା,

ନିଜ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—

ଶରୀର ଉସ୍ମକମନ । ୧୫ ।

ସେ ନାରୀକି ହରି ଦେଖିଲେ

ଲଜ୍ଜା ନମ୍ର ବଦନ,

ଅଦୃଷ୍ଟା ରକ୍ଷାରେ ହରିକୁ

ନେତ୍ର-ବାଣ ବର୍ଷଣ । ୧୬ ।

ଶ୍ୟାମ ହରି କରେ ଚଣ୍ଡାଂଶୁ—

ତେଜା ଚକ୍ର ଚୁକ୍ତାଭିଳ,

ଯମୁନାଜଳେ ମହାବର୍ତ୍ତ

ପରି ଢଳୁଁ ଦିଶିଲ । ୧୭ ।

ଶତ୍ରୁ ବିଦାରଣେ ସମର୍ଥ

କାହିଁ ମୋଘ ସମରେ,

କୌମୋଦକା ତେଜେ ହରିଙ୍କ

ବିରାଜେ ଅନ୍ୟ କରେ । ୧୮ ।

ଶହୁ ଶିର ଛେଦି ଆନନ୍ଦ

ଦିଏ ମହାସମରେ,
ଦେଶ ନୟକଖ୍ୟାତ, ଶୋଭେ
ହରି ପୃଥକ କରେ । ୧୯ ।

ଅନ୍ୟ, ଅକର୍ଷଣେ ଅସମ

ଯୁଦ୍ଧକାଳରେ ବ୍ୟସ୍ତ,
ଶର୍ଜନାମ ଧନୁ ସଲଗ୍ନେ
ଶୋଭା ହରିଙ୍କ ହସ୍ତ । ୨୦ ।

ପ୍ରଳୟାୟୁଦ ମନ୍ତ୍ରନାଦୀ

ହଂସ କୁସ୍ମାଣ୍ଡବରେ;
ଦୈତ୍ୟଜ ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ଶଙ୍ଖ
ଶୋଭେ ହରି ପାଶ୍ବରେ । ୨୧ ।

ରକ୍ଷା ସିଦ୍ଧିପାଇଁ ସକଳ—

ଦିଗ ଗମନ ପର,
ପୁଷ୍ପାଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ ଚଢ଼ିଲେ
ପୁଷ୍ପାଂରଥ ଭ୍ରମର । ୨୨ ।

ଧୂଜାଗ୍ର ପ୍ରତାପମ୍ବ ପଞ୍ଚ

ମଣି କୁଞ୍ଜିମ ପରେ,
ପନ୍ନଗାର ସର୍ପ ହାସାଥେ
ପଶେ କି ପାତାଳରେ । ୨୩ ।

ହରିଙ୍କ ବିଜୟ ପଟ୍ଟ—

ନାଦେ ଗିରି ଗହ୍ବର—
ଧ୍ବନିତ, ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜନ
ଅନ୍ତର୍ଗୁପ୍ତ ସଦ୍ଭର । ୨୪ ।

ଜଗତକରତା ପ୍ରସ୍ଥାନେ

ପାତାଳପୁରେ ଶେଷ,
ସହସ୍ରପଟ୍ଟା ନତ କଲେ
ପେଣୁ ଭର ବିଶେଷ । ୨୫ ।

ତୋରଣେ ବାଜିବା ଭୟରେ
ସୈନ୍ୟଗଣ କେତନ,
ନମ୍ର କରି ନେଲେ ରଥାଦି
ଦେଖି ହରି ଗମନ । ୨୬ ।

ଗଜଦାନ ଜଳେ ପକିଳ
କାଞ୍ଚନଭୂମି ରେଣୁ,
ରଥ ସବୁ ଅନେମିମଗ୍ନ
ଗତି ମନ୍ତ୍ରର ତେଣୁ । ୨୭ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣଭୂମିରେଣୁ ପାଦା—
ହତେ ଅନୁପ୍ରବନେ,
ନ ଲଘିଲ ଗୁରୁଜନକୁ
ବୁରୁଜା ରଖି ମନେ । ୨୮ ।

ତୁରଗେ ଅଶ୍ଵାବୋହା ବଳ୍ଲ—
କର୍ଷଣକୁ ନ ମାନି,
ଗଜ ଲଙ୍ଘନେ ଅଗ୍ରପଦ
ଉଦ୍ଧୈଁ ରଖନ୍ତୁ ଆଣି । ୨୯ ।

ଯତ୍ନେ ବଳ୍ଲା ଧରି ରୋଧନ୍ତୁ,
ଦେଖି ଜନନାଗଣ,
ଧୁଳିଫୀଡ଼ାସକ୍ତ ଶିଶୁକୁ
ମାର୍ଗୁଁ ଅପସାରଣ । ୩୦ ।

ମୁରୁର ଦୃଢ଼ସ୍ତ ଜନୌଘେ
ପ୍ରତି ପ୍ରତୋଳି ପୁଣ୍ଢି,
ପରିଚିତେ ମଧ୍ୟ ସୁସ୍ପେଦ
ନବତା ଆଶେ ଭୂଣ୍ଡି । ୩୧ ।

ପୁରୀରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ହରି
ରଥ ମନ୍ତ୍ର ଗମନେ—
ଗୁଳନ୍ତୁ, ଅନାକୀନାପୁଣ୍ଡି
ବନ୍ଧେ, ଅତି ସଫଳେ । ୩୨ ।

ହେମବସ୍ତ୍ରପ୍ରଭା କକୁଭ

ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟେ ଶୋଭେ,

ବଡ଼କାର୍ଗୁ ଜଳ ଭେଦି କି

ଜୁଲେ ଦାର୍ଶନଲେଭେ । ୩୩ ।

ଅଧୃଷ୍ଟିତ ଗିରି ସହସ୍ରେ

ଜଳବେଷ୍ଟିତ ମୂର୍ତ୍ତି,

ପୃଥ୍ବୀ ପ୍ରତି ଛାୟା କର

ଧାତା ମାନସ ପୂର୍ତ୍ତି । ୩୪ ।

ବଶ୍ୟକର୍ମୀ ଶିଳ୍ପବିଜ୍ଞାନ—

ନିର୍ମାଣ ଶେଷ ସୀମା,

ଜଳାଦର୍ଶେ ସ୍ପର୍ଶ ଛାୟା କି

ପ୍ରକାଶର ମହିମା । ୩୫ ।

ଅସ୍ମଦ୍ଭ୍ୟ ଜାମାତା ହରିକୁ

ରତ୍ନରାଜିରେ ତୋଷେ,

ସ୍ବେଦେ ରତ୍ନ ଘେନି ସର୍ବଦା

ସୁଖ କି ଅବା ଘୋଷେ । ୩୬ ।

ବାରିଧି ଚଞ୍ଚଳ ଭରଙ୍ଗେ

ଅନାଦ ଶଙ୍ଖକୁଳ,

ବସ୍ତ୍ରେ ଶୋଭେ, ମେରୁ ସାନୁ କି

ଭଞ୍ଜୁ ଚକ୍ରେ ବ୍ୟାକୁଳ । ୩୭ ।

ଯେଉଁ ପୁରୀ ପଶ୍ୟ ଅପଣ

ପୁଞ୍ଜୀକୃତ ରତ୍ନରେ,

ଜଳଧି ଜଳେ ନେଇ ଖ୍ୟାତ

ରତ୍ନାକର ନାମରେ । ୩୮ ।

ଭୃଗୁ ସର୍ଗ

ପଦ୍ମୋତ୍ପଳାଦି ଉଦ୍ଭିଦ

ରତ୍ନସିଂହାସନେ

ଅତପେ ଶୁଖାଏ ସନ୍ତତ

ତରଙ୍ଗ ହସ୍ତ ଦେଇ । ୩୯ ।

ସାଗର ଭର୍ମି ଯେ ନଗର—

ଶାଳଂ ଜୟେନ୍ତୁ କର,

ନ ପାର ସମୀପେ ବଲ୍ଲଭ

ହୁଏ ଲଜ୍ଜାକୁ ଧରି । ୪୦ ।

ପୁରୀପ୍ରବେଶୁଃ ଜଳଦ

ଭିତ୍ତିରେ ନିବାରତ,

ଅଶ୍ରୁଦାର ବର୍ଷି ଗର୍ଜନ—

ଛଳେ କାମେ ଦୂରତ । ୪୧ ।

ଦ୍ଵାରକାବାସିନୀ ହେବାକୁ

ଭକ୍ତି ଅପ୍ସରାଗଣ,

ମନୁ ସେବ ସିଦ୍ଧ ନିମେଷ—

ଚିହ୍ନ କରି ଧାରଣ । ୪୨ ।

ଅଭ୍ରକ୍ଷ ସ୍ମୃତିକ ସୌଧେ

ବନ୍ଦନୀଶାରେ ନାଶ,

ନଭୋଗତ ଅମର ପରି

ଗୌରେ ନ ହୁଏ ବାର । ୪୩ ।

ରତ୍ନକାନ୍ତୋପଲମ୍ବିତ

ଉନ୍ନତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣତଳ,

ଅଧୋଭ୍ରମି ମେଘ, ରାତ୍ରିରେ

ଭକ୍ତି ପ୍ରଶାଳୀ ଜଳ । ୪୪ ।

ଯେଉଁ ପୁରେ ନାଶ ଗୁହର
ଦାସରତେ ଲଜ୍ଜାରେ,
ଲଭର ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ ଭଞ୍ଜିକ
ଦେଖି ତରେ ଶୟାରେ । ୪୫ ।

ଯେଉଁ ପୁରାଗୁହ ସୁର୍ଯ୍ୟ ଗୁ
ରତୁଭଞ୍ଜି ଉପରେ,
ଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖି ନ ପାର ଯୁବା—
ଛାୟା ଶୋଭେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ । ୪୬ ।

କଳପୌତ ଧାମ ପ୍ରସ୍ତରେ
ବନ୍ଦିତ ନାଶଗଣ—
ସୁର ପାଶୁଗଣ ଶୋଭେ କି
ଯଥା ମଣି ଦର୍ପଣ । ୪୭ ।

ଯେଉଁ ପୁରାଗୁହ ଦେହଲୀ
ମରକତ ନିର୍ମିତ,
ତା ପ୍ରଭାରେ ନାଶ ନ କରେ
ଦ୍ଵାର ଗୋମୟାଞ୍ଜିତ । ୪୮ ।

ବଲ୍ଲଭାସ୍ଥିତ ନୀଳକଣ୍ଠେ
ପୁର ଗୁହ ଶୋଭନ,
ମରକତ କାନ୍ତି ତୁଣେ କି
ହୋଇଛି ଅଛାଦନ । ୪୯ ।

ନାନାବିଧ ମାଳା ଲମ୍ବିତ
ଚନ୍ଦ୍ର ବିଶାଳ ସଦୃଶ,
ବିଚିତ୍ର ବିଭାଜନ ମଣ୍ଡିତ
ଶୋଭେ ମାଣିକପଦ୍ମ । ୫୦ ।

ଗୁହକପୋତପାଳିକାରେ
ଦେଖି କୁନ୍ଦିମବୟଃ,
ଜୟନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚଳ ମାର୍ଜାର
ଜନେ କୁନ୍ଦିମେ ଲୟ । ୫୧ ।

ନକ୍ଷତ୍ରମଧ୍ୟରେ ଧୀରମ୍ୟ—

ଶୁଙ୍ଘରେ ବଧୂଗଣ,
ଭୂମିସ୍ଥ ହୋଇ ମୁଖପଦେ
ଚନ୍ଦ୍ର ଅଧଃକରଣ । ୫୨ ।

ସେ ପୁରୀରେ ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ
ମୋଦେ ଯୁବକଗଣ,
ବିହରନ୍ତି ବଧୂଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ସଦା ଖୋଜି ବିଜନ । ୫୩ ।

ଅକ୍ଷୟିନୀ ସୁରଭିଧାରୀ
କାମିନୀଙ୍କ ବଦନ,
ମଦ୍ୟଗନ୍ଧେ ପ୍ରତିବାସିତ
ଯୁବା କାମେ ଗମନ । ୫୪ ।

ବିହାରବେଦ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗ ନା—
ଗଣ ଶୁଣନ୍ତି ଯହିଁ,
ରତାନୁରେ ପକ୍ଷିକୁଳିତ
ଶବ୍ଦ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ତହିଁ । ୫୫ ।

ସୁସ୍ଥ ଅମ୍ବର ଅଛାଦିତ
ନାଶ କୁରମଶ୍ରମ,
ପୁଣି ଦିଶେ, ଅକାଶ ସାମ୍ୟ
ନାମେ ଅର୍ଥେ କେବଳ । ୫୬ ।

ଧେଉଁ ଦ୍ୱାରକାରେ ନିଷ୍ଠାପ
ନିଷ୍ଠାପଟତା ସ୍ଥିତ,
ଜନେ କୁଳାଗୁର ନ ତେଜି
ସଦା ଧର୍ମର ଭାତ । ୫୭ ।

ପରାକ୍ୟରୂପିଣୀ କାମିନୀ
ନିର୍ମାଣିଛନ୍ତି ଧାତା,
ମୁଣ୍ଡାକ୍ଷର ଦୋଷ ନାହିଁ ଶ୍ରୀ,
ତହିଁ ଜଗତପାତା । ୫୮ ।

ଯେଉଁ ପୁରେ କଳ୍ପପାଦପ
ବାଞ୍ଛିତ କରେ ଦାନ,
ପୌରଜନ ସୁଖ ଭୋଗନ୍ତି
ଦେବେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମାନ । ୫୯ ।

ସକଳକଳାଂ, ସୌଧ ଶୁଭେ
ଦଗ ପ୍ରକାଶ କରେ,
ନରୌହଣେୟ ରେହଣୀଶ
ପୁରା ତ୍ୟାଗ ସ୍ନେହରେ । ୬୦ ।

ବାଣୀ ଯୁକ୍ତେ ଶମ୍ଭୁଙ୍କ ତେଜ
ଭାଜିବାରୁ ଶ୍ରୀହରି,
ଶଶଙ୍କେ କାମ ଜୈନ୍ଦବାଣ
ବନେ ପୁରେ ବଚର । ୬୧ ।

ହରଣ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଦ୍ଵାରକା
ଶିବଟ ମରୁତଗଣେଃ,
ମେରୁରୁ ଅମରବଞ୍ଚକ
ମାନସେ ତୁଚ୍ଛ ମଣେ । ୬୨ ।

ଯେଉଁ ପୁରେ ହରି ନିବାସ
ସର୍ବ ସମ୍ପଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
କାମିନୀ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅମରା—
ଗଣ ଲକ୍ଷ୍ମି ତା ତୁର୍ଣ୍ଣ । ୬୩ ।

ରତ୍ନଧନୁ ଶୋଭା ବିବଧ—
ମଣି କାଞ୍ଚନ ପ୍ରସ୍ତେ,
ପୁର୍କିତ୍ତାରେ ହରି ପ୍ରବେଶ,
ଶତ୍ରୁ ନ ପଶେ ଦମ୍ଭେ । ୬୪ ।

୧ । ବଳା— ବହୁଶକ୍ତି ବଳା, ଶୋଭଣ ବଳା ।

୨ । ବାମ— ବାମାସୁର । ୩ । ହରି— ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ଇନ୍ଦ୍ର ।

୪ । ଶିବ— ଧୀର, ସଶାଳ । ୫ । ମରୁତଗଣ— ପବନ, ଶିବଗଣ ।

ବିଷ୍ଣୁ ଅଙ୍ଗୁ ପ୍ରଜା ଶମ୍ଭୁଙ୍କ—

ଜଟାରୁ ଗଙ୍ଗାଧାର,

ଧାତାୟୁଁ ବେଦ ପରହର—

ସେନା ପୁରୁ ବାହାର । ୨୫ ।

ପଦ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ ଘଷିତ

ମୁଖରୁ ବଳ୍ଲ୍ଲା ଶସି-

ପଡ଼େ, ଅଶ୍ବବାର ବାହାର

କଷ୍ଟେ ଅଶ୍ବରେ ବସି । ୨୬ ।

ଗଜଘଟାପୁଣ୍ଡିତମରେ

ଅଭ ନ ଦିଶେ ପଥ,

ସୈନ୍ୟ ତେଜଦାପ ପରାୟ

ପୁରାଏ ମନୋରଥ । ୨୭ ।

ସାରଥ୍ୟ ବଳ୍ଲ୍ଲକର୍ଷଣକୁ

ନ ମାନି ଟାଣି ରଥ,

ପୁରଦ୍ବାରୁ ବାହାର ଅଶ୍ବେ

ଦ୍ରୁତ ଧରଲେ ପଥ । ୨୮ ।

ପଥ ଭୁଜବଳୟ ମଧୁଁ

ହରକ୍ ନିଷ୍ପ୍ରମଣେ,

ଭୂମିରେ ଦ୍ବାରାବତୀ ନାମ

ସାର୍ଥ ନ ହେଲ୍ଲ ସଖେ । ୨୯ ।

ଉତ୍କଳିତ ଉର୍ମି ସହସ୍ର

ଶୈବାଳ ଆସ୍ର ନୀର,

ହର ହରିତବନଶୋଭା

ଦେଖିଲେ ସିନ୍ଧୁତାର । ୩୦ ।

ଶୀଘ୍ରହୃତ ଅମ୍ବୋଧୁ ତଟେ

ନୀରଦ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ,

ଲଜାବେଷ୍ଟିତ ଦ୍ରୁମରାଜି

ହର ଦେଖି ପ୍ରସନ୍ନ । ୩୧ ।

ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ
 ଫିଙ୍ଗେ, ଫେନବମନ,
 ସିନ୍ଧୁକୁ ଦେଖି ଅପସ୍ମାରୀ
 ହରି ଭାବଲେ ମନ । ୭୨ ।
 ଲେଉଟେ ଜଳ ପିଇ ଉଦରେ
 ସିନ୍ଧୁ ରଖି ନ ପାରି,
 ବୁଦ୍ଧି ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟେ ଦେଖନ୍ତି
 ହରି ତଟବିହାରୀ । ୭୩ ।
 ସେ ମେଘ ଗର୍ଜି ବୃଷ୍ଟିଜଳେ
 ପୃଥ୍ୱୀ କରେ ପ୍ଳାବନ,
 ସେ ମେଘ ଅରୁଁ ଏକ କୋଣୁ
 କରେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ । ୭୪ ।
 ମୁନୀନ୍ଦ୍ର ବେଦରୁ ସଂହିତା—
 ପରି ସମୁଦ୍ରୁଁ ଜଳ-
 ନେଇ, ନଦୀ ରୂପେ ସମୁଦ୍ରେ
 ପୂଣି ପଡ଼େ ଧକଳ । ୭୫ ।
 ଅର୍ଣ୍ଣବ ପୋତେ ସଂଯାନ୍ତିକେ
 ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସହିତ,
 ଆସି ଦ୍ୱୀପେ ବାଣିଜ୍ୟକାରୀ
 ଦେଖି ହରି ହସିତ । ୭୬ ।
 ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭୁଁ ଉଠିବାକୁ
 ସର୍ବେ ଶ୍ୱାସବାତରେ
 ହରିଧୁଜା ପରି ଜଳକୁ
 ଅନ୍ତୋଲନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱରେ । ୭୭ ।
 ନିକଟେ ଯୁଗାନ୍ତ ବନ୍ଧୁକୁ
 ଦେଖି ତରଙ୍ଗ ହସ୍ତ-
 ପ୍ରସାରଣ କରି ସାଗର
 ହରି ସାକ୍ଷାତେ ବ୍ୟସ୍ତ । ୭୮ ।

ଏଲାଲତା ଘର୍ଷଣ ଗନ୍ଧ

ଜଳକଣା ପବନ-

ଘେନି, କୁଳଗାମୀ ହରିଙ୍କ

ସ୍ନେହ କରେ ଗ୍ରହଣ । ୭୯ ।

ତୁଙ୍ଗ ତାଳୀବନେ କେତକା

ସମୀର ସୀମନ୍ତ,

ଲବଣସିନ୍ଧୁ କଞ୍ଚୁଦେଶେ

ସୈନ୍ୟ ଗଲେ ଦ୍ଵିତ । ୮୦ ।

ଲବଙ୍ଗପୁଷ୍ପେ ଅବତଂସ

ପିଇ ପରଞ୍ଜଳ,

ପୁଗେ, ସିନ୍ଧୁଠାରୁ ଆଦ୍ୟ

ପ୍ରାପ୍ତ ସୈନ୍ୟ ସକଳ । ୮୧ ।

ଅମ୍ବଣ୍ୟ ତୁରଗେ

ରୁଣ୍ଡ କର ଗିରି

ଚଳିଲେ ହରିଙ୍କ ବଳ,

ପାର୍ବବାର ପୁଣି

ମଳିନ ଦିଶିଲା

ଶ୍ରୀହର ଶୋଭା ସକଳ । ୮୨ ।

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ଭୂମି ଭେଦ ସର୍ପ— ଶ୍ଵାସ ଧୂମ ପର
ମିଳିତ ନାନା ବରଣ,
ହରି ରୈବତକ ଗିରି ନରେଶିଳେ
ଉର୍ଥିତ ରତ୍ନକରଣ । ୧ ।

ବୃହତ ପାଶାଣ ଉପରି ଉପରି
ଉନ୍ନମିତ ଜଳଧର,
ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରି ପରି ରୋଧବାକୁ ଭନ-
ମାର୍ଗ ହୁଏ କି ତପ୍ତର । ୨ ।

ବିବିଧ ରତ୍ନର କରଣ କାଞ୍ଚନ-
ସାନୁର କରଣେ ମିଶେ,
ଲତାସୁତ ଭଙ୍ଗ ଶବ୍ଦବର୍ଣ୍ଣେ ଭ୍ରମେ
ପଡ଼ି କି ଅଭୁତ ଦଶେ । ୩ ।

ସହସ୍ର ଶିରରେ ଗଗନ ପାଦରେ
ଭୂମି ବ୍ୟାପି ଯହୁଁ ସ୍ଥିତ,
ଅର୍ଦ୍ଧ ଇନ୍ଦୁ ନାର ନେତ୍ରୀକୃତ ହୁଏ
ହରଣ୍ୟଗର୍ଭ୍ୟ ପ୍ରଜାତ । ୪ ।

ଜଳାପାୟେ ଏକ— ଦେଶ ଶୁଭ୍ର ଅଭ୍ର
ଧୌତ ଉତ୍ତରାସୁ ପରି,
ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗେ ଉମା ଅର୍ଦ୍ଧ ଉତ୍ସୁକପ୍ର
ଶୋଭେ କିବା ସୁରଅରି । ୫ ।

୧ । ଶିରରେ—ମସ୍ତକରେ, ଶୂଳରେ ।

୨ । ପାଦରେ—ଚରଣରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ।

୩ । ହରଣ୍ୟଗର୍ଭ୍ୟ—ପ୍ରସ୍ତ, ନିଧିଗର୍ଭ ।

ନିଜନାଶ ରହୁ— ଲଳସୀ ଯେ ଶଗ
 ରହୁଲଳସୀ ମଦରେ,
 ପିଞ୍ଜିବିତ ଦଳ ସରସୀ ଜଳଜ
 ଅତପହେ ଛାୟା କରେ । ୬ ।

ସୁଦ-ଅଧରୁତ ନାଳକଣ୍ଠଶୋଭା
 ଅସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର ଦେହ ଜଡ଼ିତ,
 ବହୁ ଲତା ଭୁଜ— ନର୍ତ୍ତିତ, ଅନେକ
 ରୁଦ୍ର ପର ବୃଷ ସ୍ଥିତ । ୭ ।

ନୀଳୋପ୍ମଳ କଣ୍ଠ— ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ଯାର
 ଲୋପ୍ତ ରେଣୁରେ ଧବଳ,
 ନାଶ ପର କେଶ— ଦଳ, ଧର ସ୍ଥିତ
 ଶୈବଲିନୀ ଶୁଦ୍ଧଜଳ । ୮ ।

ରାଜାବରଜିର ବଶ ଭୁଜା, ତରୁ-
 ରାଜ ଡାବ୍ରାତପ ହରେ,
 ସୁନ୍ଦରୀ ଅମରା ରୈବତକ ଶିଖୁ
 ରାସସ, ପାରଣ କରେ । ୯ ।

ହରି ତୋଷେ ଦେବେ ମେରୁ ଶୃଙ୍ଗ ଅଶି
 ଭଜତା ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ,
 ଅଭ୍ୟୁଦ୍ୟାମ ବାଣୀ— କବିଙ୍କର କେବେ
 ମିଥ୍ୟା ହୁଏ କି ବର୍ଣ୍ଣନ । ୧୦ ।

ପ୍ରଭୃତ ରତ୍ନର ଭର୍ତ୍ତିତ କରଣେ
 ଭୂଧର କି ରତ୍ନ ଧନ,
 ବଶିକ ନିକଟୁ ବ୍ୟବହାର ପର
 ସର୍ବେ କରନ୍ତି ଗ୍ରହଣ । ୧୧ ।

ପାଶେ ଶୀଘ୍ର ତାପ— ରବିଧାରୀ ହେଲେ-
 ମଧ୍ୟ ଅରବିନ୍ଦଧାରୀ,
 ମଧୁପାୟୀ ଭୁଜ— ମାନଙ୍କର ତେଣୁ
 ନ ହେଲେ ପୀଡ଼ନକାରୀ । ୧୨ ।

ରୌପ୍ୟ ଗଣ୍ଡଶିଳା   ଉପରେ ସହସ୍ର-
 ପୁଷ୍ପ ଅଛି ତରୁରାଜ,
 ଶୋଭେ, ଯାରବତ   ଉପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର
 କରଛନ୍ତି କି ବିରାଜ । ୧୩ ।

ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣକୁ ମରକତ ମଣି-
ବର୍ଣ୍ଣରେ ବିଭିନ୍ନ କରି,
ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାରଥୀକୁ ପୁଷ୍ପ କରେ ଗିରି
ମହାନିଧି ଅଛି ଧରି । ୧୪ ।

ଅମ୍ଭବାହୁ ଅମ୍ଭ— ବର୍ଷଣେ ସନ୍ତତ
ସିକ୍ତ ବୈବତକ ଗିରି,
ମହାହୁତ ଲଗ୍ନ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷାଗ୍ନି-
ଦ୍ଵାରା ହତ ନୋହେ ଶିଶୁ । ୧୫ ।

ଚକ୍ରର ଉପରେ ଭେଦକୁ ନ ସହି
ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଉଠେ ଜଳି,
ଭେଦସ୍ଥି କି କାହା ଭେଦ ସହିପାରେ ?
ବଳ ସତେ କିବା ବଳୀ ? । ୧୭ ।

ବହୁବାର ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା
ଗିରି ଦେଖାଏ ନୁହେଁ,
କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଯାହା ନୁହେଁନା ଦିଶେ
ତା, ବମଣୀୟ ଲକ୍ଷଣ । ୧୭ ।

ରମଣୀୟ ଶୈଳ ଦର୍ଶନେ ଭସ୍ମକୁ
 ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଶୌରକୁ ଗୁମ୍ଫା,
 ବାକ୍‌ପଞ୍ଚୁ ଦାରୁକ ଅବସର ଦେଖି
 କହେ ବଚନ ଫିଟାର । ୧୮ ।

ଅଛାଦିତ ଯେଣୁ ଦଗମ୍ବର୧ ଭକ୍ତ

ଶୂଙ୍ଗ ୨ ଗୌଁ, କି ଧରି ସ୍ଥିତ,
ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଶିରେ ନଗେଶ ୪ ଦେଖି କେ
ନ ହେବ ବିସ୍ମୟାନୁଜିତ । ୧୯ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉଦୟ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅସ୍ତ
ଗିରି ବନ୍ଧ ପ୍ରଦେଶରେ,
ଲମ୍ବମାନ ଘଣ୍ଟା— ଦ୍ରୁପ୍ତ ପରି ଶୈଳ
ବାରଣେନ୍ଦ୍ର ଲୀଳା ଧରେ । ୨୦ ।

ଦୁର୍ବାଦଳ ପୁଣି ସ୍ପର୍ଶସ୍ଥଳୀ କାନ୍ତ
ଅଳେ କରି ଧାରଣ,
ହରିତାଳ ବର୍ଣ୍ଣ— ଅଂଶୁକା ହରିକ
କରେ କି ଅନୁକରଣ । ୨୧ ।

ସାନୁମାନ ସାନୁ— ସ୍ଥିତ ସର୍ବେ ମୋଦେ
ଚନ୍ଦ୍ରମାଙ୍କ ପଛଭାଗ,
ଲଳନା ଲୁପନ— ପରି ନିଷ୍ଠୁଳଙ୍କ
ଦେଖନ୍ତୁ ବହୁ ସରାଗ । ୨୨ ।

ଭଗୁପାତା ନର— ପରି ନିର୍ହରିଣୀ
ଶିଳାରେ ହୋଇ ପଡ଼ିତ,
ସୁସୂର୍ତ୍ତ ଶେତା— ଗାନ୍ଧ କୁଳା ସଦା
କରୁଥାଏ ନିର୍ବାପିତ । ୨୩ ।

କାହିଁ ବାରିଧର ଗୃତକର ତୃଷା
କରୁଥାଏ ନିବାରଣ,
ବିଜୁଳି ଝଟକେ କନକ ସ୍ଥଳରେ
କାହିଁ ସବିତା କରଣ । ୨୪ ।

୧ । ଦଗମ୍ବର—ବନ ଏବଂ ଅବାହ; ବରବଞ୍ଚ ।

୨ । ଶୂଙ୍ଗ—ଉତ୍କଳରାଜା, ଉତ୍କଳରାଜା ।

୩ । ଗୌ—ସୁସ୍ୱାଦ, ବନ୍ଧ ।

୪ । ନଗେଶ—ପଦ୍ମନାଭ, କୈଳାସନାୟକ ଦେବ ।

ଶେଳବାସୁଁ ଚନ୍ଦ୍ର— କର ଶୃଙ୍ଗେ ପଡ଼ି
ଅଧସ୍ଥ ତାରକାଗଣ,
ଦଶୁଥାନ୍ତି ସାନୁ— ଝର ଶିଳାପାତେ
ବିକାଶୁଁ କି ଅମ୍ଭକଣ । ୨୫ ।

ଶୈଳ ଏକଦେଶେ ସ୍ଫୁଟିକ ତଟରେ
ପଡ଼ି ଗିରି ନିର୍ଝରଣୀ,
ଅନ୍ୟ, ମରକତେ ମିଶି ହେଲେ ଗଙ୍ଗା-
ଯମୁନା ଶୋଭା ପାରିଣୀ । ୨୬ ।

ମେରୁ ଶୃଙ୍ଗ ସମ ରୈବତକ ଶୃଙ୍ଗେ
ଧିବାସୁ ବିବିଧ ରତ୍ନ,
ସୁରନାଗ୍ର ପରି ପତି ସଙ୍ଗେ ନାଗ୍ର
ବିହରନ୍ତି ଲଭି ଯନ୍ତ । ୨୭ ।

ସୁଧାଲେପ ବର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ଭିତ୍ତିରେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣର ରେଖାସଜି,
ସ୍ଵର ପାଇଁ, ଉଷ୍ମ— ଲିପ୍ତ ଶିବଙ୍କର
ନେତ୍ର ଅଛୁ କି ବିରାଜି । ୨୮ ।

ପର୍ବତ ଜରାଫ ଗୁର୍ବୀଃ, ବିଲମ୍ବିତ-
ପଦ୍ମୋଧରୀରେ ଅବୃତ,
ପ୍ରାଣିକ ଅଗମ୍ୟଃ ପରିଣତଃ ଦିଗନ୍ତ-
କରିକାଂରେ ସୁସ୍ଵଚ୍ଚିତ । ୨୯ ।

୧ । ଜରାଫ—ବଠିନ, ବୃଦ୍ଧ ।

୨ । ଗୁର୍ବୀ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସୁଜାତ ।

୩ । ପଦ୍ମୋଧର—ନେତ୍ର, ପ୍ରଭ ।

୪ । ଅଗମ୍ୟ—ସୁବିରୋଧ, ବୃଦ୍ଧ ଦେବରୁ ଜନନୀସୋଗ ।

୫ । ପରିଣତ—ଦନ୍ତପ୍ରହାର, ଦୃଢ଼ିତ ।

୬ । ପରିଣତ—ଦନ୍ତ, ଦନ୍ତନିଷ୍ଠ ।

୭ । ସୁସ୍ଵଚ୍ଚିତ—ନିଷ୍ଠେଷ ।

ଅଗ୍ନି ତୁଳା ବର୍ଣ୍ଣ— କାନ୍ଥନ ଶୃଙ୍ଗରେ
 ଭ୍ରମର ଲୀନ କୁସୁମ—
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁମ୍ବରଜ— ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟ କି ବା
 ବହୁରୁ ଉଦ୍ବୃତ ଧୂମ । ୩୦ ।

ପୁଷ୍ପିତ ଚମକ— ପୁଷ୍ପ ପିଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ
 ସ୍ପର୍ଶଶୃଙ୍ଗ ଶୋଭମାନ,
 ଭାରତ, ସୁମେନ୍ଦ୍ର— ନିଜସ୍ବ ଶୋଭିତ
 ଲଳାବୃତର ସମାନ । ୩୧ ।

ରୁଚିର ଚନ୍ଦିତ— ଲେମ୍ବୋଲୀ ମୃଗେ
 ବିଚରନ୍ତି ଭଦ୍ରପ୍ରଭ,
 ରତ୍ନମୟ ଅଙ୍ଗ— ଚରିଷ୍ଟ ବୋଲି କି
 ମହାଧର ହୁଏ ବ୍ୟସ୍ତ । ୩୨ ।

କୁଶେଶସୁପୁର୍ଣ୍ଣ— ହୃଦରେ କଲଭ
 ମୋଦଭରେ କରେ କ୍ରୀଡ଼ା,
 ସିଦ୍ଧଗଣ ପତ୍ନୀ— ଅଗ୍ରେ ଗୀତ ଗାର
 ଦୁଃସ୍ବରେ ଲଭନ୍ତି ବ୍ରୀଡ଼ା । ୩୩ ।

ରୈବତକ ଶୈଳେ— ସର୍ବ ମହୋଷଧି
 ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ଅଧଗମନେ,
 ଅନ୍ଧକାର ନାଶ— କରନ୍ତି ସ୍ବତେଜେ
 ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ମନେ । ୩୪ ।

ବନସ୍ପତି ଅଂସ— ନିଷଣ୍ଣ ଲତିକା—
 ପୁଷ୍ପଲଗ୍ନ ମଧୁକର,
 କଦ୍ଦଳ ରଞ୍ଜିତ— ନେତ୍ର ନାଶ୍ବ ପର
 ଦିଶେ ରମଣୀୟତର । ୩୫ ।

କଦମ୍ବ ସୁରଭି— ଗିରିରେ ବିହଗେ
 କରନ୍ତି କଳ କୁଜନ,
 କମ୍ପାର କଦମ୍ବ— କାନନ କୁଳଦ
 ଭ୍ରମାଏ ଶୈଳ ପବନ । ୩୬ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନୀ ଦୁଜ ଅଗମ ବିଷୟ
ଯତ୍ନେ କରେ ପ୍ରକାଶନ,
ଅଜ୍ଞାନୀର ଯଥା— ଗୁପ୍ତ, ଶୈଳ ତଥା
ନିଧି କିଣେ ସଂଗୋପନ । ୩୭ ।

ମନୁଷ୍ୟବଦନ ଅଶ୍ୱଦେହ, ବୃନ୍ଦେ
କିନ୍ନର ପ୍ରିୟାର ମୁଖ,
ତୁରଙ୍ଗବଦନା ନାଶ ଦେହାଚ୍ୟୁତ-
ଅଶ୍ଳେଷେ ନ ହୁଏ ସୁଖ । ୩୮ ।

ପିଣ୍ଡ ମଧ୍ୟଦେଶେ ତମାଳ ତାଳର
ଶୋଭାପାଏ ମହାବନ,
ଶ୍ୱେଧ କରେ ଅର୍କ— ବଶ୍ମି, ଲିତାକୁଳ
ସଦା ପ୍ରସୁନେ ଶୋଭନ । ୩୯ ।

ବହୁବିଧ ରତ୍ନ ହାର ପରି ଗିରି-
ମଧ୍ୟଦେଶେ ବିଶୋଭନ,
ଗୁଚ୍ଛ ଗଣ୍ଡଶୈଳ ନାଶ୍ୱ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ
ପ୍ରାୟ ହେବେ ଜନ ମନ । ୪୦ ।

କଳିଯୋଡ ଭୂମି— ଉପରେ ସ୍ଥାବର-
ସମୁଦ୍ଭୁଲ ଗୁମ୍ଫା ପଥ,
ହରିତାଳ କ୍ଷେତ୍ର ମେଘୋଜ୍ଜ୍ୱିତ ଜଳ
କବା ଯାଉଥାଏ ବର୍ତ୍ତି । ୪୧ ।

ସୁର-ଉପଅଙ୍ଗ ସ୍ୱାମିକ ସଙ୍ଗମ-
ଉଚ୍ଛୁଳ ରମଣୀଗଣ,
ବିହାର ନିରୁତ— ସ୍ଥାନ ଏଣେ ତେଣେ
ଗୋକୁଥାନ୍ତି ଜଣଜଣ । ୪୨ ।

ସଞ୍ଜ କାବକ— ବନେ ଲେଳପୁତ୍ର
ନ ଯାଇ ତମସାଗଣ,
ବାତପୁଣ୍ଡୁରକ୍ତ ବଂଶ ମଧୁ ଗୀତ
ଧୀରେ କରନ୍ତି ଶ୍ରବଣ । ୪୩ ।

ବାପୀଗତ ନାଳ— ମଣି ହେତୁ ବାପୀ
 ଶୁଭ୍ରଜଳ ନାଳାଶୟ,
 ଶୀର ଶୁଭ୍ର ଚୂର୍ଣ୍ଣ— ଜଳ ପଡ଼ି ନାଳ
 ଶୀରେ ନାଳ ପରିଚୟ । ୪୪ ।

ଅନ୍ୟ ନାଶ୍ୱଠାରୁ ମୁରତକୁଶଳା
 ସ୍ୱାମିଠାରେ ଯେ ମାନନା,
 ଶୈଳେ ତ୍ରମି କାମ— ପୀଡ଼ାରେ ପଡ଼ିବି
 ଅଲଙ୍ଗର ସେ କାମିନୀ । ୪୫ ।

ଚନ୍ଦ୍ର କରଣରେ ବହୁସ୍ଥୟା ପଡ଼ି
 ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟା କରଣ-
 ହେବାରୁ ସରସୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ଞାନେ ନିଶି
 ପୂଜିପକ୍ଷକ ଧାରଣ । ୪୬ ।

ନିଃଶଙ୍କ ଅକରେ ଲେଟୁଥିବା ନଦୀ-
 କନ୍ୟା ସ୍ୱାମିପାଶେ ଯାଏ,
 ସୁଦାସ୍ନେହେ ଶୈଳ ବହଙ୍ଗ ବରୁଡ଼େ
 କାନ୍ଦ କିବା କ୍ଳେଶ ଯାଏ । ୪୭ ।

ପରିପାକ ପିଙ୍ଗ— ଲତାରେ ଭ୍ରମର
 ବସିବାରୁ ଗିରି ଅଙ୍ଗ,
 ନମ୍ର ଲତା ଯୋଗୁଁ ପୃଷ୍ଠରେଣୁ ପଡ଼ି
 ସନ୍ତତ ଦଶେ ପିଣ୍ଡଙ୍ଗ । ୪୮ ।

ବହୁରତୁ ସ୍ଥୟା ଜଳେ ପଡ଼ି ଉଦ୍ଧୃତ
 ଉପତ୍ୟକାରେ ପଡ଼ିତ-
 ହୋଇ, ରତ୍ନଗୁମ୍ଫ— ସପତବର୍ଣ୍ଣର
 ଶୋଭା କରେ କି ବର୍ଦ୍ଧିତ । ୪୯ ।

ଗିରିଶୃଙ୍ଗ, ଗିରି— କେଶ ପରି ନାନା-
 ବର୍ଣ୍ଣ କୁସୁମେ ଜଡ଼ିତ,
 କଳାପୀ କଳାପ— ଦାମେ ମନୋହର
 ଜନ ମାନସ ମୋହୁତ । ୫୦ ।

ନନ୍ଦନବିହାରୀ   ଅମର ସଦୃଶ
ପଙ୍କଜନେତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ,
ନୂତନ ସୁରତେ   ମାତ ସୁଖୀ ଜନ
ଶୈଳେ ବହରନ୍ତି ରଙ୍ଗେ । ୫୧ ।

ପୁଷ୍ପ ଅଛାଦିତ   ଚିର, ଅବ୍ୟୟ-
ଚରଣୁ ନାରଦ ସଙ୍ଗେ,
ଧୂମ ରୁଚିଆରୀ   କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ ଘେନି
ଧୂପ ଦିଏ କି ବା ଅଙ୍ଗେ । ୫୨ ।

ବହୁବିଧ ରତ୍ନ—   କରଣ ମିଶ୍ରିତ-
ହୋଇ ଉଠେ ଅକାଶରେ,
ସ୍ୱର୍ଗବିହାରୀଙ୍କ   ଭଞ୍ଜିତ୍ୱାନ ସ୍ଥାନେ
ଚନ୍ଦ୍ର କର୍ମ କିବା କରେ । ୫୩ ।

ସମୀର ଶିଶିର—   ଶୁଙ୍ଖ, ବାସୀ ସୁଖୀ-
ଜନକ ସୁଖକଣିକା,
ଜଳାତ୍ୟୟେ, ବୃଦ୍ଧି—   ପାଇଁ, ଶୈଳପାତେ
ବଳାହକ ଜବନିକା । ୫୪ ।

ଯେ ଶୈଳେ ସମାଧି—   ଧାରା ଯୋଗିଗଣ
ପଞ୍ଚ କ୍ଳେଶ ତ୍ୟାଗେ ମତ,
ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷ—   ଜ୍ଞାନେ ବ୍ୟବହୃତେ
ଯୋଗ ସାଧନ୍ତି ନିରତ । ୫୫ ।

ମରକତମୟ—   ଭୂମିସ୍ଥିତ ତରୁ-
ପଞ୍ଜିବାନ୍ତରେ ପତିତ,
ଭାନୁକର, ଅଶ୍ରୁ—   ରେଣୁକାଲ କେଳା-
କଣ୍ଠ ପ୍ରସାଦ ବିଶୋଭିତ । ୫୬ ।

ଅତି କୃଷ୍ଣ ଅଳି—   ମାଳା କୁଞ୍ଜେ ମଞ୍ଜୁ-
ବଞ୍ଜିକା ପରି ରୁଞ୍ଜିତ,
ଶୁଣି, କେଉଁ ନାରୀ   ମାନ ଦେଖି କରେ
ନ ସ୍ତମ୍ଭି ମନୋରଞ୍ଜନ । ୫୭ ।

ଶୈଳସାନ୍ତ, ସାବେ   ଚନ୍ଦ୍ରକରେ ଚନ୍ଦ୍ର-
 କାନ୍ତ ଜାତ ଜଳେ ସ୍ନାନ;
 ଦିନେ, ଅର୍କ ତେଲେ   ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ତପ୍ତ
 ତପେ ତପିର ସମାନ । ୫୮ ।

ଶୈଳରେ ବନୌକାଃ   ବାତକାତଃ ହେତୁ
 କରେ ସଦା ସଂବୃତନ,
 ଅରହୁତା ସମ—   ଲକ୍ଷ୍ମଣାଃ, ବାଲ୍ମୀକି-
 ବାଣୀ, କି କରେ ଧାରଣ । ୫୯ ।

ଅନନ୍ତେ କଳରେ   ଶୈଳେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା
 କରନ୍ତି ବୃନ୍ଦାଣ ସ୍ତନ;
 ମରକତ ସ୍ଥପା—   ତୃଣଜ୍ଞାନେ ମୋଦେ
 ଚରନ୍ତି ଚମପାଶ । ୬୦ ।

କାଚକର ଗୀତ—   ଶୁଣି ରଞ୍ଜିତଃ
 ଅଙ୍ଗ ପୁର୍ଣ୍ଣ ନଭସ୍ଥାନ,
 କସ୍ତୁରିକା ଗନ୍ଧ   ଦ୍ରାଘକର ଚଳେ
 ମଉକାମିର ସମାନ । ୬୧ ।

ଯୁବକ ଯୁବତ—   ମାନକ ଭଦ୍ରାମ
 ପୁରତ ବ୍ୟାୟାମ ଶ୍ରମ,
 ଉପଶମ ପାଇଁ   ଘନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହାବେ
 ଦିନ କରେ ସ୍ବଦି କ୍ରମ । ୬୨ ।

ସର୍ପର ନିବାସ   ଚନ୍ଦନ ତରୁକୁ
 ଭାଙ୍ଗିବାରୁ ମଉକାସ୍ତ,
 ଗରଳ ଭଦ୍ରାରେ   କୋପେ ଅହୁବର
 ପଶା ଉଡ଼ୋଳନ କରି । ୬୩ ।

୧ । ବନୌକା—ମର୍ଦ୍ଦି, ବନର-ବନର ଓଡ଼ ଚୂଡ଼, ସରସୀ ।

୨ । ବାତକାତ—ଦୁର୍ଲ୍ଲାଭ, ବାତବଳ ।

୩ । ଅରହୁତ—ଅବସ୍ଥିତ ।

୪ । ଲକ୍ଷ୍ମଣା—ସାରସୀ ।

୫ । ଚନ୍ଦ୍ରକରେ—ବସନ୍ତ ମୂଳ ।

ସାଧୁ ଭବରମ— ଧାରା ଶିବ ଶୀତେ
ପ୍ରାଳେୟାଚଳେ ଶୟନ,
ସର୍ବରତ୍ନ ସୁଖ— ଶୈଳରେ ନ ଦୃଶ୍ୟ
ଶୀତାତପ ଦୁଃସହନ । ୨୪ ।

ମୃଷିକ ଭୂମିର ମଧ୍ୟରେ ରାଜିତ
ଅହଲଗ୍ନ ତରୁଗଣ,
ଭସ୍ମ ବଳେପିତ ଶିବ ଶୋଭା ଶୈଳ
କରେ କି ଅନୁକରଣ । ୨୫ ।

ପକକ ଶୋଭନା— ନଦୀତୀରେ କ୍ଳାମ
ଯାଦବେ ଦୁର୍ଗାକରଣ-
କର, ମଦ୍ୟପାନ ପୁରୁଷରେ କଲେ
ନାରୀ ବସ୍ତ୍ର ଅକର୍ଷଣ । ୨୬ ।

ସ୍ବାମି ହୃଦବସ୍ତ୍ର ନଗ୍ନ ନାରୀଗଣ
କାଞ୍ଚନ କନ୍ଦରେ ସ୍ଥିତ,
ରବିକରେନ୍ଦ୍ରୁଳ ରୌପ୍ୟ ସାନୁ ଛାୟା-
ପାତେ ହେଲେ ବଲୁକ୍ରିତ । ୨୭ ।

ତବ ଅଭୟରେ ଶୁଙ୍ଘ ଶ୍ରୀ ଶୋଭିତ
ରୈବକତ ସାନୁମାନ,
ମାରୁତ ପ୍ରେରତ ହଳୀ ବସ୍ତ୍ର ଶ୍ୟାମ
ମେଘେ କରେ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ । ୨୮ ।

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ

ଦାରୁକର ସତ୍ୟ— ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଶୁଣି
 ହରି ଅନନ୍ତ ମନେ,
 କୀର୍ତ୍ତା କରବାକୁ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରବେଶିଲେ
 ରୈବତକଶିଳ ବନେ । ୧ ।

ଗିରିଶୁଙ୍ଗ ସମ ଭଞ୍ଜୁଙ୍ଗ ମାତଙ୍ଗ
 ରମ୍ଭାପଲ୍ଲବ କେତନ,
 ଅନ୍ୟ ଗିରି ଶୋଭା ଧରି ରୈବତକେ
 ବଳୌଘ କଲେ ଗମନ । ୨ ।

ଭସ୍କର କରଣେ ବ୍ୟାଘ୍ର, ଦିଗ ନଭଃ
 ଦିଶୁଥିଲା ସମୁଦ୍ଵଳ,
 କରର ପୁସର ଧୁଳିକି ଉଡ଼ାଇ
 ସୂର୍ଯ୍ୟ ଡାକି ଗଲେ ବଳ । ୩ ।

ଶୁଭଫଳପ୍ରଦ ଶୁକ୍ତି ହସ୍ତାବର୍ତ୍ତୀ
 ନିଗାଳୀ ପ୍ରଭୃତି ଚନ୍ଦ୍ର—
 ପାଶୁ, ଅଶ୍ଵଗଣ ଭୂମି ଅଛାଦିଲେ
 ସୁଅ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ୪ ।

ଭକ୍ତ ଦେଖି ସୁଖି— ପ୍ରହାର ନ ମାନି
 ଗର୍ଜି ପଳାଏ ମାତଙ୍ଗ,
 ଗଜ ଦେଖି ଭୟେ ଭାରଣୁରୀ ଭକ୍ତ
 ଯାଏ କର ଗ୍ରୀବା ଭଙ୍ଗ । ୫ ।

୧ । ଶୁଣି—ଶୁଭଫଳଦାୟକ ଅସର ଭ୍ରମରଚକ୍ତ ।

୨ । ଦ୍ଵାରାବର୍ତ୍ତ—ଅସର ଛ ନଭେଦରେ ଦଶ ଭ୍ରମରୀ ଆ ।

୩ । ନିଗାଳ — ଗଜାଭ୍ରମରୀ ।

୪ । ସୁଅ — ଅସର ।

ଯାବକ ପକରେ — ପିଙ୍ଗ ପିଞ୍ଜ, ରଥ—

ପୁଟରେ ଲମ୍ବିତ ଅହ,

ଗରୁଡ଼କୁ ଦେଖି ମଣିଲିପ ଅନେ,

ହର ପାଶେ ଥାନ୍ତି ରହ । ୧୩ ।

ସୈନ୍ୟଗଣ ତହୁ— ଛାୟା ତ୍ୟାଗ କରି

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଠ ଛାୟାର ତଳେ,—

ସ୍ଥିତ, ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଠର — ଅଶ୍ରୁ ନଥାନ୍ତି

କ୍ଷୀଣର କାହିଁ ସକଳେ । ୧୪ ।

ଅଗେ ଯା'ର ଛାୟା— ତଳେ ବାସ ରଖି

ତଡ଼ନ୍ତି ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ଅଗ୍ନେ,

କେବା ସ୍ଥାନାନ୍ତର— ଗାମୀ ସ୍ବଦଳକୁ

। ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ହସ୍ତେ ଡାକେ ବ୍ୟଗ୍ନେ । ୧୫ ।

ବନା ବନସ୍ପତି — ପ୍ରମହର ହେଲୁ

ପଦ୍ମପଳେ ପରପୁଣ୍ୟ,

ଶାଖାଲଗ୍ନ ବନ୍ଧେ ଅତି ଅଭରାମ

କଳହ୍ରାମ କାର୍ଯ୍ୟ ଭୁଣ୍ଡି । ୧୬ ।

ପରଜନେ ଯାନୁ ଉତ୍ତରର ପରେ

ଲେକକୁ ଅପସାରଣ,—

କର ସୌବଦଳେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ସିନା

ସରସ କୌତୁକମନା । ୧୭ ।

ନୃପ ଅବରୋଧ— ବଧୂଙ୍କୁ ରଥରୁ

ଉତ୍ତରାବବା କାଳରେ,

ଅଲଗାନ ହସ୍ତ— ନ୍ୟାସେ, ନ ରୁପୁର

। ବରୁକେ ଚଣ୍ଡକଳରେ । ୧୮ ।

ତରୁଛାୟାତଳେ — କେଶପାଶ ଦେଖି

ତରୁଶୀତଳଙ୍କ ସାର,

ବୃକ୍ଷର ଲଗିଲା — ମୟୂର କେ ସହେ

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅପମାନ ଭାର । ୧୯ ।

ନିଜ ନିଜ ଚିହ୍ନେ— ଶିକ୍ଷିତ କାହିଁ—
ପଥାକାରେ ପିଙ୍ଗ ଦଶ,
ଘନସ୍ପର୍ଶି ରଥ ରୈବତକ ପାଦ
ପରି ଗୋଡ଼ିତ ଅନିଶ । ୨୦ ।

ନୃପେ ନିଜ ନିଜ ସମ୍ପଦ ଦେଖାଇ
କଲେ ଶିବର ସ୍ଥାପନ,
କାହିଁ ଗଜଦନ୍ତ— ପ୍ରସ୍ତ, କାହିଁ ମୁକ୍ତା-
ମାଳା ଦୋଳାଏ ପବନ । ୨୧ ।

ଅଧୁ ଖେଦଭରେ ଶିବର ମଧ୍ୟରେ
ମହାପତି ପଢ଼ିଗଣ,
ସ୍ନେହବନ୍ଧୁ ହର ଗୁଳିତ ବ୍ୟଜନେ
ସୁଖରେ କଲେ ଶୟନ । ୨୨ ।

ସୁନମୁଲେ ନଖ— କ୍ଷତ ବ୍ରଣ ପରେ
ଶୁଣି କହୁକାବରଣ,
ସ୍ନେହ ଲଗି ପୀଡ଼ା— ଭନ୍ନୋଚନ ଭଙ୍ଗି
ଦେଖନ୍ତି ଯୁବକଗଣ । ୨୩ ।

ଶିବରେ ଦୋକାନ ଧାଉଁ ଧାଉଁ କରି
ବଣିକେ କଲେ ସ୍ଥାପନ,
ନାନାବିଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ସମୂହେ
ଦିୟୁ କଲେ ହେତାଗଣ । ୨୪ ।

ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟେ ବହୁ ଯତ୍ନ କରି
ଦଣ୍ଡଲେଖୁ ଧରି ଜନେ,
ବୃକ୍ଷ ଅନ୍ତରାଳେ ଶଶକ ଧରନ୍ତି
ନିଷେଧନ୍ତି ଅନ୍ୟ ଜନେ । ୨୫ ।

ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ଭୟ— ବ୍ୟାକୁଳ ମୃଗକୁ
ଧନ୍ଦା ନ ବଢ଼ିଲା ଶର,
ନାଶକ ଅପାଙ୍ଗ— ବାଣେ କ୍ଷତ ହୋଇ
ମୃଗ ଧାଏଁ ତତପର । ୨୬ ।

ବସୁଗୁହ ମଧ୍ୟେ   ରହି ରମ୍ୟ ଗୟା
ନବବେଶେ ବେଶ୍ୟାଗଣ,
ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପରି   ଲକ୍ଷ୍ମୀଜନଙ୍କ
କରନ୍ତି ମନୋହରଣ । ୨୭ ।

ନିମ୍ନଗା ସମୃଦ୍ଧି—   ଅଭୋଗ ଦୋଷର
ନିନ୍ଦାକୁ କରି ମାର୍ଜନ,
ଜଳେ ସ୍ନାନ ଜଳ—   ପ୍ରାଚ ବସୁ ଧୌତ
ପୁଷ୍ପର କଲେ ଅର୍ଜନ । ୨୮ ।

ନାରୀ ନାଭି-ହୃଦେ   ଜୀବନ-ସେତୁରେ
ପ୍ରତିସିଦ୍ଧି ଜଳରୟ,
ଛୁଳସୁନୁ ବିନ୍ଦୁ   ପଡ଼ି ଜଳେ ହେଲେ
ମଣ୍ଡୁକ-ବାଦ୍ୟର ଲୟ । ୨୯ ।

ଅଲେଖନ କରି   ଅମ୍ବୋରୁହରଣି
ମାତଙ୍ଗେ ଶୁଣାଗ୍ରେ ଜଳ,
ଶିରେ ଉତ୍ତେସପଣ   କରି ଅର୍ଦ୍ଧ ଜଳେ,
କୁମୁଦିତ ମୁକ୍ତାଫଳ । ୩୦ ।

ପକ୍ଷୟକ୍ର ଅଦ୍ଧ—   ଗଣ ଅଦ୍ୟେ ରନ୍ଧ୍ର—
ଭୟେ ସାଗରେ ଲୁଚିଲେ,
ସରଃ ସ୍ନାନ କାଳେ   ଛୁନୁପକ୍ଷ ଅଦ୍ଧ
ପରି ମାତଙ୍ଗେ ଦିଶିଲେ । ୩୧ ।

ମଉଗଜ ନିଜ   ପ୍ରତିବିମ୍ବ ସରଃ—
ଉର୍ମିରେ ଦେଖି ଅଗତ,
ଅନ୍ୟ ଗଜ ଭ୍ରମେ   ଅକ୍ରମଣେ ଧାଏଁ
ଯେଣୁ ସେ ମଦରେ ମଉ । ୩୨ ।

ଅନ୍ୟ କଣ୍ଠ ମୁକ୍ତ   ଚକ୍ର ମଦ ବାରି
ଅନିଚ୍ଛା ତ୍ୟାଗେ ପ୍ରହଣେ,
ରୋଷେ ଜଳଦାଟେ   ଚନ୍ଦ୍ରିକାରୁ ହସ୍ତ
ଜଳପାତ୍ୟାସୁ ଜନେ । ୩୩ ।

କେଉଁ ରମଣୀକ କେ ଲମ୍ପଟ କହେ

ମାର୍ଗ ଛାଡ଼ି ଗୋ କାମିନୀ ।

ତବ ପ୍ରମଦପୁ ଦେଖି ବୋଧ ହୁଏ

ଗଜକୁମ୍ଭ କି କୁମ୍ଭିନୀ । ୩୪ ।

ଗଜମଦତାପ — ପୀଡ଼ା ଉପଶମ

ପାଇଁ କାଶପୁଷ୍ପ ଧମ,

ଧୀରେ କରେ ଜଳ — କାଳେ କପୋତରେ

ଧକଲ ଗୁମ୍ଫାରେଧମ । ୩୫ ।

ଅନ୍ୟ ଗଜ ମଦ ଗର ପାଇ ହୋସେ

ଜନ ଗଣ୍ଡୁଷ ବମନ

କରି, ପୁଷ୍ପରଣୀ— ତଟରେ ଧଉଲ

ଦନ୍ତେ ଶୁଣୁକୁ ସ୍ଥାପନା । ୩୬ ।

ଦୁହେଁ ଦାନ ବାରି ବତରଣମୟ

ହେଲେହେଁ, ମଗ୍ନେ କୁଶଳ,

ଗଣ୍ଡଦେଶେ ଅଳ— କୁଳ ଭ୍ରମି ମଗ୍ନେ

ଉଝେଁ ଉଝନ୍ତି ସକଳ । ୩୭ ।

ସଲିଳ ମହାନେ — ଗଜ ଗଣ୍ଡ ତେଜ

ଧୂତପକ୍ଷ ଅଳିକୁଳ,

ଉଡ଼ି ନରେ ଭିନ୍ନ କଲେ ନାଳିମାକୁ

ସର୍ବେ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ଅକୁଳ । ୩୮ ।

ନଦୀଜଳ ଗଜ ଗୈରିକ ରେଣୁରେ

ବୋଲି ହୋଇ କରେ ସ୍ଥାନ,

ପଦ୍ମରେଣୁମଣା ଜଳ, ବେନି ବାସ

ବନିମୟେ କି ସମାନ । ୩୯ ।

କଣ୍ଠ-ମଦଜଳ— ଚନ୍ଦ୍ରକାରେ ନଦୀ

ପ୍ରାପ୍ତ ଯେଉଁ ନେତ୍ରଗୋଷ୍ଠ,

ନିର୍ଗମଣେ କଣ୍ଠ ପଦ୍ମ ପଦେ ନଦୀ

ବନ୍ଦା ଏ ଲେଚନ ଶୋଭା । ୪୦ ।

ପ୍ରହରକ ପାଶେଁ ଯଯାତୁଃ ଗଜକୁ
ନିଷାଦୀ ରୋଧକା ପାଶେଁ,
ଅକ୍ଷରରେ ଭିନ୍ନ— କରେ କୁନ୍ତ ବଳୀ
ବଳାହାର ମାନେ କାହିଁ । ୪୧ ।

କାନ୍ଧିବାକୁ ସନ୍ତା ଧୀରେ ନିଏ ବନ୍ୟ-
ଗଜ ଗଣେ ମଉମନ,
ଅହକାସ କାହିଁ ଅନ୍ୟ ଗଜ ସହେ
ବୃକ୍ଷ ଭାଙ୍ଗିଲା ତତ୍ତ୍ୱେ । ୪୨ ।

ଅହଁ କୁଞ୍ଜରୁ— କୁଞ୍ଜର କପୋଳ-
ଘର୍ଷଣରେ ଦାନ ବାରି
ସିନ୍ଧୁ ତରୁ, ଭଗ୍ନ ସେନା ଗଜେ, ଅଳ୍ପ
ଭଞ୍ଜିଲେ ବସି ନ ପାରି । ୪୩ ।

ଭଜ ତରୁ ଶାଶା ବାଜିବାରୁ ସନ୍ତା
ଅଦେଶେ ଭାଙ୍ଗିବ ଡାଳ,
ନିଜ ହୃଦାହତ ନ ଗଣେ ମଦାନ୍ଧ
ପରେ ତାକୁ ହୁଏ କାଳ । ୪୪ ।

ଭିନ୍ନଭବକୁ ବାନ୍ଧିଲେ ମାନବେ
ହରିବନ୍ଦନ ପାଦପେ,
ଭାଜିବାରୁ ଡାଳ ବଞ୍ଚିବ ପଞ୍ଚବ
ଭୟେ ପଳାଇଲେ ସର୍ପେ । ୪୫ ।

ଗଜ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ ଘର୍ଷଣରେ ତରୁ-
ସ୍ଥଳେ ଲାଗି ମହଜଳ,
ଗନ୍ଧଲବ୍ଧ ଅଳ୍ପ— ମାଳା, ବନ୍ଧନାଳ
ମାଳା କି ଶୋଭେ ସଜଳ । ୪୬ ।

ବିଦ୍ରୁତ ଭ୍ରମ— ଥିବା କଳରକୁ
ଗଜଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ଦବଳେ,
ହସ୍ତିପକ ବଶ କରେ ସୁଧୀ ବଦ୍ୟା
ସିଦ୍ଧି କି ନୋହେ କୌଶଳେ । ୪୭ ।

କୃପାଟନ କରି ଅନ୍ଧନକୁ ବଳେ

ଶୃଙ୍ଗଳ ସହିତେ କରି,

ଦ୍ରୁମେ ବଢ଼ିଥିବ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ

ମାନବେ ପଳାନ୍ତି ଭର । ୩୮ ।

ଗମ୍ଭୀର ନିନାଦା ଗଳକୁ ନିଷାଦୀ

ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରେରଣା କରେ,

ଅଗ୍ରଗ୍ରାସ ଭେଦି ଧାଏଁ ମୂଢ଼ ମହା-

ନିଗ୍ରହକୁ ସହ୍ୟ କରେ । ୪୯ ।

ଅଗ୍ରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦଣ୍ଡ ନ ଇଚ୍ଛେ କରାନ୍ତ

କରଣୀରେ ନାହିଁ ମନ,

ନିମିଳିତ ନେତ୍ରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବହାର

ଭଞ୍ଜିବ ବନଭ୍ରମଣ । ୫୦ ।

ଅତ୍ୟୁନ୍ନତ ହେତୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବହସ୍ତେ ଦେଲେ

ଗଳ ଉଚ୍ଚିତ କବଳ,

ଅତି କଷ୍ଟେ ନମ୍ରେ ନିଏ ଅହଙ୍କାରୀ-

ଠାରେ କାହିଁ ନମ୍ର ବଳ । ୫୧ ।

ଧବଳ ଅମ୍ବରେ ନିର୍ମିତ ଶିବର

ଚନ୍ଦ୍ରାକାରେ ହୋଇ ସ୍ଥିତ,

ଗଜାବଳିପରି— ବେଷ୍ଟିତ ଚନ୍ଦ୍ର କି

କୃଷ୍ଣଅଭ୍ରମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିତ । ୫୨ ।

ମୁଗଗତ ଅଶ୍ବେ ବଳଦର୍ପୋଦ୍ଧତେ

ଗଗନେ ଧୁଳି ଉଡ଼ାଇ,

ଉଦ୍ଘାତ୍ତଲେ ଫେନ ବିଶ୍ରାମ ସକାଶେ

ବହୁଦୂର ପଥ ଯାଇ । ୫୩ ।

ବାହ୍ନିଜି ତୁରଙ୍ଗେ ନଜଶିରେ ନାଦା—

ବାତେ ଅଗ୍ରାଶନ୍ତି ମନ୍ଥା,

ଅଶ୍ବ ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ସୁଖ ଭାବ ରେଣୁ

ସୋମାଞ୍ଜରେ ଦିଏ କହୁ । ୫୪ ।

କାନ୍ଥନରୁମିରେ   ଲୋଟି ତୁରଙ୍ଗମେ
 ଭୂ ଯେହ ଦେଲେ ହାଡ଼ି,
 ସୁଲୁଙ୍ଗ ପରାସ୍ତ   ଦଶେ ସୁଶ୍ରୁତମି
 ସର୍ବେ ପାଞ୍ଚଜନ୍ତୁ ମାଡ଼ । ୫୫ ।
 ଅଶ୍ୱବାର ଦୃଢ଼—   ବଳାଧାରା କେତୁ
 ଉଦ୍ଧେରଣି ପଦଦ୍ୱୟ,
 ଉଦାୟ ଶୈଳର   ଅର୍ଦ୍ଧେଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ-
 ଛବିର ହେଲ ନିଳୟ । ୫୬ ।
 ସ୍ଥାନବେଳେ ଜନେ   ଦେବ ପର ଶୋଭା
 ଅନମିତ ଲେବନରେ,
 ସଦାଶି, ସିନ୍ଧୁଜାତ   ଉଦ୍ଧେଷଣବା ଅବା
 ବୋଲି ଭାବିଲେ ମନରେ । ୫୭ ।
 ଅଗ୍ରେ ତୃଣସ୍ୱଳ୍ପ   ଚରଣା ବେଳରେ
 ଶ୍ରୀବାଲ୍ୟ ଉଷ୍ମସ୍ଥନ,
 ବର୍ଣ୍ଣା ଦଶନ   ଶବ୍ଦ ଭୂମିପକ୍ଷ
 ଚିତ୍ତ କଲ ଅକର୍ଷଣ । ୫୮ ।
 ଅସ୍ଥା ଭାବ ରକ୍ତ—   ସଦୃଶ କାଳକ
 ବଳେ କରି ଉପାତନ,
 ପାବିତ ତୁରଙ୍ଗେ   ଶିବରଜନକୁ
 କଲେ ଆକୁଳାକରଣ । ୫୯ ।
 ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶବିଧ   ନନ୍ଦା ବାସଗରେ
 ଯେ ଅଶ୍ୱବାର କୁଶଳ,
 ଉଦ୍ଧେଷିପାଦ କ୍ରମେ   ଲୋଭଲେ ତହୁଁ
 ଶିକ୍ଷିତ ଅସ୍ଥ ସକଳ । ୬୦ ।
 ଶିବର ପାଶରେ   ମୁକ୍ତ ଅସ୍ଥଗଣ
 ବନ୍ଧନରକ୍ତ ଛିଣ୍ଡାଇ,
 ହେଷେ ତଡ଼କାରୁ   ସବିଧାସ୍ଥ ଦାସେ
 ଦୁର୍ଦ୍ଦୟଦେ ଗଲେ ଧାଇଁ । ୬୧ ।
 ଭାର ଓହ୍ଲାଇଲ—   ପରେ ମଧ୍ୟ ନବ-
 ତୃଣ ଚରି ପଶୁଗଣ,

ପଞ୍ଚ ସର୍ଗ

(ବସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା)

ବୈବତକନଗେ
 ବିପଦନାଶନ ହରିନି ଚାହିଁ,
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଲ୍ଲବେ
 ସାଜି ଚରୁରାଜି
 ଭକ୍ତଗଣ ଧୀରେ ଅଇଲେ ଧାର୍ମ । ୧ ।

ନୂତନ ପଲ୍ଲୀ   ଧନ୍ୟ କାମଳ
ବିକଟ ପଙ୍କଜ ପରାଗେ ଭରି,
କୋମଳ ବଞ୍ଚିବ   ପ୍ରସୁରେ ମଣ୍ଡଳ
ଦେଖିଲେ ବଧନ୍ତେ ଶୋଭିତ ଧର । ୨ ।

ବିଲେଇ ଅଳକା ମୁଗଦୁଗାକର
ଲୁଚି ଶ୍ରମବାରକି ହରି,
ସରସୀ ତରଙ୍ଗେ ଦଳି କୁଳନୟ
ମୟଗନ୍ଧବାହୁ ଯାଏ ସଞ୍ଚରି । ୩ ।

କୁରୁବକବୃନ୍ଦେ, ହେବାଲୁ ସଂସର୍ଗ
 ଧବଳ ଗୁଣକୁ ଧଇଲେ ଅଳି,
 ମାଧବ ଯୋଷିତ ଲେଚନ ତାରକା
 ଭ୍ରମର ବୃଷ୍ଟିରୁ ଯାଏ କି ଚଳି । ୪ ।

କାହିଁନ ବରଣ . ଖେଳ କୁସୁମେ
ବିକାଶ ଅଶୋକ ମିଶିଲ ପଦ୍ମ,
ବିରହ ହୃଦୟ ମନ୍ଦନ ଅଗ୍ନିରେ
ପିଙ୍ଗଳ ଚର୍ଚ୍ଚି କା ଧକ୍କା ତଦ୍ମ । ୫ ।

ରସାଳ କାନନ ପରାଗ ସମୁଦ୍ର

ସୁର ଦୁତାଶନ ପୂର୍ବରୁ ପୁରୁ,

ପଥକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପତନେ

ତାପ ଦିଏ କୋପେ ଶିବଙ୍କ ଅର । ୬ ।

ପ୍ରିୟତମଠାରେ କେଶିନୀ ମାନନୀ

ଅଧୋମୁଖେ ଥାଏ ପାଶେ ନ ଯାଇ,

କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରେରତ ଭୁଞ୍ଜ ସ୍ଥନ ଶୁଣି

ସ୍ଵାମିକି ଅତୁରେ ଅଶ୍ଳେଷେ ଧାଇଁ । ୭ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାନନୀ କାମିନୀ କାନଡେ

କୋକିଳା କି ମନ୍ଦ କହିଲ ଯାଇ,

ତେବ ମନ୍ଦ ଶ୍ରବଣେ କାମାତୁରେ ନାଶ

ଅଙ୍ଗ ସମର୍ପଣେ ଅଲ୍ଲ ଧାଇଁ । ୮ ।

ଶବର ଶବଦେ ମୁଗ୍ଧ ମୁଗ ଯଥା

ପଡ଼େ ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟାଧର ପାଶେ,

ଭ୍ରମର ଗୁଞ୍ଜନେ ପଥକେ ତାଦୃଶ

ପଡ଼ନ୍ତି କନ୍ଦର୍ପ ମୋହନ ପାଶେ । ୯ ।

କୁସୁମ ଚୟନ— କାରଣୀ ପ୍ରମଦା

ସ୍ନେହେ ବନବୃକ୍ଷେ ଲମ୍ବାଏ କର,

ଅନମ୍ରେ ସକୋପେ ଗାଳିଦିଏ ଧୂଳ

ଆରଣ୍ୟ କେବେ କି ହୁଏ ନାଗର । ୧୦ ।

ସୁନତର ଜିତ— ସୁବକ ନମିତ—

ନବ ଲତାଧୂଳ ଯାର ଉପମା,

ପରାଶାଳିନୀ ପଙ୍କଜିନୀ ତେଜ

ଅଳି ତବ ପାଶେ କେଡ଼େ ସୁସମା । ୧୧ ।

ସୁରଭି ନିଶ୍ଵାସ— ମାରୁତରେ ତବ

ନବ ସୁଧାଧାର ମଧୁରାସରେ,

ପୁଷ୍ପରସ ତେଜ ଲୋଲୁପ ଭ୍ରମର

ମମ ପ୍ରାଣେ ଆସି ବହାର କରେ । ୧୨ ।

ପ୍ରିୟ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବଶୀଭୂତ ନାଶ
 ଭଜୟିତା ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତପ୍ରଭା,
 ଉଦରସ୍ଥ ମଞ୍ଜୁ ବିବଳୀ ଦେଖାଇ
 ଦୁଃଖ ଅଲିଙ୍ଗନେ ହୃଦୟମନା । ୧୩ ।
 ବଦନ ପୌରବ— ଲବ୍ଧ ମଧୁକର
 ସମ୍ପ୍ରମ ପତନେ କରେ ଗମନ,
 ଅଳିପାତ ଭୟେ ମେଖଳା ଶିଖିନେ
 ବିଲେଳ ଅଳକ ଚଞ୍ଚଳେକ୍ଷଣ । ୧୪ ।
 ଯେ ଅଭିମାନୀ କୁକୁରରମଣୀଃ
 ପ୍ରିୟ ଗୃହରେ ନ ଦିଅନ୍ତି କଣ୍ଠ,
 ବସନ୍ତ ଅଗମେ କନ୍ଦର୍ପ ପୀଡ଼ିତା
 ସ୍ଵାମିକି ଭାଷନ୍ତି ମଧୁର ବର୍ଣ୍ଣ । ୧୫ ।
 କେଉଁ ବିଯୋଗିନୀ କୁସୁମକାର୍ମୁକ-
 କାର୍ମୁକଯୋଜିତ କୁସୁମକାଣ୍ଡେ,
 ଦକ୍ଷ ହୃଦୟରେ ପୁନଃ ପୁନଃ ମୂର୍ଚ୍ଛା-
 ଯାଇ ମରଣକୁ ଖୋଜଇ ଗୁଣ୍ଡେ । ୧୬ ।
 କେ ଅସ୍ତ୍ରୀୟ କହେ ଶୁଭ୍ରାକ୍ଷି ଗୋ ! ତବ
 ହୃଦନେ ପୁରୁଷ ପଦ୍ମ ବଦନ,
 ଶୋଭା ଦଶେ ସିନା ବସନ୍ତ ଅଗମେ
 ଅମଙ୍ଗଳ ଅଟେ ଅଶୁ ମୋଚନ । ୧୭ ।
 ସ୍ନେହେ କରୁଗଣ କହଲେ ବିରହ-
 ପୀଡ଼ନେ ଅଗରେ ତେଜସ୍ବ ପ୍ରାଣ,
 ଏ କଥା ନ କହି ଅଲ୍ପଦିନେ ତବ
 ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣ । ୧୮ ।
 ଦୂରଦେଶେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତବ ସ୍ଵାମୀ
 ବସନ୍ତ ନ କରେ ସେ ଅବହମ—
 ବୋଲୁଁ, ଦ୍ଵାରଦେଶେ ପ୍ରିୟ କଣ୍ଠ ଶୁଣି
 ନାଗର ମାନସ ହେଲେ ବିଭ୍ରମ । ୧୯ ।

ରମ୍ୟ ବସନ୍ତରେ   ବକାଶ ମାଧବୀ
 ପୁଷ୍ପରସେ ଛୋଇ ସୁପରିପୁର୍ଣ୍ଣ,
 ଭ୍ରମର ଅଙ୍ଗନା   ଉନ୍ମତ୍ତେ ନିବୃତ୍ତ-
 ଅକ୍ଷରକୁ ଗାଏ ମଧୁରେ ତୁଣ୍ଡ । ୨୦ ।

ବରଦ୍ଧା ସନ୍ତାପୀ   ପର୍ବତ କାନନ
 ଅରୁଣିମା ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରି,
 ବକତ କଂଶୁକ   କୁସୁମସଂହତ
 ଦୁରୁ ଦିଏ ଦବ ଦହନ ପର । ୨୧ ।

(ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣନ)

ଶିଶୁଷ ରଜର—   କାନ୍ତି ରବି ଅଶ୍ୱ-
 ଲୋମତୁଳ୍ଲ ବର୍ଣ୍ଣ ବିନାଶି, ମହା
 ଅଲିଙ୍ଗନ କଲ   ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ମଞ୍ଜୀଗବେ
 ମତ୍ତ, କ୍ରମେ ଦେଲ ଭୁବନ ଦହ । ୨୨ ।

ନିଜବଧୁ ଶ୍ଵାସ—   ସୌରଭ ସମାନ
 ପାଟଳ ସୌରଭ ଘେନି ପବନ,
 ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଚଳି   ବିଳାସିମାନଙ୍କୁ
 ବିଳାସେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଏ ମନ । ୨୩ ।

ନାରାଜଣ ସଦ୍ୟ—   ସ୍ଥାନ କରି ଅଦୂର୍-
 ପ୍ରଳ ନେଇ ନିଜ ସ୍ଵାମିକ ଉରେ,
 କରନ୍ତି ସ୍ଥାପନ   ଚନ୍ଦନ ଲେପନ
 ସନ୍ତାପନାଶନେ ରହି ଅଦୂରେ । ୨୪ ।

(ବର୍ଷାବର୍ଣ୍ଣନ)

ଉଦ୍ଭଟନୟନ   ଜଳଧରକୁଳ
 ସମୟାସମୟ ନ ଦେଖି କରି,
 ତକ ବିନାଶନେ   ନିଜ ପ୍ରିୟ ପର
 ରୈବତକ ଅଙ୍ଗେ ଥାଏ ସଞ୍ଚର । ୨୫ ।

ଗଜକଦମ୍ବକ— ପର ନବାମୁଦ୍ରା
 ଶ୍ରାବଣେ ଅମ୍ଭରେ ଦେଖି ରମଣୀ,
 ଏକ ଅନୁରକ୍ତ ବନ୍ଧୁତମାନକୁ
 ଅଗ୍ନେଷିଲେ ଦବାସ୍ୟ ନ ଗଣି । ୨୭ ।

ରତ୍ନଧନୁଧାରୀ ଜଳଧର ଗିରି
 ନାନାବଧ ହେବା ଦେଖି ଗଗନେ,
 ରତନକୁଣ୍ଡଳ ନାନାବଧ ଅଂଶୁ
 ରକ୍ଷନାଶୀ ହର ପରାୟ ମନେ । ୨୮ ।

ସମୀରଗୁଳିତ ଚକ୍ରଲ ବାରିଦେ
 କ୍ଷଣେ ଉଦ୍‌ଘୋଷନ କ୍ଷଣେ ଲକ୍ଷିତ,
 ବିଦ୍ୟୁତ ପରାୟ, ନରପୁରୁ ତୁମ୍ଭ
 ତରୁ ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ହୁଏ ଶୋଭିତ । ୨୯ ।

କେଉଁ ବିପୋଗିନୀ ନବାମୁଦ୍ରା ଦେଖି
 ଜୀବନର ଆଶା ତେଜି ବିରହେ,
 ଦୁଃଖିତା ଲୋଚକ— ଧାରଣୀ ସଖୀକୁ
 ଜୀବନବାହ ଏ ନେବଟି କହେ । ୩୦ ।

ଜଳଦ ମାରୁତ ପ୍ରୋପିତରତ୍ନକା-
 ମାନଙ୍କ ହୃଦୟ କରି କମ୍ପନ,
 ବିକଟ କନ୍ଦଳୀ— କାନନ କମ୍ପାର
 ମାନିନୀଙ୍କ ମାନ କରେ ଭଞ୍ଜନ । ୩୧ ।

ଗମ୍ଭୀର ପୁନିରେ ମର୍ଦ୍ଦଳ ପୁନି କି
 ପରାୟ କରି ନବଜଳଦ,
 କଳାପିକୁଳକୁ ନର୍ତ୍ତନ କରାଏ
 ତାଳେ ତାଳେ ଦେଇ ମୁଦୁଗବଦ । ୩୨ ।

କଦମ୍ବ କୁସୁମ-- ଅରୁଣ ଅମ୍ବର
 ଶିଳୀଛୁ ସୁଗନ୍ଧି ଘେନି ପବନ,
 କାମୀ କାମିନୀକୁ ନବ ନବ ପ୍ରେମେ
 ମତାଇ ଭକ୍ତଶ୍ରୀ କରାଏ ମନ । ୩୩ ।

ଜଳଦ ଜଳର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷଣେ
 ଶମ କଲ ତାପ ସୁଷ୍କିତ ରଜଃ,
 ବୈଦ୍ୟବ୍ୟାଧି ଶୋକେ ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କ
 ବହାର ସକାଶେ ହେଲା କି ସଜ । ୩୩ ।

ଗଜଦନ୍ତ ଶୁଭ୍ର କେତକୀ କୁସୁମ
 ମଧୁକର ମୁଗ ଧର୍ମ ବହରେ,
 ଶନୌଘ ନିଦାତେ ଶେନ-ବିରୁଦ୍ଧ
 ଶଶିଶତ୍ରୁ ପର ଉପମା ଧରେ । ୩୪ ।

ଦଳିତ ମୌଳିକ— ରୂର୍ଣ୍ଣସମ ଶୁଭ୍ର
 ନିର୍ହର ଶୀତଳ ସୁମନୋହର,
 ଶ୍ୟାମରେଣୁ ପର କୁଟଜ କୁସୁମ
 ପରାୟ ପ୍ରାବୃତ୍ତେ ସେ ଶୋଭାକର । ୩୫ ।

ନବ ଜଳବନ୍ଧୁ ପରାୟ କୋମଳ
 ମାଳତୀ କୁସୁମ ସନ୍ତତ ସଙ୍ଗୀ,
 ପରାୟ ପାଣ୍ଡୁର— ମଧୁକରକୁଳ
 ଚଳ ଉତ୍ସୁକ ଦେଖାନ୍ତି ଭଙ୍ଗି । ୩୬ ।

ବସୋଗିନୀ ବଧୂ— ଜନଙ୍କ ମାନସେ
 ନବମାପବନ ଉତ୍ସୁକ ଜାତ—
 କରୁଛି, ଜଳଦ— ପଟାବୃତ୍ତ ଦଗ—
 ମଧ୍ୟେ ଶୋଭେ ଫିଙ୍ଗି ପରାୟତ । ୩୭ ।

ପ୍ରଣୟ କୋପରେ କୁପିତା ଅଜ୍ଞାନା
 ବାରିଦ ଗର୍ଜନ ଶ୍ରବଣେ ଭାତ,
 ପ୍ରିୟ ପାଶେ ଯାଇ ବିକଳ ଦେଖାଇ
 ଦୁର୍ଦ୍ଦ ଅଲଙ୍ଗନେ ପରମ ପ୍ରୀତ । ୩୮ ।

ପତିତ୍ବାଦ ମାରୁତ ବନ୍ଦୁର ସଂଧୀରେ
 ବରକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଗଞ୍ଜଳ—
 ଦୁଃସ ବୋଲି, ଅଳି— ସତ୍ୟକଥା କହି
 ଅକର୍ଷେ କି ନବ ପଲ୍ଲବାଞ୍ଚଳ । ୩୯ ।

ଅଗରପ୍ରଭାଏର   ରସରେ ସ୍ବାମିକ-
 ଗୁହରୁ ଯିବାକୁ ନ କରି ମନ,
 ମନ୍ଥ କଣରେ   ସଦୂନରେନ୍ଦ୍ରକ-
 ସଙ୍ଗରେ ରମିଲେ ତରୁଣୀଗଣ । ୪୦ ।

(ଶରଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣନ)

ଶଗ-ନାଡ଼ାଶ୍ରୟୀ   ଛଦିତ ଭାସ୍କର
 ଦଶ ଦୁର୍ବୋଧତା କରି ସଦ୍‌ବର,
 ଥିଲା ଘନକାଳ,   ବିପତ୍ତିର ଉତ୍ତ
 ଶରଦ୍‌ ଦେଖିଲେ ରଥାଙ୍ଗଧର । ୪୧ ।

ସ୍ତଂସିତ ଧବଳ—   ଜଳଦବସନା
 ଉତ୍ପଳଲେବନା ଶରଦ୍‌ ଶୋଭେ,
 ଶିତଭୂତ ଅଙ୍ଗ—   ଅଙ୍ଗନା ପରାୟ
 ରଥାଙ୍ଗ ଅସୁଧ ଦେଖନ୍ତି ଲେରେ । ୪୨ ।

ଭାସ୍କର କରଣେ   ମେଘବୃନ୍ଦନେଶ-
 ତମ ଦୂରହେଲା ପୁଷ୍ପିତ ପଦ୍ମ,
 ମହାସ୍ବାର ଶବ୍ଦ   ଜଗତରେ କାହୁଁ
 ଯେଣୁ ସେ ସକଳ ଗୁଣର ସଦ୍‌ । ୪୩ ।

ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର   ସମୟ କେବଳ
 ବଳାନଳ କରେ ବୋଲି ଏ କଥା,
 ତୁଚ୍ଛୀକୃତ କରି   କେକିସ୍ବର ଗୁରୁ-
 ହଂସରବ ଦେଲା କେକିଙ୍କୁ ବ୍ୟଥା । ୪୪ ।

କାଦମ୍ବ କୁଜିତ   ବିଜିତ ଧ୍ବନିରେ
 ପକ୍ଷ ଦୂରକଲେ ଶିଖଣ୍ଡି ସର୍ବ,
 ସୁଦୁଃସହ ଅର—   ଜାତ ପ୍ରସନ୍ନବ
 କେ ବା ସୁଦୃଢ଼ାରେ ସେ ବାରଗର୍ବ । ୪୫ ।

ପ୍ରତି ବନେ ବନ— ସଜି ବଧୂମୁଖ
 ଜପାପୁଷ୍ପ ହେଲା ଅଧର ସମ୍ପ୍ର,
 ପୁଷ୍ପବାଣୀ ଦଳ— ଶିଷଣ ପରାୟ
 ଜନମାଏ ଗୁରୁ ନେତ୍ର ବରୁମ । ୪୬ ।
 କନକ ପିଣ୍ଡା ଅରୁଣ କେଶର
 ବନ୍ଧୁକ କୁସୁମ ହୋଇ ବିକାଶ,
 ମାନବତାକର ମାନ ଦୂର କରେ
 ସୁରଶର ପରି ଦେଇ ସୁହାସ । ୪୭ ।
 ସଲିଳେ କମଳ ଦେଖି କେଉଁ ଯୁବା
 ନିଜ କାମିନୀର ସରୋଜମୁଖ—
 ସର୍ବଦା ସୁରଣ ବିଦେଶେ ଭ୍ରମଣ-
 କରି ଲରେ ମନେ ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖ । ୪୮ ।
 ଶାଳି ଗୋପୀକର -ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ-
 ଲହରୀ ଶ୍ରବଣେ ହରିଣଗଣ,
 ଅନିମିଷନେତ୍ର ଉଲ୍ଲସେ ଲହରୀ
 ଶୁଣି ଶୟ୍ୟାଦି ନ କଲେ ଭ୍ରଷଣ । ୪୯ ।
 ସପ୍ତଧର୍ଷ ଗୁଚ୍ଛ— ଗନ୍ଧେ ମତ୍ତ ଅଳି
 ଗୁଞ୍ଜନରେ କରେ ମଧୁର ସ୍ବନ,
 ସମୀର ସେ ସ୍ବନେ କହେ ଜଗତକୁ
 କାର୍ତ୍ତିକର ଦେଖ ଶୁଭ୍ରଗମନ । ୫୦ ।
 ଶତ ବାରିଧର ଅବରଣ କାହିଁ
 ନୀରଦ ଶ୍ୟାମଳ ଧବଳବନେ,
 ଆରାବତ ଚର୍ମ ପିନ୍ଧିତ କକୁଭ
 ଯାଦବେ ଦେଖିଲେ ବିସ୍ମୟମନେ । ୫୧ ।
 ନବ ସରୋରୁହ— କେଶର ପରାଗ
 ଶରଦଅଙ୍ଗନା ଅନଳ-କରେ,
 ପରିହାସ ଛଳେ ହରି ବଧୂସଙ୍ଗେ
 ଧୁଳି ଅବା ନେଇ ଶେପଣ କରେ । ୫୨ ।

ହରିତବରଣୀ   ରକ୍ତମୁଖୀ ଶୁକ୍ଳ-
 ଅବଳା ଭଞ୍ଜିଲେ ଯହୁଁ ଗଗନେ,
 ଡେବକୃତ ନରେ—   ପଞ୍ଚବମାଳା କି
 ଦେଖିଲେ ଯାଦବେ ହରଷମନେ । ୫୩ ।
 ସରସୀ ପକ୍ଷୀ—   ନେତ୍ରେ ବିଲେକିଲେ
 ହସିଲେ ସିତାଙ୍କ ବିହଙ୍ଗ ନରେ,
 ଶର ତୁଣ ଦନ୍ତ—   ଦିଅଁ ଶରଦ-
 ଆନନ୍ଦ, ହସାଏ ବିଶ୍ଵଗରଭେ । ୫୪ ।

(ହେମନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା)

ଗଜ ପ୍ରମାଣରେ   ତୁଷାର ଜନ୍ମାର
 ହିମ ନଭସ୍ଵାନ ବହି ପ୍ରଶର,
 ପ୍ରୋଷିତଭୃଂକାଃ   ନାଶ୍ଵକର ନେତ୍ର
 ଭସ୍ମଅଶ୍ରୁ ବହାଇଲା ସଜ୍ଜର । ୫୫ ।
 ଶ୍ରୀଷ୍ଠାଦି ରତ୍ନରେ   ଅନିଳ ସର୍ବଦା
 ସୁରଣେ ରଖଇ ପ୍ରିୟାର ପାଶ,
 ଭସ୍ମପୟୋଧରା   ଯୌବନାକୁଳକୁ
 ତୁହିନ ଅନିଳ କରୁ ବିନାଶ । ୫୬ ।
 ଯେଉଁ ନାଶ୍ଵ କୋପେ   ସ୍ଵାମିସଙ୍ଗତରେ
 ମାନ ଧରଥାଏ ନ କ୍ଷଣମାତ୍ର,
 ହେମନ୍ତ ଅଗମେ   କମ୍ପିତାଙ୍ଗୀ ହୋଇ
 ହସି ସେ ଅଶ୍ଳେଷେ ସ୍ଵାମିର ଗାନ୍ଧ । ୫୭ ।
 ଅଧରପଞ୍ଜବ   ମୁକ୍ତ ହେତୁ ବ୍ରଣ
 ହିମମାରୁତରେ ଲଭଇ ଦୁଃଖ,
 ଶୀତ୍ଳରେ ଦଶନ—   ରଶ୍ମି ଅଛାଦିତ-
 ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ଦଶେ ରମଣୀମୁଖ । ୫୮ ।
 କୋମଳ ଅଧରେ   ଦନ୍ତସିତ ବ୍ରଣ
 ପୀଡ଼ଇ ସନ୍ତତ ହିମମାରୁତ,
 ଶୀତ୍ଳର କାଳରେ   ଦଶନ ମୟୁଷ-
 ପଟରେ ଅଛାଦଇ ତାହା ଦ୍ରୁତ । ୫୯ ।

ତୁମ୍ଭେନ ଶୀକର— ବାହା ନରସ୍ଥାନ

ତରୁ ଲତାଙ୍କୁଳି ଦ୍ଵାରା ତର୍ଜନ—

କରେ ତେଣୁ ସୁବା ଯୁବତୀ ବସୋଜ

ଧାରଣ ସୁଖ ନ କରେ ଅର୍ଜନ । ୨୦ ।

କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରେରତ ପରୁନାଶଗଣ

ଅକୃତମ ପ୍ରେମେ ସ୍ଵାମିସଙ୍ଗରେ,

ଅସ୍ଵେଦ ହେମନ୍ତ— ଦୀର୍ଘ ରଜନୀରେ

ରମଣ କରନ୍ତି ନାନାରଙ୍ଗରେ । ୨୧ ।

(ଶିଶିର ବର୍ଣ୍ଣନ)

ବନରେ ପ୍ରିୟଙ୍କୁ— ଲତା କୁସୁମିତ

ଜନ୍ମତା ଅଳିନୀ ରବେ ଝଙ୍କାର—

ଦେଇ, ପତରୁଷା ନାଶକୀ ତର୍ଜ୍ଜିତ

ଶିଶିର ଅନିଳ କୋପେ ହୁଙ୍କାର । ୨୨ ।

କାଳର ବଶରେ ବଳବାନ ମଧ୍ୟ

ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ଶତ୍ରୁରେ ହୁଏ ଦୁର୍ବଳ,

ଶିଶିରେ ଭାସୁର ମନ୍ଦରଶ୍ଚି ହୋଇ

ହୁମବନାଶରେ ନ କଲେ ବଳ । ୨୩ ।

ସୁଭତ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଉଦ୍ବିତ ପରାଗ-

ବିଧାଶୂର ଲେଧୁ କୁସୁମକାନ୍ତି,

କନ୍ଦର୍ପ ଅକାନ୍ତ ପର ଦିଗକୁଳ

ଜନ୍ମାଇଲେ ସର୍ବ ମନରେ ଭ୍ରାନ୍ତି । ୨୪ ।

ଶିଶିର ଶେଷରେ ଶୀତହାସ୍ୟ ଅମ୍ବ-

କୁରୈଷ୍ଠାର ଅଭ ହେବ କି ଫଳ,

ଏତେ ଭାବି ନାଶ- ଗଣ କୋପ ତେଜ

ସ୍ଵାମିଅଲଙ୍ଗନେ ମନ ପ୍ରବଳ । ୨୫ ।

ଲବଙ୍ଗ କୁସୁମ— ଅଧିକ ରଜରେ

ରୁଷିତ ମଳିନ ମତ୍ତଭ୍ରମର,

କୁନ୍ଦଲତା ପୁଷ୍ପେ ହସେ, ରଜସ୍ଵଳା-

ଗାମୀ, ପାପୀ ଦୁଷ୍ଟରେ ମଧୁକର । ୨୬ ।

(ପୁନଃ ବସନ୍ତ)

ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁରତ ସନ୍ତାନ ପାଦପ-
କୁସୁମ ସମ୍ପଦେ ପରିଶୋଭିତ,
କାମବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବସନ୍ତେ କୋକିଳ
ଅନଳ କି ଅବା ହେଲା ବାଦତ । ୨୭ ।

ମକରନ୍ଦସେବି— ମଧୁକରକୁଳ
ବସନ୍ତ-ବାସରେ କରି ଗୁଞ୍ଜନ,
ରୁତବୃଷେ ବସି ମଧୁମତ୍ତ ହୋଇ
ମାନିନୀଙ୍କ ମାନ କଲେ ରଞ୍ଜନ । ୨୮ ।

ଜଗତକୁ ବଶ— କରଣେ ସମର୍ଥ
କନ୍ଦର୍ପର ସୈନ୍ୟ ଚଳିଲେ ଅଗେ,
ପ୍ରାଣୀ ବିଜୟର ବୈଜୟନ୍ତୀ ଘେନି
ରମ୍ଭାତରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଟେକିଲେ ଶଗେ । ୨୯ ।

ସୁର-ଦିମ୍ବିରରେ ନାରାଜର ମାନ-
ଭାନ୍ତୁ ଦୁଇ ତହୁଁ ହେଲୁଛାଦିତ,
କୋକିଳ କୁଜନେ ଦିବା ନାରାଜଣ
ସ୍ଥାନିକର ଅଙ୍ଗେ ହେଲେ ଜଡ଼ିତ । ୩୦ ।

(ପୁନଃ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ)

ଶ୍ରୀଷ୍ଠକାଳେ ଅମ୍ଭ— ବହାର ଶୀତଳ
ରମଣୀୟତର ଶରୀର କରି,
ନାରାଜଣ ସ୍ଥାମି— ଅଳେ ବିଶୋଭିଲେ
ଶାରଦା ଅନ୍ତରେ ବିକୁଳି ପରି । ୩୧ ।

(ପୁନଃ ବର୍ଷା)

ବାରଦ ବର୍ଷଣେ ବୃଦ୍ଧି ଶୈବଳୀନା
ମୟୂର ପାଦପେ କରେ ନର୍ତ୍ତନ,
କନ୍ଦଳୀ କୁସୁମେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଭ୍ରମନ୍ତି-
ଗଣ ମନୋଜାତ କରି ବର୍ଦ୍ଧନ । ୩୨ ।

ଭୈବତକ ଶୈଳ— ମଧ୍ୟଦେଶେ ଭ୍ରମି
 ଧୀର ମନ୍ତ୍ରେ ଗର୍ଜଇ ପୟୋଧର,
 କୁଟଜ ସୁଗନ୍ଧେ କେକା ନୃତ୍ୟ ଦେଖି
 ନାରାବସ୍ତୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ପୟୋଧର । ୭୩ ।

(ପୁନଃ ଶରତ୍)

ଶରଦରେ କାଶ ସୁରସୀ ପଙ୍କଜ
 କଳହଂସରୁତ ନିର୍ମଳ ବାରି,
 କମଳାଂ କାମିନୀ ପ୍ରିୟ ଅଶ୍ଳେଷିଲେ
 ମନୋଜନ୍ମଦୁଃଖ ସହ ନ ପାରି । ୭୪ ।

ଉଷ୍ମକ ସାରସ ମଧୁର କୁଜନେ
 କାମୋଷ୍ମକ ନାରାଗଣ ସଦୃଶ,
 ପୁରୋତ୍ତମ ସୁନ— ସ୍ୱେଦବିନ୍ଦୁମୁକ୍ତା-
 ମାଳେ ବିମଣ୍ଡିଲେ ପତିଳ କର । ୭୫ ।

ସାରସୀର କାକୁ— ଶୁଣି ଯେଉଁ ନାରୀ
 କାମାର୍ତ୍ତେ କାନୁକୁ ଖୋଜଇ ରୋଷେ,
 ଏକାନ୍ତେ କାନୁକୁ ପାଇ ସେହି ନାରୀ
 ରୋଷ ତେଜ ସ୍ୱାମିମନକୁ ତୋଷେ । ୭୬ ।

(ପୁନଃ ହେମନ୍ତ)

କାମରୂପୀପକ ଅସବେ ତୋଷିତ
 ହେମନ୍ତ ନିଶାରେ ଯୁବକଗଣ,
 ପୁରୁଷକାମିନୀ— ଗଣ ସଙ୍ଗେ ଦୀର୍ଘ-
 ନିଶାରେ କରନ୍ତି ଦୀର୍ଘ ରମଣ । ୭୭ ।

(ପ୍ରଥମ ଶିଶିର)

ଲବଙ୍ଗ ଲତାରେ   ଲଗ୍ନ ଭୁଜାବଳି
 ଶିଶିରେ କରନ୍ତି ମଧୁରସ୍ଥନ,
 କାମୀ କାମିନୀକୁ   କାମ ଚକ୍ରବରେ
 ମତାଇ ସର୍ବଦା ହରନ୍ତି ମନ । ୭୮ ।

ଫଳପୁଷ୍ପରେ   ରୈବତକ ଗିରି
 ଦିଶେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭନ,
 ସର୍ବରତ୍ନ ଘେନି   ଶ୍ରୀମାନ ହରିକ
 ବହାରେ ତୋଷଇ ମନ । ୭୯ ।

ସପ୍ତମ ସର୍ଗ

ସର୍ବରୁ ନିଷେବିତ   ଚୈବତକ ମନ୍ତ୍ରାଧର
 ବନଶୋଭା ଦେଖାଇବା ପାଇଁ,
 ଅରାଧ୍ୟୁଣ ସମାଦରେ   ହରି ମୋଦେ ବହୁରଲେ
 ମହତେ ନିଷ୍ଠଳ ଯତ୍ନ କାହିଁ । ୧ ।

ବହୁବିଧ ପୁମନସେ   ବନରାଜି ସୁଶୋଭିତ
 ଗମନ ଇଚ୍ଛୁକ ଯଦୁଗଣ,
 ଯୁବତ ନ ଥିଲେ ସଙ୍ଗେ   ପଞ୍ଚପୁଷ୍ପ କାମଅସ୍ତ୍ର
 କେ ବନରେ କରନ୍ତା ସହନ । ୨ ।

ସ୍ତରାବ ସୁନ୍ଦରରୂପ   ହୃଦୟହାରିଣୀ ନାରୀ
 ଅବସର ପାଇ ଶଶେ ଶଶେ,
 ବିଭ୍ରମ-ସମ୍ପଦ ଧରି   ଅବନି ପାଦରୁରିଣୀ
 ହୁଅନ୍ତି ମହାହରଷ ମନେ । ୩ ।

ଲଳିତ ଗଗନେ ନାରୀ   ନଖରୁଚି ଇନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ
 ସୁରୁଚିରତା ପାରଣ କରେ,
 କରସ୍ଥ ବଳସୁରାଜି   ପୃଥୁଳ ନିତମ୍ବେ ବାଜି
 ଶିଞ୍ଜିନେ ଯୁବକ ମନ ହରେ । ୪ ।

କଟିଦେଶେ କଟିସୁନ୍ଦ   ରତନ କାକିଣୀସୁତ
 ସୁନ୍ଦରେ ସୁନ୍ଦର ସୁରତନ,
 ନିବିଡ଼ଜଘନ ସ୍ଥଳେ   ବାଜି ମଞ୍ଜୁଧୁନି କରେ
 ଧୀରପଦେ କରନ୍ତେ ଗମନ । ୫ ।

ଅତି ସୁନ୍ଦର ନିତମ୍ବର— ଭାବନାରେ ନାଶକର
 ଚରଣସୁଗନ୍ଧ ସ୍ନେହ ଦ୍ରବ,
 ଅଳକ୍ରକ ଛଳେ ତଳେ ବହୁ ପଦଚକ୍ର ଧରେ
 ଦେଖାଏ କି ନିତମ୍ବ ଗୌରବ । ୬ ।

ମମ ସଖୀ ତବ ପାଶେ ଅତିରେ ଅଶିବି ବୋଲି
 ତାଙ୍କ ଅଗେ ଅସିଅଛି କହି,
 ଦୁଇ ମହତା ପ୍ରତିକ୍ଷା ଉପକାରେ ତବ ସିନା
 ମିଥ୍ୟାବାଦନା ନ କର ସହି । ୭ ।

ଜାଣେ ମୁଁ ଶୁଭାଙ୍ଗି ! ତବ ମହାନ ନିଷ୍ଠୟ ଯାହା
 ଅନ୍ୟଦ୍ଵାରା ନୁହେଁ ରଙ୍ଗସାଧ୍ୟ,
 ତଥାପି ମୋ କଥା ସଖୀ ମାନେ ବୋଲି ମୁଁ ଗର୍ବିଣୀ
 ସେଥିପାଇଁ କରୁଅଛି ବାଧ୍ୟ । ୮ ।

ହେ ସୁନ୍ଦର ! ତୁମ୍ଭକୁ ମୁଁ ନେଇ ନ ପାରିଲେ ତବ
 ଶୁଣିବା ଥାଉ ମୋ କଟୁକଥା,
 ନିଶ୍ଚିତ ବିରୋଧେ ସିନା ହସିବେଟି ଶତ୍ରୁବର୍ଗ
 ତାଙ୍କ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ଫଳ ସର୍ବଥା । ୯ ।

ଧୃତିସ୍ଥନା ହୋଇ ମୁହିଁ ତବ କଥା ଅଶ୍ରବଣେ
 ଜୀବନଧାରଣେ ନୁହେଁ କ୍ଷମ,
 ମାନିନି ଗୋ ! ଅନୁଗ୍ରହ ନୋହୁଲେ, ମୋ ପ୍ରାଣ ପାଇଁ
 ବୁଝାନ୍ତୁ ନୁହେଁ, ନ ହୁଅ ଯମ । ୧୦ ।

ଅନ୍ୟସଙ୍ଗ-ରୋଷେଷଣା ବନ୍ଧିତା ଚରଣ ତଳେ
 ପଡ଼ିବାରୁ ସଖୀ ବାର ବାର,
 ସଖୀକଥା ଅନୁରୋଧେ କଥମପି ସ୍ଥାନକୋପେ
 ପ୍ରିୟ ପ୍ରତି କଲ୍ଲ ସେ ସ୍ଵୀକାର । ୧୧ ।

କେଉଁ ସଖୀ କହେ ହସି ଯୁବକ ! ଏ ଅନୁଗାକୁ
 ତେଜି କିପି ଏ ଦୁଇ ଗମନ,
 ଜାଣୁଥିବ ତବ ମନ ସୁନ ଜୟନ ବହନ
 କେତେ ଭାର, ଦ୍ଵିତୀୟେ ଏ ବନ । ୧୨ ।

ସଖୀଗଣ କଥା ଶୁଣି ହସି ସେ ଯୁବକମଣି
ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ବହୁତ ସଖୀ,
ଧୀରପଦ ଗମନରେ ଅବନି ମାପିଲା ପ୍ରାୟ
ଦୟିତା ସଙ୍ଗେ କଲା ଗମନ । ୧୩ ।

କେଉଁ ନାରୀ କହେ ସଖି ! ଅଗ୍ରେ ଗଲେ ମୋ ଦୟିତ
ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ହେବ ଗୋ ସହାୟ,
ଦ୍ରୁତପଦ ଗମନରେ ଯିବି ତବ ସଙ୍ଗତରେ
ଚେଟିବି ପ୍ରିୟକୁ କାମପ୍ରାୟ । ୧୪ ।

ପ୍ରିୟଭୁଜେ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ ହୋଇ କେଉଁ ପୁତୁରୁଣୀ
ବନମାର୍ଗ ଗମନେ ତାହାର—
ଏକ ସୁନ ସ୍ଵାମିବଶେ ପଡ଼ିତ ଉପଚିତରେ
କଲୁକ ବିଭ୍ରମ ବାର ବାର । ୧୫ ।

ଅନ୍ୟ ନାରୀ ପୃଥୁସୁନ ବସ୍ତ୍ରରୁ କରି ବାହାର
ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁରେ ସ୍ଵାମିଗ୍ରୀବା,
ଦୃଢ଼େ ଧରି ସେ ପୁନଶ୍ଚ ସ୍ଵାମିବାମକର ଆଣି
ନିଜ ବାମକରେ ରୋଧେ କବା । ୧୬ ।

ନିତମ୍ବମଣ୍ଡଳଦେଶେ ପୁଣିଞ୍ଜିତ କାଞ୍ଚିଦାମ
ଦ୍ଵିମୁଅଙ୍ଗେ ଯାଉଥାଏ ବାଜି,
ସ୍ଵାମିଉରସ୍ଥଳେ ସୁନ ନିର୍ଯ୍ୟାତନେ ହାରଯନ୍ତ୍ର
ବିଷମିତେ ଅଛଇ ବରଜ । ୧୭ ।

ମଧୁର ନୁହେଁରନାଦେ ବାମୁପଦ-ସରୋଜକୁ
ନର୍ତ୍ତନେ ବିନ୍ୟାସ କରେ ଧୀରେ,
ଦକ୍ଷିଣ ପାଦକୁ ନେଇ ପଦଚିହ୍ନେ ରଖି ଚାଲେ
ସେ ମନ୍ଥୁଥ ମନ୍ଥୁରଗତରେ । ୧୮ ।

ଅପର ଅବଳା ନେଇ ସ୍ଵାମିସ୍ଥଳେ ବେନି କର-
ଧନ୍ୟବକୁ କରି ସ୍ଵସ୍ଥାପନ,
ମୁକ୍ତିନ କୁରୁଗ୍ରରେ ପ୍ରିୟ ପୃଷ୍ଠଦେଶ ପାଡ଼େ
ବିଳାସେ କରେ ଅନୁଗମନ । ୧୯ ।

ନିତମ୍ବମଣ୍ଡଳ ରୋଧୀ   ନିବିଡ଼ ଜଘନ ଭୃରେ
 ପ୍ରିୟସ୍ପନ୍ଦେ ଦେଇ ନିଜକର,
 ଅସ୍ତେ ଶୂଳେ ନିତମ୍ବିନୀ   ଭିନ୍ନଭକ୍ତଚଣୋଭିନୀ
 ସ୍ଵାମିକି କହେ ଅସ ସଦୃଶ । ୨୦ ।

ପ୍ରସେଗାମିନୀ ରମଣୀ—   ବାହୁମୂଳେ ଦେଇ କର
 ପ୍ରନୟଧୃ ଦୃଢ଼େ ଧରି କରେ,
 କାର୍ମୀ କରେ ଆକର୍ଷଣ   ଗଣ୍ଡରେ ଦେଇ ରୁମ୍ଭନ
 ନାରୀ ପୁଲକିତ ପ୍ରେମଭରେ । ୨୧ ।

ସଖୀଗଣ ସଙ୍ଗେ ଅଗେ   ଯାଇ ମନୋରମ ସ୍ଥାନେ
 ଅନନ୍ଦରେ କେ କରେ ଭ୍ରମଣ,
 କେଉଁ କାର୍ମୀ ନାରୀପଦ   ଅଳକ୍ରକ ଚଢ଼ଇ ଦେଖି
 ସେହି ମାର୍ଗେ କରଇ ଗମନ । ୨୨ ।

ମଦନରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—   ନାରୀ, ହୃଦର ସମାନ
 ଲେମ୍ବୁର ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ଜଳର,
 ତରଙ୍ଗିଣୀ ପରି ନାରୀ   ସବିତ୍ରମ ଗମନରେ
 ହଂସସ୍ଵନ ନାଦ ଭୂଷଣର । ୨୩ ।

ଜନତା ମନଃ ପୀଡ଼କ   ମନ୍ଥୁଅର ଶୂଢ଼ ନାଦ-
 ସମ ଶଙ୍କା ଉତ୍ପତ୍ତାର ମନେ,
 ନଦୀପାଶ୍ଵେ ନାରୀଗଣ   ରମ୍ୟ ସାରସ କୁଜନ
 ଶୁଣି ଲେ ରୈବତକ କାନନେ । ୨୪ ।

ଅଳିକୁଳ ଲଜ୍ଜାପୁଷ୍ପେ   କେଲି କଲେ ମନଃ ସୁଖେ
 ମହାରୁହ ନେତ୍ରବିରମରେ,
 ବନ ନବପଲ୍ଲବର—   ଅଙ୍ଗୁଳି ଚାଲନ କର
 ଅଭିନୟ କାର୍ଯ୍ୟ କବା କରେ । ୨୫ ।

କାନନ ଅନଳ ଧୀରେ   କୁସୁମ ସଂସକ୍ର ଅଳି-
 କୁଳକୁ ପୁଷ୍ପରୁ ବିସ୍ଫୁଲନ
 କର, କୁସୁମ ପରାଗ   ବଧୂ ଅଙ୍ଗେ ଦେଇ ଅଣି
 ପ୍ରସ୍ଫୁଲ୍ଲି କରାଏ ତାଙ୍କ ମନ । ୨୬ ।

ଉପବନ ପବନର ସଙ୍ଗେ ଉଡ଼ି ଅଳିକୁଳ
ଅଙ୍ଗନାଗଣଙ୍କ ପରିମଳେ,
ମଥେ ଉଡ଼ି ଏଣେ ତେଣେ ନାଗ ପଛେ ଗୁଞ୍ଜସ୍ମନେ
ବିଭ୍ରମାନ୍ତ ନାଗକୁ ସକଳେ । ୨୭ ।

ରଥର ଚରଣଧାରୀ ସୁମନସ ଅଦକର
ଅଙ୍ଗନା କର ସମ୍ପର୍କଯେଣୁ,
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାରୁ ମନ ଜଗତରେ ସେଦିନରୁ
ସୁମନା ନାମ ହୋଇଛି ତେଣୁ । ୨୮ ।

ଅଭିମୁଖରେ ପଡ଼ିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉରୁପଲ୍ଲବ
ନାଗକରେ ଯେଣୁ ପରାଜିତ,
ଅଙ୍ଗନାଙ୍କ ଜିତ କରେ ଗମନକାଳେ ମାର୍ଗରେ
ପଦେ ପଦେ ହେଲା ଯୁକ୍ତେଦିତ । ୨୯ ।

ଶାଶୀ ଭୂତରେ ଗୁଳିତ ଉନ୍ମୁତ୍ତ ମଧୁପକୁଳ
ବିଶୁଦ୍ଧି କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପନ,
କର୍ମିତ କରକଳଣ ଅନ୍ୟରୁ ସୁନ୍ଦରୀ ନାଗ
ଶିରେ ଉରୁ କୁସୁମ ବର୍ଣ୍ଣଣ । ୩୦ ।

ସନ୍ତତ ରସରେ ମାତ ସୁନେ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ
ଯୁକ୍ତକେ ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମନ,
ଉରୁଣ ପଲ୍ଲବ ଘେନି ଉରୁଣୀଗଣ ମୋଦରେ
ସତସ୍ଥାନେ କରନ୍ତି ସ୍ଥାପନ । ୩୧ ।

କେ ନାଗ ପୁଷ୍ପଚୟନେ ପ୍ରିୟାଗ୍ରେ ଉଦ୍ଭିତ କର
ନବ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କାଶସ୍ଥଳ—
ଦେଖାଏ, ଅପର କରେ ସୁନ ଡାକି ଅଂଶୁକରେ
ଚପଳ ସଞ୍ଚାର ଭାବପର । ୩୨ ।

କେଉଁ ନାଗ ଉଦ୍ଭିତନେତ୍ରେ ଉନ୍ମୁତ୍ତ କରି ଗାନ୍ଧୀ
ପାଦପୁ ପୁଷ୍ପ କରେ ଚୟନ,
ପୃଥୁସ୍ତନ ସୁଦିବଳ ଦର୍ଶନ-ଲୋଲୁପ୍ତ ସୁବା
ନିମିଷେ ନ ଫେରାଏ ନୟନ । ୩୩ ।

ଅହୁନ୍ନତ କୁରସ୍ତା ପୁଷ୍ପବସ୍ତ୍ର ଟେକି ଉଠେ
 ଅକସ୍ମାତ ହେବାରୁ ପ୍ରସିତ,
 ରହିଲା କଟିଦେଶରେ ଉଦରସ୍ଥ ନାଭିରସ୍ତ
 ଦେଖି ଯୁବା ଦୁଃଖ ଅନନ୍ତ । ୩୪ ।

କେଉଁ ନାରୀ ବନ ମଧ୍ୟେ ସମ୍ମୁଖେ ସ୍ବାମିଙ୍କ ଛିଡ଼ି
 ନ ଜାଣି କୁସୁମ ଢରୁ ଅଗ୍ର,
 ଚୟନ ଛଳେ ସୁନ୍ଦରୀ ଚୂଷେ ଏକ ପଦ ଦେଇ
 ହସ୍ତ ସଂକୁଳନ କରେ ବ୍ୟଗ୍ର । ୩୫ ।

ଏହି ସ୍ଥାନେ ତବ ପ୍ରିୟ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କେ ସଖୀ
 କହୁବାରୁ ରମଣୀ ଦ୍ଵରତ,
 କୁସୁମ ଚୟନ ତେଜ ଅଂଶୁକେ ଅଛାଦି ଅଙ୍ଗ
 ଶୂଳେ କରି ନୁହର ଶିଞ୍ଜିତ । ୩୬ ।

ସହସା ସ୍ବାମିଦର୍ଶନେ ମନସିକ ଗୁରୁ ଶିଷା-
 ପାର କଳକଞ୍ଚିତ ଅରବି,
 ହରଷ କୋଥାଶ୍ରୁ ଶୁଦ୍ଧି ସଙ୍କର କଲା ଝଟିତ
 ସସ୍ଥିତ ଚକିତ ମୁଖ କରି । ୩୭ ।

ନତ କରି ମୁଖଇନ୍ଦୁ ସ୍ବାମିଠାରୁ ଦୂର ଛିଡ଼ି
 ଅଭିଳାଷେ ଲଳନାରତନ,
 ମନୋହର ବ୍ରୀଡ଼ା ଭାବ ଦେଖାଇ ହରିଲା ମନ
 ଯଥା ଅଟେ ରମଣୀଭୂଷଣ । ୩୮ ।

କିସଳୟ ଗୁରୁ ଲେଖ ଅଗାଧ ସୁକର ହେତୁ
 ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟକରେ ସମର୍ପଣ—
 କରିବାରୁ, କର ସ୍ପର୍ଶେ ପୁଲକିତ ଲେମ୍ବରାଜ
 ମନସିକ କଲା ଅକ୍ରମଣ । ୩୯ ।

ହୃଦୟ ରୋଷରେ ନାଶୁ ଅଳି-କରୁ ମାଳା ନେଇ
ନଜାଣୁ କରାଇ ପରିଧାନ,
ସ୍ବାମିପାଶେ ବସି ନିଜେ ଉଦ୍ଧୃକରେ ଭୁଜମୂଳ
ଦେଖାଇ ଶିର କୁସୁମବାନ । ୪୦ ।

ମଧୁ ମୁରଭି ଲେଉଟେ ଅଳି ତବ ମୁଖାବୁରେ
ପତନ ଲଜ୍ଜାରେ ଅଛୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ,
ବଦନସରୋଜ ତବ ଅକମ୍ପନେ ଥିବୁ ବୋଲି
ଅନ୍ୟ କହେ ଅଳି ପାଶେ ଯାଇ । ୪୧ ।

ସପରାଗ ମକରନ୍ଦ ପୁଣି, ତରୁ କୁସୁମରେ
ମଧୁପକୂଳ ଅଛନ୍ତି ବସି,
ତବ ମୁଖପଦ୍ମ ଦେଖି ମଉ ଅଳିକୁଳ ଭ୍ରମେ
ପଡ଼ିବେ ତବ ବଦନେ ଶସି । ୪୨ ।

ଅଳି ମୁଣ୍ଡ ଶୁଣି ଏହା ଭ୍ରମର ଭାବୁରମଣୀ
ଭୟେ କରି ମୁଦ୍ରିତ ଲେଟନ,
ବଞ୍ଚିବ ଅକରେ ଅସି ପ୍ରବେଶିଲା ଭୟେ ବାମା
କାତରତା ଅଙ୍ଗନା ଲକ୍ଷଣ । ୪୩ ।

ନବପଲ୍ଲବତୟନା ଅନ୍ୟମନା ଯୁବତୀର
ମୁଖପଦ୍ମ ଯୁବକ ରୁପକ,
ଉଦୟୋଦୟାବନା ଯେଣୁ ମୁଗୁ, ଭାବେ ସଦା ମଉ
କପୋଳ ରୁମ୍ଭନ ନ ଜାଣଇ । ୪୪ ।

ବ୍ରତତବିତତ ମଧ୍ୟେ ଲକ୍ଷଣ ସପତ୍ନୀ ଯୁବତୀ
ଅନ୍ୟ ନାଶୁ ସ୍ବାମି ସଙ୍ଗତରେ,
ବହୁରଇ ଦେଖି ରୋଷେ ଈର୍ଷାରେ କରକମ୍ପନେ
ରତ୍ନବଳୟ ଶିଞ୍ଜନ କରେ । ୪୫ ।

ଯେଉଁ ବିମୁଗ୍ଧ ଯୁବତୀ ତରୁବେଞ୍ଚିତ ବଞ୍ଚିବ
ବିଲେକି କରେ ଅନୁକରଣ,
ରୂପଲ ଦୋଷେ ଦୁଷିତ ହୋଇ ବାମା ଅଳି ଅଗ୍ରେ
ବଞ୍ଚିବକୁ କରେ ଆଲିଙ୍ଗନ । ୪୬ ।

ଭିନ୍ନତ ପ୍ରବକଗୁଡ଼ିକ   ତୋଳିବାକୁ କେଉଁ ନାଶ୍ନୀ
ସ୍ବାମି ନାମସ୍ମୃତେ ଦେଇ କର,
ଅବେହଣାଭଳାପିଣୀ   କଳରକୁନ୍ଦ ବିଭ୍ରମ-
ସ୍ତନେ ଉର ଅଛାଦେ ସଦୃଶ । ୪୭ ।

କେ ରମଣୀ ତରୁଅଗ୍ର-   କୁସୁମ ଗ୍ରହଣ ଇଚ୍ଛା
କୋମଳ ଚରଣେ ହୋଇ ସ୍ଥିତ,
ସ୍ତନଭାରେ ହୋଇ ନମ୍ର   ନିରବଲମ୍ବନା ନାଶ୍ନୀ
ସ୍ବାମି ଅଙ୍ଗେ ହେଲା ନିପତିତ । ୪୮ ।

ପାଦପ ଅଗ୍ରଜ ପୁଷ୍ପ   ତୋଳି ଦିଅ ବୋଲି କେଉଁ
ନାଶ୍ନୀ ନିଜ ବନ୍ଧିଭକୁ କହେ,
ତୁମ୍ଭେ ତୋଳ ବୋଲି ପାନ— ସ୍ତନକୁ ଉଞ୍ଚାଏ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ
କାମଅଗ୍ନି ଯେଣୁ ତନ୍ମୁ ଦହେ । ୪୯ ।

କେ ଯୁବକ ରମଣୀକି   ପୁଷ୍ପ ତୋଳ ଏହା ତୋଳ
ବୋଲି ଘେନିଯାଏ ଅଗ୍ର ଅଗ୍ର,
ଏକାନ୍ତେ କରେ ରମଣୀ   କୁସୁମ ଲେଉ ଦେଖାଇ
ମନୋରୁ ଜନକୁ କରେ ବ୍ୟାଗ୍ର । ୫୦ ।

ବିଜନ ବିଲେକି ନାଶ୍ନୀ   ସ୍ବାମିକି ବଳେ ଆକର୍ଷିତ
ନିକଟେ ଦେଖି ସପତ୍ନୀ ଜନ,
ସ୍ବାମି ତେଜ ଅପସ୍ବୃତ   ଇଚ୍ଛା କରି ଅଲକ୍ଷରେ
ବନ୍ଧିଭକୁ କରେ ଆଲିଙ୍ଗନ । ୫୧ ।

ସପତ୍ନୀ ଗୃହେ ରଜନୀ   ଯାପିତ ଜାଣି କେ ନାଶ୍ନୀ
ଉର୍ଷା ରୋଷେ ଜର୍ଜରିତ ଗାନ୍ଧୀ,
ଏକ ପାଦ ମଧ୍ୟ ଯୁବା   ଉନ୍ମେ ନ ପାରଇ ଚାଲି
ଶକ୍ତି ହୃତ ହୁଏ ଭାତ ମାନ୍ଦ । ୫୨ ।

ଶକ୍ତିତା ନାଶ୍ନୀକ ନମ୍ରେ   ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ତୋଷିବାରେ
କହେ ମୁହଁ ନୁହେଁ ଯୋଗ୍ୟ ତର,
ରଜନୀ ଯାପିଲ ଘେନି   ତାକୁ ଦିଅ, ତୁଲ୍ୟଯୋଗ
ବିଷପକ ତୁମ୍ଭେ ତ କିତବ । ୫୩ ।

ସର୍ବଜନ ପୁପୁସିକ   ଡବ ଅସ୍ତିତ୍ବ କାର୍ଯ୍ୟରେ
 କଣ୍ଠସୁଗ ପୁରୁଛୁ ମୋହର,
 ନବପଞ୍ଜବ ପ୍ରସୁନେ   କଣ୍ଠ ପୁର ଧାର୍ କିପୀ:
 ହେ କିତବ ! ବୃଥା ଯତ୍ନ କର । ୪୪ ।

ଅଲିନାଦ ଉପହାସେ   ସଖୀକ ତୁମ୍ଭର କିପୀ
 ବ୍ୟର୍ଥେ ଦେଉଅଛ ଏହି କଳିଃ,
 ସପତ୍ନୀ ଗୃହରେ ନିଶା   ଯାପିଲା ଦନରୁ ସିନା
 ପ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ଅଛ କଳିଃ । ୪୫ ।

ଅନ୍ୟ ନାଗ୍ନ କହିବାରୁ   ଅକଣ୍ଠ ଲେଉଟି ଟାଣି
 ରୋଷେ ଜାଳଅମ୍ଭୁରୁହେଷଣା,
 କାନ୍ତେ କୁସୁମବିଶିଖ   ପ୍ରହାର ଅନାଏ ବାମା
 କାନ୍ତ ଭାବେ ଏ ଯେ ପୁଲ୍ଲକ୍ଷଣା । ୪୬ ।

ଅନନ ଅନିଳେ କାନ୍ତ   ପ୍ରିୟା ନେତ୍ର ପୁଷ୍ପରଜ
 ଦୂର କରିବାରୁ ଅନ୍ୟ ନାଗ୍ନ,
 ଈର୍ଷା ରୋଷେ ଦେଖି ତାହା   ଭରସୁ ନେତ୍ରରୁ ଦ୍ରୁତ
 ବହାଇଲା ଶୁଭ ରଜବାରି । ୪୭ ।

ଏହା ତ ଅଟେ ନିଶ୍ଚିତ   ନାଗ୍ନ ଅଭିଶୁରମନ୍ତ୍ର
 ସ୍ବାମି ସଙ୍ଗେ ବିହାର ହର୍ଷିତ,
 ସପତ୍ନୀକ ଦେଖି ହସି   ପୁଷ୍ପ ଫୁଲି ସ୍ବାମି ଅଙ୍ଗେ
 ଦେଲେ ସପତ୍ନୀ ହୁଏ ମୁର୍ଚ୍ଛିତ । ୪୮ ।

ପ୍ରଣୟବାନ ବଞ୍ଚିତ   ପ୍ରିୟାକଣ୍ଠେ ଅବତଂସ
 କାମୋସ୍ତବେ ଅଳଙ୍କୃତ କରେ,
 ସପତ୍ନୀ ସଦନେ ଯାଇ   ଧାପନ କଲେ ରଜନୀ
 କାଞ୍ଚନମଣ୍ଡନ ଭାର ଧରେ । ୪୯ ।

ଶ୍ରବଣର କୁବଳୟ   ଲଜ୍ଜାରେ ହୋଇ ମଳିନ
 ଅଧୋମୁଖେ ହୋଇ ବିନମିତ,
 ଭ୍ରମରଛୁତରେ କଣ୍ଠେ   କହେ ସଖୀ । ତବ ନେତ୍ର-
 ଶୋଭାରେ ମୁଁ ହେଲି ଅବକିତ । ୫୦ ।

ବିନାଶ କୁସୁମବନ୍ଧୀ   ତେଜ ମଧୁକରକୁଳ
 ଗୁଞ୍ଜେ ଗାର ମଧୁର ସ୍ଵଗୀତ,
 କୋମଳମାଳାଧାରଣୀ—   ସୁବର୍ତ୍ତିକ ଅଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗୀ
 ନ ବିଶ୍ଵାସ କୁହୁହାରେ ହୃତ । ୨୧ ।

ଶୁଧବିଦିକ ପାଶ—   ପାତକରେ ଅତ୍ୟୟ
 ଅସଞ୍ଜାଗ ହୋଇଛି ନମିତ,
 ପଶୁକରେ ସୁଲେଚନ   ମୁକୁଳିତ ଶଶି ଶଶି
 ମୁଖଅରବିନ୍ଦ ବଶୋଭିତ । ୨୨ ।

ମଦନ ବଳାସ କାଳେ   ପ୍ରଣୟ ପରିରୁମ୍ଭନେ
 କମୋଳୁ ଗତ କୁକୁମ ରେଣୁ,
 ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଅଶୀତରଶ୍ମି—   କାଳ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ଶୋଭା
 ଅରୁଣି ମା ଧରଅଛି ଯେଣୁ । ୨୩ ।

ପ୍ରସୁନଚୟନ ତେଜ   ବର୍ଜୁଳ ବାହୁଯୁଗଳ
 ଦୋଳାଇ ନବପଞ୍ଜବ ତୋଳି,
 ଅରକ୍ତ ପାଣି ପଙ୍କଜେ   ଦ୍ଵି ଗୁଣ ରକ୍ତିମା ପାଇଁ
 ପଞ୍ଜବର ରସ ଦିଏ ବୋଲି । ୨୪ ।

ମନୋଭର ଅନୁରାଗେ   ବଞ୍ଚିଭର ଉରସ୍ଥଳେ
 ଦେଉଅଛି ଅଙ୍ଗରାଗ ଚନ୍ଦ୍ର,
 ପ୍ରନୟଗର ଅଶ୍ଳେଷ   ନିଶ୍ଚିତ ବୋଲି ସଙ୍କେତ
 କରିଅଛି ଚନ୍ଦ୍ର ନୁହେଁ ଭନ୍ନ । ୨୫ ।

ପୃଥୁଳ ବଶୋଜୟଗ—   ଭାରେ ଅବନତକାୟ
 ସୁରତ ଜନିତ ଶ୍ରାନ୍ତ ନାଶ,
 ଅନନ୍ୟାସ ଗମନରେ   କରଭକରକଂଘନା
 କ୍ଳେଶିତ ଦ୍ରୁତ ଚାଲି ନପାରି । ୨୬ ।

ଚରଣିତ ଗମନରେ   ନବ ଅଳକ୍ର ରାଗ
 ଚରଣରୁ ହେଲା ଅପଗତ,
 ଏକନ୍ୟାସ ଅନ୍ୟୋଥାନ   କ୍ରମରେ ପାଦଚାଳନ
 କରେ ବାମା ଦୁଃଖେ ଅବିରତ । ୨୭ ।

ଦୀର୍ଘ ବନଭ୍ରମଣରେ   ନିତମ୍ବଶାଳିନୀଗଣ
 ହେଲେ ଅତ୍ୟୟ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ,

ଏକେ ତ କୋମଳଅଙ୍ଗୀ   ଭ୍ରମଣ ପ୍ରୟାସ ପୁଣି
ସ୍ମରମଦେ ଅଳସ ନିତାନ୍ତ । ୬୮ ।

ରମଣୀକ ଶ୍ରମଜାତ   ମୌକ୍ତିକାର ସ୍ନେହବନ୍ଧୁ
ଅଦ୍ୟେ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳୁ ପ୍ରଂସିତ,
କଠିନ କୁଗୁହେ ପଞ୍ଚ   ଉଚ୍ଛ୍ୱଳବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣେ
ଅଧଃପାତେ ଶତଥା ଶୋଭିତ । ୬୯ ।

ଯୌବନ ଉଦ୍ଧତନାଗ୍ର—   ମାନବ କୁରମଣ୍ଡଳ
ପ୍ରିୟଦ୍ରାଘାୟ ହୋଇ ବସନ୍ତିତ,
ଶୋଭା କରେ ବିବଦ୍ଧ ନ   ଅଶୋଭାକୁ ପରିତେଜି
କୋମଳତା ଗୁଣ ବିବର୍ଣ୍ଣିତ । ୭୦ ।

କେ ରମଣୀ ନିରନ୍ତର   କୁସୁମବୟନେ ଶ୍ରାନ୍ତ-
ହୋଇ, ପ୍ରିୟକଣ୍ଠ ଅଲିଙ୍ଗନ—
କରି, ବିପୁଳ କୁଚରେ   ପ୍ରିୟବସ ଅଛାଦଇ
ଶ୍ରାନ୍ତେ ପୁଣି ଉଚ୍ଛେଦି ରମଣ । ୭୧ ।

ବେଞ୍ଚିତ ବାହୁବନ୍ଧୁଗ   ଉଦ୍ଧୃକରି କେଉଁ ନାଗ୍ର
କଚୋଳନ ଦେଖାଇବା ଛଳେ,
କରେ କେତେ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ   କ୍ଳମଦୂର ପାଇଁ ନିଜ
ଅଭିଳାଷ ଜଣାଏ କୌଶଳେ । ୭୨ ।

ହୃମଲବର ସଦୃଶ   ଶ୍ରମସ୍ନେହବନ୍ଧୁତତି
ଦୁରକରିବା ବେଳେ ନୂତନା,
କୁଚକଳଶକୁ ଦେଖି   ସ୍ନେହ ପୋଛି ଦେବି ବୋଲୁଁ
ପ୍ରିୟକୁ ନ କଲ ନାଗ୍ର ମନା । ୭୩ ।

ନାଗ୍ରସରିତର ସ୍ନେହ—   ପ୍ରବାହ, ଭାରୁ ପୁଲିନ-
ରୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଦୁମ୍ଭ ଭୂଜଲତା—
ନାଗ୍ରହୃଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି   ଲାଘି କୁଚତଟରୁମି
ପ୍ରବାହିତ ହିମେ ବହୁଳତା । ୭୪ ।

ପ୍ରିୟକର ସ୍ପର୍ଶେ   ଅଙ୍ଗନାଗଣର
ସ୍ନେହଣୀ ଅଧିକ କଲ ଧାରଣ,
ବନବହରଣୀ   ଖେଦ ସ୍ଥାନ ଶୋଭା
ଉଚ୍ଛ୍ୱଳେ ଜଳନେ ତା ନିବାରଣ । ୭୫ ।

ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ

ପୃଥୁଳଭରଜା ଅବିକଳପଦ୍ମ-
ନୟନା ସୁଶ୍ରୀନ୍ତ ରମଣୀଗଣ,
ବହୁପଦ୍ମେ ଜଳ— ନିକଟେ ଶିଖର-
ଭୂମିରେ ବନାସି ଗୁରୁଚରଣ । ୧ ।

ପଂକ୍ତିକ୍ରମେ ନାରୀ— ଗମନ ଜାନିବେ
 ନଥାଁସେ ଭୁଜଙ୍ଗା ଚୁକନେ,
 ବିପୁଳନୀତମ୍ବ— ସଂସକ୍ତ ମୁଗୁରୁ
 ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଷ ସ୍ୱର୍ଗାଣ୍ଡ ମିଳନେ । ୨ ।

ସାହଦୁ ମୁକ୍ତାସା— ଭୂମିରେ ଗମନ-
କାରଣୀ ନାଶକୁ ସ୍ୱପ୍ନର କରେ,
ଅନିଳକର୍ମିତ ଗାଗା ଅନ୍ତରାଳେ
ସୁର୍ଗନ୍ତ ପରଦାଧା ବୋଲି ଡରେ । ୩ ।

[illegible]

ସେନାରେ ଯୁଦ୍ଧକ   ତାପତପ ପ୍ରିୟା-
ଶିରେ ଭଞ୍ଜରାମ କରେ ଧାରଣ,
ସୁଚ୍ଛନ୍ଦିଆବଣୀ   ଅନ୍ୟ ନାରୀଙ୍କ
ଲଗାଇ ଦାସ କରି ବାରଣ । ୫ ।

ସ୍ବାମି କର ଧରି ନୀରଜଲୋଚନା
ଗମେ ପ୍ରୀତ୍ୟୁ-ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭବ ସୁଖେ,
ଦୃଢ଼ ଜୀବିତନ୍ତ୍ରୀ— ସଂସିଦ ଦୁକୁଳ
ସୁଧାନନ୍ଦ ରକ୍ତ ଶୋଭଇ ମୁଖେ । ୨ ।

ପୁଣି ଅରବିନ୍ଦ— ଅର୍ଦ୍ୟ, ଫେନହାସ
ପକ୍ଷିରୂପ ସ୍ଥିତ ଅଭିଭାଷଣ,
ରମଣୀମାନଙ୍କୁ ସରସୀ ସମ୍ମୁଖେ
ଭର୍ମି ହସ୍ତେ ପାଦ୍ୟ କରେ ଅର୍ପଣ । ୧୪ ।

ହର ନାଗଗଣ ରକ୍ତ କରତଳେ
ଅରବିନ୍ଦୁ ଶିଶୁ ଦୁଃଖକରଣ,
କରବାରୁ, ଚର ବସନ୍ତରୁ ବ୍ୟାକୁ-
ହେଲା ସପତ୍ନତା, ହରଷ ମନ । ୧୫ ।

ସ୍ବାମିକର ଧର ଭାତା ନାଗଗଣ
ଜଳେ ନିଜ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଲେକନ—
କରବା ପୂର୍ବରୁ ଅମ୍ଳ ଉତ୍ସୁକରେ
ଦୃଢ଼ ତାହାଙ୍କୁ କଲ ଧାରଣ । ୧୬ ।

ସକଳ କାମିନୀ କାମିମନ ପରି
ଉପେ ମୁଦୁପଦେ ପ୍ରବେଶି ଜଳେ,
ଅଙ୍ଗ ଅସ୍ଥାନନେ ସ୍ବଚ୍ଛ ଅମ୍ଳରାଶି
ଗାହଲେପବର୍ଣ୍ଣେ ରଞ୍ଜନ କଲେ । ୧୭ ।

ରକ୍ତକୁମ୍ଭ ସମ କୁଳସୁଗଣୋତ୍ସା
ନାଗଗଣ ଜଳ କଲେ ଚଞ୍ଚଳ,
ଚକ୍ରବାକସୁଗ— ବିଶ୍ଳେଷ ଘଟିଲ
ଭଦ୍ରବୁଦ୍ଧେ କି ଅନ୍ୟର ସୁଖସ୍ଥଳ । ୧୮ ।

ଶୀତ ଅସହସ୍ତ ହୋଇ କେଉଁ ନାଗ
ଜଳେ ନ ଉତ୍ତରି ତଟରେ ସ୍ଥିତ
ଦେଖି, ଜଳମଧ୍ୟେ ଥାଇ ଯୁବା କରେ
ଜଳ ସିଞ୍ଚେ ତାକୁ ହୋଇ ସସ୍ଥିତ । ୧୯ ।

ସ୍ବାମି ସଙ୍ଗେ ଜଳେ ଅବଗାହନରେ
ସଖୀ ବଳାକ୍ଳାରେ କରଇ ନାହିଁ,
ଜଳସିକ୍ତେ ଭୟେ ସ୍ବାମିଙ୍କ ଅଶ୍ରେଷ୍ଠେ
ବିପଦେ ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦୋଷ କାହିଁ । ୨୦ ।

ଅଂସ ମାତ୍ର ଜଳେ ଥାଇ ଶୋଭନାଙ୍ଗୀ
ପୁରୁଷେ କରେ କଟାକ୍ଷ ପାତନ,
ମଗ୍ନ ହେବ ଜଳେ ବୋଲି ସେ ପୁରୁଷ
ଦ୍ରୁତ କରେ ନାରାଜି ଅଲଙ୍ଗନ । ୨୧ ।

ଆନାଉ ଜଳରେ ପ୍ରବେଶି କାମିନୀ
ସଲିଳ ଚପଳ ତରଙ୍ଗ କରେ,
ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଛଳରେ ସୁନୟୁଗ ପୁଣି
ଲବ୍ଧ ପୁଣି କାହିଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କରେ । ୨୨ ।

ଚକ୍ରଲ ଉର୍ମିରେ ଚଳକୁବଳୟ
ନାରୀ ମୁଖେ ମୁହଁ ନୁହେଁ ବିଜିତ,
କିନ୍ତୁ ନେତ୍ର ଶୋଭା ପରାଜୟ କରେ
ବୋଲି ଅଳି ସଙ୍ଗେ ଢଳହାୟିତ । ୨୩ ।

ଚକ୍ରଲ ଶପଂସା ବିଘଟିତ ସ୍ୱରୁ
ଉୟୁବିଳାସିନୀ ରମଣୀଗଣ,
ହସ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନେ ବିଭ୍ରମ ବିଳାପ
କରନ୍ତି ଲୁଳାରେ ବିନା କାରଣ । ୨୪ ।

ସନ୍ତରଣ କାଳେ ରମ୍ୟବାଦୁ ପକ୍ଷ
ଗୁରୁ ଉଦ୍ଦେଜ ଶଶ୍ରୂଣୋପମ,
ସର ମହାର୍ଣ୍ଣବ ବସୋଭିତ ଜଳ
ମନ୍ଦର ଭୂଧର ମନ୍ଥନୋପମ । ୨୫ ।

ଗମ୍ଭୀରତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଳାଶୟ
ବାରିଜଅନନେ ବଲ୍ଲେକ ନାରୀ—
ଜୟନ ଗୁଳନ, ଝଣୋର ବକାରେ
ମର୍ଯ୍ୟାଦାଂ ଲଞ୍ଚିଲି ଉଚ୍ଛୁଳି ବାରି । ୨୬ ।

ଗଭୀର ଜଳରେ ସନ୍ତରଣ କାଳେ
ବିଳାପଶାଳିନୀ କାମିନୀଗଣ,
ପୁରୁଷର କାର୍ଯ୍ୟ କର ଜଳାଶୟ
ଉର୍ମିହସ୍ତେ କରେ କେଶ ଗ୍ରହଣ । ୨୭ ।

ବିକାଶ ବନ୍ଧୁକ କୁମୁଦ ଧବଳ-
 ନାଗାଅଙ୍ଗ ଜଳେ ଦଶଇ ପୁଞ୍ଜି,
 ଅଛାଦିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼, ଜଳର୍ତ୍ତବ
 ବମଳ କି କେବେ ରହେ ନ ଉଠି । ୨୮ ।
 କେ ବଳାସୀ ଦୁରୁ ସରୋବରେ ଦେଖେ
 ସରୋଜ କି ଏହା ସୁବତ ମୁଖ,
 କ୍ଷଣେ ସମୟିତ ବବ୍ଫୋକେ-ରହିତ
 ନିଶ୍ଚୟତା ଜ୍ଞାନେ ଲଭିଲା ସୁଖ । ୨୯ ।
 ରମଣୀ ସଲିଳ— ବଳାସ ସାଧନ
 ଅମ୍ବୁ ଯନ୍ତ୍ର, ଗନ୍ଧ, ମୁଦ୍ରାକଂ ବଧୁ,
 ପୃଥୁକୁଚକୁମ୍ଭ— ସଙ୍ଗି ରକ୍ତବାସ
 ପ୍ରିୟ ସନ୍ନିଧାନ, ଅଳସବଧୁ । ୩୦ ।
 ଅନିଳେ ଚଞ୍ଚଳ— ଅଂଶୁକ ଅଙ୍ଗନା
 ଉଦ୍ଭୁଜା ତଟରେ ହୋଇ ସମ୍ମିତ,
 ପୃଥୁଳ ନିତମ୍ବ— ଭରେ ଅବନତ
 ପ୍ରିୟ ଦେଖୁ ଜଳେ ହେଲା ପଡ଼ିତ । ୩୧ ।
 ବିମୁଗ୍ଧ ହେତୁରୁ ଅଜ୍ଞାତ କୈତବ-
 ପ୍ରୟୋଗ ତରୁଣୀ କାନ୍ତର ସଙ୍ଗେ,
 କରକମଳରେ ଜଳ ଘେନି ଉଠେ
 ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି ଦୁହେଁ ହୁଅନ୍ତି ରଙ୍ଗେ । ୩୨ ।
 ହିନସୁନ ନେତ୍ର ଅନଳେ ନିର୍ଦ୍ଦଶୁ-
 ସ୍ଫୁର ଅଧରାଜ୍ୟ କାନ୍ତାର ମୁଖ—
 ଚନ୍ଦ୍ରମାକୁ, କର— କଲଶ ଜଳରେ
 ଅଭିଷେକେ କାମୀ ଲଭଇ ସୁଖ । ୩୩ ।
 ମନସିକ ଦୁଃଖ— ଦୁର୍ବଳ କାମିନୀ
 ପତିକି ସଲିଳ ସେବନ କ୍ଷଣେ,
 ଲାବଣ୍ୟ କରୁ କାନ୍ତନ ବଳୟ
 ଖସି ପଡ଼ିଗଲା ନହେଲା ମନେ । ୩୪ ।

କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରବଣ— ମାନସା ରମଣୀ

ପୁରୁଷେ କର କଟାକ୍ଷ ପାତନ,
ଅନ୍ୟ ନାରୀ ସିକ୍ତ— ଛଳେ ପୁରୁଷକୁ
କର ଯୋଡ଼ି କରଇ ନିବେଦନ । ୩୫ ।

କ୍ଷୀଞ୍ଜା ଅନନ୍ଦତ ମଧ୍ୟମ ଯୌବନା

ବଦନେ ଦୟିତ ଜଳସେଚନେ,
ସପତ୍ନୀ ବଦନ ନିରାକ୍ଷଣ ମାତ୍ରେ
ଉର୍ଷ୍ୟା ତାମ୍ରମୁଖୀ ହେଲ ତତ୍ତ୍ଵଶୋ । ୩୬ ।

ସ୍ଵାମିକରେ ଅନ୍ୟ— ନାରୀ କୁଚଦ୍ଵୟ

ଜଳେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେବା ଦର୍ଶନେ,
ଉର୍ଷ୍ୟା କୋପେ ନିଜ— ସ୍ତନଦ୍ଵୟ ନେତ୍ର
ଜଳେ ଅଭିଷେକ କଲ ତତ୍ତ୍ଵଶୋ । ୩୭ ।

ନାରୀମୁଖ ରୁଚି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ସକାଶେ

ଯେ ଜଳେ ବଳାସୀ କରେ ସେଚନ,
ସେହୁ ଚନ୍ଦ୍ରୋଜ୍ଜ୍ଵଳ— ଜଳରେ ସପତ୍ନୀ-
ବଦନ ଦୂରରୁ କରେ ବିବର୍ଣ୍ଣ । ୩୮ ।

ରାଗ ଅନ୍ଧୀକୃତ— ନୟନ ବଳ୍ଲଭ

ବପସ ନାମରେ ଫିଙ୍ଗିଲ ଜଳ,
ହୃଦୟବିଦାସ ଭଦ୍ରକ ଅଶନି
ମାନ୍ଦୀନୀ ନେତ୍ରୁ ବହାଇଲ ଜଳ । ୩୯ ।

ପ୍ରଣୟୀ ପ୍ରିୟାର ଭରଃସ୍ଥଳେ ଜଳ-

ସେଚନେ ସନ୍ତ୍ରାପ କଲ ଗ୍ରହଣ,
କଠିନ କୁଚରୁ ଜଳବିନ୍ଦୁ ପଡ଼ି
ସପତ୍ନୀ ହୃଦୟ କଲ ଦହନ । ୪୦ ।

ପ୍ରିୟତମ ବସେ ଅଙ୍ଗରାଗ ଚିହ୍ନ

ଜଳେ ଘୋଡ଼ି ହେବ ଭାବ ଅଙ୍ଗନା,
କରି ନିରାକ୍ଷଣ ସୁନେ ନଖଚିହ୍ନ
ସପତ୍ନୀର କୋପେ ହେଲ ବିମନା । ୪୧ ।

ପ୍ରିୟସଖୀପାଶେ ଅନ୍ୟନାଶ ନାମ

ବନ୍ଧୁ କରବାରୁ ଭକାରଣ,
ବିନୁମୁଖ ମାନ— କର ଲଜ୍ଜାଭରେ
ଅଶ୍ରୁବର୍ଷେ ବାଧୀ ଜଳବର୍ଜନ । ୪୨ ।

ଅନ୍ୟ ଶଶେ ସ୍ବାମୀ * ସପତ୍ନୀ ଅଙ୍ଗରେ
ସଲିଳ ସେଚନରେ ଅନ୍ୟ ନାଶ,

ଅଞ୍ଜନ ଅଶ୍ରୁରେ କାଳିମା ବଦନ
ଅଞ୍ଜନାଭ କଲ ସରସୀବାର । ୪୩ ।

ବନକ ଭୂପତି ବହନେ ଅଷ୍ଟମ

ବଳୟିତ ହେଲ ମୃଣାଳସୁନ୍ଦର,
ସପତ୍ନୀ କଟାକ୍ଷ— ପାତ ଶ୍ଵର ହେଲ
ଉର୍ଷୀ ଅଙ୍ଗଭର ନ ହୁଏ କୁନ୍ଦ । ୪୪ ।

ଅବିରତ ଜଳ— ଗାହନକୁଶଳା

ପ୍ରଚୁର କିଙ୍କିଣୀ ମେଖଳାନାଦ,
ନ କରେ ସଜଳ— ଗୁଣେ କାହୁଁ କରେ
ବାଣୀରେ ମୃଦୁସ ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ । ୪୫ ।

ସ୍ଵଚ୍ଛସରସୀରେ ଜଳହୃତାଂଶୁକା

ଲୋଳାକ୍ଷ ବନ୍ଧୁ କାମିନୀଅଙ୍ଗ,
ବିଲୋକେ, ଅବୁଦ୍ଧିନୀ ବାଣକରେ ଦଳ-
ବନ୍ଧୁ ଦେଇ କରେ ସଖିତ୍ଵେ ସଙ୍ଗ । ୪୬ ।

ରମଣୀ ଜୟନ— ସ୍ଥଳରେ ଅହତ

ମୁଖେ ଅବୁଦ୍ଧିଶ୍ଵ ହେବାରୁ ଜିତ,
ଚକ୍ଷୁରେ ନାଶକ ଅଙ୍ଗଶ୍ଵର ହରେ
ଜଳରଂ ଅଶୟ ସୁକଳୁଷିତ । ୪୭ ।

* ୧ । ଜଳସ୍ନାନ—ନିତ୍ୟସ୍ନାନ, ଗୃହ, ଚନ୍ଦ୍ର ।

୨ । ଜଳର—ଜଳର, ଓକାସ୍ଵେର ।

ସୌରରଧାରଣୀ ପଦ୍ମନା ବରୁରେ
 ଦୁରସ୍ତ କାମିନୀ ଅନନଭୁକ୍ତ,
 ନିକଟେ ବଜିତ ଅନନେ, ଶୋଭିତ-
 ଜଳେ ମଗ୍ନ, ବୋଲି ନାହିଁ ମୋ ମୁଖ । ୪୮ ।

ଚଞ୍ଚଳ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କ୍ରିତାରୁଧିତ
 ବଧୂଙ୍କର କାଞ୍ଚନ ଅଭରଣ,
 ବଦଳିତ ହେମ— ପୁଷ୍ପିକାଃ ପିଣ୍ଡଙ୍ଗ
 ପରଃ କି ଉର୍ବୀର୍ଣ୍ଣ ୨ କରେ ପାରଣ । ୪୯ ।

ସ୍ପୃହଜଳେ ନିଜ ନେତ୍ରଛାୟା ଦେଖି
 ଈଷାରେ ସକୋପେ କାମିନୀଗଣ,
 ଅମ୍ବ ନେତ୍ରଶୋଭା ବାପୀ ଧରେ ବୋଲି
 ଧୌତ କଲେ ଦ୍ରୁତ ନେତ୍ରଅଞ୍ଜନ । ୫୦ ।

ବଶୋଜହ୍ନସୁର ହରିଚନ୍ଦନକୁ
 ଜଳରେ ବଧୌତ କାଳେ ଅଙ୍ଗନା,
 ସ୍ପର୍ଶହାର ଯଷ୍ଟି ଛିଣ୍ଡିଗଲ ତାହା
 କ୍ରିତାଶାଳିନୀକି ନ ଗଲ ଜଣା । ୫୧ ।

ପୁଷ୍ପଅରବିନ୍ଦ— ଧର୍ମି ଛିରୁଷଣା
 ମୁଦ୍ରୀକ ମଧୁନାସେବିନୀ ନାରୀ,
 ପ୍ରିୟସଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗେ ଜଳକ୍ରିତା କରି
 ଅରକ୍ତନୟନେ ସିଞ୍ଚିବ ବାରି । ୫୨ ।

ରୁଚିରଦୃଶାଙ୍କ ଭବେକକୁମ୍ଭରେ
 ମୁକ୍ତାହାର ଯଷ୍ଟି ଦୋଳେ ଉପରେ,
 ସ୍ପୃହଜଳବିନ୍ଦୁ ଚିହିତ ପରାୟ
 ଶୋଭେ ଗୁଢ଼ା ହେଲ ପରି ତା ପରେ । ୫୩ ।

ଯୁବକେ ଅଦୃତ ହୋଇ ଭଜସ୍ଥାନ
ଗର୍ବେ ସ୍ତନ କଲ ସୁଅରେହଣ,
ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଗର୍ବୀ— ହେଲେ ଅଳ୍ପସଙ୍ଗେ
ତାହାର ନିଷ୍ଠୟ ଅଧଃପତନ । ୪୪ ।

ସଲିଳ ମଧ୍ୟରେ ପୌତ ଅଙ୍ଗରାଗ
ନାଗୁଅଙ୍ଗେ ଦନ୍ତ ନଖର ଚିହ୍ନ,
ନବୀନ ପୁଷ୍ପମା— ଧରେ, ସୁନ୍ଦରତା,
ଅଭ୍ୟବରେ ମଧ୍ୟ ନ ହୁଏ ଶିଳ୍ପ । ୪୫ ।

ଜଳେ କୁଚତଟ— ପତ୍ରାବଳି ପୌତ
ଅର୍ଜବରେ ନାଗୁ ସଲିଳ ଭରେ,
ନିଞ୍ଜିପିଞ୍ଜିର ଅଳକବନ୍ଧୁ
ମକରକା ଶୋଭା ପାରଣ କରେ । ୪୬ ।

ସଲିଳ ଯଦୁକ ବସୁ ଅନୁଲେପ
ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଦ୍‌ଘସ କରେ ଗ୍ରହଣ,
ନେତ୍ରମଦରୁଚି ସମ୍ପାଦନ କରେ
ପରା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ । ୪୭ ।

ଯଦୁକର ବାହ୍ୟ— ରାଗଜଳେ ପୌତ
ଚିତ୍ରାଗ ଉଦବସ୍ତୁରେ ଥାଏ,
ଧୀରକ ବିଷୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେତୁ
ପର ଅଭିଭବେ ଭୟ ନ ପାଏ । ୪୮ ।

ରୂପ ବିଭୂଷଣ ବଧୂକ ସକାଶେ
ସଲିଳେ ସକଳ ଭୂଷଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ଫେନ ସ୍ତନହାର ଶୈବଳ ବସନ
ପଦ୍ମପଦ ଚନ୍ଦ୍ର ଗଣ୍ଡରେ ଭୂଷ୍ଣ । ୪୯ ।

ବଧୂକ ଅଙ୍ଗରୁ ରୂପ ଅଭରଣ
ଗୁରୁହେତୁ ହସାରେ ମଗ୍ନ ଜଳେ,
ଭୁକ୍ତୋକ୍ତି ତମାଳା ସଲିଳେ ନାଚଇ
ଉଦୟତ ଲୟ ନିର୍ଲଜ୍ଜେ ବଳେ । ୫୦ ।

ଚନ୍ଦନସାଳିତ ପ୍ରଜ ଦୁର୍ଗଭୂତ
 ସରଃସଲିଳେ ନୀରକ୍ତ ବସନ,
 ଅଙ୍ଗରାଗ ପୌତ ଅମଣ୍ଡନା ନାଗ
 କାମକରେ ସିନା ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ । ୨୧ ।

ସଲିଳ ସେବନେ ଶୀତକଳେବର
 ଶିଶିର ସର୍ମାରେ ହୋଇ କର୍ମିତ,
 ନବୀନ ଯୌବନ— ଉଷ୍ମାଶାଳିନୀଙ୍କ
 ସୁନତଟ ଅଂଶୁକ ହେଲା ଶ୍ରୀତ । ୨୨ ।

ଜଳହୀଡ଼ା ପରେ ଲବଣ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି
 କରି ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳୁଁ ଜଳ ଶରଣୀ,
 ତରଳ ତରଙ୍ଗ— ରଙ୍ଗ ଲଲାପଟୁ
 ଜଳୁ ବାହାରିଲେ ତରୁଣୀଗଣ । ୨୩ ।

ଦେବକୁ ବିସ୍ମୟ କରଇ ସୁରୁରୁ-
 କରେ ଅରବିନ୍ଦ ଧାରଣୀ କରି,
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରି ଜଳୁଁ ବାହାରିବା ଦେଶୀ
 ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ ସ୍ମରିଲେ ହରି । ୨୪ ।

ଉରୁ ଅଛାଦନ— ପାଇଁ ପରିହୃତ-
 ଦୁକୁଳ ଜଳାଦ୍ରେ ହେବାରୁ ସକ୍ର,
 ରମଣୀମାନଙ୍କ ସୁବିମଳ ଉରୁ-
 ଦୁଃଖି ବସ୍ତ୍ରଫୁଟି ହୁଏ ସୁବ୍ୟକ୍ର । ୨୫ ।

ଶୁଭ୍ର ଅଭୟୁଧି ନାଗଙ୍କ ବସନ
 ପରିଧାନକାଳେ ଧବଳହାସ,
 ଜଳସ୍ରାବି ବସ୍ତ୍ର ତ୍ୟାଗରେ ଜଳାଶୁ-
 ସ୍ମୃତିରେ ରୋଦନ କରେ ପ୍ରକାଶ । ୨୬ ।

ଅର୍ଦ୍ରବସ୍ତ୍ର ଅଙ୍ଗେ ବିଜଡ଼ିତ ଯୋଗୁଁ
 ବହୁ ଯନ୍ତରେ କରି ନିଷ୍ଠାସନ,
 ଲେହୃତ ବସନ ପରିଧାନ କଲେ
 ହରଷରେ ବାମଲେଚନାଗଣ । ୨୭ ।

କେଉଁ ନାରୀ ଅଂସ— ଲୁଲିତାମୂର୍ତ୍ତି
ସ୍ନାନାଦୁ ଅଙ୍ଗକୁ ଶୁଖାଏ ବସି,
ଅନ୍ତକେ ତଦୁପ ସ୍ଥାନିକି ବିଲେକି
ସ୍ନେହାଦ୍ରେ ବଚନ ପ୍ରକାଶେ ହସି । ୫୮ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକରେ କେଶ— ବନ୍ଧନରେ ନାରୀ—
ପ୍ରନତ ଚାନ୍ଦୁମୂଳ ଲେକନ—
କରି ଅନ୍ୟାସକ୍ତ ସ୍ବାମୀ ଧ୍ୟାନ କରେ
ଉପଭୋଗୀ ତିକ୍ତ ହୁଏ କି ମନ । ୫୯ ।

ସ୍ବଚ୍ଛଅମ୍ବୁ ସ୍ନାନେ ପ୍ରସାଳିତ ଅଙ୍ଗ
ତାମ୍ବୁଳ ଦୁଧରେ ଲେହନିତାଧର,
ବିଳାସିନୀଗଣ ଶୋକିଲେ ନିର୍ଜନ
କୁସୁମେଷୁବାଣେ ହୋଇ କାତର । ୬୦ ।

ସରୋବର ମଞ୍ଚନରେ ସୁବିମଳ ଅଙ୍ଗଶୋଭା
ଧୌତକର ପୁରନ୍ଦ୍ରର ମାନ,
ଅତିଶୟ ଶ୍ରୀସମ୍ପନ୍ନ ଯାଦବଗଣଙ୍କୁ ଦେଖି
ସାଗରେ ପଡ଼ିତ ଅଶ୍ରୁମାନ । ୬୧ ।

ନବମ ସର୍ଗ

ନିଜତେଜେ ସୂର୍ଯ୍ୟ	ଅସହ୍ୟ ତାପିତ,
ଅସ୍ତଗିର ଚଢ଼ୁ	ସାଗରେ ଯାତ । ୧ ।
ରତ ଔଷ୍ଣ୍ୟ କ୍ୟରେ	ଗବାକ୍ଷର ଅଗ୍ରେ,
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତାଦ୍ୱି-ଭୁ	ନାସ୍ୟ ଦେଶେ ବ୍ୟଗ୍ରେ । ୨ ।
ପରଶାମ ପାଣ୍ଡୁ	ଲେହୁତବରଣ,
ଦିଶିଲେ ସବିତା	ଦିବସ ନୟନ । ୩ ।
ଦନାନ୍ତ ଅନିଳେ	ଲତା ଅଙ୍କୁଳରେ,
ନାଡ଼େ ଡାକେ ଶାଖୀ	କିବା ଖଗରିରେ । ୪ ।
ଅସ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜ	ଶିଖରେ ଶିଖରେ,
ସାଧୁ ଅସ୍ତେ ମଧ୍ୟ	ଥାଏ ଉନ୍ନତରେ । ୫ ।
ପାତୋନ୍ମୁଖ ସୂର୍ଯ୍ୟ	କର ସହସ୍ରରେ,
ଶିଶୁ ବ୍ୟର୍ଥ ଯତ୍ନ	ବଧୁ ବିପକ୍ଷରେ । ୬ ।
କୁକ୍ରମ ଅରୁଣ	ପାଣୀଃ ଦିଗଜାନା,
ସୂର୍ଯ୍ୟ କରେ ସିନା	ରୁଚିରବରଣା । ୭ ।
ମନ୍ଦାରକାୟମ—	ଦୁଧିତ ଦନକର,
ଅସ୍ତରାଗାରୁଣ	କକୁଭଜିକର । ୮ ।
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିଭଜଲେ	ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧମଗ୍ନ,
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କି	ପାତାନଶେ ଭଗ୍ନ । ୯ ।
ଆସକ୍ତ ରବିଙ୍କି	ନିରଶ୍ୱିତ ଲୋକନ,
ପଣ୍ଡିମାଣୀ-ବେଶ୍ୟା	କଲ ନିଷ୍ଠାପନ । ୧୦ ।
ନଳିନୀ ରବିଙ୍କ	ଅସ୍ତ ଗମନରେ,
ଦୁଃଖେ ଅବୁଦେହ	ନିମୀଳନ କରେ । ୧୧ ।

୧ । ଶ୍ୟ—ଅବଲମ୍ବନ, ବର, ଅଂଶ ।

୨ । ପାଣୀ—ବୁଦ୍ଧି । ୩ । ନୟନ—ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ଦେଖିବୁଦ୍ଧି ।

ଅତାର ଅତନ୍ତ୍ର
ନିସ୍ରାପ ନିସ୍ରମ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରଲୋକେ
ଜନ୍ମାନୁର ସ୍ବାମୀ

କୁସୁମ କୁସୁମ
ନିଗଦ୍ୟା ସନ୍ଧ୍ୟା

ପିତାମହ ସର୍ବ
ସାୟଂ ପ୍ରାତରୂପେ

ସନ୍ଧ୍ୟାର କରଣ

ବରହାଞ୍ଜିତ୍ସୁଦ

ପରାୟ ଦଶର

ଚକ୍ରବାକୟୁଗ

ଜଳଜ ସନ୍ତତ

ଦିନାନ୍ତେ ସୁଦ୍ୟୁତ

ଦିବସ ସବିତା

ସ୍ବାମିବିରହଣୀ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ସିଂହ ଛାୟା—

ନାଗୟୁଥ ତମ

ରକ୍ତଲ ଦିବସ

ଅଦ୍ଭିଗ୍ରହା ମଧ୍ୟ

ବମନ ଅଧଃକୁ

ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତୃତେ

ଘୋଷିଲ ତିମିର

ଜନଲୋଚନକୁ

କିନ୍ତୁ ନାଗାନେତ୍ରେ

ପ୍ରିୟ ବେଶ୍ମବର୍ମ

ତାମସୀ ରାତିରେ

ରମଣୀ ଦୟିତ

ଅସ୍ତ୍ରଭାନ୍ତ ନର,

ଦିଗେ ଶୀତପ୍ରଭ । ୧୨ ।

ସ୍ପର୍ଶିଲ କରଣ,

ସକାଶେ ଜ୍ୱଳନ । ୧୩ ।

ଅରୁଣବରଣ,

କଲ ସୁଧାରଣ,

ମୂର୍ତ୍ତି ତ୍ୟାଗ ପରେ,

ଜଗତେ ବହରେ । ୧୪ ।

ଅରୁଣ ବରଣ,

ରୂପର ଲେପନ—

ସାନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅଙ୍ଗ,

ତ୍ୟାଗ କଲେ ସଙ୍ଗ । ୧୫ ।

କମଳାନିଳୟ,

ଚମଳର କ୍ଷୟ । ୧୬ ।

ସଙ୍ଗରେ ବିଲୟ,

ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଲ କ୍ଷୟ । ୧୭ ।

ସିଂହେ ଜଳେ ହତ,

ଘୋଷିଲ ଜଗତ । ୧୮ ।

ଯଦ୍ଧୁ ଅବସାନ,

ତିମିର ସନ୍ତାନ । ୧୯ ।

ତଳୁ ଉଦ୍ଧେ ମିଶେ,

ଗାଢ଼ତମଃ ଦିଶେ । ୨୦ ।

ଅମ୍ବର ରୁତଳ,

ଅଦୃଶ୍ୟ ସକଳ

ରଞ୍ଜି ର-ସାଞ୍ଜନ,

ଦେଖିଲେ ତତ୍ତ୍ୱଶୀ । ୨୧ ।

ପ୍ରିୟ ଭୋଗ ପାଇଁ,

ଅଭିସାରେ ଧାଇଁ । ୨୨ ।

ଯେଉଁ ଗ୍ରହଗଣ
ଅଲକ୍ଷିତ ହେଉ—
ଅନ୍ଧକାରେ ହେଲେ
ମଳିନୀ ଅଶ୍ରୁସ୍ନେ

ଚନ୍ଦନ କୁସୁମ
କୋପିନୀ, କନ୍ଦର୍ପ—

ଭୂପ୍ରାପ୍ତ ନିଃସୃତ
ସହସ୍ର କରଣ
ତାଦୃଶ ଚନ୍ଦ୍ରକ
ମାୟବନଦଗଃ

ଶୁଭ୍ରକାନ୍ତି ବ୍ୟାପ୍ତ
ବ୍ୟବଧେ, ନ ଦିଶେ
ଅପ୍ରକାଶ ଦନ୍ତ
ଶକ୍ତିଦିଗମ୍ବିତ

ଅଗ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା,
ଈଶ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରାୟ
ନଗନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା
କବରୀଧାରଣୀ
ଅଗ୍ରେ ଇନ୍ଦୁଶ୍ଵ
ଲଲିତ ତଟେ କ

ଅଦ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା,
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦୟେ
ଏହା ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
ଦ୍ୟୁତିଶାଳୀ କ୍ଷମେ

ଅପନିଦ୍ର ଅବୁ
ପ୍ରଥମ ପ୍ରକୃତ
ଆସୁକା ବଦନ
ହରିଶୟନରୁ

ସଚିତା ତେଜରେ,
ଥୁଲେ ଦବସରେ,
ସେ ଗ୍ରହେ ପ୍ରଦୀପ୍ତ,
ଲଘୁ ଯଥା ଦୀପ୍ତ । ୨୩ ।

ପ୍ରଦୀପ ଜ୍ୟାଳନ,
କରେ ଉଦ୍ଘୋଷନ । ୨୪ ।

ଶେଷଫଣାମଣି-
ନ ହୁଅଇ ଗଣି,
କରଣେ ଭାସ୍ବର,
ଦିଶେ ମନୋହର । ୨୫ ।

ଉଦୟ ଅଚଳ,
ଶଶାଙ୍କମଣ୍ଡଳ,
ପରାୟ ବଦନ,
ହାସ ବିଶୋଭନ । ୨୬ ।

ତମୋଜଟା ଭିନ୍ନ,
ଲକ୍ଷିତ ଅଖିନ୍ନ । ୨୭ ।

କୁସୁମ ଜଡ୍ଵିତ-
ମହେନ୍ଦ୍ର ହରିତ,-
ହେବାରୁ ପତିତ,
ଚନ୍ଦନ ଶୋଭିତ । ୨୮ ।

ତହୁଁ ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ର,
ସୁମହାନଗାତ୍ର,
ଅଟେ ଜଗତରେ,
ଅଭ୍ୟନ୍ତରି କରେ । ୨୯ ।

ଦ୍ୟୁତି ଶଶଧର,
ସେ ନଦୀରୁଜର—
ପରାୟ ଶୋଭନ,
ଅବା ଭିନ୍ନଗନ । ୩୦ ।

ଲକ୍ଷଣାନୁଗତେ	ମନୋହର ଅଙ୍ଗ,
ରକ୍ଷଗଣଂ ସୁବେ—	ସ୍ଥିତେ ହୋଇ ସଙ୍ଗ,
ଶଶି ଦାଶରଥ	ଜଳଧି ଲଙ୍ଘନ,
ତିମିରରାକ୍ଷସ	କଲେ ବିନାଶନ । ୩୧ ।
ଅମ୍ବୋନଧି ନିଜେ	ଶଶାଙ୍କ ପ୍ରଦାନ—
କରି ସ୍ତ୍ରୀତାମୁରେ	ବଢ଼ାଏ ସମ୍ମାନ । ୩୨ ।
ଶଶି ରଜନୀର	ଶୋଭା ବିବର୍ଦ୍ଧନ—
କରେ ରାଦ୍ଧିଶୋଭା	ଚନ୍ଦ୍ରର ବର୍ଦ୍ଧନ,
ମହତ ଚରଣ	ଉପକାର ସ୍ଥଳ,
ପରସ୍ପର ଅବ—	ଲମ୍ବନା କେବଳ । ୩୩ ।
ଦିବସରେ ଉଷ୍ମ—	ରୁଚି କରେନ ହୃତ,
ମଧୁକର ରୁଚେ	ଦିନ ସତତ,
କୁମୁଦିନୀ ନାରୀ	ଚନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ର କରେଟ—
ପୁଣି ହର୍ଷ ଜାତ	କରାଏ ମନରେ । ୩୪ ।
କେ ରମଣୀ ଚନ୍ଦ୍ର—	କାନ୍ତଶିଳା ନାରୀ—
ମୁଖି, ଚନ୍ଦ୍ର ଅଂଶୁ	ସିନ୍ଧୁ ବିନ୍ଦୁବାସ,
ସ୍ଥାମି ପାଶେ ଦେଖି	ଭ୍ରାନ୍ତିରେ ଚକିତ—
ହୋଇ ସପତ୍ନୀକି	ବୋଲି ପ୍ରକୋପିତ । ୩୫ ।
ଓଷଧଧିପଃ	ଅମୃତକରରେ,
ଅଙ୍ଗନାଙ୍କ ଅଙ୍ଗ—	ସୁମାର୍ଜନ କରେ,
ଅଭିମାନ ବସେ	ହେଉଥାନ୍ତି ଘାରି,
ଉଦ୍‌ଘାପନେ ଅଙ୍ଗୁ	ଦିଅଇ ଉତ୍ତାରି । ୩୬ ।
ରମଣୀ ନିର୍ମଳ	କପୋଳଦେଶରେ,
ଭଲୁଜ୍ୟୋସ୍ଥା ପତି	ଶ୍ଵେତ ବୃଦ୍ଧି କରେ । ୩୭ ।
ଗଭୀର ଅବି କି	କରାଏ ଚକ୍ଷୁଳ,
କାମ ଲଘୁ ଯଦୁ,	ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପ୍ରବଳ । ୩୮ ।

୧ । ଲକ୍ଷଣ—ଲକ୍ଷଣ, ରମାନ୍ତକ । ୨ । ରକ୍ଷ—ରକ୍ଷକ, ରକ୍ଷକ ।

୩ । ବର—ବରଦ । ୪ । ବର—ବରଣ, ବ୍ରତ ।

୫ । ଓଷଧଧିପ—ଚନ୍ଦ୍ର, ବିଦ୍ୟା ।

୬ । ଅମୃତକରରେ—କୋଷା ବରଣରେ, ଅମୃତ ବ୍ରତେ ।

ଗବାକ୍ଷେ ଭବନେ
କନ୍ଦର୍ପ ଧାରଣେ
କନ୍ଦର୍ପ ତପିରେ
ଭାବ, ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟେ
ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟରେ
ଅଙ୍ଗନା ମାନସ

କକୁଭର ମୁଖ
କରି ଯୁବା ମନ
ଦିନେବ ବନ୍ଧିଲୁ
କାମଅଗ୍ନି ଉଦ୍ଧୁ

ଶଶାଙ୍କ ଉଦୟେ
ପ୍ରିୟ ଅଗମନ
ପ୍ରସାଧନେ ହୁଷ୍ଟ
ଯଥାକାଳେ କ୍ରୁଦ

ଉତ୍ସେଜତଟରେ
ନାରାଗଣ ପିନ୍ଧି
ରମ୍ଭାତରୁ ପ୍ରାୟ
ରଣନା ଗୁଣରେ

ଅଳକ୍ରକରସ
ଗଣ୍ଡେ ଲେପ୍ତରଜ
କ୍ଷୀରେ ଶଙ୍ଖ ଯଥା
ସାମ୍ୟଗୁଣ ହେତୁ

ଅରକ୍ରୁଅଧର
ଦଶନ କରଣ
କପୋଳ କର୍ଣ୍ଣିକା
ପ୍ରମଦା ସରସୀ

ଦେଖନ୍ତି ଭ୍ରମରେ
ନାରାମୁଖ ଦେଖି

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ନିପତ୍ତ,
ଯନ୍ତ୍ର କି ଲମ୍ବିତ । ୩୯ ।
ବାଣ ବ୍ୟର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ,
କଲ ତା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ୪୦ ।
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମୁଦ,
କାମୋସ୍ତବେ ମୁଦ । ୪୧ ।

ସହସା ଉଚ୍ଛୁଳ-
ରତାର୍ଥ ପ୍ରବଳ,
ଅପର ଦହନ,
କଲ ଉଦ୍ଦୀପନ । ୪୨ ।

ସକଳ ଅବଳା,
ବିଚାର ରଞ୍ଜଳା,
ବିବିଧ ପ୍ରକାର,
କରେ ଉପକାର । ୪୩ ।

ବହୁମୁଖହାର,
ଇଚ୍ଛିଲେ ବିହାର । ୪୪ ।
ଭରୁ ସୁରୁଚିର,
କାମ ବନ୍ଧାଚିର । ୪୫ ।

ଅଧରେ ରଞ୍ଜନ,
ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ,
ନ ଦିଶଇ ଭିନ୍ନ,
ଦିଶଇ ଅଭିନ୍ନ । ୪୬ ।

ଦଳର ମଧ୍ୟରେ,
କେଶରାଭ୍ୟାସରେ,
ବଦନ କମଳ,
ବିଭାସେ ଉଚ୍ଛୁଳ । ୪୭ ।

ଗଗନେ ଚନ୍ଦ୍ରମା,
ଭୂତଳଚନ୍ଦ୍ରମା । ୪୮ ।

କଠିନ ଭରୋଜେ	ମଦନର ଶର,
ସନ୍ତତ ଅଦାତେ	ନମ୍ର ତତପର । ୪୯ ।
ପ୍ରିୟ ଅଗମନ	ଭାବ ଉତ୍ସୁକରେ,
ନାରୀ ପ୍ରସାଧନ	ନ କଲ୍ଲ ମନରେ,
ଅଙ୍ଗରାଗ ପୁଷ୍ପ	ବସନ ଭୂଷଣ,
ବିସ୍ମୃତ ବିମୁଗ୍ଧା	କାମୋତ୍ସବେ ମନ । ୫୦ ।
ପ୍ରିୟ ପରରମ୍ଭ	ବିଚ୍ଛେଦ ଭୟରେ,
ନାରୀ ଅଙ୍ଗରାଗ	ନ ଦିଏ ଅଙ୍ଗରେ । ୫୧ ।
ଏକ ନାରୀ ପାଣି—	ପଞ୍ଜବ ତଳରେ,
ଡାକେ, କର ଲଗି	ନାସିକା ବବରେ,
ଦ୍ରାଣେ ଗନ୍ଧ ପାଇ	ଅନନ୍ଦତ ଆଳି,
ବଞ୍ଚିତେ ନ କୋପ	କଲ୍ଲ ବୋଲି ଭୁଲି । ୫୨ ।
ପରପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର—	ମଣ୍ଡଳ ଗଗନେ,
ନାରୀମୁଖ, ବମ୍ବୁ	ସାମ୍ୟ ଘେନେ ମନେ । ୫୩ ।
କର ପଞ୍ଜବରେ	ନ୍ୟସ୍ତ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ,
ଅଧିକାନୁ ବାହୁ	ବଦନକମଳ,
ସ୍ଥାମି ଅପେକ୍ଷାରେ	ଅଧୁନ ଅତାନ,
ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁରେ	କରେ ମୃଦୁଗାନ । ୫୪ ।
ପ୍ରଣୟ ପ୍ରକାଶେ	ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଣ,
ମନୋଜ ମୋହୁତ	ବିଳାସିନୀଗଣ,
ବଞ୍ଚିତମାନସ	ଇଚ୍ଛାରେ ହରଣ,
ସ୍ଥାମିଅଙ୍ଗେ କଲେ	କଟାକ୍ଷ ପ୍ରେରଣ । ୫୫ ।
କୋପ ଅନୁତପ୍ରା	ଭ୍ରମିନୀ ବରହେ,
ଦୁତକ ସର୍ବପେ	ଡାକି ଧୀରେ କହେ,
ଯଥା ଦୁତ ବେଗେ	ବଞ୍ଚିବଙ୍କ ପାଶେ,
ବୁଝାଇବ ଯଥା	ଦୟା ପରକାଶେ । ୫୬ ।
ମାନବତା ନାରୀ	ନ କହିବା ଅଗ୍ରେ,
ସ୍ଥାମି ଅନ୍ତିବାକୁ	ଦୁଃଖ ନନ୍ଦ ବ୍ୟଗ୍ରେ,
ନାରୀ ଦୁଃଖ ଦେଖି	ବୁଝାଇଲ ଧବ,
ପରହୃତକାରୀ	ଅଟନ୍ତି ସାଧବ । ୫୭ ।

ଅପରାଧୀ ସ୍ୱାମୀ
ପୁଣି ମୋଠାରେ ସେ
ଭରତ ଅଟକି
ନିଜର ସମ୍ମାନ

ପୈର୍ବ୍ୟ ଧରି ସ୍ୱାମୀ
ବିରୋଧ ବାନ୍ଧିଲେ
ତବ ଆଗେ ସଖି ।
ଦୁଃସାହସ କାର୍ଯ୍ୟେ

ନ ଜାଣୁଁ ତ ତବ
ଯାଅ ସ୍ୱାମିପାଶେ
ଏହା କହୁ ଦୋଷୀ
ନାଶକି ପ୍ରବେଶ
କୃଷ୍ଣଭନୁ ଦେଖି
କହ ସ୍ୱାମିଙ୍କି ଅ—

ପ୍ରଗଳ୍ଭ ପ୍ରତିଭା—
ଦୁଇ ନର ଆଗେ
ନିମ୍ନସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର
ପ୍ରକୃତିବିରୁଦ୍ଧ

ଯା ରୂପରେ ଆଦ୍ୟେ
ସେ ତବ ବନିତା
କାମ ଭ୍ରମଠାରେ
କରୁଅଛୁ ମୃଦୁ—

ନାମକାର୍ତ୍ତ୍ତନରେ
ତବ ଗୁଣଗୀତ
ତପ୍ୟମାନ ଦେହ
ବହୁ ଶୁଦ୍ଧାଧର

ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ
ବେଦେ ପ୍ରିୟାହୁଦ

ହୋଇ ତରଳୁତ,
ହେଲେ ପୁରସ୍କୃତ,
ସିନା ଆଗେ ସଖି !
ନିଜେ ସିନା ରଖି । ୩୮ ।

କରି ପରତ୍ୟାଗ,
ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଗ,
ନ କରୁଁ ଗୋପନ,
ନାହିଁ ଅଭ ମନ । ୩୯ ।

ସ୍ୱାମି ଅପରାଧ,
ମାନନୀ ! ନିର୍ବାଧ,
ସ୍ୱାମି ନିକଟରେ,
କରାବଲ ଖରେ । ୪୦ ।
ସଖି ଆଗେ କହେ,
ଦେହ ଦେହଦହେ । ୪୧ ।

ସାରଗର୍ଭ ବାଣୀ,
କହେ ଯୋଡ଼ି ପାଣି,
ଅଭାସିତ ଯାହା,
ହେଲେ ଶୋଭେ ତାହା । ୪୨ ।

ଥୁଲି ବମୋହୁତ,
ହୁଦୟ ସେବିତ,
ହୋଇ ବାତଦୟ,
ଅଙ୍ଗୀ ତନୁ ସୟ । ୪୩ ।

ହୋଇ ସେ ଭଲୁଣି,
କରଇ ଶ୍ରବଣ । ୪୪ ।
ଭସ୍ମସ୍ଥାପାନ-
ନ କରେ ଦ୍ରବିଳ । ୪୫ ।

ସ୍ତନ ଅବରଣ,
କନ୍ଦର୍ପ ମାର୍ଗଣ । ୪୬ ।

କସୁମରୁ ଅଙ୍ଗ	ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ,
ସ୍ଵେଦନଯୁକ୍ତାର	ନ ଭାବ ସକଳ,
ନିଷ୍ଠୁରଣ ଭାବେ	କୃଷ୍ଣା ନାରୀ ଧାନା,
କୁସୁମେଷୁବାଣେ	ଦଗ୍ଧକରେ ସିନା । ୬୭ ।
ବିପତ୍ତିତ ପ୍ରୟୋ—	ଗରେ ସର୍ବାହୁତ,
ଅମୃତ ବିଷଭେ	ଦ୍ରବ କି ରହିତ,
ତବ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରିୟା	ଥଲେ ଯାହା ହୃତ,
ତବ ବରହରେ	ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଦି ଅହୃତ । ୬୮ ।
ଦୁଃଖ ବାକ୍ୟ ସତ୍ୟ	ଭାବି ପ୍ରିୟା ପ୍ରତି,
ବିଶ୍ଵାସ ସ୍ଵେଦକୁ	ଦେଖାଏ ଝଟିତ,
ବିଦିତ ଭଜିତ	ସର୍ବସଖୀଜନ,
ପ୍ରିୟାକୁ ବଞ୍ଚିତେ	କଲେ ସମପଣ । ୬୯ ।
ଦୟିତାରେ ମନ—	ଦେଇ ଯୁବାଗଣ,
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସହେ କଲେ	ପ୍ରିୟା ଅନୁଷ୍ଠଣ । ୭୦ ।
ଦୟିତାକୁ ଗୃହେ	କରି ବିଲେକନ,
ତାମେ ଦଗ୍ଧ ହୁଏ	ସମସ୍ତ କମନ । ୭୧ ।
ସହସା ଅଗତ	ଦେଖି ଯୁବକର,
ନାରୀ ଅଭ୍ୟୁଥାନ	କଲ ତତପର,
ନମ୍ର ପାନକୁଚ—	ଯୁଗ ଦୋଳ ଶୋଭେ,
ଯୁବା ଆଲିଙ୍ଗନ	କଲ ଗୃହିଁ ଲେଭେ । ୭୨ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ଯୁବା	ନାରୀପୁଷ୍ପଦେଶେ,
ପ୍ରବେଶିଲ ଅସି	ସୁରକ୍ଷିତା ବେଶେ,
ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖି	ମୁକୁରେ ରମଣୀ,
ଯୁବାକୁ ଅଶ୍ଳେଷେ	ବ୍ରୀଡ଼ାକୁ ନ ଗଣି । ୭୩ ।
ଗାଢ଼ଆଲିଙ୍ଗନେ	ନତି କୁଚସ୍ପୟ,
ରଖନା କିଙ୍କିଣୀ—	ରବ ତାଳେ ଜୟ । ୭୪ ।
ପ୍ରିୟ ଉପଗତେ	ସହସା ଉଦ୍ଭିତ,
କର ରୁଦ୍ଧନାବି	ବସନ ଗଳିତ,
କ୍ଷଣେ ହେମଶଳା	ସଦୃଶ ଜୟନ,
ଦେଖି ଯୁବକର	ସମସ୍ତ କମନ । ୭୫ ।

ପୃଷ୍ଠଭାଗୁଁ ଅସି
ଅଛାଦେ ଦେଇ ତା
କିଏ କିଏ ବୋଲି
ନ କହେ ପୁଲକେ

ଭର୍ତ୍ତ ସମକ୍ଷରେ
ଲଜ୍ଜା ବିକଳବତୀ
ପ୍ରତିପତ୍ନିମୂର୍ତ୍ତି
ସାଦୃଶ୍ୟେ କାନ୍ତର

ନିଜ ସଦନରେ
ଭରସାରେ ପର—
ମନ୍ଦଗମନରେ
ପ୍ରେମିକର କରେ

ଚଳିତ ଭୁଲତା
କରମଗୁଳନ
ହେଲେହେଁ ସ୍ଵଭାବ,
ରମଣୀର ନୃତ୍ୟ—

ବିଶ୍ଵକର୍ତ୍ତା ତବ
କରିନାହାନ୍ତି ଏ
ଗୋବିନ୍ଦ ଭେଦନରେ
ଭକ୍ତତା ପ୍ରକାଶ

ନିକଟସ୍ଥାସିନୀ
ନ କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟା

ଏହା କହି ଅଗ୍ରେ
ଭବସୂକ ନେହ—
ପରସ୍ପର ଭବେ
କାମ ବିଜେ କରା—

ନାରୀ ନେହଦ୍ରୁୟ,
କରକିଶଳୟ,
ପରୁରେ ରମଣୀ,
ସୁବାଣିଭେମଣି । ୭୬ ।

ନ ବଳେ ଚରଣୀ,
ପୁଲକ କମନ,
ନବୋଡ଼ା ଯୁବତୀ,
ଅଦରଣୀ ଅତି । ୭୭ ।

ଉପଚରେ ପତି,
ମନ୍ତ୍ରରା ଯୁବତୀ,
ସୁଲିତ ଚରଣୀ,
ପ୍ରେମ ଅକର୍ଷଣୀ । ୭୮ ।

ଚଞ୍ଚଳ ଚରଣୀ,
ଚତୁରବଚନ,
ନିୟମ ଶିଷିତ,
ଲୀଳା ବିଶୋଭିତ । ୭୯ ।

ସହସ୍ରଲେଚନ-
ଅସୁକ୍ତ ବଚନ,
ଅଦ୍ୟ ଜଗତରେ,
ହୁଏ ମୋ ମତରେ । ୮୦ ।

ମୋତେ ସମ୍ଭାଷଣ-
ହୃଦୟଭୁଷଣ । ୮୧ ।

ଜଗମିଷୁ ନାରୀ,
ପାତ ହାସ୍ୟକାରୀ,
ପ୍ରେମଅଲିଙ୍ଗନେ,
ଭଲେ କାମ୍ପି ସୁନେ । ୮୨ ।

କୋପରେ ରମଣୀ
କରି, ପୁଣି କରେ
ସ୍ବାମୀ ଜାଣି ନାଶ
ହିତ ହେଲା ବୋଲି

ସ୍ବାମି ନିଷ୍ଠାଶୀଳ-
ସୁକୁନ୍ତଳ ସ୍ବନ,
କୋପ ଅକାରଣ,
ସ୍ଥଳିତ ଚରଣ । ୮୩ ।

ମାନିନୀ କାମିନୀ
ନତମୁଖେ ନାବ
ସ୍ବାମିଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନେ
ପଦଚିହ୍ନେ ଖୋଜେ

ବନ୍ଧୁ ଲୋକନେ,
ଅଛାଡ଼େ ବହନେ,
ମାନ ହେଲା ଅସ୍ତ,
ହୋଇ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ । ୮୪ ।

ପତିର ନୁହେଁ
ଯୌବନ ଉଷାରେ
ସୁରନଳେ ପୁଣି
ସୁନ ସ୍ପର୍ଶେ ହୁଏ

ଦୋଷମାନେ ତପ୍ତ,
ହୁଏ ଅଭିତପ୍ତ,
ଦିବିଧ ତପତ,
ନଶ୍ବର ବତ । ୮୫ ।

ସୁର ଯୌବନରେ
ପାନ ସୁନହସେ
ଉର୍ବଶୀ ଭୂତଳେ
ମେନକାରୁ ଶୋଭା

ଅତି ଅଶୀତଳ,
ଶୋଭେ ବସନ୍ତଳ,
କରେ କି ବିହାର,
ଅଧିକ ତାହାର । ୮୬ ।

ଚନ୍ଦ୍ର ରଜନୀରେ

ଶାନ୍ତ ନାଶ୍ବମାନ

କାମ ଶ୍ରୀ ବିଳାସଭରେ,

ଲଜ୍ଜା ନିବାରିକା

ରତରେ ମଦରା

ଅରୂପ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ୮୭ ।

ଦଶମ ସର୍ଗ

ଶାଳତନୟନ ଉତ୍ପଳ
    ମୁଖ ସୌରଭରେ,
 ଯୁବକେ ନାଗମୁଖ ସୁରା
    ପିଅନ୍ତି ବିଲେଭରେ । ୧ ।
 ଯୁବକେ ବିନୟେ ବଧୂଙ୍କ
    ଅମସାରଲେ ମାନ,
 ନିଃଶଙ୍କେ ମଧୁର ମଦିରା
    କରାଇଲେ ପୁସାନ । ୨ ।
 ଚାନ୍ଦ୍ର କାନ୍ଦ୍ରମୁଖ ବିମ୍ବରେ
    ସହକାର ସୌରଭେ,
 ମଉଥଳି ରୁଞ୍ଜେ, ରହିଲେ
    ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ର ସୁ ନିଷ୍ପତ୍ତେ । ୩ ।
 ଭିନ୍ନ ମଧୁକର ଭ୍ରମେ
    କାପିଶାୟନେ ବାସେ,
 ଫୁଲି ଦୃଷ୍ଟି ନାଗ ବଦନେ
    ପାନପାତ୍ରର ଅଶେ । ୪ ।
 ଅବଳା ଲେଟେ ଜଳଜ
    ବୋଲି ଅଳି ପଡ଼ଇ,
 ମଦ୍ୟପ ଭ୍ରାନ୍ତିମାନର କି
    ହୁଏ ବିବେକ ହୃଦ । ୫ ।
 ପ୍ରେୟସୀଦତ୍ତ ମଦ୍ୟ ସ୍ଥାମୀ
    ଯାନେ ଲଭେ ସୁସ୍ବାଦ,
 ମୁବର୍ତ୍ତମୁକୁଟ ଅଂଶୁରେ
    ଅଚେତନେ ବିବାଦ । ୬ ।

ଅସ୍ତ୍ରଶୟେ ନାରୀ ଅଧର—

ମଧୁପାନ ଆସ୍ବାଦ,

ଅନୁଭବ କଲେ ଯୁବକେ

ଅସୁର୍ ଅପ୍ରମାଦ । ୭ ।

କାମଗଣ ବିଜୁମୁମାଣ

ମୁଖେ ପିଇଲେ ମଦ୍ୟ,

ନାସାରନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତଳ ଗନ୍ଧେ

ଗନ୍ଧ ମିଶିଲା ସଦ୍ୟ । ୮ ।

କାମିନୀ ଅଧର ଯାବକେ

କାମି ଅଧରେ ଶୋଭେ,

ମଦ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ ଅଧର ରସ

ଯେଣୁ ପିଇଲା ଲେଭେ । ୯ ।

ସୁରତ୍ ସୁବକ ପ୍ରେୟସୀ—

ମଦକାରୀ ବଦନ,

ରୁମ୍ଭନେ ପିଏ ସୁର ଯେଣୁ

କାମଜୀଡ଼ାସଦନ । ୧୦ ।

ମଧୁପାନେ ମତ୍ତ କାମୁକ—

କାମିନୀଙ୍କ ଆନନେ,

ନେତ୍ର ନୀଲେପୁଲ ଲଜ୍ଜାରେ

ରହେ ଅଧୋଗମନେ । ୧୧ ।

ଦ୍ବିସରକେଽ ପ୍ରାତିଭଞ୍ଜଗତ

ପରହସେ ରମଣୀ,

ବନ୍ଧିବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟେ ସୁଚିଲେ

ଗୁଡ଼ ରହସ୍ୟଖଣି । ୧୨ ।

ତରୁଣେ ତରୁଣୀ ଉଚ୍ଛ୍ବେତ—

ମଦେ ଦୃଷ୍ଟିବିକାର,

ରମ୍ୟହାସ ମୁହାସ କଲେ

ବନ୍ଧିବାକ୍ୟ ପ୍ରସୂର । ୧୩ ।

୧ । ଯାବକ — ସନ୍ଧାରଣ । ୨ । ଦ୍ବିସରକ — ଦ୍ବିବାର ମଦ୍ୟପାନ ।

୩ । ପ୍ରାତିଭଞ୍ଜ — ପ୍ରତିଭାବିଶେଷ ।

ଅପରାଧ ବଞ୍ଚିବେ କୋପ—

ଦାସ ନାରାୟଣଦାସ,
ମଧୁରସେ ପୌତ ଶମିତ
ଦ୍ରାବିତେ ହେଲ ଥୟ । ୧୪ ।

ଅପ୍ରକାଶିତ ସୁବିଭ୍ରମ

ପ୍ରମଦାଗଣ ଅଙ୍ଗେ,
ମଧୁ ପ୍ରକାଶେ ଧାତୁ ଲୀନ—
ଉପସର୍ଗର ସଙ୍ଗେ । ୧୫ ।

ସୁସୁମାଲ୍ୟ ବସ୍ତ୍ରାଭରଣେ

ମଦେ ସ୍ବେଦ ନ କରେ,
ଉଦ୍ଧୃକ୍ତି ଉଦାର ଉଦ୍ଧୃତ
ରମଣୀ ବଦ୍ରମରେ । ୧୬ ।

ମଦ୍ୟମାନେ ଯଥା ବଦୁର—

କରି ନବୀନ ବଧୂ,
ବନ୍ଧନେନ୍ଦ୍ର କାମିକ ଦେଶେ
କି ନ କରଇ ମଧୁ । ୧୭ ।

ସଖୀ ବନସ୍ତେ ଯେଉଁ ନାରୀ

କଷ୍ଟେ ସ୍ବାମି ପାଶରେ,
ଯାଏ, ବ୍ରୀଡ଼ା ତେଜ ସେ ଏବେ
ମଦ୍ୟ କିବା ନ କରେ । ୧୮ ।

ନାରୀରାଗ ପ୍ରିୟେ ଯଥାରେ

ଯାହା ଥିଲା ଶୁଦ୍ଧିତ,
ବାରୁଣୀମଦରେ ନିଃଶଙ୍କେ
ଏବେ ହେଲା ଉଦ୍ଧୃତ । ୧୯ ।

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟେ ଅଭିସାରରେ

ଯେବା ଅନୁଭାସିନୀ,
ସେ ବାମାଗଣ ମଦ୍ୟମାନେ
ଏବେ ସ୍ବୟଂ ଗାମିନୀ । ୨୦ ।

ମଦକମୋହୃତ ମାନସେ

ନ ହୁଏ ଧୂର୍ତ୍ତସ୍ତ୍ରଜ,

ନ ଲଞ୍ଜର ସୁର, ସୁଖରୁ

ମାନ ଅଟେ ଦୁସ୍ତ୍ରୀଜ । ୨୧ ।

ନାରୀ ଲଜ୍ଜା ହର ଦୟିତ—

ପାଶେ ନିଅଇ ସଦ୍ୟ,

ରତସୁଖରେ ସୁପ୍ରସନ୍ନ।

ମଧୁ ଫଳଦ ସଦ୍ୟ । ୨୨ ।

ଦୟିତ ପ୍ରଦତ୍ତ ମଦନେ—

ମତ୍ତ ଦୟିତାଗଣ,

ମଦ୍ୟର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ମଦରେ

ନାମ ପ୍ରମଦାଂଗଣ । ୨୩ ।

ପରସ୍ପର ମିଳନ ହେତୁ

ନାରୀ ଅସ୍ୟ ଚଷକ,-

ମଦର ସୌରଭ ମୋଦିତ—

କ୍ଷଣେ ଚିତ୍ତକର୍ଷକ । ୨୪ ।

ମାନଭଙ୍ଗପୁଟ ବଞ୍ଚିତ

ସୁରତାଭିଳାଷରେ,

ଯୋଷିତଗଣକୁ ସନ୍ତୋଷ

କଲେ କାମମଦରେ । ୨୫ ।

ନିବୃତ୍ତ ଚୁମ୍ବନ ଚତୁର

ପ୍ରିୟାଧର ଚୁମ୍ବନେ,

ଯାବକରାଗରେ ରଞ୍ଜିତ

ନିଜ ଓଷ୍ଠ ନ ଗଣେ । ୨୬ ।

ଅନ୍ୟ ନାରୀନାମ ଭଜାର

ପ୍ରିୟ ପ୍ରଦତ୍ତ ମଦ୍ୟ,

ପାନେ ଅପ୍ରମତ୍ତ, ଅପାନେ

ଅନ୍ୟ ପ୍ରମତ୍ତ ସଦ୍ୟ । ୨୭ ।

ପତି ଅନ୍ୟ ନାରୀ ଆସକ୍ତ
 ଭାବ କେଉଁ ନବୀନା,
 ମଦ୍ୟପାନରେ ଅପ୍ରମତ୍ତ
 ନିବୃତ୍ତି ହେତୁ ସିନା । ୨୮ ।

ଆଦେୟ କୋପବତ୍ତା ତପ୍ତରେ
 ମଦବିହ୍ୱଳ ଚିତ୍ତ,
 କାନ୍ତରେ ବିନୀତା, ମତ୍ତରେ—
 କିବା ଅସମ୍ଭାବିତ । ୨୯ ।

ମୁକୁଳିତ ନେତ୍ର ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ—
 ଅଙ୍ଗ ଲଜ୍ଜାହୀନ,
 ଈର୍ଷ୍ୟା ଦୂରକାରୀ ଅନଙ୍ଗେ
 ମଦ୍ୟ ମଦ ମିଳିତ । ୩୦ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବ ସମ ରମଣୀ
 ଅଧୀତ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ,
 ମଦ୍ୟପାନ ପରେ ଆରକ୍ତ
 ଦିଶେ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ । ୩୧ ।

ଭଞ୍ଜିତସର କୁଚକୁମ୍ଭ
 ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗରେ,
 ବିବାଦେ ପୁରୁଷ କରରେ
 ଆଶ୍ରୟ ନେଲା ଖରେ । ୩୨ ।

ନାରୀ ଅଙ୍ଗେ ଗୁରୁତା ଶୋଭେ
 ତହିଁ ଯୌବନ ଯୋଗ,
 ସେ ଯୋଗ କନ୍ଦର୍ପରେ ଶୋଭେ
 ତାହା ପୁରୁଷ ଭୋଗ । ୩୩ ।

ମତ୍ତ ହୋଇ ନାରୀ ସର୍ବଦା
 ରୋଷ ପରିତୋଷରେ,
 ଥିବାରୁ, ଅନଙ୍ଗ ଧନୁର୍ଭୁ
 ବିଶିଷ୍ଟ ତୀରକରେ । ୩୪ ।

ଅନ୍ୟ ନାରୀସଙ୍ଗ ଶଙ୍କାରେ

ସ୍ବାମିଠାରେ କୋପିନୀ,

ଉର୍ଷ୍ୟା ଗୁପ୍ତ ମନତତ୍ତ୍ୱର

କାହିଁ ଅନୁସଙ୍ଗିନୀ । ୩୫ ।

ବନ୍ଧିତ ସମସେ ନାରୀଙ୍କ

ମୁଖ ଛୁଏ ବକାଶ,

ବଚନରେ ରୋଷ, ହୃଦୟ

ଅଦ୍ରୁ, କ୍ଷଣେ ସୁହାସ । ୩୬ ।

ସ୍ୱଭାବ ସୁନ୍ଦର, ସ୍ୱରୂପ,

କାର୍ଯ୍ୟ, ଅବଲୋକନ,

ବର୍ଦ୍ଧମାନ ପ୍ରେମେ ଲଳନା

ବଶ କଲ ରମଣ । ୩୭ ।

ରମ୍ୟ ମାନବଞ୍ଚନଦକ୍ଷା—

ନାରୀ, ଭୟବଦନେ,

ଲଳାରେ ଦୟିତ ହୃଦୟ

ବଶ କଲ ତକ୍ଷଣେ । ୩୮ ।

ପୁର୍ଣ୍ଣ ସୁଖ ଶୁଭ୍ର ସୁନ୍ଦର—

ତଲ୍ଲେ ସ୍ବାମିଶୟନ,

ବିଲେକି ହରିଣନେତ୍ରୀଙ୍କ

ଫେରୁନାହିଁ ନୟନ । ୩୯ ।

ଦର୍ଶନ ଉତ୍ସୁକ ଭାମିନୀ—

ନେତ୍ର, ବଦ ପତନେ,

ଯୁବକେ, ଅୟତ ହେଲେହେଁ

ଶ୍ରୋତ୍ର ନ ଲଭେ କ୍ଷଣେ । ୪୦ ।

କଥନରେ ନାରୀ ଅକ୍ଷମା

ସମ୍ମୁଖରେ ନ ରହେ,

ପ୍ରିୟାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଚପଳା

କମ୍ପେ ହୃଦ ବିରହେ । ୪୧ ।

କୁରୁଂଶୁକ ଅକର୍ଷଣରେ
ରମଣୀ ଲଜ୍ଜାଭରେ,
କୁଚମଣ୍ଡଳକୁ ବଞ୍ଚିବ
କଷେ ସ୍ଥାନ କରେ । ୪୨ ।

ଅଂଶୁକହାରକ ବଞ୍ଚିବ
ନାରୀ ବାହୁ ଯୁଗଳ,
ପୃଷ୍ଠେ ବନ୍ଧ ଦେଇ ଅଶ୍ଳେଷେ
କରି ଅନଙ୍ଗବଳ । ୪୩ ।

ପ୍ରଣୟ କୋପ ତେଜ ନାରୀ
ପଥରେ ଅଲିଙ୍ଗିତ,
ରଜପଥ ଶର ପ୍ରହାରେ
କାମରସେ ମୋହିତ । ୪୪ ।

ରାଗାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସପତ୍ନୀ
ହେବାକୁ ଅଲିଙ୍ଗିତ,
ବ୍ରହ୍ମମାନ ସ୍ପେଦାକ୍ତ ବସ୍ତ୍ର
ଜୟନେ ଅଛାଦନ । ୪୫ ।

ସପତ୍ନୀ ସମକ୍ଷେ ଯୁବକ—
ସୁନୟୁଗ ଦଳନ,
ଯୁବା କରିବାରୁ, ତଳୟୁ
ହୃଦ କଳ ପାରଣ । ୪୬ ।

ଦୀପିତ କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରଣୟୀ
ନାରୀ କୁଚପୀଡ଼ନେ,
ବନ୍ଧନା ନ ରଜେ କଠିନ—
ହେତୁ ଗାଡ଼ାଲିଙ୍ଗନେ । ୪୭ ।

ଅଲିଙ୍ଗିତ ନାରୀ ପଥର
ହୃଦେ ରକ୍ତେ ପ୍ରବେଶ,
ନ ଜାଣେ ସ୍ଥାନ ଅନୁହୃଦେ
କରିଅଛି ପ୍ରବେଶ । ୪୮ ।

ପ୍ରେମରସପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗନା

ଦେହ ଗାଡ଼ାଶ୍ଳେଷଣେ,
ଅର୍ଦ୍ଧବସୁ, ସାଦ୍ରିକ ସ୍ନେହ—
ଅମୃତକୁ ସେବନେ । ୪୯ ।

ପ୍ରଣୟୀ ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ଜାତ—

ହର୍ଷ ନାଶୁହୁଦରେ,
ରହୁ ନ ପାରି ପୁଲକରେ
ଉଚ୍ଛ୍ଳେଷେ ଅତି ଶରେ । ୫୦ ।

ଅଙ୍ଗନା ସ୍ବାମିକ ସଙ୍ଗମେ

ସର୍ବାଙ୍ଗ ପୁଲକିତ,
କାମରସରେ ଉଚ୍ଛ୍ଳେଷିତ
ନୀବବନ୍ଧ ମୋଚିତ । ୫୧ ।

ଓଷ୍ଠଦଳ ଅନନପଦ୍ମ

ଲଜ୍ଜାଭରାବନତ,
କାମୀ ନାଶୁକେଶ ଆକର୍ଷି
ରୁମୁନେ ହେଲ ରତ । ୫୨ ।

ଅଧରପଲ୍ଲବ ପ୍ରଣୟୀ

କରିବାରୁ ଦଂଶନ,
ନାଶୁକରଲେଳ ବଳୟ
ସୌହାର୍ଦ୍ଦେ କରେ ସୁନ । ୫୩ ।

କେ ଯୁବା ଆରକ୍ତ ବରହ—

ବାସ୍ତୁ ତପ୍ତ ଅଧର,
ତ୍ୟାଗ କରି ଉତ୍ସଳନେନ୍ଦ୍ର
ରାଗେ ବୁଝେ ସତର । ୫୪ ।

ଦମ୍ପତୀ ରମନ୍ତି ବିଜନ

ରମ୍ୟ କେଳିସଦନେ,
ଯୁଗାନ୍ତ ଅବ୍ଧିରେ କମଳା—
ସଖା ଯଥା ନିର୍ଜନେ । ୫୫ ।

ଅବୃତ୍ତ ଭଲତ ଭରୋକ—

ଦ୍ରୁୟ ପ୍ରେମିକକର—

ସ୍ପର୍ଶେ, ବାମାକର ହୃଦୟ

ହରଷ ବହୁତର । ୫୬ ।

କାମିଗଣ ସ୍ୱେଦାମ୍ଳ ମୁକୁ

ନମ୍ର ନୟନେ ଯତ—

କରନ୍ତି, କାମିନୀ କଠିନ

କୁଚତଟେ ସତତ । ୫୭ ।

ଯୌବନୋଷ୍ଠ ପ୍ରନ-ଶିଳାଗ୍ରେ

କାମିକର ବହୁର,

ନିମ୍ନନାଭ ସରସୀ ମଧ୍ୟେ

ପତିତ ତପ୍ତ ପର । ୫୮ ।

କାମିନୀ ହିବଳି ବାଣରେ

କାମୀ ଚଞ୍ଚଳକର—

ପ୍ରସାର ମୁକୁମ୍ପେୟ ମଧ୍ୟ

କୋଲି ଭାବେ ସଜ୍ଜର । ୫୯ ।

ନାଭହ୍ରଦେ କର ମଜ୍ଜନ

ବସନ ଆକର୍ଷଣ,

ଉପନୀବ କାମିକରକୁ

ନାଶ କରେ ରୋଧନ । ୬୦ ।

କାଞ୍ଚୀସୁତ ଶ୍ଳିଷ୍ଟେ ମୁକ୍ତ ନ—

ହେଲୁ ଅଧୋବସନ,

ରତୋସ୍ତବ କାଳସେପରେ

ଯୁବା ଅକୁଳମନ । ୬୧ ।

ବସ୍ତୁଦୁରକାରୀ ସ୍ତାମିର

କର ଯୋଷିତ କରେ,

ନିବାରଣ କଲହେ କାଞ୍ଚୀ—

ବଳୟ ଶିଖ୍ତେ ଖରେ । ୬୨ ।

ପ୍ରିୟବସନ ଗନ୍ଧି ମୁକ୍ତ—

କାଳେ ସେ ମାନଧନୀ,

ଭୁବନେ ପୁଲକେ ସାଜିକ—

ଭାବେ ହରଷମନା । ୨୩ ।

ପଦ କଟିର ନୀବ ସୁଲିତ

ଦେଖି ମୁଗ୍ଧନୟନେ,

ବୈଶିକ ୧ ନାଗ ଶବ୍ଦକଳ୍ପ

ତଦ୍ଭୂତ କଣ୍ଠସ୍ବନେ । ୨୪ ।

ହସମଧ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଣୟୀ

କର ଲଗ୍ନେ ଅଧିକ,

ଦଶଲ, ଅନ୍ତର୍ଭାଗ ଶୋଣି—

ସ୍ବର୍ଣ୍ଣେ ସ୍ବଗ ଅଧିକ । ୨୫ ।

ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଲେଉବଣେ ପ୍ରଣୟୀ

କାମିନୀ ଉଚ୍ଛ୍ବସ୍ତଳେ,

ନଶାଘାତ କରେ ରଞ୍ଜିତେ

ରମ୍ୟାସ୍ତ୍ରମ୍ବ କୋମଳେ । ୨୬ ।

ଉଚ୍ଛ୍ବସ୍ତଳ-ତପଳେଷଣ

ପଦକ୍ତି କର୍ଣ୍ଣପୁଲକେ,

ପ୍ରହାର ପୁଷ୍ପାୟୁଧ ନାମ

ସାର୍ଥ ରମଣୀକୁଳେ । ୨୭ ।

ଉଚ୍ଛ୍ବସ୍ତଳ ମନୋଭବ ଭାବେ

ବସ୍ତ୍ର କରି ଅର୍ପଣ,

ସ୍ବାମିସଙ୍ଗେ ଗୁରୁ ସୁରତେ

ମାତଲେ ନାଗୁଣଣ । ୨୮ ।

ସ୍ବିତହାସ୍ୟେ ରତେ ବ୍ୟର୍ଥରେ

ସ୍ବେଦେ ସ୍ବାମିର କର,

ଅଧର ଦଂଶନେ, ରମଣୀ

ଶୀତ୍ରାର ସୁସ୍ବତର । ୨୯ ।

ଅଭୀଷିତାବରେ ରମଣୀ

ଛଳେ କରେ ବାରଣ,

ସେ ବାରଣ ହୁଏ ଯୁବାକୁ

ଅନୁକୁଳ କାରଣ । ୭୦ ।

ରତ୍ନଭାଗ୍ୟକାଳେ ସର୍ବଦା

ସୁତ୍ୟକ୍ତ ଦୁରତଥା,

ରତୋସ୍ରବେ ନାଶୁ ଧୃଷ୍ଣତା

ସ୍ଵାମି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବ୍ୟଥା । ୭୧ ।

ତରୁଣୀ ତନୁରେ ସୁଗୁପ୍ତ

କାମ ବାହୁ ପୀଡ଼ିତେ,

ନଖ ଦନ୍ତ ଶବ୍ଦେ ଭୟଙ୍କ

ହୁଏ କେଶଶୃଙ୍ଖଳା । ୭୨ ।

କେ ଯୁବା କଳାଶ୍ରୀଷ୍ଠ ହୋଇ

ସ୍ତ୍ରୀ ବସନ ଦୂର,

କରବା ପୂର୍ବରୁ ଅଂଶୁକ

ହୋଇଅଛି ବଦୁର । ୭୩ ।

କୁଚତଟ ଅହତ ଯୋଗୁଁ

ଛୁଣି ମୁକୁତାହାର,

ପ୍ରିୟତମ ବଶେ ପତିତ

ପୁଷ୍ପଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରକାର । ୭୪ ।

ରମଣୀ ସାକ୍ଷିତ ମଣିତେ

କରୁଣୋକ୍ତିବାରଣ,

ହାସ ଭୂଷଣ ରବ ରତେ

କାମସୁନ୍ଦର ଗଠନ । ୭୫ ।

ହରିଶନୟନାକ କଳ—

କାଞ୍ଚୀ ନୂପୁର ସ୍ଵନେ,

ଭବତେ କନ୍ଦର୍ପ କୀଡ଼େ କି

ମୋଦେ ଘଣ୍ଟି ବାଦନେ । ୭୬ ।

ରତେ କାଞ୍ଚିଦାମରୂମିରେ
 ପଡ଼ି ହୋଇ ଲମ୍ବିତ,
 ଜୟନ ନିତମ୍ବ ମହତ୍ତ୍ୱ
 ବୃଦ୍ଧି କରେ ଭୃଷତ । ୬୭ ।
 ସୁରତ ବମର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରମୁଖ—
 ଚନ୍ଦ୍ର, କୁସୁମ ଛିଳ,
 ଅଳକଅଗ୍ରେ ସ୍ପେଦବନ୍ଧୁ
 ମୁକ୍ତା ପରି ବଢ଼ିଲ । ୬୮ ।
 ରୁଚିମତେ ନାରୀ ପୁରୁଷେ
 କଲେ ଗୁପ୍ତବହାର,
 ନାରୀ ଅନୁକୂଳ ବେଶିକ
 ହୃଦୟ ପୁଣି ଅପାର । ୬୯ ।
 ମନୁଥ ରସର ସୀମାରେ
 ପ୍ରବେଶି ନାରୀଗଣ,
 ଶ୍ରମଜଳେ ସିନ୍ଧୁ ଲଲିତ
 କେଶ, ଶ୍ରମେ ବବର୍ଣ୍ଣ । ୭୦ ।
 ପତି ପତ୍ନୀଙ୍କର ସଙ୍ଗମେ
 ଲଜ୍ଜା ଥିଲା ପଳାଇ,
 ରତାନ୍ତେ ବରହାଣୀ ଲଜ୍ଜା
 ପୁଣି ଅସିଲ ଧାଇଁ । ୭୧ ।
 ସୁରତଶେଷେ ନାରୀଗଣ
 ଲଜ୍ଜାଭରେ ସତର,
 ଦୁକୁଳ ଅଛାଦନ କଲେ
 ଅଙ୍ଗେ ଶ୍ରମକାତର । ୭୨ ।
 ସ୍ୱାମୀ ଅଞ୍ଚଳ ଗ୍ରହଣରେ
 ଏକ ଭରୁ ଦିଶଇ,
 ଲଜ୍ଜାରେ ବ୍ୟଗ୍ର କରେ ନାରୀ
 ଅଂଶୁକେ ଅଛାଦଇ । ୭୩ ।
 ପ୍ରମୁଖ ଚନ୍ଦନ ବିରୂପ—
 ଭୃଷଣମାଲ୍ୟ ଛିଳ,
 ମଣ୍ଡନବିହୀନ ଅଙ୍ଗନା
 କ୍ଳାନ୍ତେ ଦିଶନ୍ତି ଶିଳ । ୭୪ ।

ସୁରତ ସନ୍ତମେ କାଞ୍ଚନ—

କାଞ୍ଚୀ ହୋଇ ପଡ଼ଇ,

ନଖସତ ଚିହ୍ନ ନିତମ୍ବେ

କାଞ୍ଚୀ ପରିଗୋଭିତ । ୮୫ ।

ରମଣୀ ଧବଳ ଗଣ୍ଡରେ

ଅରୁଣ ଦନ୍ତଚିହ୍ନ,

ଶୋଭେ, ବିମ୍ବ ପରି-ଅଧରେ

ସତ ନ ଦିଶେ ଭିନ୍ନ । ୮୬ ।

ସ୍ବାମି ପୀଡ଼ିତ ସ୍ତନତରୁ

ଛୁଣି ମୁକୁତାହାର,

ସୁନ୍ଦରୀ ଶେଷ ତଥାପି

ଗୁରୁଭବ ତାହାର । ୮୭ ।

ପ୍ରଥମ ସୁରତାବସାନେ

ନାରୀ ସ୍ବାମିଅଙ୍ଗରେ,

ବିଶ୍ରମ ମନ୍ଥୁଅ ଉଦିତ

ପୁଣି ମାତେ ରଙ୍ଗରେ । ୮୮ ।

କୁସୁମ ସଜ୍ଜିତ ଶଯ୍ୟାରେ

କରବାକୁ ଶୟନ,

ଅନାରତରତେ, କ୍ଷଣଦା

ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଲା କ୍ଷଣ । ୮୯ ।

ନଖସତ-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତମ

ନାରୀମାନଙ୍କ ଗାନ୍ଧ,

ପୁଣି ଯାଦବଙ୍କ ହୃଦୟ

ଶୋଭିଲା ଅତିମାନ୍ଦ । ୯୦ ।

ମଦନମଦରେ

କାମିକାମିନୀଙ୍କି

ରତଣୀ ବିଲେକା ଚନ୍ଦ୍ରରଜନୀ,

ନକ୍ଷତ୍ରବେଷ୍ଟିତ

ଅବନତ ଭୟ

ନିଜେ ଧୀରେ ତ୍ୟାଗକଲା ଅବନି ।

ପୂର୍ବାକ୍ଷ ସମାପ୍ତ ।

ଏକାଦଶ ସର୍ଗ

ଷଡ଼ଜଃସ୍ପର ପର ତେଜି   ରକ୍ଷଭଃ ସ୍ପରବିଦ୍ଵାନ
 ଶ୍ରୁତିଂ କ୍ରମେ ପଞ୍ଚମଞ୍ଚତାନରେ,
 ବୈତାଳିକେ ସ୍ମି ଗୁକଣ୍ଠେ   ରଜନୀର ପରଶତି
 ମାଧବଙ୍କୁ କହିଲେ ଗାନରେ । ୧ ।

ସୁରତ ବିଳାସକ୍ଳାନ୍ତ   କାମିକା ନୟନଯୁଗ
 ନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୁକୁଳିତ,
 ନିଶାବସାନସୁଚକ   ନାରୀ ବିରହଦାୟକ
 ନିଦ୍ରାରଙ୍ଗ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଦିତ । ୨ ।

ଦୂରହେତୁ ସୁଷ୍ମମୂର୍ତ୍ତି—   ଧ୍ରୁବଙ୍କ ଉପରଭାଗେ
 ବିରାଜନ୍ତି ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳ,
 ଶୈଶବେ ଶାର୍ଙ୍ଗପାଣିକ   ଚପଳ ଚରଣୋନ୍ମୀତ
 ଶକଟ ପ୍ରାୟ ଦିଶେ ଭଞ୍ଜୁଳ । ୩ ।

ନିଜ ଯାମର ପ୍ରହରା   ଶେଷେ, ସୁଷ୍ମପୁକୁ କେଉଁ
 ପ୍ରହରା ଡାକର ଭଞ୍ଜସ୍ଵରେ,
 ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅନର୍ଥ ବାଣୀ—   କହି, ନ ଭଞ୍ଜି ମନୁଷ୍ୟ
 ପୁଣି ନେତ୍ର ରୁଜେ ନିଦ୍ରାଭରେ । ୪ ।

ବିପୁଳ ନିତମ୍ବ ହେତୁ   ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ନ ପାରି
 ଜୀବିତେଣ ସଙ୍ଗେ ରତେ ମାତ,
 ସୁରତ ଭଞ୍ଜିତ୍ରାଳସାଁ   ଶୟନ ଅଭିଳାଷିଣୀ
 କି କରବ ପାଦୁଗଲ ରାତି । ୫ ।

୧ । ଷଡ଼ଜଃ—ମୁର ସ୍ଵର । ୨ । ରକ୍ଷଭଃ—ରକ୍ଷରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀ ।

୩ । ଶ୍ରୁତି—ସ୍ଵରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀ । ୪ । ପଞ୍ଚମ—କେତକୀ ।

ମହାନ୍ କବୀନ୍ଦ୍ର ଦୁଇ   ଉଦୟ ସମ୍ପ୍ର ଗମ୍ଭୀର
 ଦୁର୍ବିଗାହ ରାଜ୍ୟରେ କାବ୍ୟରେ,
 ଦେଇ ମନ ଅର୍ଥକାନ୍ତେ   ପ୍ରୟୋଗେ ଭାବି ନିଶିର
 କଳ୍ପନ୍ତୁ ସେ ପଣ୍ଡିତ ଯାମରେ । ୬ ।

ନିତିଶୟନୁ ଉତ୍ପିତ—   ଦାନପକ୍ଷ ପୁଣ୍ୟଦେହ—
 ଗଜେ କରବାକୁ ଆସେହଣ,
 ଶୟନ କରଏ ପୁଣି,   ଶୃଙ୍ଖଳା ଶବଦ କରେ
 ସଙ୍କୋଚରେ ପଣ୍ଡିତମରଣ । ୭ ।

ଅବି ପ୍ରାୟ ଦଧିପାତ୍ର   ଶୈଳ ପରି ବୈଶାଖକୁଳ
 ବଲ୍ଲବମାନେଷ ନିଷେପ କର,
 ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ନବନାଥ   ଉଦ୍ଧାର କରବାପାର୍ଶ୍ବ
 ମଜ୍ଜନ କରନ୍ତି ରକ୍ତୁଧର । ୮ ।

ନ ଘେନି ପ୍ରିୟ-ପ୍ରାର୍ଥନା   ପରାହୁଣୀ କେଉଁ ନାରୀ
 ଶୋଇ ତଳେ ବ୍ୟାଜଶୟନରେ,
 ଶୁଣି କୁକବାକସ୍ତନ   ସମ୍ମୁଖିନୀ, ବଲ୍ଲଭକୁ
 ଅଶ୍ଳେଷେ ମୁଦ୍ରିତ ନୟନରେ । ୯ ।

ବାଣୀ ଅନୁସୂତ ବେଶୁ—   ନାଦ ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁରେ
 ସ୍ଵର ଦେଇ ବୈତାଳିକଗଣ,
 ଉଦ୍ଘୋଷନ ପାଇଁ ଗୀତ—   ଗାଆନ୍ତି ତା ଶୁଣି ନୃପେ
 ସୁଖାଧିକେୟ କରନ୍ତି ଶୟନ । ୧୦ ।

ଶିଥିଲିତ କର୍ଣ୍ଣଗ୍ରୀବା   ନିମ୍ନାଳିତ ଅସିୟଗ
 ଉଦ୍ଧୃତାନୁ ହୋଇ ଅଶ୍ଵଗଣ,
 କ୍ଷଣେ ଶୟନରେ ରହି   ଚକ୍ରମ ଓଷ୍ଠଦ୍ଵୟରେ
 ଦୃଶାବଦି କରନ୍ତି ଭୟଣ । ୧୧ ।

୧ । ଅର୍ଥକାନ୍ତ—ନିବର୍ତ୍ତ, ବାତ୍ୟ, ଲକ୍ଷ୍ୟ, ବ୍ୟବହାର, ବାବ୍ୟରେ ।

୨ । ପ୍ରୟୋଗ—ସାମାନ୍ୟରୂପ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସାଧୁଶବ୍ଦୋକ୍ତା ।

୩ । ବୈଶାଖ—ମହାନବମୀ । ୪ । ବଲ୍ଲବ—ଗୋପାଳ ।

ପୂର୍ବଦିଗଜନା ପାଶେ ଯେଉଁ ଇନ୍ଦୁ ଥାଉ, ଧରେ
ପଶ୍ଚିମଦିଗଅଙ୍ଗନା ପାଶେ—

ଯିବାରୁ, ପାତିତ୍ୟ ଦୋଷେ ପ୍ରାଣୀନାଶ ହସେ ତୋଷେ
ପଳାଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲଜ୍ଜା ହାସେ । ୧୨ ।

ସର୍ବ ପଶ୍ଚାତ ଶୟନ ସର୍ବ ଆଦ୍ୟେ ଜାଗରଣ
ପତିବ୍ରତା ନାରୀଙ୍କ ନୟନ,
ରତିଶେଦ ସୁନାହୁତ ସ୍ବାମି ହସ୍ତ ସ୍ବଦେହରୁ
ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗେ ନ ନିଏ ଏ କ୍ଷମ । ୧୩ ।

ବସନ୍ତେଦ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ପଶ୍ଚିମାଶା ବଧୂ ପାଶେ
କୁକୁମରେ ଲେହନବରଣ,
ଧବଳ ଲେହନ ମିଶା ବର୍ଣ୍ଣେ ହୋଇ ବିଭୂଷିତ
ବରଜର ପଶ୍ଚିମ ଗଗନ । ୧୪ ।

କୁମୁଦ କଦମ୍ବ ନତ ପଦ୍ମ କ୍ଷମେ ବିକସିତ
ଚମ୍ପକ କଳଗୀତ ସ୍ବନେ,
ଭବସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ବପ୍ନବୃଦ୍ଧି ସହଜେ ନୋହେ କଳିତ
ଭୁଲ୍ଲା ରୂପ ବୋଲି ହୁଏ ମନେ । ୧୫ ।

ଶଶଧର କରଜାଳ କୁକୁମ ବରଣ ଦେଖି
ଚରଲଜ୍ଜା କର ପରିତ୍ୟାଗ,
ବାସବାଣୀ ବଧୂ ମୁଖ— ବସନ ହୋଇ ସୁସଜ୍ଜିତ
ପ୍ରକାଶିଲ ଦିବ୍ୟଶୋଭା ଅଗ । ୧୬ ।

ଅବିରତ ରତ ଲୁଲା— ପ୍ରୟାସକଳିତ ଖେଦ
ଅଙ୍ଗନାଙ୍କ ହେଉଁ ଉପଶମ,
ପ୍ରଭୁତ ମାଳତୀ ରେଣୁ ଅନଳେ ହୋଇ ଅଜୀତ
ପୁଣି କାମାଗ୍ନିଜାଳନେ କ୍ଷମ । ୧୭ ।

କାର୍ମା କାମିନୀଗଣଙ୍କ ଅବସ୍ଥାମ ନିଧୁବନ୍ଧନ—
ହାତୀ ଅନମିଶେ ବିଲେକନ—
କର, ଶୀତାଦାସ ଅଗ ସାହିକ ପରାୟ ହୋଇ
ଘୁରେ ଯଥା ଭବନନୟନ । ୧୮ ।

ପ୍ରମଦ ମଦନମଞ୍ଜୁ— ଯୌବନୋଦ୍ଦାମ ରମଣୀ-
 ରତ ଶେଦ-ସ୍ୱେଦ-ଦୂରକାରୀ,
 ବକର କମଳ ଗନ୍ଧେ ଅନ୍ଧ କରି ଭୁଙ୍ଗମାଳା
 ବହେ ପ୍ରୀତଃପାତ ଡାପହାରୀ । ୧୯ ।

ଲୁଲିତ ନୟନ ଭାରୀ ଶାମବନ୍ଧୁ ଉଦ୍ଭବମ୍ବୁ
 ନିଦ୍ରାକୁଳୁ ଉତ୍ପଳନୟନ,
 ନିଶା ପରି, ବେଶ୍ୟାଗଣ ଅହଂପତ କେଶେ, ରଜ-
 ଭବନୁ କରନ୍ତି ନିର୍ଗମନ । ୨୦ ।

ରଜନୀ, ବାସର ଅନ୍ତେ ଶୀତକରଣ କାନ୍ତକ
 ସନ୍ତତ କରି ଅଭସରଣୀ,
 ଶୁସନ ସୁରଭି ଗନ୍ଧେ ମୟୁଖ ଅଙ୍ଗରାଗରେ
 ରଞ୍ଜିତେ କରେ ଦୁଃଖଗମନ । ୨୧ ।

ନବକୁମୁଦ ବନର ହାସକେଳି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ
 ସବରାସ କରି ଜାଗରଣୀ,
 ସୁସ୍ତ ହସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର କଲେ ଶିଶୁପୁଷ୍ପ ପରି ମୁନେ
 ଅନ୍ୟ ଦିଗ ଅଙ୍କରେ ଶୟନ । ୨୨ ।

ସୁରତଶ୍ରୀତାରେ ମାତି ନିଶାରେ ନାରାବସନ
 ମୋଦେ ବଞ୍ଚିତ କରି ହରଣୀ,
 ନିତମ୍ବ ଦର୍ଶନ ଲେଭେ ଲେଲନେନ୍ଦ୍ର ନ ଫେରାଇ
 ନିଶାନ୍ତେ ନ କରେ ସମର୍ପଣ । ୨୩ ।

ହା ! ରଜନୀ ହେଲା ଶେଷ, କୁମୁଦିନୀ ବିମୁଦ୍ରତ
 ତାରକାଶୂନ୍ୟ ଦିଶେ ଗଗନ,
 ଦୟିତ କଳହ ଭାବ ଚିନ୍ତି, କୁଶଅଙ୍ଗ ଉନ୍ମୁ-
 ପତ୍ନୀ ନାଶେ ସର୍ବେ ଶୀତମନ । ୨୪ ।

ଭାସୁର ଦର୍ଶନ ପୂର୍ବେ ତରୁଣ ଅରୁଣ ଆସି
 ସର୍ବ ତିମିର କଳା ଅନ୍ତର,
 ପରତିରହାରୀ ତେଜ ପୁଷ୍ପାରେ ଅଗ୍ରସର
 ହୁଏ ଶହୁ ଛେଦନେ ତତ୍ପର । ୨୫ ।

ବିଗତ ତିମିରପଙ୍କ ବ୍ୟୋମ ଦେଖି ଚକ୍ରବାକ
 ଅନନ୍ତତ ମନ ତେଜି ଶିଳ,
 ଭବତନ ପୁରୁ ଚକ୍ରୀ ସହୃଦ ଅନ୍ୟ ତଟରୁ
 ଅସି ମିଳେ, ରାହେ ଥିଲା ଭଲ । ୨୬ ।

ସୁବକମନତୋଷିଣୀ ପ୍ରଦୋଷେ ଭୂଷିତଅଙ୍ଗୀ
 କାନ୍ତରେ ମର୍ଦ୍ଦିତ ନାଗୁଗଣ,
 ପ୍ରସ୍ତାବେ କାନ୍ତରେ ତ୍ୟକ୍ତ, ସୁବତିରେ ମାଳା ତ୍ୟକ୍ତ
 ଅପ୍ରସ୍ତାବ ନ ଶୋଭେ ରମଣ । ୨୭ ।

ବିକଶିତ ପଦ୍ମଗନ୍ଧ ନାନା କୁସୁମ ସୁରଭି-
 ଘେନି ଧୀରେ ବହୁ ସମୀରଣ,
 ସକଳ ସଦ୍‌ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାୟୀ ସୁରଭି ସକାଶେ
 ସଞ୍ଚରେ ଭୋଷି ଦମ୍ପତିଗଣ । ୨୮ ।

ଦିବଳି ନାଭି ସନ୍ଧିରେ ଅଧର କପୋଳ ଦେଶେ
 ନଖ ଦଶନର ଚିହ୍ନଗଣ,
 ବାଣୀସ୍ଥାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସୁରୁତ୍ର ସୁରତର୍ଣ୍ଣିତା
 ପ୍ରକାଶ କରଇ ଅନୁଷ୍ଠଣ । ୨୯ ।

ପ୍ରଭୃଷରେ ଗତଶୋଭା ପ୍ରକାଶ ମଳିନ ଚନ୍ଦ୍ର
 ଚନ୍ଦ୍ର ଗଗନୁ ହେଉଁ ପଡ଼ିତ,
 ପରିଣତଗର କାଣ୍ଡ— ପାଣ୍ଡୁ ନାଗୁଗଣସ୍ଥଳ
 ବିବର୍ଣ୍ଣେ ହୁଏ ଉପହସିତ । ୩୦ ।

କେଉଁ ନାଗୁ ନିଜ ସ୍ଥାମି— ଅଗେ ଭାସୁହୋଇ କହେ
 ସପତ୍ନୀ ସଙ୍ଗେ କର ବିଳାପ,
 ଭଲ ହେଲା ଅଙ୍ଗରାଗ ମୁଖ ତ ଅଟଇ ଅଙ୍ଗ
 ତା ରାଗ କିପି ନ ହେଲା ହ୍ରାସ । ୩୧ ।

ପ୍ରକାଶିତ ନଖଚାନ୍ଦ୍ର ସପତ୍ନୀ ନ ଦେଖୁ କୋଲି
 କେଉଁ ନାଗୁ ସଖଙ୍କମନରେ;
 ଚରଣତଳ-ରଞ୍ଜିତ ଲକ୍ଷ୍ମୀରସ ଅଣି ବେଶେ
 ପତନ୍ତ୍ରାନେ ବିଲେପନ କରେ । ୩୨ ।

କୁଣ୍ଡେ ମମ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା— ବୋଲି ଯାହା କହୁ ପ୍ରଭୁ
ତାହା ତ ସତ୍ୟ ଅଟେ ନିଶ୍ଚୟ,
ଯେଣୁ ସପତ୍ନୀର ଭୋଗ— ବସନ ପିନ୍ଧି ମୋ ଗୃହେ
ପ୍ରବେଶ ସାଧୁ ତବ ହୃଦୟ । ୩୩ ।

ଅଙ୍ଗରେ ନଖର ଚିହ୍ନ ଅଂଶୁକେ କର ଗୋପନ
ଦନ୍ତଦାୟ ଓଷ୍ଠ ପାଣି ତଳେ,
ଅନ୍ୟନାଶ ସଙ୍ଗାଶଂସୀ ପରମଳ ଗନ୍ଧ କ୍ଷୀଣ
ଗୋପନ ନ କର କରଣଲେ । ୩୪ ।

ଏହିପରି ତରଘାର କର ନାଶ ବାରବାର
କରୁଣେ କଲ ଯହୁଁ ଫଳନ,
ଅପୈର୍ଯ୍ୟେ ଯୁବକ ତହୁଁ ପାଦରେ ପଡ଼ିଲ ଅସି
ଅମୋଦାୟ ରମଣୀ ରୋଦନ । ୩୫ ।

ମଦନବିକାରେ ନାଶ ପ୍ରଗଳ୍ଭତା ଅନୁସର
ପ୍ରାଣୟ କଲହେ ସ୍ଥାମିସଙ୍ଗେ,
ଭୂଷଣ ବକାଶ୍ଟି ଗୃହେ ବୟସ୍ୟା ବିନୟ ଯତ୍ନ
ନ ମାନିଲ କଲହ ପ୍ରସଙ୍ଗେ । ୩୬ ।

ଅନ୍ୟ ରମଣୀର କୃତ କରଜ ଦଶନ ଚିହ୍ନ
ଦେଖି ଯୁବା ସଖଙ୍କ ମନରେ,
ମଉରେ ଏ ଭୁସୁ କୃତ ଦେଖ, ପ୍ରିୟେ ! ନ ପୁର କି
ବୋଲି ପ୍ରବଞ୍ଚକ ଯତନରେ । ୩୭ ।

ପ୍ରଣୟିର ଆଲିଙ୍ଗନେ ସୁନତଟ ମୁକ୍ତାହାର
ଛଳହୋଇ ସୁନେ ବଳମିତ,
କିମିଷ୍ଟ ସ୍ଥାମି ପାର୍ଶ୍ବ ବାସ୍ତ ବିନ୍ଦୁ ତେଜେ କିବା
ସୁନୟୁଗ ହୋଇ ବିରହିତ । ୩୮ ।

ମୁଣ୍ଡବଧୁ ବୟସ୍ୟାଙ୍କ ଆଗରେ କହେ ଏ ଶାନ୍ତି
ପ୍ରିୟଙ୍କୁ କହିଲି ବହୁକଥା,
ଜାଣିଅଛି ସଖୀଠାରୁ ତବ ସ୍ବର୍ଗର ବୃତ୍ତନ୍ତ—
ବୋଲି ତାଙ୍କ ମନେ ଦେଲି ବ୍ୟଥା । ୩୯ ।

ଅଛୁଣ ଜଳଜରାଜି   ଯାର ହସ୍ତ ପାଦ ପରି
ପଦ୍ମନେତେ ଅଳି ସୁଅଞ୍ଜନ,
ବିହଙ୍ଗ ବିରାବେ କଥା—   କହୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ସୁତା ପରି
ଭସା, ରଜନୀ ମାତାରେ ମନ । ୪୦ ।

ପ୍ରାଣଗୁହରେ ଅକ୍ଷତ—   ଅଗ୍ନିକର ସମ୍ପାଦନ
ବିଧି ବିଧାନେ ଉଦାର ସ୍ବର,
ଭର୍ତ୍ତୃକେ ପାମାଦଗାନ   କର ପାପବିନାଶନ
ପ୍ରାଣହବନ କଲେ ତପ୍ତର । ୪୧ ।

ନିୟମୀ ତପସ୍ବିଗଣ   ଔଷ୍ଣ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣେ ଉଦାରଣୀ-
କର ଜପ ହୋମ ସମ୍ପାଦନ,
ଉଦାରଣୀକାଳେ ମୁଖ   ଦଶନ ସୁକୁତା ପରି
କରୁଥିଲା ଅଧଃ ଭଦ୍ରମନ । ୪୨ ।

ନବ କନକ ପିଣ୍ଡା—   ବର୍ଣ୍ଣେ ବାସର ବିଧାତା,
ବାସବ କକୁଭେ କରି ବିଜେ,
ସାଗର ଦହନ କରି   ଭୁବନ ଦାହ ଉଦ୍ଧାରଣ
ଅର୍ଘ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବେ ଉଠନ୍ତି କି ନିଜେ । ୪୩ ।

କଳଶ ପରି ରବିକା   ସମୁଦ୍ର ଜଳ ମଧୁର
ଦୀର୍ଘ କରଣ ରଞ୍ଜୁକଳରେ,
ବିହଙ୍ଗ କୁଜନେ ଦିଗ—   କୁଳ କରି କୋଳାହଳ
ଅକର୍ଷନ୍ତି କର କୌଶଳରେ । ୪୪ ।

ରାଜିରେ ପୟୋଧୂ ଜଳେ—   ମଗ୍ନହୋଇ ବିବସ୍ଥାନ
ବାଡ଼ିବାଗ୍ନି ଜ୍ଵାଳାରେ ତାପିତ,
ଦ୍ବିଜିତ ଶଦ୍ବରକାୟ—   ଅକ୍ଷର ବରଣ ଧରି
ପେଶୁ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଉଦ୍ବିତ । ୪୫ ।

କେବଳ ଉଦୟ ଅୟ   ଶୁକ୍ରଦେଶବେଳେ ଉଦ୍ବିତ
ପକାର ନାହାନ୍ତି ନିଦ୍ର କର,
ସକଳ ପର୍ବତଶିରେ   ସ୍ବକର ପ୍ରାପନ ହେତୁ
ବିକଶିତ ବାୟୁକନିକର । ୪୬ ।

ଉଦୟ ଗିରି ଶୃଙ୍ଗର— ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ସଞ୍ଚରଣୀ
କରି ବାଳସୁର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀଡ଼ାଭରେ,
ବହୁଙ୍ଗ ରୁଡ଼େ ଡାକର ଦବମାତା ଅସ ବୋଲି
କରି ଦେଇ ଅଙ୍କେ ପଡ଼େ ଖରେ । ୪୭ ।

କ୍ଷିତଧର ତଟ ପୀଠେ ଲେକର ପ୍ରଣତ ଘେନି
କ୍ଷିତତଳେ ପାଦ କରି ନୟନ,
ଅଶେଷ ଭୁବନ ତଳ ଦର୍ଶନ କୌତୁକେ ଅଙ୍କ
ଉଠିଲେ ହମେ ହୋଇ ଅବ୍ୟସ୍ତ । ୪୮ ।

ଉଦୟ ରୋଧ ବାରିତ ବାଳାତପେ ଅରୁଣିତ
ନଦୀ ସୁପ୍ରସଲେ ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ,
ଭସ୍ମର ଅଂଶୁବାଣେ କି ତମିର-କରି ସମୁଦ୍ର-
କ୍ଷତରକ୍ତ ଘେନି ପ୍ରବାହିତ । ୪୯ ।

ବାତାୟନେ ଭବନର ମଧ୍ୟରେ ବାଳାର୍କ ଅଂଶୁ
ପତନ ଦେଖି ବନିତାଗଣ,
ପ୍ରଭାତେ ପ୍ରଣୟିତାରେ ଗମନ ଇଚ୍ଛାରୁ କୋପେ
ତପ୍ରଣର ବନ୍ଧେ କି ମଦନ । ୫୦ ।

ରଜନୀରେ ବଧୂଗଣ ମଦ୍ୟ ପିଇ ତେଜସ୍ଵୀ
କନକଚକ୍ର ହୋଇ ଛୁଟି,
ବାଳାତପ ପଡ଼ି ତହିଁ ମଦ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଦ ପରି
ହରରୁ ଦଶର ବିଶୋଭିତ । ୫୧ ।

ରଜନୀରେ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ— ତଳରେ ତ୍ୟକ୍ତ ଅଂଶୁକ,
ବାଳାତପେ କୌସୁମ୍ଭବରଣ—
ସ୍ଵାମିବନ୍ଧୁ ନିଜ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦେଖି
ନାରାଜ ହସନ୍ତ ଅଳୀଗଣ । ୫୨ ।

ରଜତାଦି ସମ ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକୋସ୍ଥା ପଡ଼ି ତହିଁ,
ଯେଉଁ ଗୌଧ ପୁଷ୍ଟିକବରଣ—
ଦଶୁଧର, ଏବେ ନବ— ଉଦତ ଅର୍କକରଣେ
ଦଶେ କୁକୁମ ପୌତବରଣ । ୫୩ ।

ଭରୁଣୀଙ୍କ ଅଙ୍ଗଦେଶେ— ନଖ ଦମନ ଚିକିତ୍ସୁ
ଲଗ୍ନକେଶ କରୁଁ ଜଳୋଚନ,
ଜ୍ଞେଶ ସୀଲୁତ ବଦନ— ଦଶନେ ବାଲାର୍କ ଅଂଶୁ
ପଡ଼ି ଦିଶେ ପଦ୍ମରାଗବର୍ଣ୍ଣ । ୫୪ ।

ଅବରତ ଦୀର୍ଘିତଳ ଅଙ୍ଗ ସାମର୍ଦ୍ଧ୍ୟକାଞ୍ଚିଣୀ
କନକବରଣୀ ନାସ୍ତରଣୀ,
ଏକେ ତ କନକକାନ୍ତି ଦୁର୍ଗତ ଭୁଞ୍ଜୁମେ ରଞ୍ଜିତ
ବାଳାତପେ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭିତ । ୫୫ ।

ସରସିକ ବନମୋଦ— ବିଧାୟକ ଭଣ୍ଡରଣ୍ଡି
ସହସ୍ର ଅଂଶୁନେତ୍ରେ ଭୂତଳ,
ବିଲୋକ ଦିଅନ୍ତି ଶିଶା ଲୋକଙ୍କୁ ସାଧୁ ଅସାଧୁ
ଦେଖିକର ନୟନ ଭଞ୍ଜୁଳ । ୫୬ ।

ତମଧୁସଂକାରୀ ଭନ ତମିରମଧ୍ୟବିଶୋଭ
ନିଷିଦ୍ଧଗଣଙ୍କୁ କଲେ ନାଶ,
ଅବଧପରେ ଉଚ୍ଛୁଳ ଅର ନାଶି ଅଭିପକ୍ଷ-
ଗଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କରଇ ନାଶ । ୫୭ ।

ଚନ୍ଦ୍ର ଅଂଶୁ ଗୋରରବ କନ୍ଦର ସମ୍ମୁଖେ ଥାଇ
ରଜିତ ଭୃତ୍ରେ ସ୍ଵକରଣୀ—
ଦେଇ, ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଛଲେ କନ୍ଦର ସହତି ତମଃ
ଦୁଃଖ କରନ୍ତି ଦୁରାକରଣ । ୫୮ ।

ବାହାରେ ସଞ୍ଚର ମଧ୍ୟ ଦିବସକରର ରୁଚି
ଅନ୍ତର୍ଗତୁପ୍ପାନ୍ତ ନାଶ କରେ,
ତେଜସ୍ଵିର ତେଜଃ ସିଦ୍ଧା ଶିଖଟରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ
ବିହୁବିନାଶ ସ୍ଵଭାବ ପରେ । ୫୯ ।

ଅତିଶୟ ରସଲ୍ଲଭ ମଧୁସୂୟ ପଦ୍ମକୋଷରେ
ରଜିନାରେ ଥିଲା ବନ୍ଧନରେ,
ବିବସ୍ଥାନ ଭଦ୍ରପୁରେ ବିକାଶ ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମ
ସୁନ୍ଦର ଉଡ଼େ ଅନନ୍ଦମନରେ । ୬୦ ।

ଯହୁପ୍ରକାରଣେ ଅର୍କ ସହସ୍ରପଦକୁ ଦୁଇ
 ଯୁଗପତ କର ବିକାଶନ,
 ପକଜଗୁହଶାୟିନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଅଳି ଗୀତରେ
 ପ୍ରତି ପତି କଲେ କି ଦର୍ଶନ । ୨୧ ।
 ପ୍ରଭାତରେ ଉଷ୍ମରଶ୍ମି କରଗ୍ରେ ଶଶପରଙ୍କୁ
 ନିଦୟରେ କରି ନିଷ୍ପେଷଣ,
 ମେଘ ସୁତଜଳ ପର ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତିସାର ଅଣି
 ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଳେ କଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣଣ । ୨୨ ।
 ସର୍ବଲୋକପ୍ରକାଶକ ଦଶଶତକର ମୁଖ
 ଗଗନର ଦ୍ଵିତୀୟ ନୟନ,
 ଉଦିତେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଚନ୍ଦ୍ର ବିକଳାଙ୍ଗ ଏକଚକ୍ଷୁ
 ଦିବ ଏବେ ବ୍ୟାକୁଳତମନ । ୨୩ ।
 କୁମୁଦବନ ଶ୍ରୀହୀନ ଅମ୍ବୋଜଶ୍ରେ ଶ୍ରୀମାନ
 ପ୍ରୀତିମାନ ଦ୍ରୁପ ଚନ୍ଦ୍ରବାକ,
 ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ତେଜର ମୁଦ ଅର୍କୋଦୟ, ଚନ୍ଦ୍ରଅସ୍ତ
 ଦୁଷ୍ଟ ଦୈବ ବିଚିତ୍ର ବିପାକ । ୨୪ ।
 ଦିଗୁଧୂକ ପତ ପର ଅର୍କ ପ୍ରବାସରେ ରହି
 ପୁଣି ପୂର୍ବମାର୍ଗେ ଅଗମନ—
 କରବାରୁ, ଜାରପର ରୁଦ୍ରଅଂଶୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଦୁଇ
 ପଶ୍ଚିମରେ କରେ ପଳାୟନ । ୨୫ ।
 ଅଖିଳ ତାରଲୋକର ପ୍ରଳୟ ସାଧୁ ଅଗରେ
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭା କରି ଧାରଣି,
 ସୁଦିକଲ୍ପ ଅବସାନେ ମଧୁରପୁ ପର ସୂର୍ଯ୍ୟ
 ଗଗନଜଳେ କଲେ ଶୟନ । ୨୬ ।
 ଜଗତବିବୋଧୀ ତମୋଦୁରକାଶ
 କୁମୁଦ-ତାରଣୀ ବିନାଶ କରି,
 କାମିକ ବିଯୋଗ— ଦାତା ଅର୍କ, ତବ
 ସୁପ୍ରୀତ କରନ୍ତୁ ନଭୋବିହାରୀ । ୨୭ ।

ପ୍ରାତେ ନୃପଗଣ ଋଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ
 ଶୀଘ୍ର କରି ଆରୋହଣ,
 ପ୍ରସ୍ଥାନ କାଳର ବେଶେ ଅପେକ୍ଷିଲେ
 ଅତ୍ୟନ୍ତକୁ ବହୁଷଣ । ୧ ।

ଭାର୍ଯ୍ୟଗତ ପରି   କନକ ରଚିତ
ଉଡ଼ୁ ନ ଋଥ ଉପରେ,
ଅରୋହି ଅରୂପ   ନବସ୍ରଳ ପରି
ହୃଦଲେ ଗମିଲେ ଖରେ । ୨ ।

[illegible]

ଶୁକ୍ଳ ରକ୍ତସୁକ୍ତ ପୁରାଣ ବୃନ୍ଦାବନ
 କୁମୁଦାକରର ପରି,
 ପ୍ରଭାତ ପ୍ରସାଶନ ବିଦ୍ୟାବଦୁଃଖିନୀ
 କୁମୁଦିନୀ-ନାୟା ପରି । ୪ ।

[illegible]

ଅଣାରୋହଣ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ପୁଣି
 କର କର ଅନୁଜନ,
 ବଳା ଧରି ଉଠ— ମିଶ୍ର ଦେବ କଲେ
 ଅଶ୍ୱପୁଷ୍ପ ଆରୋହଣ । ୨ ।

ଦୁରପଥ କୋଳି   ହୃଦିତ ନିଷାଦୀ-
 ଅସନ ବନ୍ଧର ଆଗେ,
 ସଦୃଶ ଉଦ୍ଭିତ—   ହୋଇ ଦମେଳକ
 ବିଶୃଙ୍ଖଳଭାବେ ଭାଗେ । ୭ ।

ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ରରେ   ବୈଷମ୍ୟ ଗଠିତ
 ଦୂର ଦିଶେ ମନୋହର,
 ସାରଥ୍ୟ ରଥକୁ   ଯୋଜନା କରଇ
 ସ୍ୱଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟଭୟର । ୮ ।

ଦମେଳକପୃଷ୍ଠେ   ଦ୍ରବ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣସୁଲୀ
 କରିବାରୁ ଫସ୍ତାପନ,
 ଉଠି ଭାବରେ   ଦୀର୍ଘ ରାବେ କଳ
 ସୁନାମ ସାର୍ଥ ରବଣ । ୯ ।

ଧୃତନାସାରକୁ   ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ
 ବିଷାଣ କରି କମ୍ପନ,
 ବଳୀବର୍ଦ୍ଧକୁଳ   ନ କରାନ୍ତି ଜନେ
 ଭାର ପୃଷ୍ଠେ ଫସ୍ତାପନ । ୧୦ ।

ବିବିଧାବିଷ୍ଣୁତ   ସାମସ୍ୱରୂପ କରି
 ସହସ୍ର ବସ୍ତ୍ରୂଃ ପ୍ରୟାଣ,
 ଚପଳ ଗନ୍ଧର୍ବେ   ଦୁରଧ୍ୟୟ ହେଲ
 ସେନାବ୍ୟୁ ସାମନ ସମାନ । ୧୧ ।

ଅନ୍ୟଗତ ପ୍ରତି   ଚଳଇ ମାତଙ୍ଗ
 ଦୀର୍ଘଦନ୍ତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କରି,
 କମ୍ପାଏ ମସ୍ତକ   ପ୍ରହାରେ ନିଷାଦୀ
 ସୁତାସ୍ତ ଅକୃଣ ଧରି । ୧୨ ।

୧ । ସାମସ୍ୱର—ଗନ୍ଧର୍ବ, ସାମବେଦରେ ।

୨ । ସହସ୍ରବସ୍ତ୍ର—ବହୁଦମାର୍ଗ, ସହସ୍ରଶାଖା ।

୩ । ସାମ—ସାମବେଦ ।

ହରିକ ପ୍ରଭାଶେ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଶଙ୍ଖ-
 ତ୍ତକା ପଟହ ନିସ୍ତନ,
 ଭୁବିତଂ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମହାନ ସଦ୍‌ବରଂ
 ବ୍ୟଥା ହେଲ ତତକ୍ଷଣ । ୧୩ ।
 ଅଶ୍ଵଶ୍ଵରୋଥିତ କାଞ୍ଚନରେଣୁରେ
 ଚିରିତଳ ଅଛାନ୍ତି,
 କୁକୁମରୁଣ୍ଡରେ ବଲେପନ ପ୍ରାୟ
 ଦଗ ଦିଶେ ବଶୋଭିତ । ୧୪ ।
 ରଥ ମନ୍ତ୍ର ସ୍ତନ ମାତଙ୍ଗ ବୃନ୍ଦିତ
 ଭବୟ ସ୍ଵର ସମାନ,
 ଭୁରଗ ହେଷିତ ପରଶ୍ଵତ୍ ହେଲା
 ଭବୟକୁ ଅସମାନ । ୧୫ ।
 ଅନ୍ତକେ କରଣୀ ଦେଖି ମହାଶକ୍ତ
 ତା, ପଛେ କରେ ଗମନ,
 ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣପ୍ରହାରେ ବନ୍ଧି କର ଶିର
 ତା, ଅଙ୍ଗେ ଶୁଣ୍ଠି ଶୁଳିନ । ୧୬ ।
 ବେଗଗମନରେ ରୂପି ନିସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିନ-
 ପରାୟ ଭୁରଗଗଣି,
 ଦିଶନ୍ତି, ଅଦ୍ୟାପି ଅଲୁକ ପକ୍ଷ କି
 ବୋଲି ସୁବିଷ୍ଣୁ ତ ଜନ । ୧୭ ।
 ବନ୍ଧି କର ଗ୍ରୀବା ହିମେନ୍ଦକକୁଳ
 ମସ୍ତକ କର କମ୍ପନ,
 ଦୁଃଖପଦକ୍ଷେପେ ଦୂର ପଥ କଲେ
 ସହଜେ ଅତିକ୍ରମଣ । ୧୮ ।
 ସାରଥୀ ବୁଲିଲ ସଙ୍କରାନ୍ଧ ଯୁଗ
 ନେମିକ୍ଷିତ ରେଣୁ ଅଙ୍ଗେ,
 ନପଞ୍ଚୁ ଶକଟ ଘେନି ଦୁଃଖପଦେ
 ପାଇଁଲେ ଅପର ସଙ୍ଗେ । ୧୯ ।

ଅଶ୍ୱଅରୋହଣୀ   ଅବରୋଧ ନାଶ-
    ପ୍ରଳଙ୍କାକୁ କମନ,
 ବିଲୋକି ବିବୃତ୍—   ମୁଖେ ଚମୁଚରେ
    ମାର୍ଗରେ କଲେ ଗମନ । ୨୦ ।

ଅଗେ ରଥଚକ୍ର—   ନେମି ବିଦାରତ
    ଭୂମିତଳ ନିମ୍ନୋଳତ,
 ପଶ୍ଚାତ ଗଜଙ୍କ   ପଦାନ୍ତମେ ହେଲା
    ସମୀକୃତ ମାର୍ଗବତ । ୨୧ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଭୂରଙ୍ଗ   ନିଷାଦିକି ପିଙ୍ଗି
    ବିଲମ୍ବି ପର୍ଯ୍ୟାଣ ଧରି,
 ଅଲକ୍ଷିତ ଦିଗେ   ଧାଏଁ ବେଗେ ଦେଖି
    ଜନେ ହସନ୍ତି ହା' କରି । ୨୨ ।

ଅନ୍ୟ ସବିତଙ୍କୁ   ମହୁମାରେ ତାଙ୍କି
    ବିମାର୍ଗିଣୀ ଲୋକେ ଖ୍ୟାତ,
 ନୃପ ସେନାଗଣ   ଅସ୍ତ୍ରାଣ୍ୟ ମାର୍ଗିଣ
    ଗଙ୍ଗାରୁ ଅଧିକ ଖ୍ୟାତ । ୨୩ ।

ନିକଟେ କରେଣୁ   ଦେଖି ଉଷ୍ମପୁର
    ଭୟେ ଉତ୍ପଥେ ଗମନ,
 ସାରଥୀ ସହୃଦ   ଅବରୋଧାଙ୍ଗନା
    ପତିତ, ରଥଭଞ୍ଜନ । ୨୪ ।

ରଥ ଭଗ୍ନଅଂଶ   ତଥା ଆସି ବେଗେ
    ସାଜେ ଶସ୍ତ୍ର ଘେନି କରେ,
 ଅବରୋଧ ନାଶ—   କ୍ଷତହ୍ମାନେ ବୈଦ୍ୟ
    ଲେପାଦି ଚିକିତ୍ସା କରେ । ୨୫ ।

ଶକଟ ଭଙ୍ଗରେ   ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱିକାଂ ଛୁଦ୍ରରୁ
    ସୁତ ମଦ୍ୟେ ସିନ୍ଧ୍ରାୟନ,
 ଲଭିପାରୁଁ କଣି   ମୂଳନାଶ ଯୋଗୁଁ
    ବଣିକ ବିଷଣୁମନ । ୨୬ ।

ଭେରୁରେ ନିର୍ଜିତ ମହାଗୁହା ମୁଖେ
ଧୂଆଁ ଗୁଳେ ରସାବନ,
ମାତଙ୍ଗେ ବିଜିତ ଭପଳ, ଶୈଳକୁ
ପଛକଲେ ସୈନ୍ୟଗଣ । ୨୭ ।

ବନ୍ୟଭର ମଦ— ଗନ୍ଧରେ କୁପିତ
ତରୁଣାଣୀ ଭଙ୍ଗ କରି,
ଦୁଷ୍ଟ ମତଙ୍ଗଜ ଅଘୋରଣ ସହ
କୁପଥେ ଯାଏ ସଞ୍ଚରି । ୨୮ ।

ପତାକା କାନନ ଗଜ ଗିରିଧରି
ବହୁ ଜନତାସରିତ,
ଚୈବତକଗିରି ତେଜ, ଅବନିରେ
ହେଲ ଫମେ ବଦୁରିତ । ୨୯ ।

ହରିଣୀଲେବନ ପ୍ରାୟ ନାଶନେହ
ଦୋଖି ମୁଗଗଣ ଯଶେ,
ବରୁମ ବଳାସ ଦୋଖି ଏଣେତେଣେ
ପଲ୍ଲବଲେ ଭୟମନେ । ୩୦ ।

ସାମ୍ୟ ଶିଥିଳତ ବଳ୍ଲ୍ଲା, ଅଶ୍ଵକୁଳ
ନିମ୍ନରୁମି ଅବତରି,
ଭଲ ଶଙ୍ଘ ଶବ୍ଦେ ଅନନ୍ଦ ହେଷିତ
ଧାଇଁଲେ ଗୁଞ୍ଜଲ୍ଲଧରି । ୩୧ ।

କେ କାହାକୁ ମାର୍ଗେ ପୁପ୍ତତାପା କରୁଁ
ନାସାରକୁ ଧରି କରେ,
ଅଗ୍ରେ ପିରୁମର୍ଦ୍ଦ ଦୋଖି ଫମେଲକ
ସାଗ୍ରହେ ଭସଣ କରେ । ୩୨ ।

ହରି ସେନାଗଣ ବହୁଛନ୍ଦ ଧରି
କରନ୍ତି ଦ୍ରୁତଗମନ,
ସର୍ବ ଛନ୍ଦ ମିଶି ଏକ ଅତପହ
ପରାୟ ଦଶେ ଶୋଭନ । ୩୩ ।

ପଶ୍ଚାତ ଅଗତ   ଗଜ ଘଣ୍ଟି ସ୍ବନ
 ଶୁଣି ସକଳ ଅଙ୍ଗନା,
 ସ୍ବରବାଦୁକୁ ସେ   ଦୂରୁ ଅପସାର
 ସୈନିକକୁ ମୋଦମନା । ୩୪ ।

ଓଜସ୍ବୀବର୍ଣ୍ଣରେ   ସମୁଦ୍ବଳ ବଂଶ
 କାର୍ତ୍ତି ରୁଚର ଶ୍ଳୋକରେ,
 ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ଥିତି   ବନଗଣା ତହିଁ
 କରନ୍ତି ମଧୁର ସ୍ବରେ । ୩୫ ।

ଜଳରେ ନିଃଶେଷ—   ଅବାନ୍ତ ଭୂତଳ
 ସମୁଦ୍ର ତେଜର ସ୍ଥିତି,
 କେଶବ ଚଳନେ   ଅବାରିତ ସୈନ୍ୟ-
 ନ-ଅସ୍ଥିତ, କର ଶ୍ରୁତି । ୩୬ ।

ଗ୍ରାମ୍ୟ ନାରାଗଣ   ବକଶିତନେତ୍ରେ
 ନିଜବୃତ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ,
 ସେନାଙ୍କ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ   ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟଗାମୀ
 ହସ୍ତକୁ ଦେଖନ୍ତି ଯାଇ । ୩୭ ।

ଗୋଷ୍ଠେ ଗୋଷ୍ଠୀକୃତ   ଗୋପାଳବିଶ୍ରାମ
 ଉଠି ମଦ୍ୟ ପିଇ ବସି,
 ହରିନାମ ଗାଉ—   ଥିବା ଗୋପାଳକୁ
 ଦେଖନ୍ତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହସି । ୩୮ ।

ଏକାନ୍ତ ସୁସ୍ଥରେ   ବିଳାସବିହୀନ
 ବିସ୍ତାରିତ ବିଲେତନେ,
 ଗୋପାଳନାଗଣ   ହସ୍ତକୁ ବିଲେକି
 ଭୟ ନ ହୁଅନ୍ତି ମନେ । ୩୯ ।

ଧେନୁ ଅଗ୍ରପଦେ   ବସ୍ତ୍ରା ଗ୍ରୀବା ବାନ୍ଧି
 ଉତ୍ତରୁ ଜାନୁଉପରେ,
 ପାଦ ରଖି, ଦୁଗ୍ଧ—   ଦୋହନକାରୀ
 ହସ୍ତ ଦେଖନ୍ତି ହର୍ଷରେ । ୪୦ ।

ଧେନୁ ଅଭିମୁଖ ଅଗତ ତଣ୍ଡିକା
 ନିର୍ଦ୍ଦାଶୀ-ହସ୍ତ ବଞ୍ଚିବ,
 ଦେଖିଲେ ଅରୁଣ ଗୋମତଞ୍ଜିକାକୁ
 ବିକାଶି ନେତ୍ରପଞ୍ଚବ । ୪୧ ।

ଧାନୀଦ ଶୁକକୁ ଦେଖୁଁ ପୃଷ୍ଠଭାଗୁଁ
 ମୁଗୟଥ ଆସି କ୍ଷେତ୍ରେ,
 ଶସ୍ୟ ଖାଉଁ ଗୋପୀ ବ୍ୟାକୁଳ, ଶ୍ରୀହର
 ଦେଖନ୍ତି କୌତୁକ ନେତ୍ରେ । ୪୨ ।

ଶାଳି ଗୋପୀକର ସର୍ଗତ ଶ୍ରବଣେ
 ମୁଗୟଥ ଚେରି କଣ୍ଠ,
 ଶସ୍ୟ ନ ଖାଅନ୍ତି, ସ୍ଥିତ, ମଧୁରିପୁ
 ମୋଦେ କରନ୍ତି ଲୋକନ । ୪୩ ।

ନାରୀ ଲାଳା ଗତ ଚରଣ ନୁପୁର
 ଶିଞ୍ଜିତ ପରାୟ ସ୍ଵନ,
 ଶୁଣନ୍ତି ଅରୁଣ ଜଳ ସମୀପରେ
 ରମ୍ୟ ସାରସ କୁଜନ । ୪୪ ।

ସୈନ୍ୟ ଗମନରେ ରେଣୁ ଉଦ୍ଧୃତ ଉଠି
 ପଡ଼େ ପର୍ବତ ଉପରେ,
 ଅରୁଣ ଆଜ୍ଞା କି ମସ୍ତକେ ଧରନ୍ତି
 ଉଦୟ ଭୁବିତବରେ । ୪୫ ।

ସମତଳ ପଥେ ଗୁଲନ୍ତି ମାନବେ
 ଏହା ତ ଲୋକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ,
 ମୁରବିକ ସେନା ବନ୍ଧୁରେ ପର୍ବତେ
 ଗୁଲନ୍ତି ନୋହୁ ନିଷିଦ୍ଧ । ୪୬ ।

ଗଜଗଣ ଉଦ୍ଧୃତ— ଦନ୍ତେ ମେଘଭେଦ
 ମଦଜଳ ପ୍ରବାହରେ,
 ତରୁଣାଶା ଭଗ୍ନ— କରି ଆରୋହନ୍ତି
 ଅଦ୍ଵି କି ହରଷଭରେ । ୪୭ ।

ଜାମୁତ କଦମ୍ବ— ଦୁଃଖ ମତଙ୍ଗଜ
 ଜନମାର୍ଗ ରୋଧେ ଯଥା,
 ତରୁଲତା ପୁଣି ସ୍ରୋତସ୍ପି ନାଧାରୀ
 ଭଜମହାଧି ନ ତଥା । ୪୮ ।

ମହୁମାତଙ୍ଗରେ ଭଗ୍ନ ତରୁରାଜି
 ପଡ଼ିଯାଇ ଇତସ୍ତତ,
 ପୁରୀମ, ଦୁର୍ଗମ, ଅଚଳର ନାମ
 ହେଲା ଏବେ ଯଥାର୍ଥତଃ । ୪୯ ।

ଅଦ୍ଭି ଅରୋହଣ କରୁଥିବା ଶତ-
 ଶତ ଗଜ ଦେଖି ହରି,
 ଭାବିଲେ ଉପାତ— ପବନପାତତ
 ପ୍ରତିକୂଳ ଶିଳା ପରି । ୫୦ ।

ଶୈଳ ଅରୋହଣ ଅଭ୍ୟାସଚତୁରା
 ଭଲତସ୍ତନମଣ୍ଡଳା,
 ପର୍ବତାୟ ନାରୀ ହରିକି ଦେଖିଲେ
 ନେତ୍ରବିଭ୍ରମକୁଶଳା । ୫୧ ।

ଏକବାର ନେତ୍ର ଭଲ୍ଲୀଳନ କରି
 ଶୟନେଚ୍ଛାରେ କେଶରୀ,
 ପଶୁରଜ ଯେଣୁ ସୈନ୍ୟ ଗଲେ ପାଶେ
 ନ ପଳାଏ ତିଳେ ଡରି । ୫୨ ।

ମହାଶିଳା ଖଣ୍ଡ ସମ ଗଜଗଣ
 ରୋଧିଲେ ସରିତ ଜଳ,
 ମହାବୃତ୍ତରୁକ ମାର୍ଗକୁ ନ ଗଣି
 ଗମିଲେ ସୈନ୍ୟ ସକଳ । ୫୩ ।

ତରୁ ସ୍ଫୁଟଦେଶେ କପୋଳ ଘର୍ଷଣ
 କରିବାରୁ ଗଜପତି,
 ମଧୁଚକ୍ର ଯୁଦ୍ଧ ସରଘା ଦଂଶିଲେ
 ରୋଷେ ଜନକୁ ହଟିତ । ୫୪ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ମାତଙ୍ଗ— ଦ୍ଵାର ତରୁ ଭଗ୍ନ
କରିବାରୁ ବଲ୍ଲେକନ,
ପଳାଶ ଦ୍ରୁମରେ ବସି ପୁରୁଷମ
କରେ କିଛି କିଛି ସ୍ଵନ । ୫୫ ।

କାହିଁ ସମୁଦ୍ର କାହିଁ ନିମ୍ନତର
ଗିରିକି ଯାଦବ ବଳି,
ଭଞ୍ଜିତ କଲେ ହରଷେ ସହଜେ
ଲଘି ପ୍ରୋତସ୍ପିନା ଜଳ । ୫୬ ।

ସୁଗପତ ସେନା— ଗଣକ ପ୍ରବେଶେ
ଭଞ୍ଜୁଳି ନଦୀର ଜଳ,
ପ୍ରତିକୂଳ ଗଡେ ପ୍ରତାପ ନାମରେ
ଖ୍ୟାତ ନିମ୍ନଗା ସକଳ । ୫୭ ।

ଗଜକ ପ୍ରବେଶ— ପୂର୍ବରୁ ତୁରଙ୍ଗ
ସମୁଦ୍ଘିତ ଧୂଳିରାଶି,
ସରିତେ ପଡ଼ିତ— ହେବାରୁ ସକଳ
ଧକତା ଭଜିଲା ଆସି । ୫୮ ।

ଦନ୍ତେ ଶତ କରି ଭଞ୍ଜୁଙ୍ଗ ନିତମ୍ବ
କରେ ଶୈବାଳ ବସନ,
ଦୂର କରି ସିନ୍ଧୁ— ପତ୍ନୀକ ଦୋଷିଣୀ
କରିବାକୁ ଗଜ ମନ । ୫୯ ।

ପଦେ ରୋଧ ଶୁଙ୍ଘି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଦୀ
କରି ସ୍ଥଳର ସମାନ,
ନିଜ ମଦାୟୁରେ ନବୀନ ସରତ
ସଦୃଶ ପ୍ରବହମାନ । ୬୦ ।

ବଧୂକ ବଦନେ ବିଜିତ ପଦ୍ମିନୀ
ଆତପଦେ ହଂସଜିତ,
ଗଜେ ଶିଳାଜିତ ଭୋଜବଳ ହେଲେ
ନିମ୍ନଗାଠାରୁ ଅଞ୍ଜତ । ୬୧ ।

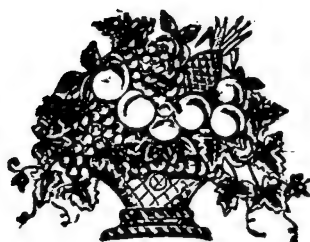
ପୁଁଦ୍ବାଞ୍ଜନ ଶ୍ୟାମ କର କଦମ୍ବକେ
 ନୀରନ୍ତ୍ର ଯାଦବ ବଳ,
 ପୁଧା ବିଲେପିତ ପୁର ସୌଧଶୋଭା
 ଦୂରସ୍ଥ କଲେ ସକଳ । ୨୨ ।
 ପଥେ ସୌଧୋପମ ପ୍ରଭାଙ୍କ ନିବାସ
 ଶୋଭେ ବସନ ସଦନ,
 ପୁରୁଃ ପ୍ରସ୍ଥାନେ କି କଲେ କୃଷ୍ଣସହ
 ପୁରଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ଅଗମନ । ୨୩ ।
 ଗଣ୍ଡ ଘର୍ଷଣରେ ମଦ ତରୁ ସୁଖେ
 ଲଗିବାରୁ ସକ୍ର ଅଳି—
 ଗୁଞ୍ଜି ଗଜସଂଖ୍ୟା ବନତରଙ୍କୁ କି
 ପ୍ରକାଶେ ହୃଦରେ କଳି । ୨୪ ।
 ସମ୍ବଳତ ଗଜ— ସମୁଦ୍ଧ ଗମନେ
 ଭଜ ସଦନ ବିଜିତ,
 ପୁର ପରେ ପୁର ଅଭିହମ କଲେ
 ପୃଥ୍ବୀ ହୁଏ ଶୋଭିତ । ୨୫ ।
 ସେନା ସମୁଦ୍ବିତ ଭାସ୍କର ସନ୍ତପ୍ତ
 ରକୋରଣି ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାୟ,
 ଅହ୍ଲାଦଦାୟକ କହ୍ନୁର ସମୀରେ
 ପାମୁନାମ୍ବେ ଦେଲେ କାନ୍ଦୁ । ୨୬ ।
 ଭସ୍ମାଂଶୁତନୟା, ଅଟେ ସୁଶୀତଳ
 ଯମସ୍ବୟା, ଲୋକକର—
 ଜୀବନ ଅଟଇ, କୃଷ୍ଣା, ଅଭିଶୁଦ୍ଧ
 ପାପନାଶନେ ତପୁର । ୨୭ ।
 ହିମପିଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡୁ ଜଳଧର ଯାର—
 କୃଷ୍ଣଜଳ କରି ପାନ,
 ମହାନୀଳ କାନ୍ତି— ପାରଣି କଲ ସେ
 ଅଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସମାନ । ୨୮ ।

ଅଗମ ପ୍ରମାଣେ   ଜାହାଜା ଜଳରେ ,
    ଜଳନିଧି ହୁଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
 ଗଙ୍ଗାଓଢ଼େ ଭସୁ—   ହରକଣ୍ଠ, ବର୍ଣ୍ଣ;
    ଧରେ କି ଯମୁନା ଭୂର୍ଣ୍ଣ । ୭୯ ।
 ତମାଳ ସୁନାଳ   ଅତି ଦୀର୍ଘଭୂମି
    କ୍ରମଶଃ ଇଚ୍ଛା କରି—
 ସ୍ଥିତି, ହରିକର   ସେନା ସମୁଦ୍ରର
    ଦୂରୁ ଦିଶେ ବେଳା ପରି । ୮୦ ।
 ନୌକା ଦୁର୍ଗପାଶ୍ଵେ   ସେପଣୀ ଗୁଳନେ
    ଜାତ ହେଲା ଜଳଭ୍ରମ,
 ଭ୍ରମୀ ଭାତ ନାଶ   ସ୍ଵାମି ଅବଲମ୍ବି
    ମହାନଦୀ ଅତିକ୍ରମ । ୮୧ ।
 ଗଜଗଣ ଅଂଶ—   ପ୍ରମାଣ ଯମୁନା-
    ଜଳରେ କରି ଗାହନ,
 ଅବିରତ ସୁତ—   ଦାନ ଜଳେ କଲେ
    ଭଜୁଥା ଯମୁନା ଅର୍ଣ୍ଣଃ । ୮୨ ।
 ହେଷାନାଦେ ପ୍ରୋଥ—   କରି ସଂଗୁଳନ
    ଭଜୁର୍ଣ୍ଣ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵକମର,
 ଅଗ୍ରତଟେ ଦୃଷ୍ଟି   ଦେଇ ଭୂରଙ୍ଗମେ
    ନଦୀ ତରଲେ ସଜ୍ଜର । ୮୩ ।
 ନିତାନ୍ତ ଦୁସ୍ତର   କଠିନ ପ୍ରତିଜ୍ଞା-
    ପରି ସରିତକୁ ତରି,
 ତଟଦେଶେ ଶୃଙ୍ଗେ   ଶୋଳିଲେ ମୃତକା
    ବୃଷଭେ ଗର୍ଜନ କରି । ୮୪ ।
 ଭୋଜବଳ ନଦୀ   ସନ୍ତରଣ କାଳେ
    ଗବଳେ ମେରକ ବୁଦ୍ଧି,
 ସୀମନ୍ତ ସିନ୍ଦୂର   ପରାୟଣ ଶୋଭିଲା
    ପୃଥ୍ଵୀ ବେଶୀ ବିଭୂତି । ୮୫ ।

ସମୁଦ୍ରା ଜଳର ଚଢ଼ିଲ ତରଙ୍ଗ
 ଚୋଦ କର କେଉଁ ଜନ,
 ନିଜ ଭୁଜବଳ ଅନ୍ୟଙ୍କ ଦେଖାଏ
 ସୁନିପୁଣି ସନ୍ତରଣ । ୭୭ ।

ବକୁଦାନ ଶୁଣାଦାତେ ବିଦଳିତ ହେଲା କୁଳ
 ଗ୍ରାହୀ ଅକୃଷ୍ଣ ମାତଙ୍ଗପଦେ,
 ରଥେ ଜଳ ସମାକୁଳ— କବି ଶ୍ରୀରାମକ ସେନା
 ଲାଘିଲେ ଯମୁନା ବାରମଦେ । ୭୭ ।

ଶ୍ରୀ ସୋଦଶ ସର୍ଗ

ଅରୁଣ ଯମୁନା   ପାରି ହେଲେ ବୋଲି
 ଶୁଣିଲେ ଧର୍ମ୍ମନନ୍ଦନ,
 ଏ ନୋହେ, ପୁରୁଷେ   ବାହାରିଲା ଦିନୁ
 ସର୍ବ ଶୁଣି ତୋଷମନ । ୧ ।

ଯମୁନା ଉତ୍ତରଣ   ଶୁଣି ଧର୍ମ୍ମପୁତ୍ର
 ଅନୁଜକୁ ଘେନି ସଙ୍ଗେ,
 ଯଦୁନାଥଙ୍କର   ସମ୍ମୁଖକୁ ଯିବା-
 ପାଇଁ ବାହାରିଲେ ରଙ୍ଗେ । ୨ ।

ପାଣ୍ଡବ ସେନାଙ୍କ   ଦୁମୁଖ ନିନାଦେ
 ବଧୂର ତ ହେଲା କର୍ଣ୍ଣ,
 କଥନେ କଥନ   ହସ୍ତେ ସଙ୍କେତରେ
 ନ ଉଚ୍ଚାର ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ । ୩ ।

ଭ୍ରମିତ ହେବାରୁ   ରଥ ହେମ ନେମି-
 ମାରୁତେ ଉଦ୍ବିତ ରଜ,
 ରେଣୁ କେତୁ, ସମ   ଦିଶିଲେ ସ୍ଵସକ୍ରେ
 ଚଳିବାରୁ ସୈନ୍ୟବ୍ରଜ । ୪ ।

ହୁରଗ ଚରଣ   ଯତ ଶବ୍ଦ ହେଲା
 ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ପରାୟ,
 ମେଘଧ୍ଵନି ପରି   ଗଜଶବ୍ଦେ ନାଚେ
 କଳାପୀ ବିସ୍ତାର କାୟ । ୫ ।

ଯଦୁ କୁଳ ସୈନ୍ୟ ସ୍ନେହେ ଏକଦିରେ
 କରବାକାଳେ ଗମନ,
 ଗଜଗଣ କୋପେ ଅସ୍ଥିର, ମୁହର
 କାହୁଁ ବିବେଚିତ ମନ । ୬ ।

ଦୁର୍ଲ୍ଲ ଦେଶି ଧର୍ମ — ସୁତଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ
 ରଥୁ ଅବତର ହରି,
 ବିନୟ ସମ୍ମାନ ସକାଶେ ଭୂମିରେ
 ଭଦ୍ର ହେଲେ ନତ ପରି । ୭ ।

ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ଜଗତ-ନମସ୍ୟ
 ହରି, ଲମ୍ବିତ ଭୂତଳେ,
 ନିଜ ଗୌରବରେ ପିତାଙ୍କ ଭଗିନୀ-
 ପ୍ରହଙ୍କ ପ୍ରଶାମ କଲେ । ୮ ।

ମୁକୁଟ ଅଂଶୁରେ ରଞ୍ଜିତ ପରାଗ
 ଭୂତଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଗ୍ରେ,
 ଧର୍ମରାଜ ତାଙ୍କୁ ବେନିଭୂଜେ ସ୍ନେହେ
 ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ବ୍ୟଗ୍ରେ । ୯ ।

କପାଟ ବିସ୍ତୃତ ମୁରବିର ବନ୍ଧ
 ଶିତିପ ଶୁଦ୍ର ବନ୍ଧରେ,
 ଅସମାନ ହେତୁ ଭୁଜ ବିସ୍ତାରରେ
 ଅଶ୍ଳେଷିଲେ ସ୍ନେହଭରେ । ୧୦ ।

ନାଭି ତେଜ ଭରଃ ଅଶ୍ରୁଲ ବାରିଜ
 ତହିଁ ଶୀର ଅଧିବାସ,
 ଧର୍ମସୁତଙ୍କର ଅଶ୍ଳେଷ ଲୟରେ
 କୃଷ୍ଣମୁଖରେ ନିବାସ । ୧୧ ।

ବଳି ବନ୍ଧନରେ କପଟ ବାମନ
 ଧର୍ମସୁତଙ୍କ ଆଗରେ,
 ବିନୟ ବାମନ କୃଷ୍ଣ, ମୂର୍ଦ୍ଧାକୁ
 ଆଘାଣିଲେ ସେ ସ୍ନେହରେ । ୧୨ ।

ବାସୁଦେବ ହସ୍ତ   ଶିଥିଳିତ ପରେ
                          ପାଣ୍ଡବଜ୍ୟେଷ୍ଠଙ୍କ କର,
 ବିକାସକଦମ୍ଭ   ପ୍ରାୟ ପୁଲକିତ
                          ଅନନ୍ଦେ ହେଲା ସଜ୍ଜର । ୧୩ ।
 ପାଣ୍ଡବଜ୍ୟେଷ୍ଠଙ୍କୁ   ସମ୍ମାନନା ପରେ
                          ମୁରୁର ଅନନ୍ଦମନେ,
 ଧର୍ମସୁତଙ୍କର   ଅନୁଜ୍ଞାନଙ୍କୁ
                          ସମ୍ମାନ କଲେ ଯତନେ । ୧୪ ।
 ପାଷାଣ କଠିଣ   ଦୀର୍ଘଭୁଜ ପତ୍ନୀ
                          ପର ଅନ୍ୟ ନୃପଗଣ,
 ବଜ୍ରପାତ ପୂର୍ବ   ଗିରି, ଗିରିକୁ କି
                          ପ୍ରାୟ କଲେ ଅଲିଙ୍ଗନ । ୧୫ ।
 ଭରକୁମ୍ଭ ଭୁଜ—   ସୁନ ବଗୋଭିନୀ
                          ପୁଷ୍ପକପୋଳ ସୁନ୍ଦର,
 କୁକୁର କୌରବ—   ନାରାୟଣ ମୋଦେ
                          ଅଲିଙ୍ଗିଲେ ପରସ୍ପର । ୧୬ ।
 ଭରସୁ ସୈନ୍ୟର   ରଥାଶ୍ୱକରଣୀ
                          ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳିତ,
 କରଗଣ ହେଲେ   ପୃଥକ, ମହାନ
                          ବିଲକ୍ଷଣେ ସୁବିଦିତ । ୧୭ ।
 ରଥ ଆସେହଣ   କର ବୋଲି ନୃପ
                          କହୁବାରୁ ତହୁଁ ହରି,
 ପାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ରଥେ   ଧୌଳବିଳିଏ ସଙ୍ଗ
                          ଦଶିଲେ ମଦବା ପରି । ୧୮ ।
 ବହୁପ୍ରସ୍ଥଗାମୀ   ରଥାରୁତ ହରି
                          ସାରଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତଥା,
 ଦଶିଲେ, ଶିବଙ୍କ   ରଥେ ପ୍ରଜାପତି
                          ଦ୍ୱିପୁର ବିନାଶେ ଯଥା । ୧୯ ।

ଗବାକ୍ଷମାର୍ଗରେ   ଚନ୍ଦ୍ରକର ପରି
ସମୁଦ୍ରଫେନ ଧବଳ,
ମରୁତତନୁଜ   ଗୁମର ବିଶ୍ୱିଳେ
ହରିଙ୍କ ରଥେ କେବଳ । ୨୦ ।

ହରି ଶିରପରେ   ଅରଜୁନ କଲେ
ଧବଳଛନ୍ଦ ଧାରଣ,
ସମୁଦ୍ରା ଉପରେ   ହଂସମଣ୍ଡଳୀର
ପ୍ରାୟ ଦଶେ ବିଶୋଭନ । ୨୧ ।

ପବନଅସୃଜ   ଇନ୍ଦ୍ରସୁତଙ୍କର
ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ହରି,
ଶୋଭିଲେ, ଉଭୟ—   ଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦୁ
ଦୁରୁଧ୍ରସଂଯୋଗେ ପରି । ୨୨ ।

ଯମ ନିୟମର'   ସମ୍ପାଦନପଦ୍ମ
ଜିତେନ୍ଦ୍ରସୂ ହରି ପଛେ,
ଦସ୍ୟୁକ ତନୁଜ—   ଦୁୟୁ ଅନୁଗାମୀ
ହେଲେ ଅତି ମତି ସ୍ଵଚ୍ଛେ । ୨୩ ।

ଅବନୀତଙ୍କର   ଶାସକ ପାଣ୍ଡବେ
ଅତି ବନୀତ ଭାବରେ,
ଦିତିଜନ୍ମାଙ୍କର   ରିପ୍ତ ଶ୍ରୀହରିଙ୍କି
ବେଢ଼ିଲେ ଭକତିଭରେ । ୨୪ ।

ଭାନୁ ଜହ୍ନୁ କନ୍ୟା—   ଜଳ ପରି ବେନି
ସୈନ୍ୟ ମିଳନର ଗରେ,
ଆନନ୍ଦେ ଦୁଃଖି   ବଜାଇଲେ ତହୁଁ
ସ୍ଵର୍ଗେ କମ୍ପିଲେ ଅମରେ । ୨୫ ।

ଧର୍ମସୁତ ଯଜ୍ଞ— ଦର୍ଶନେ ଅଗତ
ନୃପତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ,
ମୟଦୈତ୍ୟ କୃତ ଗୃହାବଳି, ଅଗ୍ରେ
ଅଗ୍ନିତ. ଦେଖିଲେ ଯାଇ । ୨୬ ।

ବାଦ୍ୟନାଦ ମୋଦେ ପୁର ଗୋପୁରକୁ
ଧାଇଁଲେ ସୈନ୍ୟସାଗର,
ହୁମାଦ୍‌ଗୁହାକୁ ପ୍ରତିକୂଳ ଧାଏଁ
କିବା ଗଙ୍ଗା ଖରତର । ୨୭ ।

ବହୁ ରୂପ-ଧାଗ ପୁରାଣପୁରୁଷ
ଅନନ୍ଦେ ନବଂ ଗୋପୁରେଞ୍ଚ,
ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରସୁ ସମ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କ
ସହିତ ପ୍ରବେଶ ପୁରେଞ୍ଚ । ୨୮ ।

ଯେ ନଗର ଜନେ ବ୍ୟୟକ ବାସଣ-
ପୂର୍ବ, କାମରୂପ ଧରି,
ଶୋଭନ୍ତି, ପ୍ରମଦା— ମୁଖ, ରାଜଯଶ୍ନା-
ପୂର୍ବ ନିଶାକର ପରି । ୨୯ ।

ପୁର ନାଗଗଣ ହରିକି ଦେଖିବା-
ସକାଶେ ପ୍ରତିପଥରେ,
ଭଦ୍ରହେଲେ ଅସି ଗୃହକର୍ମ ତେଜ
ସକାଶେ ପଛପଛରେ । ୩୦ ।

ଅର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରସାଧିତ କରୁଛୁ ଗୁନ୍ତି
ଅଂଶୁକ ପଡ଼ଇ ଶସି,
ଅଗତ ନାଗକି ଦେଖି ସୌଧପଂକ୍ତି
ସ୍ଥିତ, ତୁର୍ଯ୍ୟନାଦେ ହସି । ୩୧ ।

ହାରହାନେ କାଞ୍ଚି କେଶେ କର୍ଣ୍ଣପୁର
ପରବର୍ତ୍ତିତ ବସନ,
ହସ୍ତରେ ନୁପୁର ଦ୍ରୁତ ହେତୁ ଭ୍ରମେ
ଧାଆନ୍ତି ରମଣୀଗଣ । ୩୨ ।

କେ ନାରୀ ବଭ୍ରମେ ଯାବକ ଶବିତ
ଏକପଦ କରି ତ୍ୟାଗ,
ହରଅର୍ଦ୍ଧଅଙ୍ଗୀ ଗିରିନା ପରାୟ
ଧାରୁଅଛି ଆଗ ଅଗ । ୩୩ ।

ବିଶାଳ ନିତମ୍ବେ ବାଜି କାଞ୍ଚିଦାମ
କରଇ ଅପୂର୍ବ ସ୍ବନ,
କନକ ନୁଷ୍ଠର ସ୍ବନେ ଆରୋହନ୍ତି
ହର୍ମ୍ୟରେ ରମଣୀଗଣ । ୩୪ ।

କନକ ଭବନ ଗବାକ୍ଷରେ ବସି
କରନ୍ତି ହରିଦର୍ଶନ,
ଭଦ୍ରାଦ୍ରୁ-ଗର୍ଭୁ ସୁତ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି
ଦିଶେ ରମଣୀବଦନ । ୩୫ ।

କେଉଁ ନାରୀ ନିଜ— ହର୍ମ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବେ ସ୍ଥିତ
ବାତକର୍ମି ତବସନା,
ଭଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥଗାମୀ ହରିଙ୍କି କେତନେ
କିବା କରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା । ୩୬ ।

କରପଦ୍ମ ମୁକ୍ତେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବେ କେଉଁ ନାରୀ
ଲଜା କରେ ବିକାରଣୀ,
ଦାଣ୍ଡଶୁକ୍ତି ପୁଷ୍ପ ମୁକ୍ତା ହରି କିବା
ହରିଙ୍କି କରେ ଛାଦନ । ୩୭ ।

ହିମମୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ସପଦ୍ମକ ହରି
ଦ୍ଵିଜଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ କରି,
ଜନିତ କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରମଦାଜନଙ୍କ
ଦେଲେ ମୋଦ ବୃଦ୍ଧିକରି । ୩୮ ।

ମହାଧନୁହତା ନ ଦେଖିବେ ବୋଲି
ମଦନମଦରେ ଘାରି—
ଦେବାରୁ ବତ୍ରମେ ହରିକି ଦେଖିଲେ
ପୁରବଳାସିନୀନାଶ । ୩୯ ।

ନିଶିଳଭୁବନ ଯୁଗ ଶୟେ ରହେ
ଯେଉଁ ହରିକ ଗର୍ଭରେ,
ମଦ ବତ୍ରମିତ ପୁରନାଶ ଏକ-
ନେହେ ତାଙ୍କୁ ପାନକରେ । ୪୦ ।

କେଉଁ ନାଶଭୁଜ— ଭ୍ରମମିତେ ଦିଶେ
ଅର୍ଦ୍ଧମୁକ୍ରାନ୍ତବେ ସ୍ତନ,
କଳାପିନିସ୍ବନେ ବଳୟ ଶିଖିନେ
କରେ କର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠସୁନ । ୪୧ ।

କେ ନାଶ ଲେହନ କମଳପଞ୍ଚବ
ସଦୃଶ ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗ୍ରେ,
ମସ୍ତକ କମ୍ପନେ କୁଣ୍ଡଳୁମନରେ
ନିରୁତେ ଅଦ୍ଭୁତେ ବ୍ୟଗ୍ରେ । ୪୨ ।

ପଞ୍ଚବେ ନିହତ କମଳ ପରାୟ
ଏକକରେ ରଖି ମୁଖ,
କେ ନାଶ ଦଶନ ପ୍ରଭାକୁ ଦେଖାଏ
ଜୁହାରେ ବିସ୍ତାରି ମୁଖ । ୪୩ ।

ହରିକ ବାସଣେ ପ୍ରିୟିତନୟନା
ସ୍ତ୍ରୀସମାନ ବସନରେ,
କେ ନାଶ ବସିଛି କରସ୍ଥ ବଳୟ-
ମଣିପ୍ରଭା ଝଲକରେ । ୪୪ ।

ନିଜ ସୌରଭରେ ଭ୍ରମିତ ଭୁଞ୍ଜର
ସ୍ବେଦବାରଣେ ବ୍ୟଜନ,
ଭୁଲି, କେଉଁ ନାଶ ନଗର ଦେବତା-
ପରି ଦିଶଇ ଶୋଭନ । ୪୫ ।

ଅମର ସଦୃଶ— ନୟନ ତଥାପି
ହରିଯାନ୍ତି ବୋଲି କ୍ଳେଶ,
ନ ଜାଣନ୍ତି, ସଦା ହରିକ ଦର୍ଶନୁ
ନ ଇଚ୍ଛେ ମନ ବିଶ୍ଳେଷ । ୪୬ ।

ଅରୁଦ ସଙ୍ଗରେ ଗତମାନସର
ଅପେକ୍ଷାରେ ନାଶୁଗଣ,
ଶୂନ୍ୟ ହୃଦୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରପଟ ପ୍ରାୟ
ମାର୍ଗ କରନ୍ତି ଲୋକନ । ୪୭ ।

ନେତ୍ର-ଅଞ୍ଜଳିରେ ହରିରସପାନେ
ଭ୍ରାତ୍ର ହେଲା ନିଜ ଅଙ୍ଗ,
ସ୍ବଚ୍ଛଦକୁ ତହିଁ ଅଳସେ ସଖୀରେ
ଗମିଲେ ଅଙ୍ଗନାସଙ୍ଗ । ୪୮ ।

ଗନ୍ଧଜଳେ ରେଣୁ— ହ୍ମାନ, ଧୂପଧୂମେ
ହୁଏ ରେଣୁର ବିଭ୍ରମ,
ପତାକା ବଳୟ ପ୍ରସ୍ତ, ପୁରବାୟ
ହର କଲେ ଅଭିହମ । ୪୯ ।

ବିନ୍ଦୁସରସୀରୁ ଅଣି ମଣିଶିଳା
ମୟ ନିର୍ମିତ ଭବନେ,
ଜିତସୁରସଦ୍ଧ ସଭାରେ ଶ୍ରୀହରି
ପ୍ରବେଶ ଅନନ୍ଦମନେ । ୫୦ ।

ଗଗନସ୍ପରଶୀ କଳପୌତ ଶୁଭ୍ର
ଶିଳା ବେଶ୍ବର କାନ୍ତିରେ,
ନିଶାରେ ଇନ୍ଦୁ କି ପଡ଼ନ୍ତି ତହିଁରେ
ଦୁର୍ବସିନ୍ଧୁର ଭ୍ରାନ୍ତିରେ । ୫୧ ।

ନୀଳମଣିଦ୍ବାର ନିର୍ମିତ ଭବନ
ପଦ୍ମରାଗେ ଭୂମିତଳ,
ଦିଶେ କାମଦଗ୍ଧ୍ୟ ପିତୃତର୍ପଣର
ସରିତ, ସୁକ୍ରଶୈବଳ । ୫୨ ।

ସ୍ଫୁଟିକଶିଳାରେ ନିର୍ମିତ ଭବନ
 ନିଶାରେ ଚନ୍ଦ୍ରମାକର,
 ପଡ଼ିତେ ଏକତା, ଜନେ ଅଭିହିମି
 ପୁଣି ସଞ୍ଚାଳନ୍ତି କର । ୫୩ ।

ଭଦ୍ରାକାଳମଣି— ଗୁହ ସମୀପରେ
 ଶଶାଙ୍କ ଦେବାରୁ ପାଦ,
 ପଦ୍ମିନୀ ଦୋଷିକ ନାଶକରେ ଗୁହ
 ଉପାଂଶୁ କର ବବାଦ । ୫୪ ।

ନବ ସଙ୍ଗମରେ ଦୟାଲୁକ୍ତାଣୀ
 ଅଭିମୁଖେ ନାରାଗଣ,
 ଯେ ସଭାଭିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିମାକୁ
 ଦେଖି ଅନନ୍ତମନ । ୫୫ ।

ମରକତମଣି ନିର୍ମିତ ଗୁହରେ
 ତୁଣ ଭାବ ମୁଗଗଣ,
 ରସନା ପୁଷ୍ପରେ କବଳନ୍ତି ତାହା
 ଜନେ ଦେଖି ହର୍ଷମନ । ୫୬ ।

ସଭା ଉପାନ୍ତରେ ତରୁ ଅଳକାଳ
 ଜଳ ଦର୍ପଣ ଉପରେ,
 ସମ୍ମୁଖ ସପଥ ପୁଷ୍ପ ଦିଶେ ତହିଁ
 ବିପରୀତ, ଦର୍ଶନରେ । ୫୭ ।

ଭରଗେନ୍ଦ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି— ରତ୍ନ ସହୋଦତ
 ଜଳଦ ଗର୍ଜେ ସଦୃଶ,
 ଗର୍ଜନେ ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ— ଜାତ, ସଭାତଳ
 ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ ସୁନ୍ଦରତର । ୫୮ ।

ସଲିଳରେ ପୁଷ୍ପ ସ୍ଫୁଟିକ ଅଧାର
 ସ୍ଥଳ ବୋଲି ସଭାତଳେ,
 ପୁରୋଧାନଙ୍କର ପତନେ, ଭ୍ରମାଦ
 ହସିଲେ ନୃପ ସକଳେ । ୫୯ ।

କନ୍ଦନାଳମଣି—

ଦ୍ଵାରା ସଭାତଳ

ହୋଇଥିବାରୁ ରଚିତ,

ଅଜ୍ଞାନେ ଜଳ—

ଭୂମେ କଟିଦେଶୁଁ

ବସନ ଅବତାରିତ । ୬୦ ।

ଭାର୍ଗବ ଶଶାଙ୍କ

ଉଦୟ ଶୈଳରୁ

ନଭଃ ଅଭିମୁଖ ପରି,

ସଭା ଅଭିମୁଖେ

ରଥୁ ଉତ୍ତରଲେ

ଆନନ୍ଦେ ପାଣ୍ଡବ ହରି । ୬୧ ।

ରଥୁ ଅବତରି

ଅସ ଆସ ବୋଲି

ନୃପ ଡାକିଲେ ଆଦରେ,

ଶ୍ଵେତମଣି ଅଂଶୁ—

ଉଚ୍ଛ୍ଵଳ ସଭାରେ

ହରି ପ୍ରବେଶିଲେ ଶରେ । ୬୨ ।

ପ୍ରବେଶି ଶ୍ରୀହରି

ଦେଖିଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-

ରଞ୍ଜିତନିର୍ମିତ ସଦ୍‌,

ମଣିକରଣରେ

ହସେ, ତୁଚ୍ଛ ବୋଲି

ଅମରଗଣାଙ୍କ ସଦ୍‌ । ୬୩ ।

ଉଦୟଗିରିରେ

ଚନ୍ଦ୍ର ଦିନକର

ଯୁଗପତ ବରଜିତ,

ପରାୟ ସଭାରେ

ରୁଚିର ଆସନେ

ବସିଲେ ନୃପ ଅରୁଣ । ୬୪ ।

ନିଦାଘସନ୍ତପ୍ତ—

ଅଙ୍ଗ ବାତେ ଯଥା

ପୟୋଧୂ ଶଶାଙ୍କେ ଯଥା,

ଦୁଃଖହାରିକୃଷ୍ଣ—

ପ୍ରବେଶେ ଆନନ୍ଦ

କୁରୁକୁଳ ହେଲେ ତଥା । ୬୫ ।

ବିଳାସ ଲସିକ—

ବିଳାସିନୀ ଜନେ

ଅନବଦ୍ୟ ଲୟ ତାନେ,

ଉଦ୍‌ଧୃତ ନର୍ତ୍ତନ

ଆରମ୍ଭିଲେ ତହିଁ

ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତଗାନେ । ୬୬ ।

ଅରୁଣ ଗୁହ୍ୟ   ଆଶ୍ରମେ ହେତୁ
 ଅନନ୍ତ ଧର୍ମ ନିଧାନ,
 ନଗରେ ଉତ୍ସବ   କରାଗଲେ, ସର୍ବେ
 କରନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନ । ୫୭ ।

ସକଳ ସୁଜନ   ନାମ ବିଶ୍ୱାସ
 ବାର୍ତ୍ତା ପରାଗଲେ ସର୍ବ,
 ସର୍ବଅଧୀଶ୍ୱର   ହେଲେହେଁ ସୁଜନ
 ନ କରଇ କେବେ ଗର୍ବ । ୫୮ ।

ଶ୍ରୀପତି ନୁପତି   ମନୁଷ୍ୟଲୋକର—
 ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ କଥାମୃତ କରି ପାନ,
 ନୁତନତା ବୃଦ୍ଧି—   ହେଲା ବେଳୁବେଳ
 ଦୁହେଁ ଦୁହିଙ୍କ କଥାରେ ସମାନ । ୫୯ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସର୍ଗ

ସାଧୁବାଦନପ ସ୍ନେହ ଦୃଷ୍ଟିଭରେ ନ ଭୟ ସପିତା ନ ଭବ ପ୍ରତିରେ ମିଥ୍ୟାପ୍ରବେ ଜନେ ସ୍ରୋତଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ଜନ ଭବ ମିଥ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଗୁଣ ଆମ୍ଭ ! ଅଛି ଏ ବିରୁଦ୍ଧ ଭବ ଯହ କରବାକୁ ତୁମ୍ଭେ ମୂଳବାଜେ ଧାନ୍ୟ ରଖି ନିଜେ ଯଜ୍ଞକାଶ୍ଵ ମମ ମମ କିନ୍ତୁ ହେବ ମୋ ଭାଗ୍ୟ, ବାସର ସ୍ଵାପତେୟେ ପାଇ କରିଛୁ, ତା ଦେବି ସୋମପାତ୍ରୀ ତୁମ୍ଭେ ପରେ ମୋ ବାସ୍ତିତ ଭବତ କୃପାରୁ ଜଗତସ୍ଵର	ଯଜ୍ଞକର୍ମେ ମନ କାନ୍ତି ଦ ହରିକି ପ୍ରିୟା ବାକ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରୀଡ଼ା ହୁଏ, ଭବ ସନ୍ତୋଷନ୍ତ ଏହା ମିଥ୍ୟା ପ୍ରବ ତୋଷେ ପ୍ରବ କଲେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବ ଅଛି ଭବ ଏ ଭାରତବର୍ଷ କୃଷ୍ଣର ମହିମା କିଛି ଅଛି ପ୍ରଭୋ ! ଧର୍ମ ତରୁତାରେ କୃଷ୍ଣାବଳ ପୁଲ— ଭବ ବିନା ଏ କି ନିର୍ବିଘ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଗୋଭିଳ୍ବ ନିକଟେ ଧର୍ମରେ ପାଳନ ବିପ୍ରାନଳେ ତୁମ୍ଭେ ଅବରୂପ ସ୍ଥାନେ କରାବ ପ୍ରଭୋ ! ଲବ୍ଧଧନେ ଯାହା ଶାସକ ! ହେ ମୁଣ୍ଡ	ଦେବ ପୁଣ୍ୟ ଭାଷିଲେ ଗିର । ୧ । ବକ୍ରାର ଲଜ୍ଜା, ମନରେ ଲଜ୍ଜା । ୨ । ଶରୀର-ଗୁଣ, ନୁହ ନପୁଣ । ୩ । ନ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ, ହୁଣୁ ଅନାଦି । ୪ । ମମ ବଶରେ, ଅବନାଶରେ । ୫ । କର କିଛିଶା, ନ ହେବ ଉଶା । ୬ । ଭାଗ୍ଵ ପବନ, ଉପକରଣ । ୭ । ଭବ କୃପାରେ, କେ ତେଜପାରେ । ୮ । ପରବର୍ତ୍ତନ, ନିଅ ବଦନ । ୯ । କର ହବନ, ଜଗଜ୍ଜୀବନ । ୧୦ । କିଛି ତା-କର, ଅଶ୍ରବନ ନର । ୧୧ ।

ଉଦୁଗ କହିବା ଦନ୍ତ ଶୁଭ୍ରାଂଶୁରେ ଅଧୁନା ଉବତ ପଥରେ ନିଶ୍ଚେଷ ଭବାନ ପୁରାଜା ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବନା ଦୁଷ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ତବ ଅଜ୍ଞକର ଧେ ନୃପ ଏ ଯଜ୍ଞେ ଜଗତର ବନ୍ଧୁ ତୁମ୍ଭେ ସେମେ ଥିଲେ ନିଗଦି ହରିକି ଚନ୍ଦ୍ରକଳାଧାରୀ ସ୍ନାତ, ଅଷ୍ଟମୂର୍ତ୍ତି ହୋମାନୁ କର୍ମରେ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ମୀମାଂସା ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ସାମବେଦ ସପ୍ତ— ଗାଉଲେ, ଋକ୍ ଯଜୁଃ ଦର୍ବକାନ୍ତୀ ପିନ୍ଧି ପରେ, ଚାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ୟ— ସେ ଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ବଞ୍ଚି ସହୃଦେ ସମାସେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଦେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଜ୍ଞ— ଚଞ୍ଚଳ ରସନା— ପ୍ରାଜ୍ଞ ଅଜ୍ଞ, ବନ୍ଧି	ନୃପଙ୍କୁ ସକଳ— ଅରୁଣ କହିଲେ ନୀତିତେଜୋବଳେ ହେଲେ କି ବୈଦ୍ୟର ଥୁବା ସ୍ଥଳେ କିଏ ଭକ୍ତରେ କେ କ୍ଷମ ଅଜ୍ଞାତ ମୋତେ ଅର୍ଜୁନରୁ ମୋତେ ଭୃତ୍ୟବତ ନ ବା ଏ ଚକ୍ର କବରୀ ମୋ ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ନୃପ ଯଜ୍ଞକର୍ମେ ସର୍ବପାପହାରୀ ଅଷ୍ଟମୀରେ ସୋମେ— ସାଂଖ୍ୟ ପୁରୁଷର ମଦ୍ଘାତ ହେଲେ ଯଜନ କର୍ମିକ ପଶୁ ପୁରୋଡାଗ ସ୍ବରଭେଦେ କର ଅଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟ ମୁହୋତା ଯଜମାନପତ୍ନୀ ଅଗ୍ନିରେ ଋତ୍ବିକେ ପ୍ରୟୋଗକୁଳେ ବେଦମନ୍ତ୍ର କଲେ ହେବାକୁ ସଂଶୟେ ସଂସ ବ୍ରହ୍ମହେ ଶ୍ରୀତ ପ୍ରଭାତରେ ଲେହନ କଲେ ତା	ନୃପ ଅଗରେ, କୋମଳସ୍ବରେ । ୧୬ । ନୃପେ ବିଜିତ, ଗୁଣ ଶୋଭିତ । ୧୭ । କରିବ ଯାଗ, ପୃଥ୍ବୀ ଭାଗ । ୧୮ । ଧର୍ମନନ୍ଦନ, ନ ମଣ ଅନ୍ୟ । ୧୯ । କର୍ମ କରିବ, ତାକୁ କହିବ । ୨୦ । ବୋଲି ମୋଦରେ, ଲଗିଲେ ଖରେ । ୨୧ । ବିମଳ ଜଳେ— ଦାସିତ ବଳେ । ୨୨ । ତୁଳିତା ଧରି, ରତ୍ନିକ ପରି । ୨୩ । ସୁଭଦ୍ରାରଣେ, ଦେଲେ ଯଜ୍ଞନେ । ୨୪ । ବିନାସ କରି— ବନ୍ଧୁ ସୁମରି । ୨୫ । ଅଜ୍ୟ ଲୋକନ— କଲେ ହବନ । ୨୬ । ଋତ୍ବିକଣେ, ସୁଭଦ୍ରାରଣ । ୨୭ । ଋତ୍ବିକମାନେ, ରଟିଲେ ତାନେ । ୨୮ । ହସିଲ ପ୍ରାୟ, ବଢ଼ାଇ କାୟ । ୨୯ ।

ମନ୍ତ୍ର ପବନିତ	ହରି ଖାଇ ବନ୍ଧି	ପ୍ରକାଶ ବର୍ଣ୍ଣ,
ଅତି ସମୁଦ୍ଧଳ	ନ ହୋଇ ଦିଶିଲେ	ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ । ୨୬ ।
ଗଉଣିଣୀ ଟେକି	ବନ୍ଧି, ହରି ଯାହା	କଲେ ଦହନ,
ସେ ସଙ୍ଗେ ଜନକ	ପାପୋଘକୁ ଉପୁ	କଲେ ବହନ । ୨୭ ।
ଦିଗ ଧୁମ୍ବବର୍ଣ୍ଣ	କରି ହୋମଅଗ୍ନି	ଉଠି ଉଦ୍ଧୂରେ,
ଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରିୟ—	କହିବାକୁ ଦ୍ରୁତ	ଯାଏ ସ୍ଵର୍ଗରେ । ୨୮ ।
ନିର୍ଜିତ ଅର୍ଣ୍ଣବ—	ମନ୍ଥନ ଅମୃତ	ଅଜ୍ୟ ସ୍ୟନ୍ଦନ,
ଦେବେ ଅଗ୍ନି ହୃଦ	ବିଳମ୍ବକୁ ଦୁଃଖେ	କଲେ ସହନ । ୨୯ ।
ଦେବେ ନିତ୍ୟାଦୃତ	ହେବାରୁ ଦୁଃଖାଗ୍ର	ବିପ୍ରାପିତ ଦୁଃଖେ,
ନ ବାନ୍ଧନ୍ତି ବେଣୀ	ପାରିଜାତ ପୁଷ୍ପେ	ମନବିମୁଖେ । ୩୦ ।
ଜନ୍ତୁରେ ବିରୂପେ	କରିବାରୁ ଶିପ୍ର	ହରିପ୍ରାଣନ,
ଯୁଦ୍ଧରେ ଉଦ୍ଧତ	ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ କଞ୍ଚନ୍ତି	ବଳେ ମର୍ଦ୍ଦନ । ୩୧ ।
ରାଜସୁୟ ଯଜ୍ଞେ	କୁହାପି ସଦୋଷ	ନ ହେଲ କର୍ମ,
ନୃପଧନ, ସନ୍ଧି—	ବୁଦ୍ଧି ପରସ୍ପର	ପୁରୁଷେ ଶମ । ୩୨ ।
ଦକ୍ଷିଣାର୍ଦ୍ଧ ଦ୍ଵିଜ	ପଂକ୍ତିପାବନଙ୍କୁ	ପଂକ୍ତି ହିମରେ—
ଦେଖି, ନୃପ ଯଜ୍ଞ—	ଉକ୍ତ ଦକ୍ଷିଣାକୁ	ଦେଲେ ମୋଦରେ । ୩୩ ।
ସତ୍‌ବିୟାରେ ଶୁଦ୍ଧ	ନୃପ ଭାବିତଳ	ମନେ ବିରୁଦ୍ଧ,
ଦ୍ଵିଜସେବେ, ଧନ—	ବାଜ ବୁଣିଲେ ସେ	ବୁଝାଇ ବାରି । ୩୪ ।
ବେଦରେ ଶୁଦ୍ଧିଙ୍କୁ	ଦକ୍ଷିଣାରେ ତୋଷି	ହେଲେ ପବିତ୍ର,
ନିଷ୍ଠାପ ନୃପଙ୍କ—	ଠାରୁ ପାଇ ଦ୍ଵିଜ	ନିଜେ ପବିତ୍ର । ୩୫ ।
ପାକଟାସନଙ୍କ	ସମାନ ଶାସନ	ଲେଖ-ଶାସନ,
ଯାବତ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍କ	ନୃପ ଦ୍ଵିଜେ ରୂପି	କଲେ ଅର୍ପଣ । ୩୬ ।
ଅଶ୍ରୁତ ବିରୋଧ	ଅବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର	ପୁସ୍ତକ ସମ,
ଦ୍ଵିଜଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ—	କାଳରେ ଶୁଣିଲେ	ନୃପଭଞ୍ଜନ । ୩୭ ।
ଅବାବତାତଥ	ଅଶ୍ରମନିୟନ୍ତ୍ରା	ଧର୍ମନନ୍ଦନ,
ଯାଗଦର୍ଶକଙ୍କ	ସକ୍ଷାରେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ	ହରଷମନ । ୩୮ ।

ଶୋକିଲେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ	ଯେଉଁ ମହାରତ	ତା ନୃପେ ଧରି,
ଭୟାସୁନୀ ପାଇଁ	ସମୟ ଶୋକନ୍ତି	ଭତର ପରି । ୩୯ ।
ଏକ ନୃପଧନ	କହୁ ସମାପକ	ଅଟେ ନିଶ୍ଚୟ,
କହୁ ତ୍ୟାଗୀ ନୃପ	ସର୍ବ ନୃପଧନ	କଲେ ସଞ୍ଚୟ । ୪୦ ।
ନୃପ ଭୟାସୁନ	ସମୟ ପ୍ରଦାନେ	ଆନନ୍ଦମନା-
ହେଲେ, କୋଷଗୃହେ	ସମ୍ପାଦନେ ନୃପ	ଅଭବମନା । ୪୧ ।
କେଉଁ ନୃପତିକି	ତୁଚ୍ଛକାର୍ଯ୍ୟେ ନୃପ	ନିଯୋଗ କଲେ,
ଅନ୍ୟ ନୃପେ ତାକୁ	ଭାଗ୍ୟବାନ ବୋଲି	ସମ୍ମାନ କଲେ । ୪୨ ।
ଅନ୍ୟ କୋଳଦ୍ୱାରୀ	ଭବିଷ୍ୟ ମେଦନୀ	ପୁଣି କର୍ମିତ-
ଦୁଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରୀ ଏବେ	ନରପତି ଦ୍ୱାରୀ	ସୁଖ ଶାସିତ । ୪୩ ।
ବହୁଳ ଗୁଣରେ	ଅବହତମନା	ଧର୍ମତନୟ,
ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର ସମେ	ଅଧିଠାବେ କଲେ	ସମୟ ବ୍ୟୟ । ୪୪ ।
ଅଧିକୁ ଅବଜ୍ଞା	ନ କରି ମାଗିଲା—	ମାନ୍ଦବେଧନ,
ଅନଳ ଅଭାଷ	ଅବଳମ୍ବେ ଦେଲେ	ଅଶ୍ରୁଦାମନ । ୪୫ ।
ଦାନଶୂର ଅସ୍ତ୍ରେ	ନିର୍ଗୁଣର ଚକ୍ରା	ନୋହେ ବଫଳ,
ବର୍ଷକ ଅମୃତ	ଭସରସ୍ଥଳେ କି	ନ ବର୍ଷେ ଜଳ । ୪୬ ।
ଗୁଣପ୍ରେମିନୃପ	ବିଶେଷ ଗୁଣରେ	ପ୍ରେମ ବିଶେଷ,
ନ କଲେ ଦାନେଛୁ	ଗୁଣୀ ଅଗୁଣୀରେ	ପ୍ରଭେଦ ଲେଖ । ୪୭ ।
ଦର୍ଶନ ମାନ୍ଦବେ	ଅଧିକୁ ଯଥେଚ୍ଛ	ସମୟ ଦାନ
କର, ବୋଲି ନୃପ	ସଦା କରୁଥାନ୍ତି	ବାକ୍ୟ ପ୍ରଦାନ । ୪୮ ।
ଅର୍ଥକାମୀ ଅର୍ଥ	ନ ଲାଭି ବୃଦ୍ଧସ୍ତ	ବିନା ଭୋଜନେ,
ରୋଗୀ ଶିକ୍ଷିତ	ବିନା, ନ ଫେରିଲେ	ଭଜୁକ ଜନେ । ୪୯ ।
ସ୍ୱକୃତ ପ୍ରାକୃତ	ନାନାବିଧ ରସ	ଧାନ ଭୋଜନ-
କରି, ଭାବଶୂନ୍ୟ	ନାଟକ ପରାୟ	ମୋଦିତ ଜନ । ୫୦ ।
ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ-ଦମନ—	ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି	ପାରି ଆଶ୍ରୟ,
ଦାନୀ ହୋମଂଯାଗ	ନିର୍ବିଘ୍ନେ ନୃପତି	କଲେ ଅସୟ । ୫୧ ।

୧ । ବୋଲ — ବୋଧ । ୨ । ଦାନ — ନିଜସ୍ୱ ନିବୃତ୍ତ ପରସ୍ତ ଉଦ୍ଧାର ଦାନ ।

୩ । ପ୍ରେମ — ସେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ତରେ ହରି ପ୍ରଣେୟ ହୋଇ ।

୪ । ସାର — ସେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।

ସୋମଯାଜିକର	କେବଳ ଶ୍ରୀହର	ଏକ ସହାୟ,
ଅଙ୍ଗୁଳରେ ମାପ	ଯଜ୍ଞଭୂମି ଭଜ	ଯୁପ ପରସ୍ତ । ୫୬ ।
ଧର୍ମାସକ ଯଜ୍ଞ	ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦେଖି	ଶାନ୍ତନୁସୁତ,
ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମତେ	ସତ୍ୟକୁ କହିଲେ	କୌରବନୁତ । ୫୭ ।
ଗୁଣ ଦୋଷ ଜ୍ଞାନୀ	କରଣୀୟେ କହି	ନ କରେ ଶ୍ରମ,
ଶିଳ୍ପୀଗୁରୁମତେ	ଗୁରୁଙ୍କ ଜିଜ୍ଞାସା	ଏ ଅଟେ କ୍ରମ । ୫୮ ।
ସ୍ନାତକ ରତ୍ନିକ	ଅଭାଷ ଜାମାତା	ଗୁରୁ ଭୂପତି,
ପୂଜାର୍ହ ଏ ପତି	ସମସ୍ତଙ୍କ ଏବେ	ସଭା ସଙ୍ଗତି । ୫୯ ।
ପରଲୋକ ଜିଷ୍ଟ	ବେଦମନ୍ତ ବଳେ	କାର ତା ପଦ,
ବ୍ରାହ୍ମଣ ମହାପେ	ମଣପୁଣ୍ୟ ତବ	ଶୋଭେ ଏ ସଦୃଶ । ୬୦ ।
ହେ ପାର୍ଥ ! ଗୁଣିକୁ	ସମାନ ଭକ୍ତିରେ	କର ପୂଜନ,
କିନ୍ତୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ	ସର୍ବପୁଜ୍ୟ ଏକ	ମନରେ ଗଣ । ୬୧ ।
ଭୂଦେବ ନୃଦେବ—	ସଙ୍ଗମେ ସକଳ—	ଗୁଣାତ୍ୟ ହର,
ପୁଜିତ ହୁଅନ୍ତୁ	ସର୍ବାଗ୍ରେ ହେ ପାଟ	ଦାନବଅର । ୬୨ ।
ଦିବଦନୁସୂତ—	ବିନାଶୀ ଏହାକୁ	ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ନ ମଣ,
ସର୍ବଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ	ପରମାତ୍ମା ଅଂଶ	ଏହାକୁ ଗଣ । ୬୩ ।
ନାରଦାଦି ଯୋଗୀ	ଅବାକ୍ୟମାନସ—	ଗୋଚର ହରି—
ବାକ୍ସଥାଜାତକୁ	ଧ୍ୟାନେ ନ ପାରନ୍ତି	ଧାରଣ କରି । ୬୪ ।
ରଜଃ ସ୍ପର୍ଶ ତମ	ଭିନ୍ନଗୁଣେ, ବ୍ରହ୍ମା	ଅବ୍ୟତ ହର,
ତ୍ରିବିଧ ଜଗତ	ସର୍ଜନ ପାଳନ	ସହାର-କର । ୬୫ ।
ଅନାଦି ସର୍ବଜ୍ଞ	ପ୍ରାଣିଙ୍କ ସକାଶେ	ମାନବ ତନୁ—
ଧରିଛନ୍ତି ସିନା,	ଶିଖର କଳୁଷ	ତେଜ ହେ ମନୁ । ୬୬ ।
ଭକ୍ତିମାନ ଜନେ	ଭକ୍ତବତ୍ସଳକୁ	ସ୍ମରଣ କରି,
ତାଙ୍କ ଏ ସହାର	କ୍ଳେଶପାରାବାରୁ	ଯାଆନ୍ତି ତର । ୬୭ ।
ଶ୍ରାମ୍ୟଭାବ ତେଜ	ମୁମୁକ୍ଷୁ ନିଶ୍ଚିତ—	ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ,
ଯୋଗମାର୍ଗେ ପଡ଼ି	ଏ ହରିଙ୍କି କଷ୍ଟେ	ଯାଆନ୍ତି ଯାଇ । ୬୮ ।
ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଉପୃଷ୍ଠ—	ସହାର ସକାଶେ	ସ୍ବରୂପ କ୍ରମ,
ଅଜନ୍ମାବିନାଶୀ	ହିଲୋକଶିଖର	ହରିଙ୍କି ନମଃ । ୬୯ ।

ଜଗତସୃଜକ	ପାଳକ ନାଶକ	ସକଳକର୍ତ୍ତା,
କର୍ମରେ ନିର୍ଲସ	ସର୍ବକର୍ମଦାତା	ସକଳହର୍ତ୍ତା । ୬୬ ।
ଏହୁ ହରି ଅଦୋଧ	ଜଳସୃଷ୍ଟି କରି	ବାଜବାମନ,
ହରଣ୍ୟରୁ ବ୍ରହ୍ମା	ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ତହିଁ	କଲେ ସର୍ଜନ । ୬୭ ।
ମହୁଣ ପରାସୁ	ମଧୁବୈଷ୍ଣବଙ୍କ	ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତପଣେ,
ଅଣ୍ଟବଶାୟିକ	ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗେ ନାଶ—	ଗଲେ ତତ୍ତ୍ଵଶେ । ୬୮ ।
ବେଦଗାନବାଜ୍ଞ	ବ୍ରହ୍ମା ଥାଏ ସଦା	ଭ୍ରମର ପରି,
ଲକ୍ଷ୍ମୀମୁଖଭୟ	ସବିଧେ ଯା ନାହିଁ—	ପଦ୍ମେ ବହର । ୬୯ ।
ସତ୍ୟବୃତ୍ତ ହୋଇ	ମାୟାବା, ସୁବୃଦ୍ଧ—	ହୋଇ ବାଳକ,
ଜନ୍ମୀ, ଅଜ, ନବ,	ପୁରଣ ପୁରୁଷ	ସିଦ୍ଧ, ପାଳକ । ୭୦ ।
ବରାହ ସ୍ଵରୂପେ	ଅଣ୍ଟବ କଲ୍ଲୋଳ	କରି ମହାନ,
ଦନ୍ତାଗ୍ରୋଧରଣୀ	ଧରିଲେ ଏ ହରି	ସହଜେ ଜାଣ । ୭୧ ।
ବଜ୍ରରୁ କଠିନ	ହରଣ୍ୟକଶିପୁ	ସୁବକ୍ଷସ୍ଥଳ,
କେଶରୀ ସ୍ଵରୂପେ	ବିଦାରିଲେ ମୃଦୁ	ନଶେ କେବଳ । ୭୨ ।
ଯେ ସିଂହ ମୂର୍ତ୍ତିର	ନଶ ଅଂଶ ଯାଇ	ଦିଗଗଜର,
କୁମ୍ଭରେ ପତନେ	ଦିଶଇ ମୌକ୍ତିକ—	ମାଳ ପ୍ରକାର । ୭୩ ।
ବିରୋଚନସୁତ ୧	ନିକଟରୁ ଭୂମି	ନେବାକୁ ହରି,
ଅସିଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ	ଭୟଅନୁଜତା	ସ୍ତ୍ରୀକାର କରି । ୭୪ ।
ଏ ଗମନ କେତେ	ଭୂମି ନେବ ବୋଲି	ଦାନବଗଣ,
ହସିବା ପୂର୍ବରୁ	ଚନ୍ଦ୍ର ଅକ୍ ଧରିଲେ	ଅଭିମାନୀ । ୭୫ ।
ନରସ୍ଥଳକ୍ୟାପୀ	ଯେଉଁ ବାମନର	ଏକଚରଣ,
ବଳି ମସ୍ତକରେ	ସ୍ଥାପିତ ଭୟଙ୍କ	ହର୍ଷକାରଣ । ୭୬ ।
ଅଳିନାଳଦାର୍ପ	ହରିପଦ ଦେଖି	ଅମରଗଣ,
ବୋଲନ୍ତି ଯମୁନା	ଗଙ୍ଗା ହୁଏ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵେ	କରେ ଗମନ । ୭୭ ।
ଅମୃତ ଭକ୍ଷଣେ	ଶିରଶ୍ଚେଦେ ଚାନ୍ଦୁ	ହୋଇ କୁପିତ,
ଋଷିମ୍ୟମୁଣ	ସଦୃଶ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ	କରେ ପୀଡ଼ିତ । ୭୮ ।

ଅବନାଶିରୂପ	ଅବନାଶିମୁକ୍ତ	ବେଦ ସୁରଣେ,
ଅନ୍ଧିଗୋଷେ ଜାତ	ଦଣ୍ଡହେୟ ନାମେ	ବେଦୋଞ୍ଚାରଣେ । ୭୯ ।
ରେଣୁକାତନୟ	ଅବତାରେ ଶେଷେ	ଅର୍ଜୁନ ବନ, ୧
କୁଠାର ଆଘାତେ	ବାହୁ-ଶାଖାକୁଳ	କଲେ ଛେଦନ । ୮୦ ।
ଦାଶରଥ ହୋଇ	ଏ ହରି ଉଦ୍ଧତ	ରସ ରାବଣ,
ବନାଶି ଲଙ୍କାରେ	ଅଧିପେ ସ୍ଥାପିଲେ	ସେ ବିଭୀଷଣ । ୮୧ ।
ଦେବ-ଶତ୍ରୁ-ନାଶେ	ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ	ଏବେ ଏ ହରି,
ବସୁଦେବରୂପୀ	କାଶ୍ୟପପୁତ୍ରତା	ଅଛନ୍ତି ଧରି । ୮୨ ।
ଜଗତରପତି	ସୁରପ୍ରିୟ ହରି	ଦାଧିମନ୍ତନ-
ପ୍ରାୟ, ଅର୍ବୁ ମନ୍ତ୍ରି	ସୁର, ବନ୍ଧିବଙ୍କୁ	କଲେ ତୋଷଣ । ୮୩ ।
ଯେ ହରି ଶତ୍ରୁରେ	ପୀଡ଼ିତ ଦେବଙ୍କୁ	ପରିପାଳନ-
କରନ୍ତି, ବାସବ	ବାଦେ ସ୍ୱର୍ଗ ପାରି-	ଜାତହରଣ । ୮୪ ।
ବେଦ ନୃପତିର	ଲଲଟେ ଶମ୍ଭୁଙ୍କ	ପରି ଲେବନ,
ହରି ବାତେ ଗାପ—	ପରି ନିର୍ବାପିତ	ହେଲା ବହନ । ୮୫ ।
କୋଳତ୍ର ଗୋପତ୍ନୀ	ପର ଦଂଷ୍ଟ୍ରା ଭୁଜେ	ସେ ଗୋମଣ୍ଡଳ, ୪
ଉଦ୍ଧରିଲେ ହରି	ତୋୟମଗ୍ନ ଦୁଃଖୀ	ପ୍ରକାଶି ବଳ । ୮୬ ।
ଦୁରୁ ଯେ ହରିଙ୍କି	ଯଜ୍ଞେ ଯଜ୍ଞା ଅଜ୍ୟେ	ସୁଅବାହାନ,
ଧନ୍ୟ ଧର୍ମସୁତ	ପାଶେ ହରି କର	ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ପୂଜନ । ୮୭ ।

ଭୀଷ୍ମଭକ୍ତି ଶୁଣି

ଶ୍ରୀହରିଙ୍କି ମୋଦମନେ,

ଧର୍ବ ନୃପଅଗ୍ରେ

ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ ଜନେ । ୮୮ ।

ସୁଧୃଷ୍ଠିର ନୃପ

ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନିଲେ

୧ । ଅର୍ଜୁନ — କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଅହମ୍ଭବ — କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟବାହୁ ସତ୍ତ୍ୱ ସ୍ବେ ପଦ ।

୨ । ବୋଇ — ବରଦ, ୩ । ଗୋପ — ଗୋପାଳ, ଏହି ହରି ଅବତାରରେ, ବସନ୍ତ କୁଶାବତାରରେ;

୪ । ଗୋମଣ୍ଡଳ — ଗାଈ ସମୂହ ଓ ଭୂମଣ୍ଡଳର ସମୂହ ଓ ଇନ୍ଦ୍ର, ବର୍ଷର ଉପାକ୍ରମେ ତନ୍ତ୍ର ଓ ବଳରେ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ସର୍ଗ

ସଭାରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ତନୟ
କଲେ ହରି ପୂଜନ,
ନ ସହୁଲ ଚୈତ୍ୟ ଦେଖି, କି
ସହେ ଈର୍ଷ୍ୟାସ୍ରବଣ । ୧ ।

ପୂର୍ବରୁ ହରକ ସଙ୍ଗରେ
ଦ୍ଵେଷ ଥିଲା ତାହାର,
ଅପଥ୍ୟଦେହ-କୁରପର
ମନ୍ୟୁ ହେଲା ବାହାର । ୨ ।

ସମସ୍ତ ନୃପଙ୍କୁ ତର୍ଜନ—
କରି କଥାଏ ଶିର,
ମୁକୁଟମଣି ରଖି ଜାଲ
ସେ କମ୍ପନେ ଅସ୍ଥିର । ୩ ।

ରୋଷେ ଅଶ୍ରୁ ତେଜେ ସ୍ଫେଦିତ
ଘର୍ଷେ ଶତ୍ରୁମଣ୍ଡଳ,
ସ୍ଫେଦ-କର ଶୋଭେ ହିଫାରେ
ମଉରଜ ରଞ୍ଜିତ । ୪ ।

ଘର୍ମରେ ସ୍ଫେଦିତ ଚେଦପ
କୋପେ କଥାଏ କାୟ,
ପ୍ରଳୟ ଅର୍ଣ୍ଣବୁ ଭୟିତ
ଅଦି ଶୁକର ପ୍ରାୟ । ୫ ।

କଠିନ ଅଂସ ବାହୁଯୁଗ
ଶୈଳଶିଖର ପରି,
କୋପେ ସଭାସ୍ତମ୍ଭ ଧରଇ
ସଭା କୁମ୍ଭନ କରି । ୬ ।

କନକକେୟୁର ଦୁଧରେ
ପିଙ୍ଗ ବାହୁମଣ୍ଡଳ,
ଶିଖାପଟଳ ପ୍ରକାଶର
କିବା କୋପଅଳ । ୭ ।

କୁଟଳ ଭୁକୁଟୀ ସ୍ୱାସଣ
ଲଲଟ ମୁଖ କାନ୍ତି,
ଦୃଢ଼ାୟ ନୟନ ପୁଣି କି
ବୋଲି ମାନସେ ଭ୍ରାନ୍ତି । ୮ ।

କୋପରେ ଅରକ୍ତନୟନ
ସଂଗ୍ରାମେ କର ମନ,
ନିଜସଖା ପର ଖଡ୍ଗକୁ
କରେ ଅବଲୋକନ । ୯ ।

ଶୈଳଶିଳା କଠିନ ଭରୁ—
ଦେଶେ କଠିନ କରେ,
ତାଡ଼ନ କରିବାରୁ ସ୍ୱାମ—
ନାଦ ଭ଼ିଲ ଖରେ । ୧୦ ।

ଏରୂପେ ଚୈଦ୍ୟ କୋପ ଦେଖି
ସଭ୍ରସ୍ଥ ସର୍ବଜନ,
ଧାନ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବକୃତ
ହେଲା ଚଞ୍ଚଳମନ । ୧୧ ।

ଭାବି ସଂଗ୍ରାମଫଳ ଯୋଗ
ନିର୍ଭୟେ ଚେଦୟଇ,
ପ୍ରଥମେ କୋପକୁସୁମକୁ
ବାକ୍ୟେ ବିକାଶେ ଅଇ । ୧୨ ।

ଜଳଦମ୍ଭୋରଗର୍ଜନ—
ବାକ୍ୟେ ସଭା କମ୍ପନ,
କହି, କୋପେ କଲ ଚେଦୟ
ନିଷ୍ଠୁର ଭଞ୍ଜାବଣ । ୧୩ ।

ହେ ପାଟ ! ସଭାରେ ଅପୂଜ୍ୟ
ଅରୁଣକୁ ପୂଜନ,
କଲ, ସେହରେ ନିର୍ଗୁଣକୁ
ଗୁଣୀ ବୋଲଇ ଜନ । ୧୪ ।

ଅରଜା ଅରୁଣକୁ ଅର୍ଘ୍ୟ
ଦେଲ କି ଭାବି ମନେ,
ଜଳେ ନୃପବନ୍ଧୁ ହବିକି
ଗ୍ରାମ୍ୟମୁଗେ ଅଗନେ । ୧୫ ।

ଅସତ୍ୟ କଥା ନ କହଇଁ
ବୋଲି ରଟ ଜଗତେ,
ହରି ଅର୍ଚ୍ଚନାର ଏ ନିନ୍ଦା
ଅସତ୍ୟ ସର୍ବମତେ । ୧୬ ।

ହେ ପାର୍ଥ ! ତବ ଧର୍ମରାଜ
ନାମ କହନ୍ତି ଜନେ,
ଅସତ୍ୟ ଅଟେ, ଅମଙ୍ଗଳ
ମଙ୍ଗଳଂ ଭାବ ମନେ । ୧୭ ।

ହେ ପାର୍ଥ ! ହରିପୂଜା ଯେବେ
ତୁମ୍ଭ ଥିଲ ମନରେ,
କର୍ମ ନୃପତି ଆଣିଲ
ତେବେ ନିମନ୍ତଣରେ । ୧୮ ।

ଅଥବା ଧର୍ମରେ ଦୁର୍ବୋଧ
ମୁଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡବମାନେ,
ଏ ବୃଦ୍ଧ ଭୀଷ୍ମ ଧର୍ମଭାବ
ଶୁଣି ନାହିଁକି କାନେ । ୧୯ ।

ହେ ଶାନ୍ତନୁପୁତ୍ର ! ପାହାକୁ
ଅର୍ଘ୍ୟ କରୁଅ ଦାନ,
ସେ କି ସ୍ନାତକ ? ବୃଥା ସ୍ତବ
କର ବନ୍ଧ ସମାନ । ୨୦ ।

ନୃପଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗକର ମୂଢ଼ !
 ନୀତ କୃଷ୍ଣରେ ରତ,
 ନିମ୍ନଗାୟତ ଯେଣୁ ତୁମ୍ଭେ
 ନୀତ ସ୍ୱଭାବ ସତ । ୨୧ ।

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ନୃପଯୋଗ୍ୟ ପୂଜା
 ତବ ସ୍ତ୍ରୀକାର ଭ୍ରମ,
 ମୁଁ କିଏ ଜାଣିତ, ସୁରଣୀ—
 କର ସ୍ୱର୍ଗଶ୍ରମ । ୨୨ ।

ଅବଶ୍ୟସ, ମଧୁଦୈତ୍ୟକୁ
 ନାଶି ମଧୁସୂଦନ,
 ଦଣ୍ଡେ ମଧୁମକ୍ଷିକା ନାଶି
 ମକ୍ଷିକାର ସୁଦନ । ୨୩ ।

ମଗଧପତି ପୀତନରେ
 ମୁକୁକୁନ୍ଦ ଶରଣୀ,
 ହେ ଦୁର୍ବଳ ! ବଳରାମଙ୍କ
 ବଳେ ତୁମ୍ଭେ ଗଣନ । ୨୪ ।

ପ୍ରିୟସତ୍ୟ ବୋଲି ମିଥ୍ୟାରେ
 ପ୍ରଜା ବଞ୍ଚନା କର,
 ନଗ୍ନକିତସୂତା ସତ୍ୟାର୍ଥେ
 ସଙ୍ଗେ ଯେଣୁ ବହର । ୨୫ ।

ସମରେ ଅରବିନ୍ଦ ଭୟେ
 ନିଜ ଚକ୍ର ନ ଧରି,
 ବୃଥାରେ ଲୌହଭାର ବୋହୁ
 ଚକ୍ରଧରଣ୍ୟ ପରି । ୨୬ ।

ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀଦ୍ୱାନନ୍ଦ ତଥାପି
 ବନ୍ଧୁଗଣ ସ୍ନେହରେ,
 ଶୀପତି ବୋଲନ୍ତି ସମୁଦ୍ର—
 କଳ୍ୟାଣ ବିବାହ ପରେ । ୨୭ ।

୧ । ସତ୍ୟା — ସତ୍ୟବ୍ରତା, ସତ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ହେବାରୁ ପ୍ରିୟସତ୍ୟ, ସତ୍ୟ ବହୁ
 ପ୍ରିୟସତ୍ୟ ହୁଏ । ୨ । ଅରବିନ୍ଦ — ଶତ୍ରୁ ହେବ । ୩ । ଚକ୍ର — ସୈନ୍ୟ ।

୪ । ଯଦାହାସରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୀକ ରାଜ୍ୟାଧିକାର ନାହିଁ ।

ଶହୁ ଅଭିମୁଖେ ସମରେ
ନାହିଁ ତ ପରାକ୍ରମ,
ବନ୍ଧନୀ, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ପରି
ଗଗନେ ପଦକ୍ରମ । ୨୮ ।

ଭୂମିଧାରଣ କରିଥିଲ
ବୋଲି କହନ୍ତି ଜନେ,
ମଥୁରାଭୂମି ଶହୁଂ ନେଲା
ହେଲା ନାହିଁ କି ମନେ । ୨୯ ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଶିଳା ଧାରଣେ
ରଚାଇଲ ସର୍ବତ,
ଏ ନୋହେ କି ହାସ୍ୟ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ଉଞ୍ଚାଇଲେ ପର୍ବତ । ୩୦ ।

ପାପାଗୁର ହେତୁ ନରକ—
ଜୟ କରି ନ ପାର,
ନରକବଜୟୀ ବିଖ୍ୟାତ
ନରକାସୁର ମାର । ୩୧ ।

ବହୁ ନିରୁଣ । ସକଳ ଦୋଷେ
ତବ ଶରୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ସର୍ବଗୁଣତ୍ୟାଗେ ହିରୁଣି
ତ୍ୟାଗ ହୁଅଇ ତୁଣ୍ଡ । ୩୨ ।

ହେ ଜାଲୁ ! ତବ ନିରୁଣର
ପୂଜା ପୁଞ୍ଜାସ୍ୟକର,
କେଶସ୍ଥାନ ଶିରେ କଳ୍ପତଳ
କୁଣ୍ଡଳ ଗୁଳକର । ୩୩ ।

ହେ ନୃପସିଂହମାନେ ! ଦେଖ
ପୃଥାସୁତ ଅନାଦି,
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତେଜି କଲେ
ଶୂନାଳ ଅପରିହାସ । ୩୪ ।

ହେ ନୃପଗଣ ! ଏହି କୃଷ୍ଣ
 କୃଷ ଅଛନ୍ତି ମାର,
 ଶୁଣ୍ଠାଳ, ରାଜପୁତ୍ରାୟୋଗ୍ୟ
 କାହିଁ ଅପୃଣ୍ୟକାର । ୩୫ ।
 ସୁନ୍ୟପ୍ରଦା ହେତୁ ପୁତନା—
 ନାରୀ ମାତାର ସମ,
 ବଧୁଲେ କେବଳ ସ୍ତ୍ରୀହନ୍ତା
 ନୁହନ୍ତି, ମାତାୟମ । ୩୬ ।
 ଶକଟମର୍ଦ୍ଦନ ପାଦପ—
 ଭଙ୍ଗଂଶୈଳଧାରଣୀ,
 ବିସ୍ମୟକର ଏ ନୁହଇ
 ଯେବା ସ୍ଥିର ଚେତନ । ୩୭ ।
 ଏ ନରପଣ୍ଡ କୃଷ୍ଣ, କଂସ—
 ଧେନୁ ପାଳନ କରି,
 ସ୍ତ୍ରୀମି ବଧ କଲେ ନୃଶଂସ
 ପାପ ମନେ ନ ଧର । ୩୮ ।
 ଇନ୍ଦ୍ରାଣ ନିଷ୍ଠୁର ବଚନ
 କହି ଚେଦିପ ରୋଷେ,
 କରତାଳେ ନରକାସ୍ତ୍ରଜ
 ସଙ୍ଗେ ହସିଲା ତୋଷେ । ୩୯ ।
 ମାଧବ ଚୈଦ୍ୟ-କଟୁବାକ୍ୟ
 ନ ଲଭିଲେ ବିକ୍ରନ୍ତ,
 ଦୁର୍ଜନ କଥାରେ ନ ଟଳେ
 ସୁଜନର ପ୍ରକୃତି । ୪୦ ।
 ହରିଙ୍କ ସଙ୍କେତେ ଅନ୍ଧୋଧ
 ଯଦୁନୃପତିଗଣ,
 ପ୍ରଭୁ ଚିତ୍ ଅନୁବର୍ତ୍ତନ—
 କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବ ହୁଏ ସୁଜନ । ୪୧ ।

ସ୍ବପ୍ନଭିକ୍ଷାପାଶେ ଅବକ

କୃଷ୍ଣ ସହନ କଲେ

ସହସ୍ର ଦୋଷରେ ଚୈଦ୍ୟର

ଅଦ୍ୟ ଗଣନା କଲେ । ୪୨ ।

ଚୈଦ୍ୟ ଅପକାର ନ ଅସେ

କୃଷ୍ଣ ସ୍ବପ୍ନଭିଧଥରେ,

ସଞ୍ଜନ ଉପକାର ସୁରେ

ଅପକାର ନ ସୁରେ । ୪୩ ।

ଚୈଦ୍ୟ କୃଷ୍ଣକୁ ନିନ୍ଦବା—

ଶୁଣି ଗଙ୍ଗାତନୟ,

ମାରୁତ-ସୁରୁ-ଅବୁ ନାଦ—

ବନ୍ଧୁ ବଚନ ବ୍ୟୟ । ୪୪ ।

ଚୈଦ୍ୟ ହରିନିନ୍ଦା କରିବା—

ପରେ ଗଙ୍ଗାନିନ୍ଦନ,

ସ୍ବନିନ୍ଦା ନ ଶୁଣି କୁପିତେ

କହିଲେ ଏ ବଚନ । ୪୫ ।

ଏ ସଭାରେ ମୁହଁ ହରିକ

କରାଇଲ ଅର୍ଚ୍ଚନ,

ଯେ ଈର୍ଷୀ ଧନୁ ଧରୁ ତାର

ଶିରେ ଏହି ଚରଣ । ୪୬ ।

ଭୀଷ୍ମବାକ୍ୟ ଶୁଣି ଚୈଦ୍ୟ—

ପସ ନୃପତିଗଣ,

ଶିରେ ପାଦନାସ ଆଦିରେ

କୋପ କଲେ ତପଣ । ୪୭ ।

କୃଷ୍ଣ ତାରକା ସହିତରେ

ତପ୍ତତାମ୍ରବରଣ,

ନ ନାଥରେ ନୃପତିମାନଙ୍କ

ଚେହା କଲୁ ପାରଣ । ୪୮ ।

ପ୍ରଭାତ ଅରୁଣ ବରୁଣ—

ପର ଦୁମ୍ଭମନୁପତି,
କ୍ରୋଧରେ କଲ ବେନି ନେନ୍ଦ୍ର
ରକ୍ତବରଣ ଅତି । ୪୯ ।

ଅନିର୍ବାଣ ଈର୍ଷା ଦହନ

ବେଣୁଦ୍ଵାରେ ଅନ୍ତରେ—
ଥୁଲ, କୋପ ବାତେ ପାଦପ—
ପର ଜଳିଲ ଖରେ । ୫୦ ।

କେ ନୃପ କହୁବା ଇଚ୍ଛାରେ

ଦନ୍ତ ବିକାଶ କରି,
ବିହତ କଲ ନିଜମୁଖ
ରାହୁବଦାନ ପରି । ୫୧ ।

ପ୍ରଥମେ କୁପିତ ଅକୃତି

ଦନ୍ତବନ୍ଧ ନୃପତି,
ବକ୍ତନାଦ ପ୍ରାୟ ସନ୍ତୋଷ—
ହାସ୍ୟ କଲ ଦୁର୍ମତି । ୫୨ ।

ଭଗିନୀହରଣ ଦୁଃଖରେ

ହୋଇ ଅନୁତାପିତ,
ରୁକ୍ମିଣୀ ସଭାରେ ପ୍ରବେଶି
ହେଲ ମହାକୁପିତ । ୫୩ ।

ସୁବଳମନ୍ତ୍ରାପ ଚରଣ—

ଘାତେ ଭୂମି କର୍ମିତ,
ସମୁଦ୍ର ଜଳ ଭକ୍ତ୍ୟ ସିତ
ଫଣିଫଣା ନମିତ । ୫୪ ।

ରଥାଙ୍ଗପାଣିକ ପୂଜନେ

କୁପିତ ରାଜଗଣ,
ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ଜାଣି ଅସ୍ତ୍ରକ୍ରୀ
ହେଲ ଆନନ୍ଦମନ । ୫୫ ।

୧ । ବେଣୁଦ୍ଵାର—ନରବାହନ ।

୨ । ଅନ୍ତର—ଅନ୍ତରାଳର ଗାଢ଼ ।

କାଳଯବନ କହିବାକୁ

ମୁଖ କଲା ବିସ୍ତାରି,

କି ଅବା ଜଗତ ଗିଳିବ

ଦିଶେ ବିକ୍ରତାକାର । ୫୬ ।

ଅଖିଳ ନୃପଙ୍କୁ ନାଶିବା

ଭକ୍ତି ବସୁରଜନ,

କୋପେ ପଦ ଦେଉଁ ସୁଲିତ—

ହେଲା ପିନ୍ଧାବସନ । ୫୭ ।

ରାଜମଣ୍ଡଳ ମାରବଳ—

ପରି କୁପିତେଷଣୀ,

ହରି ବୋଧୁ ସତ୍ତ୍ୱବିକୃତ

କାହିଁ ଅଭିଳାଷନ । ୫୮ ।

ନିର୍ଭୀକ ଚୈତ୍ୟ ପ୍ରସ ନୃପେ

ସଂଗ୍ରାମେ ଦେଇ ମନ,

ଉଠିଲେ ସଭାରୁ ସରୋଚ୍ଚେ

କରି ଭ୍ରମଗର୍ଜନ । ୫୯ ।

ନେତ୍ର କୁସୁମ ଓଷ୍ଠଦଳ

ଅନ୍ତଃପ୍ରାୟ ପରି ନୃପ,

ଉଠିଲେ ବାତେ ବନପରି

ସଦୃଶ ହୋଇ ନିଷ୍ଠୁର । ୬୦ ।

ଗର୍ବରେ ହିଞ୍ଜୁବନଜୟୀ

ହରିକି ଭୃଣବତ,

ଧର୍ମରାଜଙ୍କୁ ନ ଗଣିଲେ,

ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଉନମତ୍ତ । ୬୧ ।

ପଦାହତ ଫଣୀ ପରସ୍ତ
 ଶ୍ଵାସ ତେଜି ଗର୍ଜନ,-
 କଲ୍ଲ, ଚେଦିପ ବସିପ୍ରାୟ
 ବାଣୀ ସମୁଦ୍ଘୀରଣ । ୨୨ ।

ହେ ନୃପଗଣ ! ଏ ଜାରଜ—
 ପଞ୍ଚକ୍ରତା ସଙ୍ଗରେ,
 କଂସ କିଙ୍କରୀକୁ ନମାର
 କର୍ପୀ ଲଘୁ ସଙ୍ଗରେ । ୨୩ ।

ରଣରେ ମୋ ମୁଖ ନ ଦେଖେ
 ଭୟେ କମ୍ପାଇ ଗାନ୍ଧୀ,
 ଏ ହୁସ୍ତର ବଧ ତୁମ୍ଭକୁ
 ଅଟେ କିଞ୍ଚିତମାତ୍ର । ୨୪ ।

ନଦୀଜଞ୍ଜ ଧର୍ମଜଞ୍ଜ ଯାହାକୁ
 କରୁଛନ୍ତି ଭଞ୍ଜମ,
 କଥାରେ କି, ନିକଷେ କଷ୍ଟ
 ଭଞ୍ଜମ ଅନୁଭବ । ୨୫ ।

ଭରଗାରିୟୁକ ପ୍ରବୃତ୍ତ
 ହେଲେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ରଣେ,
 ମୋ ଜାଣି ମାରଣ ପିଇବ
 ହୁସ୍ତରକ୍ର ତସ୍ତ୍ରଣେ । ୨୬ ।

ଶତ୍ରୁଣ କର୍କଣ ବଚନ
 କହି ଚେଦି ଭ୍ରମତ,
 ନ ଗଣି ପାର୍ଥକୁ ସଭାରୁ
 ଉଠିଲ ସେ ହୁଡିତ । ୨୭ ।

କ୍ଷମାବାନ ପାଣ୍ଡବମାନେ
 ମାତୃସ୍ଵାମୀନମନ—
 ଅତିଥି ଚୈଦ୍ୟକୁ ନ କଲେ
 କୋପ, ସର୍ବ ସହନ । ୨୮ ।

୧ । ସଙ୍ଗରେ — ସହଚରେ । ୨ । ବକର — ବନ୍ଦୀ ।

୩ । ସଙ୍ଗରେ — ସହଚରେ । ୪ । ନଦୀ — ଶୁଷ୍କ ।

୫ । ଅନଳ — ସ୍ଵପ୍ନରେ । ୬ । ବସ — ପରାସ୍ତ ।

ସେ ଯଜ୍ଞଭୂମିରୁ ଚୈଦ୍ୟର

ଯଜ୍ଞ ଭୂପତିଗଣ,

ଯଯୁଃ ପର ଚେଦପତିର

କଲେ ଅନୁଗମନ । ୬୯ ।

ଚୈଦ୍ୟ ବେଗଗାମୀ ଅଶ୍ବର

ପୃଷ୍ଠରେ ଆସେହଣ—

କର, ରଥାଂ ଅତିକ୍ରମିଲ

ନାଶକ ଅଦର୍ଶନ । ୭୦ ।

କ୍ଷଣେ ଦେଖି କି ହେଲ ବୋଲି

ଆଲାପକରୁଁ ଜନେ,

କିଶକେ ଶିବରେ ପ୍ରବେଶି

ସୈନ୍ୟ ସାଜେ ତକ୍ଷଣେ । ୭୧ ।

ଗିରିଗହ୍ବର ବୀରଶଙ୍ଖ—

ନାଦେ ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ—

ହେଲ, ଚେଦପତି ସୈନ୍ୟର

ପ୍ରୟାଣ ସୁବିଦିତ । ୭୨ ।

ପ୍ରଳୟକାଳ ମେଘଙ୍କର

ମହାଘୋର ଗର୍ଜନ—

ପ୍ରାୟ, ସୈନ୍ୟ ରଣ ଦୁୟୁଭି

ଦର୍ପେ କଲେ ବାଦନ । ୭୩ ।

ସସମୁମେ ସୈନ୍ୟଚଳନେ

ହେଲ ମହାଜନତା,

ତଳ ଉଡୁଣ ଶୋଭି ଗଗନ—

ପରି ମନୋରମତା । ୭୪ ।

ଧୂମପଟଳରେ ଛାଦିତ

ପ୍ରାୟ ନୃପତିଗଣ,

ମହାଧ୍ରୁବ ଉପୁଙ୍କରତା

ତନ୍ମୁଁ କଲେ ପାରଣ । ୭୫ ।

୧ । ଯଦ୍—ଅବମେଧାସୁଅସ୍ ।

୨ । ରଥା—ଗର୍ଭା ।

୩ । ଉଡୁ—ଘୋଷ ।

କଷ୍ଟେ ବିଳମ୍ବେ ଅଣିବାରୁ
 ସେବକ ମହାବର୍ମ,
 କରଇଲେ ରୋଷେ ବିରୁଣ୍ଡି
 କଲ, ଦୁଷ୍ଟର କର୍ମ । ୭୬ ।

ରଣସମ୍ମୁଦରେ ସୈନ୍ୟର
 କଲ କଲ ଶବଦେ,
 ପର୍ଯ୍ୟାଣ ନ ପାରିଲେ ରଖି
 ମଦତ୍ୟୁଦି ହିଁ ରଦେ । ୭୭ ।

କାନ୍ତନଅଭରଣ ମୁଖ —
 ଶୋଭା ତୁରଗଗଣ,
 ସୁଦୀର୍ଘବସୁରେ ପୃଥ୍ବୀ
 ବ୍ୟାପି ଗଲେ ତକ୍ଷଣ । ୭୮ ।

ନେମି-ବଳୟରେ ଉଦ୍ଭିତ —
 ରେଣୁ ଘନମଧ୍ୟରେ,
 ରଥର ଗର୍ଜନ ପ୍ରାଣିକ
 ମନେ ଅତଙ୍କ କରେ । ୭୯ ।

ବର୍ମଧାର ନୁପେ ଦଶିଲେ
 ଶଶ-ଅଙ୍କ ଉପମା,
 ବନ୍ଧିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପିଇଲେ
 ମଦରା ମନୋରମା । ୮୦ ।

ଦୟିତର ପାନସକାଶେ
 ମଦ୍ୟପାତ୍ର ଅନାଦ —,
 ହେଉଁ, ଭାରେ ପକାଇ ଦେଲ
 ମୃଗା ରାଜଯୋଷିତ । ୮୧ ।

ଭାବା ବିରହର ଶୋକରେ
 ମଦ ତେଜ ରମଣୀ,
 ବିରସେ ଶଶ ଅରୁଣତା
 କଲ ଅସୁଖମଣି । ୮୨ ।

ଶୋକରୁଦ୍ଧକଣ୍ଠନାସକ

କହେ ପ୍ରଣୟୀ ଗିର,

ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଉଛି ସଙ୍ଗିନୀ ।

ଯୋଦ୍ଧାବୃତ୍ତ ଅସ୍ଥିର । ୮୩ ।

ଯୁଦ୍ଧଗମନରେ ରହୁକ

ପ୍ରିୟ ନାସକ ଖରେ,

ଆଲିଙ୍ଗନେ ପୃଥୁଳ କୁଚ—

କଞ୍ଚୁକ ଛୁଲକରେ । ୮୪ ।

ପ୍ରିୟ ଶୁଭ ରକ୍ତି ନ କଲ

ନାସ ଅଶ୍ରୁମୋଚନ,

ନ ଜାଣିଲ ଶିଥିଲ କରୁ

ବଳୟର ପତନ । ୮୫ ।

ନୀଳନଳିନରୁଚି ନେତ୍ର

ପ୍ରିୟ ବେନିତରଣେ,

ପତନ କଲ କେ ନିଗଡ଼—

ପର ରୁଦ୍ଧ ଗମନେ । ୮୬ ।

ଜନନୀ ଭୟନାରେ ଶିଶୁ

ହୋଇ ଅତକୋପନ,

ହେ ଭାତ ! ଯାଉଅଛ କାହିଁ

ବୋଲି କହେ ବଚନ । ୮୭ ।

ରଣେଚ୍ଛୁ ସ୍ଵାମିକି ରମଣୀ

କହେ ଅସ୍ଵରୂପୀ,

ଦାଦୁଣ ଯତନ କରବ

ଯଥା କ୍ରିଡ଼ାବ ରଙ୍ଗେ । ୮୮ ।

ଦୟିତ ଗମନକାଳରେ

ଅତି ଶୋକେ ରମଣୀ,

ରୁଦ୍ଧ କରୁଁ ଅଶ୍ରୁ ବହୁର

ପାଇ ପ୍ରେମସରଣୀ । ୮୯ ।

ରମଣୀ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳେ ବହେ
 କଳ୍ପଲ ଅଶ୍ରୁଧାର,
 ଶୋକମାର୍ଗ ପାଇଁ ଗମନ
 କବା ହୃଷ୍ଟବର୍ଣ୍ଣା ୧୧ । ୯୦ ।

କେତେ ଧନ ଯାଉଁ ସ୍ଵାମିର
 ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଚରଣ,
 ଶିଥିଳ ନାଶ୍ଵର ପାତ
 ଶୁଣେ ବଳୟସ୍ଵନ । ୯୧ ।

ବନ୍ଧିବ ଗମନମାର୍ଗରେ
 ସ୍ତମ୍ଭ-ଅଂଶୁକ-ନାଶ୍ଵ,
 ରଙ୍ଗବସନେ ଭଲ୍ଲପର
 ଯାଏ ବଢ଼ାଇ ବାରି । ୯୨ ।

ଅବନିପତି ରଣେ ହୃତ
 ହେଲେ ସହମରଣ—
 ରକ୍ତି, ଅକାତର ଭଟ୍ଟପ୍ରୀ
 ଦାସୀ କରେ ରୋଦନ । ୯୩ ।

ପତିଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
 ହେବ ଭାବ ଅଙ୍ଗନା,
 ରଣଗାମୀ ସ୍ଵାମିଙ୍କି ଦେଖେ
 ହୋଇ ଅତ୍ୟୁତନା । ୯୪ ।

ଯୁଦ୍ଧରୁ କୁଶଳରେ ପ୍ରଣି
 ଫେର ବୋଲି ସ୍ଵେଦରେ,
 ଭଟ୍ଟନାଶ୍ଵ ଅଶ୍ରୁଲେଖନେ
 ସ୍ଵାମିଙ୍କି ତ୍ୟାଗକରେ । ୯୫ ।

ଅଶ୍ରୀକ ବଦନଭୟ
 ରଜବ୍ୟାପ୍ତ କେଉଁନାଶ୍ଵ
 କରେ ଦିବର ଅନୁକରଣ,
 ଦିଗପରି ଅନୁଦୀହି
 କେ ଭୂମିପରି କମ୍ପିତ
 ଅଶିବ ସୁଗଲେ ନାଶ୍ଵଗଣ । ୯୬ ।

---

୧ । ବୃଷବର୍ଣ୍ଣା—ଅର୍ଣ୍ଣ, ଘେଉଁନାଗରେ ଅର୍ଣ୍ଣ ଗମନ କରେ ସେମାର
 ବୃଷବର୍ଣ୍ଣା । ଏହାରେ ଅର୍ଣ୍ଣର ନାମ ବୃଷବର୍ଣ୍ଣା ।

ସୋଡ଼ା ସର୍କ

ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମାବତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା
 ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା
 ସର୍ବବିଶେଷତଃ କେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ
 ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ନାମରେ ଅବା ଦେବତା । ଇ ।

9.271

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ଜନତାଏ ପର ଅଭିଭୂତଃ
 ଭୟଶୂନ୍ୟଧୀଞ୍ଜରେ ଅବଲମ୍ବନ,
 କର ଯେଣୁ ତବ ନର ଅସମାନଃ
 ଅଗଣ୍ୟଃ ଗୁଣଗାନ କରେ ଜନ । ୬ ।

ତୁମ୍ଭର ସଦୃଶ ଅବା ଗୁଣବାନ ଶ୍ରୀ
 ଅନାସ୍ତିକଃ କିଏ ଅଛି ଭୂତଳେ,
 ଯେଣୁ ଅବସ୍ଥୁର୍ ଅହତରତ୍ନରୂପ
 ତେଣୁ ହେ କୃଷ୍ଣ ! ୧୦ ବୋଲନ୍ତି ସକଳେ । ୭ ।

ଗୋପବଧୂରତଃ ବୃଷଭଂ ଅଭ୍ୟୁଗ୍ର—
 ନରକଂଜ୍ଞରେ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତିପତ୍ତିଃ,
 ତେଣୁ ସର୍ବଜନେ ଏ ସକଳ ଗୁଣେ
 ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ଅତି । ୮ ।

ସାନୁଚରଂ ଚୈଦ୍ୟ ବିହୃତା-ପ୍ରତିତଂ ଶ୍ରୀ
 ସୈନ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ସୁଭୟକର,
 ମହାକ୍ଷମାଭୂତଂ— ମାନଙ୍କ ଉପରେ
 ଲହ୍ମ ସର୍ବଦା ହୋଇ ସାନୁଚର । ୯ ।

୧ । ଜନତା — ଜନସମୂହ, ଗଣପାଳନୀ । ୨ । ପର ଅଭିଭୂତ — ଅଭିଭୂ-
 ତରଗତ, ଅନ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱେତ । ୩ । ଭୟଶୂନ୍ୟଧୀ — ନରୀକତର, ମୁଦଧୀ ।
 ୪ । ଅସମାନ — ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ, ହନ । ୫ । ଅଗଣ୍ୟ — ଅସଂଖ୍ୟ, ନଗଣ୍ୟ । ୬ । ଅବା-
 ଗୁଣବାନ — ଅସା ଗୁଣାତ୍ୟ, ଅବ * ଅଗୁଣବାନ — ନରୁଣ । ୭ । ଅନାସ୍ତିକ —
 ଅସ୍ତିକ, ନାସ୍ତିକ । ୮ । ଅବସ୍ଥୁର୍ — ଅଗର୍ବ ଗର୍ବୀ । ୯ । ଅହତରତ୍ନ — ଅଧର୍ମରତ୍ନ,
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟରତ୍ନ । ୧୦ । କୃଷ୍ଣ — ପାପାବର୍ଣ୍ଣକ, ମନ୍ଦକ । ୧୧ । ଭୋପବଧୂରତ — ଗୋପୀ-
 ଜନବନ୍ଧୁର, ପାରପାଲକ । ୧୨ । ବୃଷଭ — ଅଭ୍ୟୁଗ୍ର ଅସୁରନାସକ, ବୃଷଭନ୍ତା ।
 ୧୩ । ଅଭ୍ୟୁଗ୍ରଭକ — ଶ୍ରେଣୀବଳାସୁର, ନରବନରସୁ । ୧୪ । ପ୍ରତିପତ୍ତି —
 ପ୍ରବତ୍ତି । ୧୫ । ସାନୁଚର — ସତ୍ତ୍ୱତ୍ୟ, ପରତନ୍ତ୍ରସହାୟ । ୧୬ । ବିହୃତାପତତ —
 ଦୃଢ଼, ବୃତ୍ତବାନ । ୧୭ । କ୍ଷମାଭୂତ — ଭୀଷ, ଉର୍ବତ ।

ଘନଜାଲନିଭୂଂ ନାଗକଦମ୍ବକେଽ

ବନଜା ମୃଗାଦିରେ ହୋଇ ପୁଣି,

ତବ ନଗରର ସକଳ ପ୍ରତୋଳୀ

ବ୍ୟାଘ୍ରେ ହେଉ ଅତି ଦୁର୍ଗମଃ ଭୂର୍ଣ୍ଣ । ୧୦ ।

ହେ ପୁର୍ବୀରଗତଃ ଧନା ବ୍ୟାଧିଯୁକ୍ତଃ

ଶହୁର ଅନାତଃ ହେଉ ତୁମ୍ଭର,

ସକଳାପିହୃତ— ପୌରୁଷା ନିୟୁତ

ଅବର୍ଦ୍ଧିତୋଦୟଃ ହେଉ ସତ୍ତ୍ୱର । ୧୧ ।

ହେ ଯଦୁପୁଞ୍ଜବଂ ଚୈଦ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ତବ

ଘଟାଂ ପ୍ରାପ୍ତ ଯେଣୁ ସର୍ବ ସୁକର

ବନ୍ଧୁସୌହୃଦରେଽ ନବାସବଂ ତବ

ସମୁରଂ ହେବଟି ସୁକାର୍ଯ୍ୟକର । ୧୨ ।

ଅନକ ଦୁନ୍ଦୁଭଂ ସବଳଂ ସାରଣଂ

ସଗଦଂ ସମିତରେଽ ରତସରେ,

ଚେଦପକୁ ପାର ସୁସମ୍ପ୍ରତି ପତ୍ତିଂ

କରିବ ତୁମ୍ଭେ ତାହା ସହଜରେ । ୧୩ ।

୧ । ବନଜାଲନିଭ — ନେତ୍ରସମୂହ ଭୂଲ୍ୟ, ସାଦୃଶ୍ୟ ଅନାସ୍ତୁ ଭୂଲ୍ୟ । ୨ । ନାଗକଦମ୍ବ — ଲଜା ସମୂହ, ସର୍ପସମୂହ । ୩ । ବନଜ — ମୃଗାଦି, ବନଭବ, ମୃଗବ୍ୟାଜାଦି । ୪ । ଦୁର୍ଗମ — ଦୁଷ୍ଟ, ଦେଶ । ୫ । ପୁର୍ବୀରଗତ — ଅବିକାରମନା, ସୁଧୀଃ — ଉଦାରଭୂତି, ଅତର — ଅମନସା । ୬ । ବ୍ୟାଧିଯୁକ୍ତ — ବିଗତ ଅସୁସ୍ଥ, ସେବସୁସ୍ଥ । ୭ । ଅନାତ — ଉଦୟସୁଖୀ, ନୀରହତ୍ୱ । ୮ । ସକଳାପିହୃତ ପୌରୁଷ — ସର୍ବ ଅଭାବରୁ ବିକଳ, ଉଦୟୁତ ପୌରୁଷ । ୯ । ଅବର୍ଦ୍ଧିତୋଦୟ — ଅତ୍ୟଧିକାୟ, ଅସମ୍ଭବିତ ଅବୃଦ୍ଧୟ । ୧୦ । ଯଦୁପୁଞ୍ଜବ — ଯଦୁଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପାଦବଳାବଦ୍ । ୧୧ । ପଶା — ଦଶସହ, ସମସ୍ତ-ଭାଗେ । ୧୨ । ବନ୍ଧୁସୌହୃଦ — ବନ୍ଧୁସ୍ନେହ, ଉପେକ୍ଷାବଦ୍ । ୧୩ । ନବାସବ — ନବମୟ, ନ — ବାସବ — ଇନ୍ଦ୍ର । ୧୪ । ସମୁର — ସମୟ, ସଦେବ । ୧୫ । ଅନକ — ଦୁନ୍ଦୁଭ — ବସୁଦେବ, ଅନକ — ପଟ୍ଟ, ଦୁନ୍ଦୁଭ — ଭେଦା । ୧୬ । ସବଳ — ବଳଭଦ୍ରସହୃଦ, ସସେନ । ୧୭ । ସାରଣ — ସାରଣୀୟ ସୁସହୃଦ, ସୁବସହୃଦ । ୧୮ । ସଗଦ — ଶାଶ୍ୱତ ଅନୁଗ୍ରହହୃଦ, ଉଦାସହୃଦ । ୧୯ । ସମିତରେ — ସାରାରେ ମୁଖରେ । ୨୦ । ସମ୍ପ୍ରତି — ସମ୍ଭାବନା, ଅଭିପ୍ରାୟ ।

ସମରେ ରପୁଣ୍ଡ ଶିଶୁପାଳ ସଙ୍ଗେ
ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ହରଷମନେ,
ସମସ୍ତ ସାବୁଦୀ ଚୈଦ୍ୟ ପାଇଁ ଦୁଆ
ପ୍ରଚର ବିଶ୍ୱସ୍ତ୍ର ରମଣୀଜନେ । ୧୪ ।

ଜିଜ୍ଞାସା ରୋଦନ ସମ୍ପ୍ରମଦ୍ୟ ଏବେ
 ତୁମ୍ଭକୁ ଆନନ୍ଦେ କରୁ ଲୋକନ,
 ସମୁଦର ଯେତା ମନ୍ଥାପେ ପୂଜିତ
 ଲୋକନେ ହିତ ମହାନିବନ୍ଧନ । ୧୫ ।

ଏରୁସେ ଦ୍ଵ୍ୟର୍ଥକ — ବାଣୀ କହୁ ଶହୁ-
 ଦୁଇ ମୌନଭାବେ ଅବଲମ୍ବନ-
 କରବାରୁ, ତହୁଁ ରଥାଙ୍ଗପାଣିକ
 ଇଚ୍ଛାରେ ସାତ୍ୟକି କହେ ବଚନ । ୧୭ ।

ବାହାରେ ମଧୁର ଅନ୍ତରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ
ଚଢ଼ର ! ତୁମ୍ଭେ ଯା କହିଲ ବାଣୀ,
ଅନ୍ତରରେ ପ୍ରିୟ ବାହାରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ-
ପରି ଶୁଣିଲେ ତା ରଥାଙ୍ଗପାଣି । ୧୭ ।

ସରଳ କୋମଳ ଅମ୍ବୋରୁହ-ବୃନ୍ତ
 ଅନ୍ତରେ, ବାହାରେ କଣ୍ଠକମୟ,
 ଶାକ ପଲ୍ଲବର ତୁଲ୍ୟ ତବ ବାଣୀ
 ବହୁତ ସ୍ୱପ୍ନ ଅନ୍ତେ କର୍କଶମୟ । ୧୮ ।

ପ୍ରକାଶେ କୋମଳ ଅନ୍ତରେ କର୍କଶ
 ଅନ୍ତଃଶ୍ୱାସିଶୂନ୍ୟ ପୃଷ୍ଠଭାଗ,
 ଅଧୁଗମାନଙ୍କେ ମାର୍ଗସ୍ଥ ଶକୁନ-
 ପରି ହୁଅନ୍ତି ଦ୍ରୁତ ବିନାଶନ । ୧୯ ।

୧ । ସାବୁତ—ସାବୁତ ।

୨ । ବସନ୍ତ-ବେଳେ ଭଗବାନ, ଯେତେ ଭଗବାନ ।

୩ । ମନନ — ଅନନସତ୍ତ୍ୱ, ସ୍ୱାଧୀନ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କଲେ   ହରିକ ଅର୍ଜନା
 ତବ ନୃପତିର ବ୍ରହ୍ମ କାହିଁକି,
 ସୁରଭ ପ୍ରସୁନ   ପାଦପରୁ ଅଶି
 ମସ୍ତକେ ଦେଲେ କେ କହେ ନାହିଁକି । ୨୦ ।

ଲବିଷ୍ଠ ହୃଦୟ—   ସ୍ଥିତ ଅସ୍ତିତ୍ବକୁ
 ଝଟି କରଇ ସମୁଦ୍ରୀରଣ,
 ମନାସୀ ତାହାକୁ   ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ
 ନିପ୍ରହରେ କରେ ଭସ୍ମୀକରଣ । ୨୧ ।

ସଜ୍ଜନ ସର୍ବଦା   ପରଭ୍ରମକାରେ
 ସ୍ବଭାବରେ ହୁଏ ଅନନ୍ଦମନା,
 ସଜ୍ଜନ ଭକ୍ତସେ   ଅସଜ୍ଜନ ସଦା
 ହୃଦୟ ରୋଗରେ ହୁଏ ବମନା । ୨୨ ।

ପର ଭଲତରେ   ଭଦ୍ରମ କେବେହେଁ
 ମନରେ ନ କରଇ ଅନୁତାପ,
 ମଧ୍ୟମ ଗୋପନ—   କରନ୍ତି, ଅଧମ
 ପ୍ରକାଶ କରଇ ସେ ପରିତାପ । ୨୩ ।

ଅବାରତ ତାପ   ସୁମନ ଭକ୍ତିତଃ
 ପଲହନରେ କାହିଁ ରୂପଜନ,
 ଶଳତାଣ ଶଳତା—   ପ୍ରାୟ, ଅସତ୍ୟକୁ
 କରଇ ଆନନ୍ଦେ ଅବଲମ୍ବନ । ୨୪ ।

ଚେଦିପତି ରୋଷେ   ଗାଳିଦେଲେ ମଧ୍ୟ
 କେଶବ ନ ଦେଲେ ପ୍ରତିଭଦ୍ରର,
 ଘନଗର୍ଜନରେ   ଦୁକାରେ କେଶରୀ
 ଶୃଗାଳ ଶବ୍ଦେ କି ହୁଏ ତପ୍ତର । ୨୫ ।

୧ । ଗୁମନଭବତଃ — ପ୍ରସ୍ତବନିତ, ସ୍ବପନିତ ।

୨ । ପଲହନ — ପଲହନିତ, ଅର୍ଥହୀନ ।

୩ । ଶଳତା — ଶୁଭ୍ର, ଅକାଶଲତା ।

ସୁଧୀଜନେ ସଦା   ଜିତରୋଷ, ଲଘୁ-
 ଛୋପଜିତ ଏହା ଅଟେ ସୁସ୍ଥିର,
 ଜେତା ବିଜେତାର   ପଣ୍ଡିତ ମୁଖର
 ବିରୋଧ କାହିଁ ଶୋଭନ ଏ ଗିର । ୨୬ ।

ଭବିଷ୍ୟ ଦୁର୍ଜନ—   ବଚନେ କି କେବେ
 ମହାନର ଗୌରବ ହୁଏ ହାନି,
 ଧୂଳିରେ ଅଛନ୍ତି—   ହେଲେ କି କେବେହେଁ
 ମଣିର ମହାମୁଖ ହୁଏ ହାନି । ୨୭ ।

ସେ ଜନର ଅନ୍ୟ—   ପରତୋଷକାଶ୍ଵ
 ନିଜର ଦେହରେ ନ ଥାଏ ଗୁଣ,
 ପରଦୋଷ କଥା   କହୁ ସେହି ନୀଚ
 ସ୍ଵଜନଙ୍କ ତୋଷେ ହୁଏ ନିପୁଣ । ୨୮ ।

ସ୍ଵଦୋଷରେ ଅନ୍ଧ—   ହୁଏ ଅସଞ୍ଜନ
 ପରଦୋଷେ ହୁଏ ଡାକ୍ତନୟନ,
 ସ୍ଵଗୁଣ ସୁତରେ   ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ର ପ୍ରଗଳ୍ଭ
 ପରପ୍ରଶଂସାରେ ମୌନଧାରଣ । ୨୯ ।

ପ୍ରକଟିତ ଥିଲେ—   ମଧ୍ୟ ପରଦୋଷ
 ସଞ୍ଜନ ତାହା କରଇ ଗୋପନ,
 ନିଜର ପ୍ରଶଂସା   ପର ଅପବାଦ
 ପ୍ରକାଶ କେବେ ନ କରେ ସଞ୍ଜନ । ୩୦ ।

ଲୋକରେ କୀର୍ତ୍ତିତ—   ହେତୁ ମହାମନା
 ନିଜେ ନ ପ୍ରଶଂସେ ନିଜର ଗୁଣ,
 ତୁଚ୍ଛର ପ୍ରଶଂସା   ନ କରନ୍ତି କେହି
 ତେଣୁ ସେ ଗୁଣବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ନିପୁଣ । ୩୧ ।

ଅସୁଖାଦୀ କେବେ   ନ କରି ସଞ୍ଜନ
 ଅଶୀବସ ପୂର୍ବ ଛୋପବମନ,
 ଅନ୍ତରେ ଅସାର—   ଧରି ଅସଞ୍ଜନ
 ଧନି ସାର, ଭେଦ ପ୍ରାୟ ଚର୍ଚ୍ଚନ । ୩୨ ।

ସେ ଚେଦିରୂପିତ ନରକକୁଦକୁ

ସେ ପ୍ରକାରେ ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛା କରେ,

ଦୁଇ ଅସୁଭାର—

ସଦୃଶ ଭଞ୍ଜର

ନିଶ୍ଚୟ ପାଇବ ଭାବେ ମନରେ । ୩୩ ।

ଚେଦିମନ୍ତ୍ରପତି

ହରି ସହିତରେ

ସନ୍ଧି ଇଚ୍ଛେ ଯେବେ କିପାଇଁ ବଳ,—

ସାଜଅଳ୍ପ, ଏବେ

ଅନୁମଣେ ହରି

ପାଇବେ କି ଭୟ ନ ଜାଣେ ଖଳ । ୩୪ ।

ବିପତ୍ତି-ବୁଦ୍ଧି

ଚୈତ୍ୟ, ମହାହାକୁ

ଅନୁମ କରେ, ନିଜଦୋଷରେ,

ନାଶଯିବ, ଅଗ୍ନି

ନିଜେ ଶଲଭକୁ

ନ ପୋଡ଼ାଏ ଶଲଭ ପଡ଼ି ମରେ । ୩୫ ।

ଚୈତ୍ୟ ନିଜମୁଖେ

ଶତଅପରାଧ

ହସ୍ତକର କରି ନ ଥିଲା ପୁଣି,

ସମ୍ପ୍ରତି ଦୁଇର

ମୁଖେ ଶାଙ୍ଗିକର

ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୁରଣ କଲା ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି । ୩୬ ।

ଅନର୍ଗଳ-ମୁଖ

ତୁମ୍ଭେ ଏହା ପରେ

କହିବ ଯଦ୍ୟପି ଅସ୍ତିତ୍ବକଥା,

ସୁଖର ସହିତ

ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ-

ହେବ, ନ ଧରିବ ମନରେ ବ୍ୟଥା । ୩୭ ।

ନିଷ୍ଠାପ ସାତ୍ୟକି

ମୁଣ୍ଡରୁ ସକଳ

ଶୁଣିବାରୁ ବଚନ ଅର୍ଥକର,

ତ୍ୟକ୍ତଭୟ ହୋଇ

ଶହୁର ବଚନ

କହିଲା ପୁଣି ସେ ସନ୍ଦେଶହର । ୩୮ ।

ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ—

ପାମର, ପର-ର-

ଉପଦେଶ ନା ନିଜର ହିତ,—

ନ ବିଚାରେ, ପର

ଉପଦେଶେ ମଧ୍ୟ

ଏ ଅଭୁତ ସିନା ନ ଜାଣେ ହିତ । ୩୯ ।

ଅରୁପପାଣ୍ଡବ— ପୁରୁଷରେ ତବ
ଯୋଗ୍ୟତା ବଢ଼ିବ କାହିଁ ଲୋକରେ,
ମାର୍ଗଶୀର୍ଷମାସେ ପୁରୁଷସେବିତ
ଗୁଞ୍ଜି ଉତ୍ସୁକା କି ଧାରଣ କରେ । ୪୭ ।

ଚେଦି ନୃପତିର ଶତ ଅପରାଧ
କ୍ଷମିଛୁ ବୋଲି ଯା କର ବଢ଼ାଇ,
ଛୁକୁ ଶୀଘ୍ରରଣେ ଚୈଦ୍ୟ ଏକ କ୍ଷମା
ଶତକ୍ଷମାକୁ ସେ ଦିଏ ଉତ୍ତର । ୪୮ ।

ପିତାଦି କନ୍ୟାକୁ ଅର୍ପିଲେ ନୃପକୁ
ଏଣୁ ବନ୍ଧୁ ତବ ଚେଦି ରୂପକ,
ବନ୍ଧୁଜାୟା ହରି ଧର୍ମ ଅର୍ଥ ତେଜି
ସତ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ କାମପିତା ଶ୍ରୀପତି । ୪୯ ।

ବହୁରୂପଧାରୀ ପରଭୂତ ପକ୍ଷ-
କାନ୍ତି ପରି ତୁମ୍ଭେ ମଳିନତନ,
ଚଣ୍ଡ୍ୟାଂଶୁମାନ ପ୍ରାୟ ଚେଦିପତି
ସେ ତମନାଶୀ ହେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ୫୦ ।

ତୁମ୍ଭ ପରେ ଅତି— ଦୁଇ ନୃପତିକୁ
ସାନ୍ତନା କରିବା ଅଟଇ ବ୍ୟର୍ଥ,
ପ୍ରଳୟ ସୁଭିତ— ସମୁଦ୍ର, ଜଗତ-
ପ୍ରାବନେ ରୋଧବାକୁ କେ ସମର୍ଥ । ୫୧ ।

ଫଗୁମ ସକାଶେ ଯାଦବଗଣଙ୍କୁ
ଆହ୍ୱାନେ ନୃପାଦେଶେ ଅଛି ବସି,
ମହାବୀରମାନେ ଶୂରପରି ଛଲେ
ଅଧର୍ମ ନ କରନ୍ତି ଶତ୍ରୁ ନାଶି । ୫୨ ।

ଚେଦିମନ୍ଥାକ୍ତ ଦୁର୍ନିବାର ପୟଃ-
ପ୍ରବାହ ପରାୟ ଆସୁଛି ଧାରୀ,
ହେ ମାଧବ ! ତୁମ୍ଭେ ଭରୁ ପରି ନୋହି
ବେତସ କୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବ ଯାଇ । ୫୩ ।

ଶିଶୁପାଳନାମେ କେବଳ ଶଶୁଙ୍କ
ରକ୍ଷାକାରୀ ବୋଲି ନ ମଣି ମନେ,
ଶରଣ୍ୟ ଚେଦପ ଶରଣାଗତକୁ
ଯୁବା ହେଲେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷମ ରକ୍ଷଣେ । ୫୪ ।

ସ୍ଵାର୍ଥପର ଶତ୍ରୁ ମହାଅପ୍ରିୟରେ
ଅଶଙ୍କା କେବେ ନ କରେ ଧାରଣ,
ଭଦାର ଅଶୟ କୋପୀ ଚୈଦ୍ୟଠାରେ
ପ୍ରଣତି ହୁଏ କୃପାର କାରଣ । ୫୫ ।

ଆପ୍ରଜନବାକ୍ୟ ଅପ୍ରିୟ ହୃଦକୁ
ଶୁଣ ଯେବେ, ନାଶଯିବା ପୂର୍ବରେ—
ସନ୍ଧିକର, ଯଦି ପ୍ରିୟ ଅହତରେ
ସନ୍ତୋଷ ରାଜା ହୁଅ ଜଗତରେ । ୫୬ ।

ବହୁଶତ୍ରୁନାଶୀ ହେଲେହେଁ ସଂଗ୍ରାମେ
ଚୈଦ୍ୟଦ୍ଵାରା ତୁମ୍ଭେ ହେବ ବକ୍ତିତ,
ସର୍ବତମୋପହ ହେଲେହେଁ ଭୀଷ୍ମର
ରାହୁନାମ ତମେ ହୁଏ ଗ୍ରସିତ । ୫୭ ।

ଅଗରେ ପୁରକୁ ଜିଣି ବୃଷ୍ଟିଗଣେ
ନମସ୍କୃତ ହୋଇ ବରାଜମାନ,
ଅତ୍ୟୁଗ୍ର ଅନ୍ଧକ୍ୟ ନାଶି ଚେଦପତି
କହିବ ହରଲ୍ଲାର ସମାନ । ୫୮ ।

କୁଞ୍ଜରଞ୍ଜ ବନାଶୀ କ୍ରମାଜିତିଯଗା
ହରକ୍ଷିତ ଚେଦପ ନ କରେ ଭୟ,
କେ ଗଣେ ବୃଷ୍ଟିକୁଞ୍ଜ ସିଂହ ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦୀକ
ମେଘଗଣଙ୍କୁ କି ସେ କରେ ଭୟେ । ୫୯ ।

୧ । ବୃଷ୍ଟି ଗଣ—ସାଦବଗଣ, ବୃଷ୍ଟି—ଭକ୍ଷାପରେ, ଗଣ—ପ୍ରମଥଗଣ ।

୨ । ଅନ୍ଧକ—ସାଦବଗଣ, ଅନ୍ଧକାସୁର ।

୩ । ବୃଷ୍ମର—ବୃଷ୍ମର । ୪ । ଭର—ବୃଷ୍ମ, ପିଂଡ଼ ।

୫ । ବୃଷ୍ଟି—ସାଦବ, ମେଘ ।

ରଣେ ବେଦପର   ବଦନକୁ ଭୟେ
ନ ଦେଖଇ ଶତ୍ରୁ ଏ ନୋହେ ଚିହ୍ନ,
ପଳାୟନପର   ଶତ୍ରୁସୃଷ୍ଟ ଦେଖେ
ତତେ ମକ୍ଷିକାକୁ ଯଥା ଧବିତ । ୫୦ ।

ଶରଦକୁ ପାର   ଶକ୍ତିତଅସୁଧଃ
ଅଳ୍ପ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅବରକାନ୍ତି,
ପୟୋହୃତ ଯଦ   ସୁ ଅସାରଂ ଭୂତ
ନ ହୁଏ ଶତ୍ରୁ କରେ ତୁଲ୍ୟେ ଭ୍ରାନ୍ତି । ୫୧ ।

ରଣରେଣୁ ଦ୍ୱାରା   ମଳିନ ଚରଣ
ଶତ୍ରୁଅଙ୍ଗନାଙ୍କ ଅଶୁକ୍ତଳରେ—
ସାଳିତ, ନୃପତି—   ମୌଳି ମୁକୁଟରେ
ଅଂଶୁ ଚନ୍ଦନ କି ଲେପନ କରେ । ୫୨ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ କର୍କଶ   ଶତ୍ରୁଗଣଙ୍କୁ ଯେ
ସମର ସକାଶେ ଆହ୍ୱାନ କରେ,
ତା, ଧନୁ ସଙ୍ଗରେ   ଲଭନ୍ତି ଆନନ୍ଦି
ଶତ୍ରୁଗଣ ପରାଜୟେ ମନରେ । ୫୩ ।

ଚୈଦ୍ୟକୁ ବାନ୍ଧବେ   ଚନ୍ଦ୍ରମା ଭାବନ୍ତି
ଅରଗଣ ଚକ୍ରକର ଲେକନେ,
ହୃଦିଗଣ ପୁଷ୍ପ—   ମାଳା ବରୁରନ୍ତି
ଶତ୍ରୁଗଣ ସର୍ପ ଭାବନ୍ତି ମନେ । ୫୪ ।

ଅସୁଲଭ ସୟ   ଅତି ମାନୁଷରେ
ସ୍ଥିତି ପାର୍ବ ଇଚ୍ଛାକର ଯତନେ,
ସମ୍ପ୍ରତି ଜଗତେ   ଦେବଙ୍କ ସଦୃଶ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ମନେ । ୫୫ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭୁତ— ଶୌରୁଷ ଚୈଦ୍ୟର
 ବିରୋଧୀ କେହି ତ ନାହିଁ ଜଗତେ,
 ଅତ୍ୟକ୍ତ ନୀତିରେ ଅକ୍ଷୟ ନୃପତି
 ଶତ୍ରୁକୁ କ୍ଷୟ କରିବ ନିରତେ । ୬୬ ।

ଚଳିତ କବଳେ ମକରବ୍ୟୁହରେ
 ନିରୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ପ୍ରବେଶ ପଥ,
 ନିଜଭୁଜବଳେ ସଙ୍ଗର ସାଗର
 ତର ପୂର୍ଣ୍ଣକରେ ସ୍ବମନୋରଥ । ୬୭ ।

ଗର୍ବ ଦୁର୍ବିଜାତ ସେ ନୃପତି ନିଜ
 ଶିର ଚୈଦ୍ୟପଦେ ପୁର୍ଣ୍ଣ ନ କରେ,
 ଗତସ୍ବୟ ଚୈଦ୍ୟ ନିଜର ଚରଣ
 ତା ମସ୍ତକେ ନେଇ ସ୍ଥାପନକରେ । ୬୮ ।

ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା ତ୍ୟାଗ କରି ଚୈଦ୍ୟ
 ନିଜ ଭୁଜଦ୍ବୟ ଅସୁଧ କରି,
 ଶକ୍ତିଦନ୍ତୀ ସଙ୍ଗେ ଅହବେ ପ୍ରବୃତ୍ତ
 ହୁଏ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବିଧାନ କରି । ୬୯ ।

ଅବିରୁଦ୍ଧତାରେ ଗୁରୁ ଚକ୍ର ଶୋଭେ
 ଉଭୟଙ୍କ ଶିରୀଃ ଅନୁରାଗିଣୀ,
 ଏହିମାତ୍ର ଭେଦ ତୁମ୍ଭେ ତ ଉପେନ୍ଦ୍ର
 ସେ ଅଟେ ଅତୀନ୍ଦ୍ର ରାଜା ଜଣି । ୭୦ ।

୧ । କବଳ—ମସ୍ତକସ୍ଥାନ, ଜଳ । ୨ । ମକରବ୍ୟୁହରେ—ମକରନାମ
 ଦୈତ୍ୟବ୍ୟୁହରେ, ମକର—ମକର ବହୁପ୍ରକାର । ୩ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—ଗଗନପଟେ
 ମନୁଷ୍ୟ ପୁର । ୪ । ଚକ୍ର—ସ୍ବର୍ଗରେ, ବସ୍ତୁ । ୫ । ଶ୍ରୀ—ବମନା, ସମ୍ପଦ ।
 ୬ । ଉପେନ୍ଦ୍ର—ଉପେନ୍ଦ୍ର । ୭ । ଅତୀନ୍ଦ୍ର—ଉପେନ୍ଦ୍ରରେତା ।

ଭୂତମାନ, ୧ ଭୋଗୀ—୨ ଭୂଷିତ, ହିସ୍ତର-
ବଜୟୀଣ ଭବସ୍ୱେ ଅଟନ୍ତି ସମ,
ହର ଚନ୍ଦ୍ର ଶଶେ ଗୋଭିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ-
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତଧାରୀ ନୃପଭଞ୍ଜମ । ୭୧ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରାପକ୍ତ ଦୁଇ
ବଳେ ଅବନତ କରେ ନୃପତି,
ଅବନୀ ତଳରେ ପ୍ରଣତ ନୃପକ
ଅନନ୍ଦରେ କରଇ ଅଭ୍ୟାଳତ । ୭୨ ।

ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ଅବକାଶ ପାଇ
ମହାମୁଳ ମଧ୍ୟ କରେ ଖନନ,
ତାଦୃଶ ଚେଦିପ ମଣ୍ଡଳର ଭେଦ
ପାଇ ଦୁଇକରେ ଶହୁହନନ । ୭୩ ।

ଘନପଦ୍ମଭୂତ ଭକ୍ତ ନୃପକ୍ତ
ସବଳେ ଟାଣି ଅନୁଗାମୀ କରେ,
ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦୁମପର ନୃପ-
ଗଣକୁ ଦୁଇ ଭୟାଞ୍ଚ କରେ । ୭୪ ।

ଅଶଶ୍ରୁ ପ୍ରସର ପ୍ରାଚୁଟକାଳର
ସରତର ଜଳପ୍ରବାହ ପରି,
ମହାନ ଚେଦିପ ଛୁଟୁଗଣକୁ
ଖୋଲେ ରୋଷେ ତଟ ଦୁମର ପରି । ୭୫ ।

ପୃଥୁଳ ନିତମ୍ବ ଦେଶରେ ଲମ୍ବିତ
ମହା ମୂଲ୍ୟମଣି ରଗନାଦାମ,
ନିରୁଦ୍ଧ ଅଂଶୁକ ଅରି ନାଗୁଗଣ
ନ ମୁଞ୍ଚନ୍ତି କରିବାକୁ ବିଶ୍ରାମ । ୭୬ ।

୧ । ଭୂତ—ଭସ୍ମ, ସମ୍ପଦ । ୨ । ଭୋଗୀ—ସର୍ପ, ଭୋଗବିହାରୀ ।

୩ । ହିସ୍ତରବିହାରୀ—ହିସ୍ତବସ୍ତ୍ରବିହାରୀ, ହିସ୍ତବନ ବିବିଧା ।

୪ । ମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟରେ—ଶନୁ, ସୈନ୍ୟମଧ୍ୟରେ, ଅବକାଶ ମଧ୍ୟରେ ।

୫ । ଅବକାଶ—ଭସ୍ମ, ଛତ୍ର । ୬ । ଘନପଦ୍ମଭୂତ—ସ୍ଥାୟୀ, ପବନାଦି,
ପ୍ରଭବପଦ୍ମଗୋଷ୍ଠୀ ।

ନବମୁକ୍ତାଫଳଂ   ଭୂଷିତ ଭୁଜରେ
 ଗୁରୁ କଟକକୁ ଧାରଣକରେ,
 ପୃଥୁଗଣ୍ଡସ୍ଥଳେଂ   ନିୟୁତ ଚନ୍ଦ୍ରକାଂ
 ଅବଯୋଗ ଭାବ ବହନ କରେ । ୭୬ ।

ଯେଉଁ ଚେଦିପର   ଅର ନାରାଗଣ
 ବାସ କରୁଥିଲେ ସୁଖେ ସଦନେ,
 ଅଧୁନା ବିପଦେ   ମହାଧ୍ରୁ ମୂର୍ଦ୍ଧାରେ
 ବାସ କରୁଛନ୍ତି ଦୁର୍ଗମ ବନେ । ୭୭ ।

ଚୈଦ୍ୟ, ଦ୍ରୁମ ପର   କୁକୁର ଅନ୍ଧକ-
 ମାନଙ୍କୁ ଦାବାର୍ଗ୍ଗ ପର ଦହନ,-
 କବିବ ଅକ୍ଷୁଷ୍ଟ   ପୃଥୁବାକୁ ଯାହା
 ଏଥିରେ ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଧୃଅର ମନ । ୭୮ ।

ପ୍ରମିତ ଅକ୍ଷର   ହେଲେହେଁ ସକଳ-
 ବିଷୟରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ସର୍ବଜଗତ,
 ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶ   ହେଲେହେଁ କଠିନ
 ନବାଧୂତ କାହିଁ ହୁଏ ନିରତ । ୭୯ ।

ଯେଉଁ ପୃଥୁବାକୁ   ପୁରାଣପୁରୁଷ-
 ବରାହମୂର୍ତ୍ତିରେ କ୍ଷଣେ ଧାରଣ-
 କଲେ, ସେ ପୃଥ୍ୱୀକୁ   ଶତ୍ରୁ ଅକ୍ଷତରେ
 ଚେଦିଅ ଅଦ୍ୟାପି କରେ ଧାରଣ । ୮୦ ।

ସମୁଦ୍ର କଲ୍ଲୋଳ   ତୁଙ୍ଗତାକୁ ଭଜି
 ଜୀରରେ ପ୍ରବେଶି ହୁଏ ବିଦାର୍ଯ୍ୟ,
 ଗୁଣ ସମୁଦ୍ରର   ମହା ଉର୍ମିଚୟ
 ଧାରେ ପ୍ରବେଶି ନ ହୁଅଇ ଶୀର୍ଣ୍ଣ । ୮୧ ।

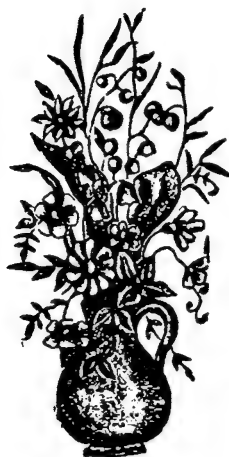
୧ । ନବମୁକ୍ତାଫଳ - ନୂତନ ମୋକ୍ତିକ, ନବମୁକ୍ତ - ନୂତନ ଚନ୍ଦ୍ର, ଅଫଳ - ବ୍ୟର୍ଥ
 ବିଷୟ ଯୋଗୁ । ୨ । ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ - ବଢ଼ୋଳ, ଗହଣିଳ ।

୩ । ଚକ୍ର - ପଞ୍ଚାବଳୀ; ଚକ୍ରମୁଖ । ୪ । ଅକ୍ଷୁଷ୍ଟ - ଅସମବର୍ଣ୍ଣ; ଶାକ୍ଷୁଷ୍ଣ ।

ଲୋକାଲୋକଗିରି   ଦ୍ଵୟରେ ଭ୍ରମର
 ଲୋକଆଗେ ନ ଦିଅନ୍ତି କରଣ,
 ବେଦି ମନ୍ତ୍ରପତି   ଲୋକାନ୍ତକୁ ମଧ୍ୟ
 ବଳେ କରୁଅଛି ଅତି କ୍ରମଣ । ୮୩ ।

ଅରୁନାଶ୍ଵରଣ   ଚନ୍ଦନାଲକ୍ତକ
 ଅଞ୍ଜନ ମେଶଳା ମୁକୁତାହାର,
 ସମ୍ପଦ କାଳରେ   ବରୁଣିତ ସର୍ବ
 ଆପଦେ ତେଜିଲେ କୋପେ ଯାହାର । ୮୪ ।

ଶ୍ରୀମାନ ବେଦପ   ସଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମରେ
 ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିନାଶି ବାହୁବଳରେ,
 ଶିଶୁପାଳ ନାମ   କରବ ଯଥାର୍ଥ
 କାହୁଁଥିବ ନାରୀଙ୍କ ଯାଳନରେ । ୮୫ ।

ସପ୍ତଦଶ ସର୍ଗ

ସେ ବାଗୀ ଦୁତର   ନିଷ୍ଠୁର କଥାରେ
 ସବୁ ହେଲା ବିସ୍ମୃତ,
 ମହାପ୍ରଳୟରେ   କଳ୍ପାନ୍ତ ମାରୁତେ
 ଅଣ୍ଟିକ ଯଥା ଯୁକ୍ତିତ । ୧ ।

ନୃପଗଣକର   ରୋଷଭୟା ସ୍ପେଦ-
 ବାର ହେଲା ପ୍ରକାଶିତ,
 କରାହତ ଭରୁ—   ଦେ ଜାତହେଲା
 ଦଶନେ ଓଷ୍ଠ ତବିତ । ୨ ।

କରତଳେ ଅଂସ-   କରି ଆସ୍ଥାନନ
 ଦଳିତ ଅଙ୍ଗଦେ ଗଦା,
 କୋପପାବକକୁ   ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗିତ କଲେ
 କାଟମାଡ଼ି ଦଶନଛଦ । ୩ ।

ଅବଜ୍ଞାରେ ବଳ   ଦଶନ ବିସ୍ତାରି
 ତହୁଁ କଲେ ଉଦ୍‌ହାସ,
 ପ୍ରାଣି ରୋଷେ ନୀଜ—   ଧବଳ ବସ୍ତୁକୁ
 ଅରୁଣିବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ । ୪ ।

ଭଲ୍ଲୁକ ନୃପତି   ଦୃତ ଅଭିମୁଖେ
 ଦ୍ରୁତ ହୋଇ ବିବର୍ଣ୍ଣିତ,
 ପାଶାଣ କଠିଣ   ଅଂସ ଘଟନରେ
 ସବୁ କଲା ବିକମ୍ପିତ । ୫ ।

ସୁଧାଜିତ ନୃପ   ନିଶ୍ବାସ ମାରୁଡ଼େ
    ବାଜଇ ନିଜ ବସନେ,
 ରୋଷଭଣ୍ଡା ଶାନ୍ତି   ନୋହି, ସ୍ନେହବିନ୍ଦୁ
    ଦିଶଇ ପୁଣି ବଦନେ । ୬ ।

ଶତ୍ରୁବଧୋଦାତ   ନିଷଧ ନୃପର
    ମହାକ୍ରୋଧ ଦେଖି କନେ,
 ଉଗ୍ର ବାରଭଦ୍ର   ଦକ୍ଷଯଜ୍ଞଧୂଂସୀ
    ବୋଲି ବିଚ୍ଛିନ୍ନଲେ ମନେ । ୭ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁପିତ   ସୁଧନ୍ୟା ନୃପର
    ମର୍ଦ୍ଦିତ କରଦ୍ବୟରେ,
 ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗଲୀୟକ—   ରୁଣ୍ଡରେଣୁ ଲଗି
    ବିଧୌତ ସ୍ନେହସ୍ରବରେ । ୮ ।

ଅଦ୍ଭୁତ ନୃପର   କର ବିକମ୍ପନେ
    ନଖ ଅଗ୍ନିଶିଖାପରି,
 ଜଗତ ଦହନେ   ଅନଳ ମଣ୍ଡଳ
    ଯାଏ କି ଦଗେ ସଞ୍ଚରି । ୯ ।

ନେତ୍ରଦଗ୍ଧକାମ   ପୂର୍ବ ପରିଚିତ
    ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ସମ ଶର,
 ଉଗ୍ରତେଜ ହେତୁ   ତୃତୀୟନେତ୍ରରେ
    ଦେଖି ନ ପାରିଲେ ହର । ୧୦ ।

କାମିନୀ ପୃଥୁଳ—   କୁରୁକ୍ର ଚନ୍ଦନ—
    ଲଗ୍ନ, ପୃଥୁଳପ କରେ,
 ପରୋଷରେ ଗର୍ଜି   ଭର ତନୁରୁହ
    ବାରଦର୍ପେ ସ୍ପର୍ଶକରେ । ୧୧ ।

ଉପର ପରୁଷ   ବାଣୀରେ ଗାନ୍ଧନା—
    ସୁତଙ୍କୁ ଲଘିତ ହିତ,

ଦେଖି ବିଗୁରନ୍ତି   ଜନେ ମହାବାଦ
କରେ କି ଶୈଳ ଅସ୍ଥିତି । ୧୨ ।

ସେ ପ୍ରସେନଜିତ   ମଦ କଳୁଷିତ
ନେହ କରି ବିଭୁର୍ଣ୍ଣନ,
କରେ ଭୂମି ତାଡ଼ି   କ୍ରୋଧେ ବସୁ କଳ
ଗୈରିକରଜବରଣ । ୧୩ ।

କୁକୁମ ଲେପିତ   ଗବେଷଣା ନୃପ
ଧକୁଦାଡ଼ିମବରଣ,
ସ୍ୱେଦବିନ୍ଦୁ ତହିଁ   ଈର୍ଷା ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ
ପ୍ରାୟ ଦଶଇ ଶୋଭନ । ୧୪ ।

ଶିଳାଏ ସସମ୍ପ୍ରମେ   ଚରଣ ତାତନେ
ମହାବିବର ମଧ୍ୟରେ,
ରବିକର ତହିଁ   ପ୍ରବେଶି ପାତାଳ
ଭରଗଭ୍ରାନ୍ତକୁ ଧରେ । ୧୫ ।

ଶାରଣ ନୃପତି   ମନ୍ତ୍ରକ କମାର
ଅଗ୍ନିକାନ୍ତି ମୁକୁଟରେ,
ଅଧୁନା ଯୁଦ୍ଧରୁ   ସକଳ ନୃପେ କି
ବୋଲି ନାରୀଜନା କରେ । ୧୬ ।

ବହୁରଥ ରାଜା   କହିବା ଭଞ୍ଜାରେ
ବିସ୍ତାର କଲ ବଦନ,
ଚଳିତ ରସନା   ଦିଶେ କୋଟରସ୍ଥ
ପ୍ରାୟ ଅହିର ଗମନ । ୧୭ ।

ଶତ୍ରୁର ବାକ୍ୟରେ   ସଭା ବିସ୍ମୟିତ
ହରିମତି ନ ଚଞ୍ଚଳ,
ବୃଷ୍ଟିଜଳେ ନଦୀ   ଚଞ୍ଚଳ ଦୃଢ଼
ସମୁଦ୍ର ରହେ ଅଟଳ । ୧୮ ।

ଶଳ ପରନିନ୍ଦା ନିଜର ପ୍ରଶଂସା
କରେ ଏହା ତା ପ୍ରକୃତ,
ଅବିସ୍ମୃତ ସ୍ମୃତେ ଚନ୍ଦ୍ରମାମୁଖ ନ
ଭବିଷ୍ୟ କଲେ ବିକୃତ । ୧୯ ।

ପ୍ରକୋପି ଯାଦବେ ଈଦୃଶ ଦୂତକୁ
ନିରାକୃତ କଲ ପରେ,
ଅନଳ ଶବଦେ ହରି ସୈନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ-
ପାଇଁ ବାହାରିଲେ ଖରେ । ୨୦ ।

ବୃଷ୍ଟି ନୃପଗଣ ଶତ୍ରୁ ଶତ୍ରୁ ଭଗ୍ନ-
ହେବ ବୋଲି ଦେହେ ବର୍ମ—
ପିନ୍ଧିଲେ, ଏ ଅଟେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳିର
ମଧ୍ୟ ମହାନାଟ ଧର୍ମ । ୨୧ ।

ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ମହାପତିଗଣ
କରି ସଂଗ୍ରାମ ଶ୍ରବଣ,
ଅନ୍ତରେ ଆନନ୍ଦ ବହୁଃ କଥୁକ ନ
କରି ପାରିଲେ ଧାରଣ । ୨୨ ।

ସୁସଜ୍ଜିତ ଗଜ ରଥ ଭୁରଙ୍ଗମ
ପଦାଭିଗଣ ସଦୃଶ—
ବାହାରିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନୃପଗଣ ଭଜେ
ତାଙ୍କନ୍ତୁ କରି ସଦୃଶ । ୨୩ ।

ଶତ୍ରୁ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ କଥା
ମଧୁପକୁଳ ଗୀତରେ,
ଦ୍ଵିପ ଅନାରତ ସଜଳ ଅସ୍ତମ୍ଭ
ଦାନ ଦିଏ କରୋଦରେ । ୨୪ ।

ମେଖଳାଶୋଭିତ ସିତଭରଦନ୍ତ
ସୁସ୍ଥ ମଧ୍ୟ ମନୋରମ,
ସମରେଷ୍ଟ ହୋଇ ପ୍ରିୟା ପରି ସୁନେ
ଲମ୍ବିଲ ଅସି ଉତ୍ତମ । ୨୫ ।

ସୁଭାବେ ସୁନ୍ଦର   ଯଦେ ଭୟଙ୍କର
 ସଦୈବତ ଅସୁଧରେ,
 ବରୁଷିତ ହେଲେ   ମୋଦେ ମୁରଜିତ
 ଗମନୋସ୍ତୁକ ସମରେ । ୨୬ ।

ହରି, ଅବୀରିତ   ଦୁର୍ଗମ ଗମନେ-
 ସମର୍ଥ ସୁଜୟ କର,
 ଅପୁର ଶୋଣିତେ   ସିନ୍ଧୁ ନେମି ରଥେ
 ଆରୋହଲେ ତତପର । ୨୭ ।

ଅଶ୍ରୁଜମଣ୍ଡଳ—   ଈଶ୍ବର କାନ୍ତିରେ
 ଦିଗ କରି କପିଶିତ,
 ପକ୍ଷବାତ ସ୍ବନେ   ସ୍ବର୍ଗ ଅସି ରଥ-
 କେତନରେ ହେଲେ ସ୍ଥିତ । ୨୮ ।

ନବାମୁଦ ପରି   ଜିଣି ଭେରିନାଦ
 ରପ୍ତ ହଂସ ହର୍ଷ ହରି,
 କଳାପିକୁଳକୁ   ମୋଦିତେ ସ୍ୟନ୍ଦନ
 ଚଳେ ଦ୍ରୁତଗତି କରି । ୨୯ ।

ଦିଗ ଅଛାଦନ   କରି ହରିବଳ
 ଚଳିଲେ କରି ଗର୍ଜନ,
 ସହାରକାଳର   କ୍ଷୁଭିତ ଅଶ୍ବିକ-
 ପ୍ରାୟ ଦିଶିଲେ ଭୀଷଣ । ୩୦ ।

ମାତଙ୍ଗ ବୃନ୍ଦଣେ   ଅନକ ପୁନିରେ
 ଭରଣ ହେଷାରବରେ,
 ଭୂଧର ଗହ୍ବର   ଗଗନମଣ୍ଡଳ
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୀଷଣ ନାଦରେ । ୩୧ ।

ମଧୁରିପୁଙ୍କର   ଦୁନ୍ଦୁଭି ନାଦରେ
 ଭୂଧରଦସା ପୁନିତ,
 ଗୁଡ଼ାରୁ କେଶରୀ   ନିର୍ଗମଣେ ଦଶ-
 ଦାସ ପ୍ରାୟ ବିଶୋକିତ । ୩୨ ।

ପ୍ରଭୁତ ସୈନ୍ୟର ଗମନରେ ମଧ୍ୟ
 ଶୂନ୍ୟ ନୁହେଁ ସୈନ୍ୟସ୍ଥାନ,
 ସମୁଦ୍ର ପୃଥ୍ବୀ— ପ୍ରାବନ କଲେ କି
 ରକ୍ତ ହୁଏ ଜଳସ୍ଥାନ । ୪୦ ।

ମଧୁରସ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗମନ କାଳରେ
 ଶତ୍ରୁସୈନ୍ୟ ଧୁଳି ଉଡେ,
 ଦଗା ଧୁମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖନ୍ତି ସକଳେ
 ଧୁଳିରେ କି ଛିନି ଦୃଢେ । ୪୧ ।

ସମର ଭଦ୍ରାତ ଶହୁଭେର ପୁନି
ଯଥା ମନ ଆକର୍ଷଣ,
ମନସ୍ଥିର ତଥା ନ କରେ ନିଜର
ସୈନ୍ୟ ଦୁନ୍ଦୁଭ ନିସ୍ତନ । ୪୭ ।

ହରି ବରଂଙ୍କର ଭେଦିଧ୍ବନି ଯଥା-
 ଯଥା ନିକଟକୁ ଆସେ,
 ତଥା ତଥା ରିପୁ— ଚମ୍ପୁ ବଧୂ ପର
 ହୃଦିତ ହୁଏ ଅନ୍ଧାସେ । ୪୩ ।

ସମୀର ଉଦ୍ଭିତ ପରାଗ ରୁଷିତ
 ଧୂଳାବଳି ନଭସ୍ତଳେ,
 ପ୍ରଳୟରେ ଜାତ କାଳିକା ଅକ୍ଷତ-
 ପ୍ରାୟ ଦୂରୁ ଦେଖାଗଲେ । ୪୪ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଭିମୁଖେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ କ୍ଷପାଶଫଳ,
ଅସୁର ଚମୁର ଭୟଙ୍କର ଭାବ
ଦେଖିଲେ ନୟନକଳ । ୪୫ ।

ସମ ବାସନରେ ସମାନ ଗମନ
ସୈନ୍ୟାବୁ ଯିତ ବ୍ୟାପିଲୁ,
ଗଗନସଜ୍ଜାର ନବ ଅନ୍ତୋଧର
ତାକୁ ଗୁରୁ ପ୍ରଦାନିଲୁ । ୪୭ ।

ପୁଷୀଣ ଉଦରେ   ତନି ଭୁବନକୁ
 ସେ ହର ଫସ୍ତାପି ଥିଲେ,
 ତାଙ୍କର ବିଶାଳ—   ନେତ୍ରେ ରପୁଷ୍ୟେନା
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ଦିଶିଲେ । ୪୭ ।

ନୃପଚମୁଣ୍ଡାଣୀ   ବଧୂଗଣ ପରି
 ଯୁଦ୍ଧରତ ଅରମ୍ଭରେ,
 ସ୍ତେଦ ପୁଲକିତ   ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତମନା
 ହୁଅନ୍ତି ଦୁଇ ରସରେ । ୪୮ ।

ଚୈଦ୍ୟସୈନ୍ୟ ରଥ—   ପୂଜା ବାତେ ଉଡ଼ି
 ଯଦୁକୁ ଆହ୍ୱାନ କରେ—
 ବୋଲି କି, ଯାଦବେ   ପାର୍ଶ୍ୱଲେ କ୍ରୋଧରେ
 ଶତ୍ରୁସୈନ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ । ୪୯ ।

ହର ସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟ   ଶତ୍ରୁର ବାହନୀ-
 ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ଯାଇ,
 ମନସ୍ଥିର ଘଣ୍ଟା   ବଳମ୍ବ ନ ସଢ଼େ
 ଶତ୍ରୁର ସଂଗ୍ରାମ ପାଇ । ୫୦ ।

ରଣାଙ୍ଗଣେ ନୃପ—   ହୃଦ ବଳମ୍ବିତ
 ହାର ମଣିର କରଣୀ,
 ବର୍ମରେଦି ଉଦ୍ଧୂର୍   ଉଠେ, ଦିଶେ ଶର-
 ଲଗ୍ନଫଳରବରଣ । ୫୧ ।

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପାଶବତ—   କନ୍ଧର ପୁଷର-
 ବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶେ ଭୂମିରଜ,
 ସୈନ୍ୟ ପଦାଘାତେ   ଉଡ଼ି ଗଣନରେ
 ଅତିକ୍ରମେ ମେଘବ୍ରଜ । ୫୨ ।

ପରସ୍ପର ଶ୍ଳିଷ୍ଟ   ଭୁରଙ୍ଗମ ଶୁର
 ଅହତରେ ଧୁଲିରାଶି,
 ଉଡ଼ି ଚମେ ନର   ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣରେ
 ଅଛାଦନ କଲା ଆସି । ୫୩ ।

ସରସିଜଜନା । ପୃଷ୍ଠିର ସର୍ଜନ
କାଳେ ତେଜ ସଦ୍‌ଗୁଣୀ;
ବହୁଳ ରଜର ଗୁଣ କି ଅଶ୍ରୟ
କଲେ ନିର୍ମାଣନାୟିଣୀ । ୫୪ ।

ଯୁକ୍ତେ ଶରସତ— ଜାତ ଶୋଣିତରେ
ସଙ୍କତାକୁ ଲଭମାନ,
ହେବ ବୋଲି, ଧୂଳି— ସୁଶିଳ ଗଗନେ
ଉଡ଼ାଇଲେ ନରସ୍ଥାନ । ୫୫ ।

କାହିଁ ନବ ଅନ୍ତ୍ର— ଶ୍ୟାମ, କାହିଁ ଦିଶେ
କାନ୍ତନ ପିଞ୍ଜରବର୍ଣ୍ଣ,
ଶରଦ ଶଶାଙ୍କ— ପର, ଧୂଳିସି
କାହିଁ ଦିଶଇ ବରଣ୍ଣ । ୫୬ ।

ସେନା ସମୁଦ୍ଭିତ ରଜ ଦିଗଦନ୍ତ-
ମାନଙ୍କ ମୁଣାଛାଦନେ,
କୌକିଳଅବଳି ପ୍ରାୟ ମଳୀମୟ
ଜଳଦ କଲ ଯତନେ । ୫୭ ।

ଏହି ସୁବାଗଣ ଅଳି କୃଷ୍ଣକେଶେ
ନ ମରନ୍ତୁ ରଣେ ବ୍ୟର୍ଥ,
ଏହା ଭାବ, ସୈନ୍ୟ— ଉଚ୍ଛ୍ୱରେଣୁ ପୁଲ୍ଲ-
କେଶେ କରେ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଥ । ୫୮ ।

ତେଜସ୍ୱୀ ଅନ୍ୟର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ହେଲେ
ତା' ଉରସ୍ଥତ ନିଦାନ,
କ୍ଷିତ ଅବସ୍ତବ ରେଣୁରାଶି ଯାର
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅଛାଦେ ଜାଣ । ୫୯ ।

ଦ୍ରୁତଗତ ରଥ— ଚକ୍ରସତ କ୍ଷିତ-
ଧୂଳିରେ ଅବରୁଣିତ,
କଲ୍ୟାଣେ ଜଗତ ଅବୃଜଳେ ମଗ୍ନ
ପ୍ରାୟ ହୁଏ ଉପମିତ । ୬୦ ।

ଦିନକର ମୁଖ— କାନ୍ତ ରଜସ୍ବଳାଃ
ମଳିନାମ୍ବରୀଶୋଭନା,
ଦିଗନ୍ତନାଗଣ ଲୋକନ ଅକ୍ଷମ
ପ୍ରାଣି ଅଗମ୍ୟଶାଳିନୀ । ୬୧ ।

ରଣେ ନୃପଙ୍କର ବଳ ଦେଖିବାକୁ
ଗଗନେ ହିଦିଗଗଣ—
ରହି, ଅନିମିତ୍ତ— ନେତ୍ରେ ଧୁଳି ପଡ଼ି—
ବାରୁ କଲେ ପଲ୍ଲବୁନ । ୬୨ ।

ହତ କ୍ଷଣପ୍ରଭା ସମୀର ଉଡ଼ିତ—
ରେଣୁ ଜଳ ଅକର୍ଷଣ—
କରିଦାରୁ, ମେଘ ପଙ୍କ ଧରି ଧୀରେ
କଲ ଗଗନେ ଗମନ । ୬୩ ।

ଗଗନସରରେ ସୁସ୍ନାତ ଖେଚରେ
ଅନ୍ୟ ନ ଲଭିଲେ ଯେଣୁ,
ଅଶ୍ବଖୁରେଡ଼ିତ ରେଣୁରେ ଦିଗୁଜେ
ସ୍ଥାନ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ତେଣୁ । ୬୪ ।

ଜେବ୍ରଜପାଦ— ଭରେ ଅବନମ୍ବ
ଭୂମି, ହେଲ ରସାତଳ,
ରେଣୁ ଅଛାଦିତ ନଭ, ହି ଜଗତ
ଏକ ହେଲ ଭୂମିତଳ । ୬୫ ।

ସୈନ୍ୟୋତ୍ପିତ ରଜେ ନିମ୍ନ ହେଲ ସମ
ମନ୍ଦାକ୍ତ ରୁଦ୍ରା ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ଲଜ୍ଜିତା ସ୍ବର୍ବଧୁ— ରତେ ଉପକାର
ଜିନି ନ ଦେଖିଲେ ଭୂର୍ଣ୍ଣ । ୬୬ ।

ମୁଖଛୁଦପଟ ପ୍ରାୟ ସାନ୍ତରକେ
ଦୃଷ୍ଟିପଥ ଅଛାଦିତ,
ରୁତ ମଧୁଗନ୍ଧ— ମଦେ, ଅନ୍ୟଦ୍ବୀପେ
ମାତଙ୍ଗେ ହେଲେ ଧାବିତ । ୬୭ ।

ସପ୍ତ ସ୍ରୋତେ ମଦ ବହୁବାହୁ ଅଧ-
 ରେଣୁ ହେଲା ପ୍ରଣମିତ,
 ଉପରସ୍ଥ ରେଣୁ— ବିତାନ ତଳରେ
 ଗଜେ ହେଲେ ବଲେକିତ । ୨୮ ।

ଭଲତ ପୁଅଲ ପବିତ ଶ୍ରୀଧାରୀ
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଭରଣେ ବିଦ୍ୟୁତ ଶୋଭା—
 ଧାରଣେ, କାଳୀୟ— କାୟ କୃଷ୍ଣ ଗଜେ
 ମଦେ ସିଞ୍ଚି ରେଣୁ ଦିଶିଲେ ଶୋଭା । ୨୯ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ସର୍ଗ

ନିଜର ଅଧାୟୁ ନ ଦେଖି ସୈନ୍ୟର
ଅମ୍ବୋଧ ଚଳିଲେ ଗମ୍ଭୀରସ୍ବନେ,
ପକ୍ଷଛେଦ ପୁରୁ ବନ୍ଧ୍ୟ ସହ୍ୟ ପର
ଦୃଶିଲେ କିବା ଏକତ୍ର ମିଳିନେ । ୧ ।

[illegible]

ରଥର ଗର୍ଜନେ   ବାରଣୀ ଚୁଞ୍ଚିଣେ
ତୁରଗମାନଙ୍କ ହେଷାବଦରେ,
ବ୍ୟୋମବ୍ୟାପି ସଦା   ଦୁଇଦି ପ୍ରଣାଦ
ଅସ୍ମତ୍ତ ସୈନ୍ୟର ମିଳନସ୍ଥରେ । ୩ ।

ରୋଷ ଶତ୍ରୁମୁଖେ   ସ୍ଥଳ ବାହୁଧୃଜ
ଚକ୍ର କରବାରୁ ଉଦ୍‌ଘୋଳନ,
ଭୁକ୍ତିହୀନ ହେଲା   ବୈଜୟନ୍ତୀ ସର୍ବ
ପଡ଼ି ପଦାଭ୍ୟନ୍ତେ ଖଣ୍ଡ କରିଣ । ୪ ।

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଶୈବ
 ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଗୌରୀ ଆବରଣ ଶୋଭିତ,
 ଅଙ୍ଗ ସ୍ନେହଲଗି   ବୁଦ୍ଧ ପରାସ୍ତ
 ଦର୍ପ କାନ୍ତି ହୁଏ କି ପ୍ରକାଶିତ । ୫ ।

ସାନ୍ତବର୍ମଧାରୀ ପୃଷ୍ଠଲଗ୍ନ ବଂଶ
 ଅଙ୍ଗ ଶୋଭାରେ ନିତାନ୍ତ ଶୋଭନ,
 କଳ୍ପାନ୍ତ ମାରୁତେ ଶିସ୍ର ଗଣ୍ଡଶୈଳ-
 ପ୍ରାୟ ଗଜେ କଲେ ଡାକ୍ରଗମନ । ୬ ।

ସଂଜେ ଅଶ୍ବଜ୍ଞ ଶିଥିଳିତ ବଳ୍ଲଭ
 ହେବାରୁ ଉଡ଼ିତ ଅଗ୍ରଗଣ୍ଡର,
 ଚଳିଲା ସ୍ୟନ୍ଦନ ସାରଥୀ ଚକ୍ରାରେ
 ଟାଣିଲେ ତୁରଗେ ହୋଇ ଅଗ୍ରୀର । ୭ ।

ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଧୁକାରୀ ପୃଥ୍ବୀ ବେଶ୍ବର
 ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ପାଇଁ ସ୍ଥିର ବ୍ୟାଧି,
 ଅତି ଉନ୍ନତରେ କେତନ ଦଣ୍ଡରେ
 ବୈଜୟନ୍ତୀ ହୁଏ ଉଡ଼ିଯୁମାନ । ୮ ।

ଧନୁଗଣ ଅତି— କର୍କଶ କାମୁକ
 ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଟଙ୍କାର କରି,
 ଆତ୍ମାଲଗ୍ନ ଉଚ୍ଚେ ଯୋଦ୍ଧାକୁ ନିରତେ
 ହୃଦରେ ଗୁରୁ ଅବଲେପ ଧରି । ୯ ।

ଉଚ୍ଚ ଦଣ୍ଡାନାଦ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ନିସ୍ବନ
 ଗ୍ରୀବାର ଶୃଙ୍ଗଳ ଶବ୍ଦ କରେ,
 ବୃନ୍ଦିତ ଗଜକ ଉପ୍ରାହ ସକାଶେ
 ହସ୍ତିପକ ତାଙ୍କେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ବରେ । ୧୦ ।

ଶସ୍ତ୍ରଜୀବଗଣ ନିଜ ଶିକ୍ଷା ଶକ୍ତି
 ଅସ୍ତ୍ର ଚତୁର୍ବିଧ ଦେଖାଇ କରି,
 ମୁକ୍ରାମୁକ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଡାକ୍ରବେଗେ
 ପ୍ରହାର କଲେ ଦୁଆୟୁଧ ଧରି । ୧୧ ।

କେଉଁ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୋଷରେ
 ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ କରି ଧାରଣ-
 କରି, ତେଜ ଶସ୍ତ୍ର ମଞ୍ଜୁର ପରି
 ବାହୁ ବାହୁରେ ଆରମ୍ଭିଲେ ରଣ । ୧୨ ।

ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ ଶୀଘ୍ରତା ଦେଖାଇ
ପଟ୍ଟକାନ ଅଶ୍ୱ ପରାୟ ଶର,
ଶହସ୍ୱେନା ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶି ସହସା
ସ୍ୱକ୍ରତାର୍ଯ୍ୟକରେ ଅନନ୍ଦ କର । ୧୩ ।

ଅଭିମାନୀ ଯୋଦ୍ଧା ମହା ଅହବରେ
ଶହର ଗ୍ରୀବା କରେ ଅନ୍ତମଣ,
ଅମାନୁଷ ମୁକ୍ତ କରି ମହାବୀର
ସୁଖେ କରେ ସ୍ୱର୍ଗପଥେ ଗମନ । ୧୪ ।

କେଉଁ ବୀରମାନେ ସୁଦ୍ଧ ଅଗଣରୁ
ଅସ୍ଥିର, ନଶ୍ୱର ପ୍ରାଣ ମୁକ୍ତରେ,
ଦ୍ୟାବା ପୃଥ୍ୱୀର ରକ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ ଯଶ
କାଶନ୍ତି ଶୀଘ୍ର ଅନନ୍ଦମନରେ । ୧୫ ।

ବାର୍ଯ୍ୟୋହାହ ଶୋଭା ସ୍ୱଗ୍ରାମ ଅଗ୍ରରେ
ମହା କର୍ମକର ହୋଇ ଲଳିତ,
ଅରକ୍ଷ ଅଜ୍ଞାତ ନାମ ଯେଶୁ ବନ୍ଧ-
ଦ୍ୱାରା କରେ ଶ୍ରୀନାମ ପ୍ରକାଶିତ । ୧୬ ।

କେ ବୀର ଦୋଷୀନ ହୋଇ ଅଭିମୁଖେ
ଶହୁ ଅଗମନ ନ ଜାଣେ ତଳେ,
ପ୍ରବେଶେ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲ ଅର-
ଅସି-ଭରଣ ବସନିଠକଲେ । ୧୭ ।

ମିଳିତ ହେଲେହେଁ ମହା ସୈନ୍ୟ ଦ୍ୱୟ
ଥୁଲ ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ଏହା ବିଶେଷ,
ପରାତ୍ମୁଣ ଶହୁ ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ଜ୍ଞାନରେ
ଅବଧ, ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଦୁଅର ଶେଷ । ୧୮ ।

ଉଦ୍ଧାତ ଅଭିଜ୍ଞ ନିଷାଦୀ ମଦର
ଉଦ୍ବେକ ସକାଶେ ଅଞ୍ଜନ ଦାନ—
କରବା ପୂର୍ବରୁ ସେନା କଲକଳେ
ଦନ୍ତ ମଦଦାନ ପ୍ରବହମାନ । ୨୬ ।

ଦୁରୁ ଅନ୍ୟଜେ— ମଦର ଆଗ୍ରାଣେ
କ୍ରୋଧେ ଯନ୍ତ୍ରାକୁ ପାତନ ମନରେ,
ଘୋର ରାବ କର ଶରୀର କମ୍ପାଇ
ବନ୍ଧୁ ଗଜକୁ ପ୍ରହରେ ଦନ୍ତରେ । ୨୭ ।

ପ୍ରତ୍ୟାସକ ହେଉଁ ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଗଜ
ନ ମାନି ଯନ୍ତ୍ରାର ଡାବୁ ବାରିଣୀ,
କ୍ରୋଧାହୀନ ହୋଇ ମଦାନ ମାତଙ୍ଗ
ଅନ୍ୟ ଗଜ ସଙ୍ଗେ ଆରମ୍ଭେ ରଣ । ୨୮ ।

ନିଷାଦୀ ଗଜର ନେତ୍ର ଆବରଣ
ବାସ ଯେତେବେଳେ ମୋଚନ କରେ,
ଅନ୍ୟ ଗଜାସେନା ତେତେବେଳେ ଶର-
ବର୍ଷ ବସୁନେତ୍ର ଭେଦନ କରେ । ୨୯ ।

ପ୍ରମତ୍ତ ନିଷାଦୀ ଅର ଗଜ ପ୍ରତି
ଧାର୍ଯ୍ୟବା ଗଜ ନେତ୍ରାବରଣ—
ଉନ୍ମୋଚନ କରେ ପୁଣି ଶକୁଳିଙ୍ଗ-
ବର୍ଷ ନେତ୍ରକୁ କରେ ଆବରଣ । ୩୦ ।

ଅନ୍ୟ ଗଜାସେନା ମନରେ ବରୁର
ଶତ୍ରୁଠାରୁ ଗଜକୁ ରକ୍ଷାକରେ,
ଅପଦ ଧନର ପର ନାଶକାଳେ
ଅଭାବ ଗଜର ରକ୍ଷଣ କରେ । ୩୧ ।

ମତଙ୍ଗଜଗଣ ଗନ୍ତବ୍ୟ ବାର
ଶୁଣି ପ୍ରସ୍ତରେ କର ଆଗ୍ରାଣୀ,
ଉଦ୍ବେଗ ହୋଇ ଦନ୍ତ ଧୁନି କର
ପରସ୍ପର ରଣେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତମାନ । ୩୨ ।

ସୁଲ ଦାଘିତର ପୁଦୁକ ପୁନର

ଅତୀକ୍ଷ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଦନ୍ତେ ଅହତ—

ହେବାରୁ, ମାତଙ୍ଗ— ଦନ୍ତ ଭଗ୍ନ ହେଲା

ଦଥପି ରଣ ନ ହେଲେ ବେତ । ୩୩ ।

ମତଙ୍ଗଜକର ଦନ୍ତ ସଂଘଟନେ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ସୁଲଙ୍ଗ ହେବାରୁ ଜାତ,

ମାଞ୍ଜିତ୍ୱର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ— ଦଣ୍ଡଗୁମର କି

ବୋଲି ବରୁଣରେ ସେ ସୈନ୍ୟଗ୍ରାତ । ୩୪ ।

ମସ୍ତର ଉପାତ— ବାତ ଆଶ୍ଳେଷଣେ

ଦନ୍ତ ମସ୍ତାରୁହ ମିଥ ଘର୍ଷଣ,

ସମୁଦ ସ୍ୱଗାନ୍ତ— ବନ୍ଧିରେ ଉଚ୍ଛିରେ

ଚେତେ କରନ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ର ଦହନ । ୩୫ ।

ଅମ୍ବୋଦ ଶ୍ୟାମଳ ସାମଜ୍ୟ ବୃନ୍ଦର

ଶୋଣିତାକ୍ର ଦନ୍ତ ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ,

ବଦ୍ଧମ କନ୍ଦରେଽ ବିଶୋଭିତ ଦୁଃ

କି ଅବା ମହା ଅମ୍ବୋନିଧି ଅର୍ଣ୍ଣ । ୩୬ ।

ସ୍ୱେଷ କରେ ମୁଦି ଶ୍ରୀବାର ଶୃଙ୍ଖଳ-

ନିସ୍ତନେ କେତନି କର କମ୍ପନ,

ଅନ୍ୟ ଜେଅଙ୍ଗ ମଗ୍ନ ଦନ୍ତସ୍ତମ୍ଭ

ଅତି ଦୁଃଖେ କରଇ ଉପାଟନ । ୩୭ ।

ସୁଲଦୃଢଦନ୍ତ ଶତ୍ରୁର କୁଞ୍ଜର

ପ୍ରାଣ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସଶକାଳେ ବେଦନା—

ପାତ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖେ ମେଘ ଲଗ୍ନ ଶୁଙ୍ଘ

ଉର୍ବିଧର ସଙ୍ଗେ କରେ ତୁଳନା । ୩୮ ।

ନିଜ ଜେ ରଣେ   ଭଙ୍ଗ ଦେବା ଦେଖି
ଯୋଜା ଦେହକୁ କରି ଅବର୍ତ୍ତନ,
ଲଜ୍ଜାରେ ସାଧୁକ   ବନ୍ଦେ, ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ
ଶରେ ସେଧୁ କ୍ଳେଶ ଦିଏ ତହିଁ । ୩୯ ।

ଫରମ୍ପା ବାରଣ   ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ
ସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ପଶି ଭ୍ରମର ତଥା,
ପୁରୁ ଅଦି ଦେବ   ଉଦରେ ବ୍ୟାତା
ସୃଷ୍ଟି ଶିକ୍ଷାରେ ଭ୍ରମିଥିଲେ ଯଥା । ୪୦ ।

ଭଙ୍ଗ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ୟାମ   ପ୍ରଭା ନାରୀରେ
ବିକ ନିରନ୍ତ୍ରଦେହ କରିବର,
ତଥାପି ନିର୍ଭୀକେ   ଆହବ ଇଚ୍ଛଇ
ଲୋମାଞ୍ଚପରି ଦିଶେ ଲାଗି ଶର । ୪୧ ।

ଚୁକ୍ତ ନାଗରାଜ   ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳୁ ମଦ-
ଧାରା ବହୁ ଦିଶେ ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ,
ଅଗ୍ରଲଗ୍ନଶର   କ୍ଷତ୍ରା ଉଦ୍ଭୂତରେ
ଶୋଣିତଧାରରେ କରେ ମିଳନ । ୪୨ ।

ଅତି ସାହସରେ   ଦନ୍ତଦନ୍ତଦ୍ୱୟ
ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାତଳ ହମଶ କରେ,
ଅନ୍ୟକ୍ଷଣେ ସୈନ୍ୟ   ସ୍ୱର୍ଗ ଅର୍ଦ୍ଧମାର୍ଗ-
ଅସେନ୍ଦ୍ରା ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ମନରେ । ୪୩ ।

ଶତ୍ରୁବାଦେ କରି—   କୁମ୍ଭ ବିଦାରଣେ
ଜୋସ୍ଥାବିମୁତ୍ତଲ୍ୟ ମୁକ୍ତା ସକଳ,
ବହିଃସ୍ଥୋର ପତେ   ବିଲେକନ୍ତି ଜନେ
ଗଗନ ତାରକପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ୪୪ ।

ଦୁର୍ବଳିଷ୍ଠ ଚକେ   ମଞ୍ଜୁ ହସ୍ତିରାଜ-
ହସ୍ତିଛନ୍ଦନ ହୋଇ ଲଞ୍ଜେ ତଳେ,
ସର୍ବେଷେ ମାତଙ୍ଗ   ଶୈଳ୍ୟାଙ୍କ ମାତରେ
ପିଣି ସକଳେ କରିବ ବଳେ । ୪୫ ।

ଜାଣୁ ଶରୀରାତେ   ଛିନଜଙ୍ଗ କରା
 ଭଲି ନ ପଡ଼ି ଅବାଟୁ ଖେ ତଳେ,
 ଦୀର୍ଘ ଦୃଢ଼ ଦନ୍ତ—   ଦ୍ରୁପଦ ଅବଲମ୍ବି
 ସାହସେ ସ୍ଥିତ ଦେଖନ୍ତି ସକଳେ । ୪୬ ।

କରଦନ୍ତଦ୍ରୁପଦ   ଶହୁର ଅଙ୍ଗରେ
 ନ ବାଜି ଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ କଲା,
 ଦନ୍ତ ଅନ୍ତରାଳେ   ସ୍ଥିତ ଭଟ ଶଙ୍ଖ-
 ବାଜି ଶୁଣି ଛିନ ଭଞ୍ଜି ସେ ଗଲା । ୪୭ ।

ଦୁଷ୍ଟ ଗଜ ଅଗ୍ରେ   ନିର୍ଭୀକ ବାରକୁ
 ଶୁଣି ଧରି ଉଦ୍ଧୃତ ସେପଣ କରେ,
 ବ୍ୟୋମବହାରଣୀ   ଅମରାଣେକୁ
 କି ଅବା ପୁରୁଷ ସମର୍ପଣ କରେ । ୪୮ ।

ଦୂରରୁ ଆଗତ   ପ୍ରାୟ ସତବସ-
 ଗଜର ବହର ରୁପରଧାର,
 ଅଗ୍ରତେ ଭଟକୁ   ବିଚ୍ଛେଦକିଲେ ମଧ୍ୟ
 ଗ୍ରହଣେଇଲା ନ ଦ୍ରୁପଦ ପୁନର୍ବାର । ୪୯ ।

କନ୍ଦ ବରୁଣିତ   ନନ୍ଦକନ୍ୟା ଅଙ୍ଗୁ
 ଚଣ୍ଡିକା ପ୍ରକାଶ ହେଉପରାୟ,
 ଜେବିଦାରତ   ବାରଅଙ୍ଗୁ ଜ୍ୟୋତି
 ଅମରେ ଦେଖନ୍ତି ବସୁନ୍ତପ୍ରାୟ । ୫୦ ।

ଦାରୁଣାହାଦନ୍ତୀ   ଯୋଧା ଏକପାଦ
 ନିଜ ପାଦେ ମାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଚରଣ—
 ଶୁଣି ଧରି ଉଦ୍ଧେ   ବଂଶତରୁ ପରି
 ଅନାୟାସେ କରେ ବପାଟନ । ୫୧ ।

ଅଗ୍ରେ ପ୍ରିୟ ଭୃତ୍ୟ   ମରଣ ବିଲେକ
 ସ୍ଵାମି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମ ନ ଦ୍ରୁପଦ ତଥା,
 ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧବର   ଅସମ୍ଭବ ମୃତ୍ୟୁ
 ଦେଖି ଅନୁତାପ ଦୁଃଖର ଯଥା । ୫୨ ।

ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ବାଣେ   ବୀର ଶିରଛୁଳ
ଅସିପାଣି ହୋଇ କରେ ନର୍ତ୍ତନ,
କବଳକୁ ଖତ୍ତୁ—   ପାଣି ଦେଖି ସୈନ୍ୟ
ଭୟେ ଫଳାନ୍ତି ହୋଇ ସସ୍ତ୍ରମନ । ୫୩ ।

ହସ୍ତତାଳବାଦ୍ୟେ   ଭୂସ୍ୟର ଆରବେ
କାହାଳ ନାସ୍ତନେ ସଙ୍ଗର ରସେ,
ନୟନ ରହିତ   କବଳ ନର୍ତ୍ତନ
କନ୍ୟା ଦେଖି ଅତି ଭକରେ ହସେ । ୫୪ ।

ନିଜସୈନ୍ୟଭଙ୍ଗ   ଦେଖି କେଉଁ ବୀର
ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଶତ୍ରୁ ସମ୍ମୁଖରେ,
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପାଣରେ   ଅଛାନ୍ତେ ତା ଦେଖି
ସାଧୁବାଦ ଦେଲେ ନଭେ ଅମରେ । ୫୫ ।

ବାଣେ ନିପାତିତ   ହେବାରୁ ଅସେନ୍ଧା
ଶୂନ୍ୟାସନ ବିଲେକି ସୈନ୍ୟଗଣ,
ଧରିବାକୁ ଚୋଧ   କରିବାରୁ, ଜାଣି
ରୋଷେ ରଣସେନେ ଭ୍ରମେ ବାରଣ । ୫୬ ।

ପୁନଃପୁନଃ ଯୋଧା   ଯୁଦ୍ଧେ ଭ୍ରମିବାରୁ
ଅସ୍ତ୍ରଗନ୍ଧେ ମଉହୋଇ ବାରଣ,
କୋପେ ଲୋକମର୍ଦ୍ଦି   ପାଶ କଳ୍ପମାଳା
ପାଦଲଗ୍ନରେ କଲ ଅକର୍ଷଣ । ୫୭ ।

ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରହାର   ପାଇଁ କେଉଁ ବୀର
ମୁଚ୍ଛିତେ ପଡ଼ିଛି ଧରଣୀତଳେ,
ନାକନାଶ ତାକୁ   ନେଇଅସି ଦେଖି
ଗଜସିଂହେ ୧ ଜୀବା, ଫେରେ ବିଫଳେ । ୫୮ ।

ଶତ୍ରୁଘ୍ନରେ ଛୁଳ୍ଲ— ଶ୍ରୀବା କାହା ଶିର
 ଶରେ ଉଠେଁ କରିବାରୁ ଗମନ,
 ବସୁଙ୍କର ରହୁ ବୋଲି ବସୁ କଲେ
 ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରଗୋଞ୍ଜ ଅମରାଗଣ । ୪୯ ।

କେ ଅମରା ରଣେ ମୃତଶୂର ଘେନି
 ରମଣେ ମେରୁ କୁଞ୍ଜକୁ ଗମନ—
 କରେ, ତା' ସୁପତ୍ନୀ ଅନଳରେ ପୋଡ଼ି
 ପାବତ ନ କରଇ ଅଗମନ । ୫୦ ।

କରିଣୀ-ଅରୁଡ଼ା କେଉଁ ସତ୍ତା, ରଣେ
 ସ୍ବାମିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ନିଜପ୍ରାଣ—
 ବରଜ, ଅଶଶ୍ଚ ଦେବହୃଦ୍ଧୁ ଲଭି
 ସ୍ବାମିସଙ୍ଗେ ସ୍ବର୍ଗେ କିରେ ପ୍ରୟାଣ । ୫୧ ।

ପ୍ରତ୍ୟହ ନବତା— ଧାରଣୀ ଅମରା—
 ଦ୍ଵାର ଅଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇ କେଉଁ ବାର,
 ସ୍ବର୍ଗେ ଯାଏ, ଦୁଇ— ଲେକେ କାଉଁରଖି
 ସମରେ ଅପିଧୁଲ ନିଜଶିର । ୫୨ ।

କେ ବାର ମୁଢ଼ିତ— ଅନ୍ତରାତ୍ମା, ରମ୍ୟ—
 ବରୁଧସଦାନେ ପ୍ରବେଶି, ଅସି,
 ଚେତନା ପାଇବା ମାତ୍ରେ ରଣେ ଭ୍ରମେ
 ରୋଷେ ପୁଣି ଅନେକ ଶତ୍ରୁ ନାଶି । ୫୩ ।
 କେ ବାରକୁ ଯୁଦ୍ଧେ ମୁଢ଼ିତ ବିଲେକ
 ଯୁଦ୍ଧୁଁ ନେଉଁ ତାହାର ମହଗଣି,
 ସଞ୍ଜା ଲଭ କରି ତାକୁ ଗାଳି ଦେଇ
 ଫେରି ସଂଗ୍ରାମରେ ଦିଏ ଜୀବନ । ୫୪ ।

କେ ଦୁଇ ବାରକ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଲ
 ଶତ୍ରୁ ଏକ ଶ୍ରେରେ ହେବାରୁ ଭଲ,
 ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲେହେଁ ମୃତ ହେଲେ ସଦ୍ୟ
 ଦୁହିଙ୍କ ଦମ୍ଭେ ହୋଇ ଦୁହେଁ ଚିନ । ୫୫ ।

ଅସ୍ତ୍ର ବିଦାରତ ମୁର୍ଚ୍ଛିତ ବାବକ
ବିନାଶଭୟୋଗିସୈନ୍ୟକୁ ଚାହିଁ,
କରନ୍ତି ବାରଣ ଅନ୍ୟ ବାରେ, ପ୍ରାଣ-
ଥାଉଁ ମର ଯଶେ କି ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ୬୭ ।

ଭଗ୍ନଦଣ୍ଡ ଶ୍ଵେତ— ଛନ୍ଦ ଚୁମି ପରେ
ଭଞ୍ଜନ ଭାବରେ ଅଛଇ ପତି,
ପ୍ରେତରାଜଙ୍କର ଅହାର ସକାଶେ
ରୌପ୍ୟଥାଳୀ ଦୃଷ୍ଟାଏ ଅଛୁ କି ଗତି । ୬୮ ।

ମୃତ ନୃପଗଣ ବନ୍ଧସ୍ଥ କୁକୁମ୍ଭେ
ସିନ୍ଧୁ ମୁକ୍ତାହାରେ ତଥା ଶୋଭନ୍ତି,
ପୁଣ୍ୟକାମ ହୋଇ ରକ୍ତମଦ୍ୟ ପିଇ
ମୃତ୍ୟୁକୁ ସଦର୍ପେ କିବା ହସନ୍ତି । ୬୯ ।

ଅସ୍ତ୍ରସଜ ରକ୍ତ ଶାଶିଭୂତ ହୋଇ
ଭୂମିତଳେ ପତିଅଛୁ ପ୍ରସରି,
ଦଶେ ଅନ୍ତକର ପୁରନାରୀ ବନ୍ଧୁ
ରଞ୍ଜନେ କୌପୁମୁଜଳର ପରି । ୭୦ ।

ଏକବିଂଶକାରେ ଶବିସ୍ତ୍ର ରକ୍ତରେ
ଭାଗିବେ ପଞ୍ଚହ୍ରଦ ବିନିର୍ମିତ—
ହୋଇଥିଲା, କ୍ଷଣ— ମାତ୍ରକେ ଏ ଯୁଦ୍ଧେ
ଅସଂଖ୍ୟ ରକ୍ତନଦୀ ପ୍ରବାହିତ । ୭୧ ।

ଅସ୍ତ୍ରଧାରସୈନ୍ୟ ରଥ ତଳଦେଶେ
ଲଢ଼ୁଆଁ ଭାବେ ଗଜଚରଣ—
ଛେଦନେ ରୁଧିର— ନଦୀରେ ଭାସିଲେ
କୂର୍ମର ଉପମା କରି ଧାରଣୀ । ୭୨ ।

କମଳ ସଦୃଶ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ବଦନ
 ଲବଙ୍ଗଶୃଙ୍ଗରୁ ଗୁମର ହଂସ—
 ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ଦିଶି ରୁପର ସରିତ
 ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ସଗ୍ରାମ ବଂଶ । ୭୭ ।

ଅମିଷଲୋଭରେ ଶବକ ଉପରେ
 ଆକାଶେ ଉଡ଼ନ୍ତି ଗୁପ୍ତାଦିଗଣ,
 ଦାରୁଣ ଅସ୍ତରେ କାୟୁ ଦେଇ ମୂର୍ତ୍ତି—
 ପ୍ରାଣ ଅନ୍ୟକାୟେ ପ୍ରବେଶେ ମନ । ୭୩ ।

ଦୁଇ ପକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଦେ ଶର ଆସି
ଅଜାବେ ସୈନ୍ୟ ରକ୍ତ ପାନକଲେ,
ପକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଦେ ସଜାବେ ପ୍ରବେଶି
ଅଜାବ ସୈନ୍ୟ ରକ୍ତ ପାନକଲେ । ୭୪ ।

ଶିବାଗଣ, ରଣେ— ମୃତ ତେଜସ୍ବିକା
ବାଦି ସଙ୍ଗେ ତେଜ କରି ଭସଣି,
ନ ପାରି ସମ୍ଭାଳି ଶିବ ଛଳେ ପ୍ରଣି
ତେଜଜାଳା କଲେ ଭଦ୍ରବନନ । ୭୫ ।

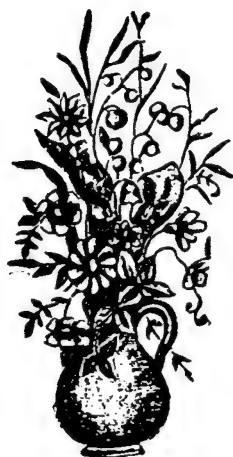
ନିରନ୍ତର ଛିଲକ ଦେହ ଅନ୍ତରାଳ
ବାଣ ଲଗିବାରୁ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଗାନ୍ଧ,
ଦୁର୍ଭକ୍ଷ ହେତୁରୁ ଦେହାନ୍ତରାଳ
ଶିବାଗଣ ଭସିଲେ ଅଭିମାନ । ୭୭ ।

ଶିବା ନ୍ନାନନ୍ଦାସ ସୁଧା ପ୍ରବୋଧକ
ଅଜାଣୁ ଶେଷର ଜାଗଣ ପାଇଁ,
ଛୁପି ଅଶ୍ରୁ ପାନ କରି ମୋଦେ
ପକ୍ଷୀର ଦୂର କରଇ ପାଇଁ । ୭୭ ।

କଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ଶିବା ମେଦର ଲେଉଟେ
ଅନକମୁଖ କଲେ ବିଦାରଣ,
ଦଶିଲ କାଳ କି ସୈନ୍ୟକୁ ଲେବା
ସକାଶେ ବ୍ୟାଦାନ କରେ ଅନନ । ୭୮ ।

ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଅବସ୍ଥାବେ କାଣ୍ଡ
ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ରଣ ଅଙ୍ଗଣ,
ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧସୃଷ୍ଟ ସୃଷ୍ଟି-
କର୍ମଶାଳା ପ୍ରାୟ ଦଶେ ଶୋଭନ । ୭୯ ।

ରାଜଅନାକିନାଗଣ ଉଦ୍ଧତ ଭାବ ଧାରଣ-
କରି ବେଗେ ଅବରତ ଆସି,
ଶ୍ରୀପତି ସୈନ୍ୟ-ବାର୍ତ୍ତା— ତରଙ୍ଗେ ଶତ୍ରୁ-ସରତ
ପ୍ରବେଶେ ପକାଇଥିଲେ ଗ୍ରାସି । ୮୦ ।

ଏକୋନବିଂଶ ସର୍ଗ

ତୁମ୍ଭେ ମୁଁ — ପରେ ସଂଗ୍ରାମ-
 ବନେ ନୃପପାଦପ —
 ସଂଘର୍ଷେ ଅଗ୍ନି — ଧୂଳି ଦିଅ ।
 ବାଣସୁତ-ଅସ୍ତ୍ରପ । ୧ ।

ହୋଧେ ଅଗତ • ବେଣୁଦାରିକି
 ବିଲେକି ବଳରାମ
 ମତଙ୍ଗଜକୁ କେଶରୀ ପ୍ରାୟ
 ଗର୍ଜି କଲେ ସଂଗ୍ରାମ । ୨ ।

ଜଜାଜିଜିତ ତତାହିତତ
 ଦ୍ଵିତୁଦାତତର, (ଏକାକ୍ଷର ପାଦ)
 ଭାସୁଭାସୁ ଭାସୁଭାସୁ
 ଶିରିରିଶିରର,
 ସଂଗ୍ରାମଜୟୀ ସେ ବଳଭଦ୍ର
 ଭାସୁଭାସୁ, ଗଜର —
 ପାଶେ ନକ୍ଷତ୍ର — ତେଜେ ସ୍ଵକାୟ-
 ରଥ କଲେ ତପୁର । ୩ ।

ଜଗତ ଭୟ — ଜନ୍ମର ହୋଧେ-
 କମ୍ପାଇ ମନ୍ଥାତଳ,
 ନିର୍ଦ୍ଦାତ ପ୍ରାୟ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷେ ଧାଏଁ
 ହଳିରଥ ବିମଳ । ୪ ।

ଭବତ ରିପୁ ପ୍ରଗଳ୍ଭ ଭାବେ
 ହଳିକୁ ବିନେ ଶର,
 କୋପରେ ହଳୀ ବେଶୁଧାରିକୁ
 ବିକ୍ରିଲେ ଡାଣ୍ଡଣର । ୫ ।

ବଳଙ୍କ ବାଣେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଯିବାକୁ
 ଗର୍ବୀ ବାଣନମନ,
 ସାରଥ ଶୀଘ୍ର ରଥକୁ ଘେନି
 ତେଜଲ ରଣାଙ୍ଗଣ । ୬ ।

ଶିନିଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ଶାଳୁର ସେନା
 ପ୍ରଭାବେ କରି ଜୟ,
 ପ୍ରଲ୍ଲାରୁମ୍ଭଣେ ଗଢ଼ିଲେ ଭଦେ
 ବାହିନୀ କଲେ ଭୟ । ୭ ।

ଭଲୁକ ନୃପ ତେଜ ପ୍ରକାଶି
 ଦୁମ ନୃପକୁ ବଳେ,
 ଆକର୍ଷେ କୋପେ ଭଲୁକଂ ଯଥା
 ଦୁମକୁଽ ପାର ଜଜେ । ୮ ।

ରୁକ୍ମ ନୃପତ ପୃଥୁରଜାର
 ଧନୁକୁ ଘୃଣା କଲା,
 ସେ ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ଲଢ଼ାରେ ପୃଥୁ
 ରଣୁ ଗମନ କଲା । ୯ ।

ଅନବରତ ତୈନ୍ୟର ସୈନ୍ୟ
 ରୋଷେ ହେଲେ ଧାବିତ,
 ଏକ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ନଦୀ, ସମୁଦ୍ର-
 ପର ପ୍ରତିରୋଧିତ । ୧୦ ।

ଅସୁସ୍ଥ ବର୍ମେ ପୁବର୍ଣ୍ଣ ଶର

ବାଜି ଦିଶଇ ଶୋଭା,

ଘନ ମୟେ କି ବିଜୁଳି କରେ

ଜନନିୟୁନଲେଭା । ୧୧ ।

ନିଶାଂଶୁପୁଷ୍ପେ

ଶିଳୀମୁଖକଂ

ଗର୍ଭାଗତେ ଶୋଭିତ,

ଧନୁ ଶାଖାରେ ଭ୍ରମତ ଡରୁ

ପ୍ରାୟ ମନ ଲୋଭିତ । ୧୨ ।

ରପ୍ତ ଅନ୍ତକ

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବାର

ଭାଷଣ ଯୁକ୍ତ ପାଇ,

ସୌଜନ୍ୟ ନମ୍ରେ

ବିଚିତ୍ର ଶର

ରପ୍ତ ପଳାଏ ଧାଇଁ । ୧୩ ।

ପୂର୍ବୁ ଶିଦ୍ଧପେ-

ଜୟ ଶଙ୍କାରେ

ବିସିଲେ ବହୁଶର,

ବାଣେ ଛେଦନ

କଲେ ସକଳ

ସେ କାଣ୍ଡି ବାରବର । ୧୪ ।

ଯେ ସୈନ୍ୟଗଣ

କପଟ ଭାବେ

ସାରତା ଲଭିଥିଲେ,

ଧନୁ ଅକର୍ଷି

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବାର

ଶରେ ଶର ଛେଦିଲେ । ୧୫ ।

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବାର

ଉତ୍ତମୌଜାରୀ

ବଳ କ୍ଷଣକେ ରୁଣ୍ଡି,

କଲେ, ଅମୁଖ୍ୟ,

ରଣେ, ନିଜର

ନାମ ମୁଖ୍ୟତା ରୁଣ୍ଡି । ୧୬ ।

କୁମାର ଯେଉଁ
କରିଛନ୍ତି ପ୍ରହାର,
ରଣରୂମିକ
ସେ ବଦୁଷେ ନ
ଅସନ୍ତି ପୁନର୍ବାର । ୧୬ ।

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବଳେ
ପୀଡ଼ା ଯାହାକୁ
ଅନାଦରେ ମୋଚନ—
କଲେ, ବିଲକ୍ଷ
ଶତ୍ରୁକୁ, କିନ୍ତୁ
ବଂରଣ ବିଲକ୍ଷ୍ୟ ନ । ୧୭ ।

ଅତି ପ୍ରଣେ,
କାଷ୍ଠି ସମର
ଦେଖି ଅମରଗଣ,
ବ୍ୟୋମେ ବିହରି
କରନ୍ତି ଉଦ୍ଦେ
ପ୍ରଶଂସା ଉଚ୍ଚାରିଣୀ । ୧୮ ।

ଦଗ ପୁଗଳ —
କରି କୁସୁମ
ଦେବେ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶିରେ —
ବର୍ଷଣ କଲେ,
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଯଶ
ଗଗନରେ ବିକାରେ । ୧୯ ।

କାଷ୍ଠିକ ରଣ
ସହି ନ ପାର
କେ ଅଗେ ନ ରହିଲା,
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଯଶ
ଜଳଦ ଭେଦ
ସ୍ବର୍ଗରେ ପ୍ରକାଶିଲା । ୨୦ ।

କୁସୁମକେତୁ
ତାସ୍ତ୍ର ମାର୍ଗଣେ
ସେ ଭୟଙ୍କର ରଣେ,
ଅପମସ୍ତକ
ହେଲେ ଅଗରେ
କେଶ ପ୍ରଚୁର ଜନେ । ୨୧ ।

ଚୈଦ୍ୟବାହନୀ
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଶରେ
ଭୟେ ହେଲେ କାତର,
ସୂର୍ଯ୍ୟେ ବାରେ
ଦୀର୍ଘ ସହିତେ
ଶେଷେ ପାଇଲେ ଦର । ୨୨ ।

ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ସମାଲିଙ୍ଗିତ
 ଝଷଧୁକକୁ ଗୃହି,
 କୋଷେ କୁପିତ ଚେଦଭୂପତି
 ନିକଟେ ହେଲା ଯାଇ । ୨୪ ।

ମାମା ଚେଦାପ କଳର ସମ
 ତୁରଙ୍ଗ ଘେନି ଖରେ,
 ଶହୁ ସମ୍ମୁଖେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲା
 ସେନା ଚତୁରଙ୍ଗରେ । ୨୫ ।

ଧନୁର ମୌର୍ବୀ ଅକର୍ଷଣରେ
 ହେଲା ଭାଷଣ ସ୍ଥନ,
 ଯୁଗାନ୍ତେ ଶୁଭୁ ଅଶ୍ଟ୍ରବ କେ
 କଲା ଅନୁକରଣ । ୨୬ ।

ଭସ୍ମାସ୍ତ୍ରା ଶହୁ— ତେ ଚେଦରେ
 କାୟୁନାଶ ସାୟୁକ,
 ହସ୍ତାମେ ରାଜୀ ବାହୁଶ୍ରେଷ୍ଠକ
 ହେଷାବାଦଦାୟକ । ୨୭ ।

ଚକ୍ର ଅସି— ବାଲିୟକୁଳ
 ଶ୍ୟାମଳ କୌତୁବର୍ମ,
 ଯମ ଭ୍ରାତାର ସାହାଯ୍ୟେ, ସ୍ତ୍ରୀ
 ସମୁଦା କରେ ବର୍ଣ୍ଣ । ୨୮ ।

କେଶରୀକାଦେ ମଞ୍ଜୁବାହୁନୀ
 ଅଦୁଷ୍ଟ ଗଜସଙ୍ଗେ,
 ଅବ୍ୟର୍ଥଭାବେ ଗମନ କଲେ
 ଭାଷଣ ରଖିଲେ । ୨୯ ।

ନୃପତିକର ଅଗ୍ରେ ଗମିଲେ
 ଧୂତ କୁମାରୀପାତ୍ର,
 ଅନୁଲୀଳିକ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ନିକଷ
 ସ୍ଥାନେ ମରବେ ମାର । ୩୦ ।

ଶୀତୋଷ୍ଣ ଦୋଷ   ଦ୍ଵାନ ସ୍ଵର୍ଗକୁ

ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକର,

କିଏ କୁପାଣି   ନ ଧରେ ସେଷେ

ମରଣକୁ ନ ଡର । ୩୧ ।

ସେନାସମୂହ   ଅହମିତ୍ତାରେ

ବାହୁଦଣ୍ଡରେ ରଣ—

କରି, ସେଷରେ   ଭତରେତରେ

ଲଭନ୍ତି ସୁମରଣ । ୩୨ ।

ଯୁଦ୍ଧସେନରେ   ଦର୍ପହାରକ

ଉସ୍ତାଦ୍ଵା ସେନାଗଣ,

ଗର୍ଜନ୍ତି ରାଜ   ଭର ସହୃଦେ

ମାତ ଉଠଇ ରଣ । ୩୩ ।

ଗର୍ଜନ୍ତି କରା—   ସୈନିକେ ମିଳି

ସଂଗ୍ରାମ ଭୂମିପରେ,

ଦର୍ପଦଳନ   ମାନ ଦୁକାର

ଭାଷାଶାକାର ଧରେ । ୩୪ ।

ମୁହଁରେ ଗ୍ରାହୀ   ସୁମଧ୍ୟ ଭାଗ

ଯୌବନ ଭବିତରେ,

ବଳେ ଅକୃଷ୍ଣ   ହୋଇ ସେ ଧନୁ

ଭଜେ ହିନ୍ଦନ କରେ । ୩୫ ।

ସହସ୍ର ଘଣ୍ଟା   ବାଜିଲା ଭଜେ

ପୁରାଣରେ କରେଣ୍ଡା,

କରେ ଶୀକର   ଘେନି ସେବନେ

ଶମିତା ହେଲା ରେଣୁ । ୩୬ ।

ନବ ସିନ୍ଦୂରେ   ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ

ଗମିଲେ ଦୁଧଗଣ,

ରଣସେନରେ   ବୌଦ୍ଧରସକୁ

ସେଷେ କଲେ ଧାରଣ । ୩୭ ।

ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରୁ ସଜ୍ଜାର ପାଇ
ଉତ୍ତାହେ ସେନାଗଣ,
ଯୁଦ୍ଧସେନାରେ ପ୍ରବେଶି ରୋଷେ
କଲେ ଭାଷଣ ରଣ । ୩୮ ।

ବାଣୀହୁ ପୁଣି ଦୁର୍ଗାର ବଳ
ସେ ରଣ ଅଟକାରେ,
ଶୋଭିଲ ଗୋଧା— ଅଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଭୁଜ—
ଶାଶା ଧନୁ ଶାଶୀରେ । ୩୯ ।

ଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଯୁଦ୍ଧେ ଚୈତ୍ୟର ସେନା
ପୃଷ୍ଠା ଅବଲମ୍ବି,
ନିର୍ଭୟେ ଶତ୍ରୁ— ସୈନ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ-
କଲେ, ସଜ୍ଜଳେ ଦମ୍ଭୀ । ୪୦ ।

ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ବିସମତତ୍ତ
ଗୋମୁହିକାଞ୍ଚଳରେ,
ମହାକାବ୍ୟର ଶ୍ଳୋକର ପର
ବୁଝ ରଚନା କରେ । ୪୧ ।

ଅତୁଳ ତେଜେ ଯାଦବସୈନ୍ୟ
ଚୈତ୍ୟସେନା ସମ୍ମୁଖେ,
ରଣ ଭବରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲେ
ହୁଙ୍କାର କରି ମୁଖେ । ୪୨ ।

ଜନସଙ୍କୁଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ
ରଥା ପରାୟ ଦଶି,
ଶତ୍ରୁର ସୈନ୍ୟ ବାଜପଥରେ
ସଶସ୍ତ୍ର ଗଲେ ମିଶି । ୪୩ ।

ଅଚଳାକାର ଅଭିବାରଣ
ଶତ୍ରୁସୈନ୍ୟେ ସଞ୍ଚରେ,
ଶତ୍ରୁବିନାଶ— କରିବା ରକ୍ତି
ପ୍ରତିଷ୍ଠେଧ ନ ଧରେ । ୪୪ ।

ବହିଃ କଲ୍ୟାଣୀ ପ୍ରାଣହାରକ
 ଶଲ୍ୟ ଅସୁଧ ଖରେ,
 ନାଗ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ଯାଇ
 ଅତି ଜୀବନରେ । ୪୫ ।

ଗର୍ଜନ କରି ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରବୃତ୍ତ-
 ହୋଇ ଅବସାଦରେ,
 ମାତଙ୍ଗାଗଣ ବର୍ଷଣ କଲେ
 ଦାନ ନିଜର କରେ । ୪୬ ।

ଅଗ୍ରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହୋଇ ସୈନିକେ
 କଲେ ଦ୍ରୁତଗମନ,
 ଗାନ୍ଧର୍ବଲୟ ପ୍ରକମ୍ପ ପରି
 ଶୋଭା କଲେ ଧାରଣ । ୪୭ ।

କେ ବୀର ଖଡ୍ଗେ ସେନାମଣ୍ଡଳ
 ରୋଷେ କରେ ଖଣ୍ଡନ,
 ମହାମଣ୍ଡଳେ ବ୍ୟାପିଲା ଯଶ
 ବୀର ଧରମଣ୍ଡଳ । ୪୮ ।

କେବୀର ଖଡ୍ଗେ ମରବୀରରୁ
 ପୃଥକ କଲା ନେଇ,
 ସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ନିଷ୍ଠୁରେ
 ନିଜ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଦେଇ । ୪୯ ।

କେ ବୀର ରୋଷେ ବିଳାସ କ୍ରମେ
 ଖଡ୍ଗେ ଉଦ୍ୟତ କରି,
 ଅପରିମିତ ସୈନ୍ୟ ବିନାଶେ
 ସୈନ୍ୟେ ପଳାନ୍ତି ଭର । ୫୦ ।

ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟା ସୈନ୍ୟ ବିନାଶେ .
 ନାଚେ ଏକ କବନ୍ଧ,
 ଏ ରଣେ ସଦା ସହସ୍ରାଧିକ
 ନାଗୁଛନ୍ତି କବନ୍ଧ । ୫୧ ।

ଶମ୍ଭୁ ଶ୍ରବଣେ ଅଳଙ୍କରଣେ
 ହୋଇଅଛୁ ଭୂଷିତଂ,
 ରାବଣ ପର ଅଳଙ୍କରଣେ
 ହୋଇଅଛୁ ଭୂଷିତ । ୫୨ ।

ଶତ୍ରୁର ଉତ୍ତ ଛେଦନେ ଅନ୍ୟ-
 ବାର ଭୂଧର କାୟ,
 ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତବିଗ୍ରହେ
 ଦିଶେ ଅନୁରୁ ପ୍ରାୟ । ୫୩ ।

ସାଗର ସମ ସେ ମହାହବ
 ଦକ୍ଷପଞ୍ଜର ପର,
 ଶିବକ କୋପ ସଦୃଶ ମାତେ
 ଭୟଙ୍କରତା ଧରି । ୫୪ ।

ଶତ୍ରୁର ଶତ୍ରେ ଭଙ୍ଗ କୃପାଣ
 ରୋଷେ ପଦାତଗଣ,
 ମାତଙ୍ଗ ପରି ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟକୁ
 ଦନ୍ତେ କଲେ ଛେଦନ । ୫୫ ।

ମହାୟୁଦ୍ଧରେ ମଉମାତଙ୍ଗ
 କଲେ ମଧ୍ୟ ଦଳନ,
 ତଥାପି କେନ୍ଦୁ ରଣସେନ୍ଦ୍ର
 ନ କଲେ ପଳାୟନ । ୫୬ ।

ପ୍ରଭୁସକ୍ରାର ପାଇ ଅରୁଣୀ-
 ହେବାକୁ ଛୋକରି,
 ଜୀବନ ଯିବା ଯାଏ ସୁବଳ୍ପ
 ସୈନ୍ୟ ପଳାନ୍ତି ଡରି । ୫୭ ।

୧ । ଅଳଙ୍କରଣ—ଅଳଙ୍କାର, ସଜ୍ଜାଭଣ ।

୨ । ଭୂଷିତ—ଅଳଙ୍କୃତ; ରୁ—ରୂପ—ନିର୍ମିତ—ସଜ୍ଜିତ ।

ଯଶର ପାଇଁ ରଣାର୍ଥୀ ହୋଇ
 ଅଶ୍ରୁ କଲେ ଶେଷ,
 ଅପସର ନିବାରଣରେ
 ମରଣେ ହେଲେ ଘୋଷ । ୪୮ ।

ଶାନ୍ତିକମାନେ ସୁଜାଣ୍ଡଗତି
 ସମଗ୍ର ଫଳ ପାଇଁ,
 ଶତ୍ରୁ ଉପରେ ନିଷେଧ କଲେ
 ଶରୀରେ ବଳ ଥାଇ । ୪୯ ।

ନୃପତିଗଣ ଅପଦେ ମଧ୍ୟ
 ନୀତିମାର୍ଗେ ଯୁଧ୍ବଲେ,
 ଦେବତାଗଣ ଗଗନେ ଥାଇ
 ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶିଲେ । ୫୦ ।

ଧନୁଗଣିକା— ପର, କାମୁକ—
 ପ୍ରାୟ, ସୁଧନୁଗଣ,
 ସଫଳାବଧୁ ଗୁଣେ ଓଟାଇ
 କରନ୍ତି ବିମୋଚନ । ୫୧ ।

ସଦ୍‌ବିରାମୀ— ଅଶ୍ରୁ, ସାୟୁକ
 ସେ ଭାଷଣ ଯୁଦ୍ଧରେ,
 ଶତ୍ରୁସେନାର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ
 କଲେ ପ୍ରବଳତରେ । ୫୨ ।

ଫଳକୁ ଅଗ୍ରେ ବିଧାନ କରି
 ସପ୍ତ ଅଶ୍ରୁରେ,
 ହୃଦ ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ମାର୍ଗଶଗଣ
 ଗଲେ ଲକ୍ଷ ଲଭରେ । ୫୩ ।

କେ ବୀର ଅଗ୍ରେ ସମରାଗତ
 ଶତ୍ରୁକୁ ବିଦେଶର,
 ଜପାକୁସୁମ ବର୍ଣ୍ଣେ ରୁଧିର
 ବହେ ପ୍ରବଳତର । ୫୪ ।

ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତେ ପ୍ରଦାପ୍ରସେନୀ
ମନ୍ଦଭସ୍ମାହ ନାଶି,
ରଣସେନରେ ପ୍ରବେଶି ଦମ୍ଭେ
ଯୁଦ୍ଧନ୍ତ୍ର ଶତ୍ରୁ ନାଶି । ୭୨ ।

ରଣରେ ଭୀମ— ଅସୁରଭାବ
ବୀର ଧାରଣ କରେ,
ଶତ୍ରୁରେ ହତ ହୋଇ ପୁରତ୍ନ
ଲଭି ସ୍ବର୍ଗେ ବିହରେ । ୭୩ ।

ପର ତୋମରେ ଯେ ବୀର ଅଙ୍ଗ
ବ୍ରଣିତାକୁ ଲଭିଲା,
ଶତ୍ରୁ, ଗୁପ୍ତରେ ରତହୋଇ ସେ
ଅମରତ୍ନ ଲଭିଲା । ୭୪ ।

ନିପାତ, ସୁତ୍ର ଧାଣିନି ଧରି
ସେ ସମର ଅଙ୍ଗଣ,
ସୁହୃଦସ୍ବାମୀ ପିତୃବ୍ୟ ଭ୍ରାତା
ମାତୁଳ ନିପାତନ । ୭୫ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାତ୍ର ସମ ରୁଧିରନଦୀ
ନୟନରୋଧୁ ରଜ,
ସେଚନ କରି— ବାହୁ ସୁବରେ
ଯୁଦ୍ଧକୁ ହେଲେ ସଜ । ୭୬ ।

ଭଲପୁଷ୍ପରଂ ଶଙ୍ଖଂ ସକ୍କୁଳ
ପନ୍ଥାରଥଚକ୍ର*ରଣେ,
ରକ୍ତବୀରିଜେଷ୍ଟ ଶୋଭିତ ନଦୀ
ବହେ କୁଳ ପ୍ଳାବନେ । ୭୭ ।

୧ । ରବପୁଷ୍ପରଂ—ଶଗ୍ରିଭଗୁଣାତ୍ର, ବେଢ଼ିତପତ୍ର । ୨ । ଶଙ୍ଖ—ଲବଣ—
ଅସ୍ତି, ବନ୍ଧୁ । ୩ । ପଥ—ଚାଟନ । ୪ । ରଥ—ସ-ଦଳ ।
* ୧ ପଥରଥ—ଫଣୀ । * । ରକ୍ତବାସନ—ରକ୍ତପତ୍ର, ରକ୍ତବାହନ ।

ପୁରୁଷକର ଅସୁକ୍ଷେପଣେ

ଭକ୍ଷଣ କରି ରୁଧିର ହୁଏ ଜାତ,
ରକ୍ଷ ପିଣାଚବ୍ରାତ । ୬୮ । ଅନନ୍ଦମନା

କ୍ଷତରୁଧିର ଶତହ୍ରଦାର-

ପ୍ରାୟ କରେ ସ୍ମରଣ,
ସମରଭୂମି ପରି ଦିଶେ ଭ୍ରାକ୍ଷଣ । ୬୯ । ପଦ୍ମୋଦଜାଳ

ସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁ ମୃତରେ

ଜନେ କରନ୍ତୁ ଶୋକ,
ବାରଣ ହୃଦେ ଘଣ୍ଟିକା ଶବ୍ଦ
ନ କରେ ଦେଖେ ଲୋକ । ୭୦ ।

ଦନ୍ତକ ଦନ୍ତ— ଗାନ୍ଧ ବଢ଼ିଲ-

ହୋଇ ମନ୍ଥାରେ ପଡ଼େ,
ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପୋଷଣେ ମୃତ୍ୟୁ
ଭଲୁ ଖଳ କି ଗଡ଼େ । ୭୧ ।

ଚୈଦ୍ୟ ସମୀପେ ଉଦ୍‌ଗ ଜନେ

ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଭରୁତ—
ହେଲେ, ଅପର ସୈନ୍ୟ ଚେଦପ-
ସରନ ପରୁରୁତ । ୭୨ ।

ବକ୍ଷର ମଣି ଛପୁହୁବତ

ଖଣାଭେ ପୀତବସନ,
ମେଘର ମଧ୍ୟେ କନ୍ଦର୍ପକୁ କି
କରେ ମନମୋହନ । ୭୩ ।

(ଦ୍ଵାଦଶ)

ନୀଳନିଳା ନିଳିନ ଲୀନ

ନୀଳନୀଳ ଲୋକାଳି, .
ଲୋକ ଲଳନା ଲଳନେ ଲୋକ
ଲୀଳାଲୋକଲୀ । ୭୪ ।

ଅପୂର୍ବ ଯୁଦ୍ଧେ ସମାଗମିତ
ହୋଇ ଜୟକାମନା—

କଲେ, ବସୁର କାନ୍ତି ବଲେକି
ଶତ୍ରୁକୁ ବୁଦ୍ଧି ବଶା । ୮୫ ।

ପଦବାହନ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ
ପଡ଼ିବିଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବାନ,

ପ୍ରାଣିରକ୍ଷକ ବିଶ୍ୱପାଳକ
ବିଭୁ, ମହୁମାବାନ । ୮୬ ।

ସେ ହରି ପାର ଗମନେ ଯୋଗି—
ଗଣ ଦୁଃଖି ବଶା,

ତାକୁ ଦେଖନ୍ତି ସକଳେ ଯୋଦ୍ଧା—
ପରି ସେ ଗଲେ ଜଣା । ୮୭ ।

ଅନନ୍ଦପୁଣ୍ୟ ଅସୀଶକାନ୍ତି
ସର୍ବଗୁଣେ ଭୂଷିତ,

ଅଶ୍ରୁବକନୀ ରମାକଦ୍ଦାର
ହୋଇଥିଲେ ସେ ଶ୍ରୀତ । ୮୮ ।

ହରିକି ଦୃଷ୍ଟେ ବିଦ୍ୱେଷ କର—
ମଧ୍ୟ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ—

ହେଲେ, ଅରୁଣ ଭେଷଜେ କିବା
ରୋଗ ନ ହୁଏ ମୁକ୍ତ । ୮୯ ।

ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧ— ଜୟୀ ଅରୁଣ
ସ୍ୱର୍ଗଲୋକେ ବିଦିତ,

ତାକୁ ଭୁତଲେ ସଗ୍ରାମେ କେବା
ରୋଧପାରେ କହିତ । ୯୦ ।

ରଣକର୍ମ୍ମରେ ସ୍ୱାମିଙ୍କ ଦ୍ୱାର
ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବାର,

ଧନୁ ଅରୋଗି ଯୁଦ୍ଧସେବରେ
ଭାସେ ନିମ୍ନ ର ଗିର । ୯୧ ।

ରୋଷେ କାମୁକେ   ଗୁରୁସାୟକ
 ବସାଇଲେ ଗୁଣରେ,
 ଶତ୍ରୁଙ୍କ ପକ୍ଷେ   ଅତି ନିଷ୍ଠୁର
 ହେଲା ଅକର୍ଷଣରେ । ୧୨ ।

ପଶ୍ଚାତ ସ୍ଥିତି   ନରକ ପରି
 ଯେ ଯେଉଁ ଗୁଣେ ଯୁକ୍ତ,
 ହରିଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ—   ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସି
 ସାୟକେ ହେଲେ ମୁକ୍ତ । ୧୩ ।

ଅନେକ ରୂପୀ   ଭକ୍ତବରଦ
 ପାପନାଶକ ହରି,
 ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟୁଷେ   ଶର ବିନ୍ଧିଲେ
 ସରୋଷେ ଶୋଧକରି । ୧୪ ।

ଦିଃସ୍ମୃତ୍ୟାପୀ   ସୁମର୍ମଭେଦୀ
 ଶାସ୍ତ୍ରସାୟକ ହରି,
 ଅରି ଭୟରେ   ପ୍ରହାର କଲେ
 ଅବହେଳ ନ କରି । ୧୫ ।

ଶରବର୍ଷଣେ   ମହାନ ନାଦ
 ସ୍ଫୁରେ ଧନୁକେତନ,
 ସୁନାଲକ୍ଷ୍ମି   ନୀରଦ ପରି
 ହରିଙ୍କ ଅପଘନ । ୧୬ ।

ଲଘୁ ସନ୍ଧାନ   ହରିଙ୍କ ଧନୁ
 ମଣ୍ଡଳୀକୃତ ଜନେ,
 ଦେଖିଲେ ଶତ୍ରୁ—   ବଳ ମଣ୍ଡଳ
 ସଙ୍ଗେ ଭଦ୍ରିଗ୍ନ ମନେ । ୧୭ ।

ଦିଲେକଦର୍ଶୀ   ମଧୁରଭାଷୀ
 ଅଳିନାଳକୁନ୍ତଳ,
 ପ୍ରଳୟକାଳେ   କୋଳ କେଳିରେ
 ଶୀଘ୍ର ଅଶ୍ଵିନଜଳ । ୧୮ ।

କହୁଁ ଅରୁଣେ ଚମିଁ ଶୟଳଙ୍କ
ଅସିଦାଶରେ ଶର—
ବନ୍ଧିଲେ, ଗୃପେ ସ୍ଥଳ ଲକ୍ଷଣୀ
ନାହିଁ କେବେ ତାଙ୍କର । ୯୯ ।

ବରଦ ହରି
ଗଣଙ୍କୁ ବନ୍ଧି ଶର,
ଔର୍ବର ଶସ୍ୟ
ଦେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର । ୧୦୦ ।

ହରି ଗୋରା   ଅନେକ ଶତ
ଜେଲି ଆଉ ଜୀବନ—
ନେଲା, ଶହୁର   ସମ୍ପାଦକଙ୍କୁ
ନ କରଇ ସନ୍ଧାନ । ୧୦୧ ।

ଅଜ ଅଜର   ଆବଦ୍ଧ ହୁଏ
     ଭାଗ୍ୟଶୀଳ ଗର୍ଭ,
ଆକି ଅନ୍ଧରେ   ଅନାର୍ତ୍ତରେ
     ପ୍ରଣୟେ କଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ । ୧୦୨ ।

ରଞ୍ଜିତ ଅର୍
ବିନାଶକାରୀ
ହରିକ ଗାୟକ,
ପା' ଧାତୁ ଅର୍ଥ,
ରକ୍ତ, ଜଗତ,
ପାନ, ରସଗପର । ୧୦୩ ।

କୂଳ ଅରଞ୍ଜ   ବିନାଶକାରୀ
            ଜଗତ ଏକସ୍ଥାନୀ,
କରେ କବିଙ୍କି   ଶର ପ୍ରହାର
            କରନ୍ତି ଅନ୍ୟମାନ । ୧୦୪ ।

ଭୂମିକ ଭର
 ଅବତାରଣ. ଶ୍ରୀହରି,
 ଅନେକ ଅରି
 କରନ୍ତି ଧନୁ ଧରି । ୧୦୫ ।

ଉଦ୍‌ଘାସ ପାଇଁ
 ଶିରେ ସଜ୍ଜାର

ଉଦାର ହରି ଶତ୍ରୁକୁ ଶରେ
କରନ୍ତି ବିଦାରଣ,
ବିଶ୍ୱକରତା ଶରେ ମୁକ୍ତ
ଲଭଇ ଯେ ମରଣ । ୧୦୬ ।

ଏକ ସାପୁକେ ହରି ଅରିଦୁ
କରନ୍ତି ବିଦାରଣ,
ଜନନୀନ୍ଦ୍ରରେ ରାମଙ୍କ କଥା
ଛକେ କରି ସୁରଣ । ୧୦୭ ।

ଦୁଷ୍ଟନାଶକ ରମାନାୟକ
ଶୌରଙ୍କ ଡାସ୍ତଶରେ,
ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଅରମ୍ଭକ
ଲେଟେ ଅବନି ପରେ । ୧୦୮ ।

ସେହି କାଳରେ ଅଭିଅଭିତା
ପୁଷ୍ପ ହେଲା ବିଦାତ,
ଯେ କାଳେ ହରି— ଶର ଅଭିର
ହୃଦୟରେ ଶୋଭଇ । ୧୦୯ ।

ସ୍ୱାମିଙ୍କ ନାମ— ଅକ୍ଷର, ମଳ
ନ ହେଉ ଭାବ ମନେ,
ହରି ମାର୍ଗଣେ ଅରକ୍ତେ ଅରି-
ଅସ୍ତ୍ର ନେଲେ ଯତନେ । ୧୧୦ ।

ଅଶ୍ରୁଗଣ ବାରବର୍ତ୍ତର
ପ୍ରାଣସର୍ବସ୍ୱ ନେଉ,
ସାକାଗାରିକେ ପରି ଗମିଲେ
ଅଦର୍ଶନତା ଦେଇ । ୧୧୧ ।

ଅରୁଦ ଭ୍ରମ— ଅସ୍ତ୍ରରାଜରେ
 ମହାସମର କରି,
 କଲେ ସମର— ଭୂମି ଧୁଳିକି
 ରୁଧିରେ ପକ ପରି । ୧୧୬ ।

ହରିମାର୍ଗଣେ ଗଗନେ ବ୍ୟାପି
 ଶତ୍ରୁ ବିନାଶ କଲେ,
 ଶୁଧ୍ର କଳାଦି— ବହୁଗେ ଶବ-
 ମାଂସ ଭସଣ କଲେ । ୧୧୭ ।

ସାଧୁଗଣଙ୍କ ଦୁଃଖଦାଶଳ-
 ଶାସକ ବନ୍ଧୁ ହରି,
 ଶତ୍ରୁବିନାଶ— କଲେ ଅମୋଘ-
 ଶତ୍ରୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି । ୧୧୮ ।

ମତ୍ତେଇ କୁମ୍ଭ— ସୁଲଭରଜା
 ଶତ୍ରୁ ରମଣୀକର,
 ଶତ୍ରୁ ବିନାଶେ ବହୁଲ ଅସ୍ତ୍ର-
 ନଦୀ ପ୍ରବଳତର । ୧୧୯ ।

ନିତ୍ୟ ପ୍ରମତ୍ତ— ବଳ ସନ୍ତୋଷୀ
 ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରସା ହରି,
 ସିଦ୍ଧ ବିକ୍ରମ ରମାନାୟକ
 ଶୋଭିଲେ ହରିଃ ପରି । ୧୨୦ ।

ଏକ ହରିକି ହିଧା ଚତୁର୍ଦ୍ଧା
 ଦ୍ୱିଧା କରି ଲୋକନ,
 ବିଦ୍ୱିଷେ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ମସ୍ତୁରେ ନିଜେ
 ସଦ୍ୟ ହେଲେ ନିଧନ । ୧୨୧ ।

ସର୍ବସମ୍ମାନ

ସର୍ବଧରଣୀ

ମହୋଦଧିର ପାଠ—

ଗାମୀ, ଶହାଁ

ବିନାଶକ୍ଷମ

ଅଟେ ମହିମା ଯାର । ୧୧୮ ।

ପାର୍ଶ୍ଵପାଠିକ

ସାମ୍ବକଗଣ

ଶହ ବିନାଶ କରି,

ଭୂମି ମଧ୍ୟରେ

ପ୍ରବେଶ ବଳେ

ପ୍ରଭୁ ଶାସନ ଧରି । ୧୧୯ ।

ଶ୍ରୀବତ୍ସେ ହୋଇ ଖୋଜିବ

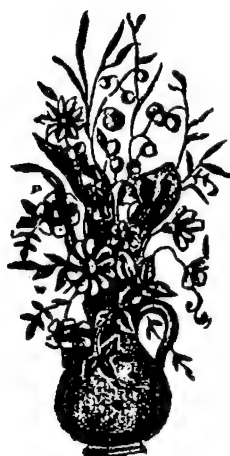
ଭାଷଣ ରଚନାକ୍ଷେତ୍ରରେ

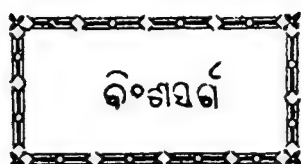
ଭୟଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ହଜାଦା କରି,

ଶତ୍ରୁଙ୍କ ବିନାଶ ଅର୍ଥେ

ଏକ ଶର ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା

ଗଗନକୁ ଅଛାଦିଲେ ହରି । ୧୨୦ ।

ସମରେ ମୁରାରି   ବିକ୍ରମ ନ ସହ
      ଭାମ ଭ୍ରମୁଗ ମୁଖରେ,
ଚେଦପ ଚୋଧରେ   ବିକସିତ ହୋଇ
      ହରିକି ଅହ୍ୱାନ କରେ । ୧ ।

ନିଶିତବନ୍ଧର   ପ୍ରହାର ବିଲେକି
      ମୃତ୍ୟୁକୁ ବୋହୁ ସ୍ଥଳରେ,
ସାରଥ ଚୈଦ୍ୟର   ନିୟତ ସ୍ୱରୂପ
      ହରିପାଶେ ରଥ କରେ । ୨ ।

ଅରୁଦକ ରଥ—   ନେମି ନିପୀତନ
      ଦାର୍ଣ୍ଣ ଶବ ଶୋଣିତରେ,
ଭୂମି ସିଞ୍ଚି ସୂତ   ରଥ ନେଇ କଳା
      ଚୈଦ୍ୟନୃପ ସମ୍ମୁଖରେ । ୩ ।

ସୁଦାର୍ଯ୍ୟ କେତନ   କକିଂଶୀ ନିକୃଶେ
      ହସ୍ତରଥ ଚଳେ ଶରେ,
ରପୁଷ୍ପ ପାଇଁ   ପ୍ରତଜ୍ଞା ମୁଖର
      ମୁକ୍ତ ଶିଖରାଗ ଧରେ । ୪ ।

ଅମୃଦ ଅରବ   ଅନୁକାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ-
      ଦ୍ୱାର ଦଗମୁଖ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ଅକସ୍ମିକ ମେଘ   ଭବି ନୀଳକଣ୍ଠେ
      ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ ଶୁଣିଲେ ଭୂର୍ଣ୍ଣ । ୫ ।

ବଦର୍ଭ ନୃପତି— ପୁଣି କୁଚଗନ୍ଧା-
କୁକୁମ ହରି ବସରେ,
ଦେଖି ଚେଦିହର କୋଧାଗ୍ନି ଦଗ୍ଧଣ
ପ୍ରହ୍ଳାଳିତ ହେଲା ଖରେ । ୬ ।

ଯୁଗାନ୍ତ ମାରୁତେ କାଳାଗ୍ନି ଶିଖାର
ପରି ମୌର୍ବୀର ସ୍ଫୁରଣେ,
ଅଗନି ଶବଦେ ଧନୁ ଅସ୍ଥାଳନ
କଲା ଚେଦିହର ରଣେ । ୭ ।

ବଳବାନ ଚୈଦ୍ୟ ସନ୍ଧାନ ନିପୁଣ
ଅକର୍ଷଣ ବକର୍ଷଣେ,
ସାନୁଗ ହରିକି ଅଛାଦିବା ପାଇଁ
ସବ୍ୟସ୍ତ୍ର ଶର ଫୋପାଣେ । ୮ ।

ଅବରୁ ସୁଞ୍ଜାସ୍ତ୍ର ଫଳ ଲୌହ ଯୋଗ
ପ୍ରସ ସମାଶ୍ରୟି ଶର,
ଗୁଣୀ ରୂପ ନତ— ହେବାରୁ ତାସଙ୍ଗେ
ସମ୍ବଳ କଲା ତପୁର । ୯ ।

ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଚେଦିପ ଦୁଷ୍ଟର କର୍ମରେ
ହରିବାରୁ ନିଯୋଜନ,
ଦୃଢ଼ ବୋଟି ବଳେ ଅକ୍ରନ୍ତ ହେବାରୁ
କର୍ମି ତେଜ୍ୟା କରେ ସ୍ଵନ । ୧୦ ।

ଚୈଦ୍ୟ ଶିବପର ଲୌହସୁକ୍ରଫଳ
ପକ୍ଷଧାସ୍ତ୍ର ଶରଗଣ,
କଥକ ମୁଖରୁ ଶେ ପରି କଲେ
ଧନୁରୁ ଡାକୁ ଗମନ । ୧୧ ।

ମହିଷ ଶୂଙ୍ଗର ପ୍ରାୟ ଚୁକ୍ତିବର୍ଣ୍ଣ
ଦୀର୍ଘ ବାହୁ ନାସା ପ୍ରାୟ,
ବିଦେକନ୍ତ ଜନେ କାଶ୍ମିର, କୁପିତ-
ଅନ୍ତକ ଭୂସୁଗ ପ୍ରାୟ । ୧୨ ।

ତହିଁତ ଭକ୍ତୁଳ ଜାତରୂପ ପୁଂଜୀ
 ଅପ୍ତୋମୁଖେ ଧ୍ବନି କରେ,
 ବେଗ ନିପତତ ଶରୌଘ, ଅମ୍ବୁଦ୍ର-
 ପର ଗଗନେ ସଞ୍ଚରେ । ୧୩ ।

ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପୁଂଜୀଶୋଭ— ଶିତ ଶର ବାଜି
 ମେଘରୁ ସକ୍ରିଲ ହରେ,
 ଶାସ୍ତ୍ର ଶରାଘାତ— ବେଦନାରେ କିବା
 କକୁଭ ରୋଦନ କରେ । ୧୪ ।

ତେଦପ ବାଣରେ ଧରଣୀ ଗଗନ
 ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଛୁଦନ କରେ,
 ନଭଃସଦଗଣ ଚଳି ନ ପାରନ୍ତି
 ହିତ ହେଲେ ଗଗନରେ । ୧୫ ।

ଚୈଦ୍ୟ ଶରଜାଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ନିରୋଧ
 ହର ସୈନ୍ୟେ ଅନକାର—
 ପକାଇଲ ଅଶି, ସାୟକ ବୃହରେ
 ରଖିଲ କି ସୈନ୍ୟବୀର । ୧୬ ।

ବାୟୁସଂଘାତକୁ ପିଞ୍ଜରେ ରଖିଲା
 ପରାୟ ଚେଦି ଭୂପତ,
 ହରକ ସୈନ୍ୟକୁ ଶର ପିଞ୍ଜରରେ
 ରୋଧିଲା ଯତନେ ଅତ । ୧୭ ।

ଚୈଦ୍ୟ ରୋଧ ପରେ ମହାଶୁର ହର
 ଅରର ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଶର,
 ବାଦର ପ୍ରମାଣେ ପ୍ରଳବାଘ ପର
 ବାଣରେ କଲେ ଅନ୍ତର । ୧୮ ।

କପୋତୀ କୁସ୍ତନ କରି ହରିକିର୍ଣ୍ଣ-
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ୟା ଅକର୍ଷଣ,
 କରନ୍ତି, ଶରଦେ କୌତୁହଳ ପର
 ଶାର୍ଙ୍ଗ ଧ୍ବନେ ଅନୁସ୍ରବଣ । ୧୯ ।

[illegible]

ଚଳେନେ ତଡ଼ିବ ପରି ଦିଶେ କାନ୍ତି
ଧ୍ବନି କରେ ଅନୁସରଣ,
ମେଘୁ ଅମ୍ବୁଧାରା ପରାୟ ସରବେ
ଚଳିଲେ ମାର୍ଗଶରଣ । ୨୧ ।

ଶଙ୍ଖର କଠିଣ   ଭଜନାଂସ ପୀଠ
ଏକଦିଗ ଦାର୍ଯ୍ୟ କରି,
ବାରେ ପ୍ରସାରିତ   ହରି ବାମବାହୁ
ଦଶିଲୁ ଚୁବୁଇ-ପରି । ୨୨ ।

ସୁଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ନିଶିତ ସାୟୁକେ
ଅରିଶରକୁ ଉତ୍ସାହି,
ଭେଦକ, ଅମାତ୍ୟ— ଗଣକୁ ଯାଦୁଣ
ନେତା କପଟ ବଚନ । ୨୩ ।

ଉତ୍କଳାଙ୍ଗ ଲେଖା ପ୍ରୟ ପ୍ରୟ ହରି-
 ଶରେ ଅଗ୍ରେ ବିଶିଷ୍ଟିତ,
 ଶତ୍ରୁଶରାବଳି ବିଫଳେ ଲଘୁତା-
 ପ୍ରାପ୍ତେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ଇ । ୨୪ ।

ରେଦିପତି ଶର   ମାଧବଙ୍କ ଶରେ
 ଅହତ ହୋଇ ସଜ୍ଜୁର,
 ଭୂମି ଅନ୍ତର୍ଗତେ   ପଡ଼େ ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ
 ହୁଏ ପରାୟ କାତର । ୨୫ ।

ପରସ୍ପର ଶର— ପଳ ସଂଘଟନେ
ଜାତ ଦୁଃଖ ଅନଳ,
ବଳାହଳସ୍ପର୍ଶି ଶେଷେ ଉପରେ
ଜଳର ହୋଇ ପ୍ରବଳ । ୨୭ ।

ଶତ୍ରୁ ଶିଳୀମୁଖ   ଜଳଦ ବହନ
 ଶରରେ ଶରଦ ପରି,
 ବକାଶ ବଦନ   ବାରିତ ଯାଦବ-
 ପୁକିଳା ଅଶାର ପରି । ୨୭ ।

ଭାସୁରମଣ୍ଡଳ   ଅଛାଦନ କର
 ହରି ଶରରେ ଗଗନ,—
 ଅଛାଦିଲେ, ଗୁପ୍ତ—   ମୁକ୍ତ ଏକଶର
 ପ୍ରାୟ ବଲେକଲେ ଜନ । ୨୮ ।

ବପସରୁ ଅସ   ସପସ ହେଲେହେଁ
 ନୁହଇ ସେ ହୃଦକର,
 ଶିଶୁପାଳ ବଳ   ଦହଇ ସର୍ବେଷେ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୁକ୍ତ-ତୋମର । ୨୯ ।

କାଞ୍ଚନବରଣ   ସନ୍ଦେହ ହରିକ-
 ଶରେ ଶତ୍ରୁ ଶରଗଣ,
 ବୈନଦେୟ ଭ୍ରାତୃ   ଭୃତଜାମ ପରି
 କଲେ ଭୁତଲେ ଗମନ । ୩୦ ।

ରୋଷେ ଶିଶୁଆଳ   ପରମର୍ଶ ଭେଦା
 ଶତେଷୁ ପ୍ରହାର କରେ,
 ଶତ ଅପରାଧ   ପରି ଶ୍ରୀହରିକି
 ତଳେହେଁ ବ୍ୟଥାନ କରେ । ୩୧ ।

ଯୋଗନିଦ୍ରାଧାସୀ-   ହରିକି ମାୟାରେ
 ଜିଣିବା ଭଲ ମନରେ,
 ଶତ ମାୟା ରଚି   ଚୈଦ୍ୟ ସ୍ଵାପନାସୁ
 କୃଷ୍ଣକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରେ । ୩୨ ।

ସଲିଳରେ ଅର୍ଦ୍ର   କୋଳ ଦେହ ନୀଳ
 ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ଗଗନେ,
 ସ୍ଵାପନାସୁ ତମେ   ହରି ସୈନ୍ୟ ନିଦ୍ରା-
 ଗଲେ ନେହାରୁ ମୀଳନେ । ୩୩ ।

ନ୍ୟାୟବାଦେ ମିଥ୍ୟା— ପ୍ରଳପନ ପର
 କୌସ୍ତୁଭେ ତମିର ନାଶ,
 ଦେଖି ରଘୁଚୈଦ୍ୟ ଡାବୁ ବସଧାଗ୍ର
 ମହାହୁ ମନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ । ୪୧ ।
 ମହାଫଣାଧାରୀ ବସ ଭୃତ୍ବୀରଣେ
 ଜହ୍ନାହୁସୁକୁ ଚଞ୍ଚଳ—
 କର ମହାସେଷେ ଫୁଲାର ଶବଦେ
 ଘୋଷିଲେ ଗଗନ, ତଳ । ୪୨ ।
 ବଡ଼ବାବନ୍ଧୁବେ ପୁଛ ଅନୁକାଶ
 ପୁରୀ କହୁ ପୁନଶ୍ଚ, ଶ୍ରୀ
 ଯଥା, ତଥା ଛଳେ ବିଜୟ ଉଚ୍ଛାରେ
 ସେଷ ଡାକିଲେ ଗଗନ । ୪୩ ।
 ମୁଖର ସନ୍ଧିରେ ବିଶାଳ, ଋମରେ
 ସୁଷ୍ମାରୁ ସୁଷ୍ମତର,
 ସର୍ପାକୃତ, ପ୍ରାୟ— ଭରତଙ୍କ କବ-
 ପ୍ରଣୀତାଙ୍କ ନାଟକର । ୪୪ ।
 ପଲଗ ସବିଷ— ଶ୍ଵସନ ଧୂମରେ
 ମାନ ହେବାରୁ କରଣୀ,
 ରଘୁଗ୍ରସ୍ତ ପରି ଦଶିଲେ ସ୍ଵପ୍ନର
 ତାମ୍ରପିଣ୍ଡର ବରଣ । ୪୫ ।
 ଶିଶିପିଚ୍ଛପୁକା ବଲେକି ଭୁଜଙ୍ଗେ
 ମୟୁର ବିରୁଦ୍ଧ ମନେ,
 ଫେରି ଯାଦବଙ୍କୁ ଯମପାଶ ପରି
 ବାନ୍ଧିଲେ ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନେ । ୪୬ ।
 ବାରିଧି କଲ୍ଲୋଳ— ମଣ୍ଡଳ ବଳାଧୀ
 ଫେନ ପରି ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ,
 ଭୁଜଙ୍ଗମ ମଧ୍ୟେ ବନ୍ଧୁ ଧୂଳାଂଶୁକ
 ନିର୍ଦ୍ଦୀକ ଶୋଭା ପାରଣ । ୪୭ ।

ଜନତା, ମସ୍ତକେ ମଣ୍ଡଳ ବନ୍ଧନ
 ବସଦେଶେ ଲହମାନ,
 ସର୍ପଦେହ, ଶୋଭେ ନୀଳ ଇନ୍ଦ୍ରାବର-
 ମାଳାଧାରଣୀ ସମାନ । ୪୮ ।

ଆଦାମସ୍ତକ ଭରଣ ବେଷ୍ଟିତ
 ମାନବେ ଦଶନ୍ତ ତଥା,
 ଅମୃତବନ୍ଧିର ବେଷ୍ଟିତ ପାଦପ
 ଦିଶେ ଭୂମି ପରେ ଯଥା । ୪୯ ।

ବହୁଳ ଅଞ୍ଜନ ବରଣ ଭୂଜଙ୍ଗ
 ଭୁରଙ୍ଗମର ଦେହରେ,
 କତସ୍ତତ ଲଗ୍ନେ ପଲ୍ଲାଶ ବନ୍ଧନ
 ରକ୍ତର ଶୋଭାକୁ ଧରେ । ୫୦ ।

ଗଜ ପ୍ରତିପାଦେ ଭୂଜଙ୍ଗମଗଣ
 ସଦୃଶେ ବେଷ୍ଟନ କରି,
 ଚଞ୍ଚଳ ଗଜକୁ ସୁ ନିଶ୍ଚଳ କଲେ
 ବନ୍ଧନ ଶୃଙ୍ଗଳ ପରି । ୫୧ ।

ନାଗପାଶବନ୍ଧ ବଲ୍ଲେକି ମାଧବ
 ଏକନେତ୍ର କୋଶରେ,
 ନିଜରଥ କେତୁ ଛିତ ସୁପର୍ଣ୍ଣକୁ
 ବଲ୍ଲେକିଲେ ସଦ୍‌ସରେ । ୫୨ ।

ପ୍ରତସ୍ତକାଞ୍ଚନ ପ୍ରଭାଧାରି ଖଗେ
 ଭଜେ କରି ଘୋରନାଦ,
 ଖଗେନ୍ଦ୍ରକଠାରୁ ଭବ୍‌ବଲେ ତେଜେ
 ଅଗ୍ନିରେ କରି ବିବାଦ । ୫୩ ।

ଗଗନ ଅର୍ଣ୍ଣବ ମଧ୍ୟରେ ଚଞ୍ଚଳ-
 ପକ୍ଷରେ ବିଶିଷ୍ଟମାନ,
 ସୁମେରୁ କୁଳଜ ଲଲାଧର ପରି
 ସୁପର୍ଣ୍ଣେ ବେଗେ ଅଦାନ । ୫୪ ।

ପକ୍ଷିଙ୍କ ମୟୂରେ : ପଶ୍ୟନ୍ତି ଦିଗ
 ତପନ ନିଜ କରଣେ,
 ଅସୁଦର୍ଶ ପରି ସ୍ବବିମ୍ବ ଦୁର୍ଗତ୍ୟ
 କଲେ ପିଣ୍ଡାଙ୍କ ବରଣେ । ୫୫ ।

ଅମୃତ ମଳ୍ଲନେ ମନ୍ଦର ଭୂଧରେ
 ବାସୁକି ପିତୃଜ ମଣି,
 ପ୍ରାୟ ବୈନତେୟ— ଦୁଃଖରେ ପଲଗେ
 ହେଲେ ସେ ଶୋଭାର ଖଣି । ୫୬ ।

ସୁଭିତାମ୍ବୁରାଣି ଭ୍ରମ ଧ୍ବନି କର
 ପାଦପୌଞ୍ଜ ଉପାଟନ,
 ସୁଗାନ୍ଧ ଶଙ୍କାକୁ ଜନ୍ମାବଲ ପସି-
 ରାଜ ପସକ ପବନ । ୫୭ ।

ଚଳପତଗେନ୍ଦ୍ର— ପଦ ବାତଭରେ
 ଉନ୍ମୁଳିତ ଶୈଳଗଣ—
 ମାର୍ଗ ଦେଲେ ଭୟେ ପଲଗେ ସ୍ବଧାମେ
 ପ୍ରବେଶିଲେ ତତକ୍ଷଣ । ୫୮ ।

ପତଗେନ୍ଦ୍ର ତେଜେ ଅସଂଖ୍ୟ ପଲଗେ
 ସୁକୃତ ଦୁଷ୍ଟତ ପରି,
 କ୍ଷୟଗଲେ, ଚୈଦ୍ୟ ଅଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର
 ଜପେ ରୋଷେ ଜଳି କର । ୫୯ ।

ଗର୍ଜନେ ହାସିତ ସକଳ ପ୍ରାଣିକି
 ଉଦ୍ଭତ ଅଛନ୍ଦାସର,
 ଭୁବନଦାହକ କାଳାଗ୍ନି ପରାୟ
 ଉଦ୍ଧୃତ ଉଠେ ତତପର । ୬୦ ।

ଚଳିତ ଉଦ୍ଭତ ଉଦ୍ଧୃତ କେତନ
 ଶାବେହି ଅଶ୍ବେ ଶୋଭିଲେ,
 ମାରୁତ ସାରଥ୍ୟ କନକ ସାମନ-
 ସୁନ୍ଦର ଅଗ୍ନି ଚଳିଲେ । ୬୧ ।

ଅମ୍ଭର କୋଟର— ଅନ୍ତରାଳେ ଅଗ୍ନି
 ଅହୁଁ ଅମ୍ଭଦ ପଦରେ,
 ବଧୁମିତ ହୋଇ କାଷ୍ଠାଶ୍ରୟ ପାଇ
 ବନ୍ଧୁ କି ଦହୁବେ ଖରେ । ୨୨ ।

ତାପେ ଶୁଷ୍କ ଅମ୍ଭୁ ଅମ୍ଭୁବାହ ଶୁଭ୍ର
 ଅଗ୍ନି ଲଗ୍ନେ ତାନ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ,
 ଅସାରତା ହେତୁ ପୟୋବାହ ପୁଣି
 ଧଇଲ ତା ମସୀବର୍ଣ୍ଣ । ୨୩ ।

ଅନଳ ଜ୍ୱଳରେ ଅଷ୍ଟାପଦ ପଦ
 ବୈଜୟନ୍ତୀ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ,
 ଅଧିକ ଦାସିଲ ନାଶକାଳେ ଯଥା
 କ୍ଷଣେ ହୁଏ ଧାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ୨୪ ।

ନିଖିଳ ଗଗନ ଶୂନ୍ୟକର ଗୁରୁ
 କରବାରୁ ତାନ୍ତ୍ରାନଳ,
 ମେଘକୁ ପୁରଣ କଲେ ହସି ହରି
 ଦେଖି ସୈନ୍ୟଙ୍କ ବିକଳ । ୨୫ ।

ଗୁରୁ ଅମ୍ଭୁନିଧି ଗର୍ଭରେ ଯାହାର
 ସନ୍ଧିରେ ଲୀନ ସରିତ,
 ସେ ହିଧାମହର କେଶପାଶୁମେଘ
 ବାହାର କଲେ ଭୁବିତ । ୨୬ ।

ଘୋରନାଦେ ଦଗ କର ଅସିକାର
 ଭ୍ରମରକୁ ଅଛାଦନ,
 ଶ୍ୟାମ କାଦମ୍ବିନୀ ପ୍ରବଳଭ୍ରବରେ
 ତାଙ୍କିଲ ନୀଳଗଗନ । ୨୭ ।

ନିକଟ ପାଷାଣେ ହେମରେଖା ପରି
 ଅଗରପ୍ରଭର ଛଟା,
 ଦୁନି ଅଭୟରେ ଗଗନାଛଦାସ-
 ପରି ଦିଶେ ମେଘଘଟା । ୨୮ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ମରିଗଲି   ଚରସ୍ଥାର କରି
 ସଦ୍ୟସ୍ଥାତ ଗଜଅଙ୍ଗ —
 ପ୍ରାୟ ମେଘ ଭଜେଇ   ପୁମକେତୁକର
 କେତନେ ହୁଅଇ ସଙ୍ଗ । ୨୯ ।

ଉଗ୍ରବିହାରୀ   ପ୍ରଣମନ ପାଇଁ
 ପ୍ରଳୟକାଳ ପ୍ଳାବନ —
 ପରାୟ ଦେଖାଇ   ବୃଷନାୟା ମେଘେ
 ବସିଲେ କରି ଗର୍ଜନ । ୩୦ ।

ପବନାନସଣା   ମଧୁର ବବାଦେ
 ପ୍ରଣୟ କୋପର ପରି,
 ଅଦ୍ୟେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ   ହୋଇ, ପ୍ରଣମିତ
 ହେଲେ ଶାନ୍ତରାଜ ଧରି । ୩୧ ।

ଶର ବର୍ଷଣରେ   ଅବସାଦ ପାଇ
 ଅଶ୍ରୁପାଣି ପଡ଼ିତର,
 ତଡ଼ିତ ଛଳରେ   ପ୍ରବଳ ମେଘରେ
 ପ୍ରବେଶ କଲେ ସତ୍ତ୍ୱର । ୩୨ ।

ଶମିତ ଅଗ୍ନିର   ତ୍ୟକ୍ତାଶ୍ରୟ ଅଛି
 ରଣାଙ୍ଗଣେ ଶୋଭାପାଏ,
 ରାଜ ବକ୍ରାଦାତେ   ଛଳ, ଗରୁଡ଼କ
 ରମ୍ୟ ଏକପକ୍ଷ ପ୍ରାୟେ । ୩୩ ।

ଘନାଘନ ଓଢ଼   ଅଗ୍ନି ପ୍ରଣମନ-
 କରି ଦିଗ୍ଗୁଣେ ଗମନ,
 କଲେ, ଯେ ମହାନ   ଉପକାର କରି
 ପ୍ରତିବନ୍ଧକେ ନମନ । ୩୪ ।

ଜ୍ୱଳନ ଜ୍ୱାଳାରେ   ଦଗ୍ଧ ନବାୟୁଦେ
 ପରିଷିକ୍ତ ହୋଇ ପରେ,
 ଗତାୟୁ ବ୍ରଣ   ତାପତ ପାୟିଲ
 ଗଗନ ଖଡ୍ଗ ଶ୍ରୀ ଧରେ । ୩୫ ।

ଏହୁପରି ତୈଦ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେଉଁ-
 ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ଶ୍ରେଷ୍ଠ,
 ନିମନ୍ତେଦି ହରି ଭବନ ପରାୟ
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନାଶିଲୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ୭୬ ।

ତୈଦ୍ୟ, ଶୁଭକର ବାଣରେ ହରିକି
 ଅଜୟ ହରି ମନରେ,
 ମମତେୟା ବନ୍ଧୁ ଅସ୍ତ୍ର ବାକ୍‌ବାଣୀ
 ପୀଡ଼ିତେ ପ୍ରହାର କରେ । ୭୭ ।

ଶୁଭ ରମଣୀ କଠିଣ— ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ଅଳଙ୍କାର-
 ସୁଖ ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚୂଆ କଲେ,
 କାଳାନଳ ପରି ଢେଳ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ମୁରଜିତ
 ତୈଦ୍ୟ ବସୁ ବିମସ୍ତକ କଲେ । ୭୮ ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୁଧ ରବେ ଅମ୍ବରେ ସ୍ଵର୍ଗ କଲେ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ
 ରକ୍ଷିତେ ସୁଧ ଅରମ୍ଭିଲେ,
 ତୈଦ୍ୟ ଦେହୁଁ ଗାତ୍ର ଢେଳ ବାହାର ହରି ଦେହରେ
 ପ୍ରବେଶିବା ନରେନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଲେ । ୭୯ ।

ମହାକାବ୍ୟ ଶିଶୁମାରବଧ ସମାପ୍ତ ।

ଶୁଭମ୍ ।

କବିବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣନ ।

—————

ଶ୍ରୀବର୍ମଳନୁପଂ — କର ସେନାପତି
 ପୁପ୍ତଭଦେବ ନାମରେ,
 ପୁତ୍ରତାପ୍ତକାର ସର୍ବଅଧିକାରୀ
 ଥିଲେ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମରେ । ୧ ।

ବୁଦ୍ଧବାକ୍ୟେ ପ୍ରାଞ୍ଜ — ଜନ ପରି କାଳେ
 ମିତଳ ଭଦର୍କ ଠ ପୁତ୍ରଥାଞ୍ଜ
 ବନା ଅନୁରୋଧେ ହୃଦେହାରେ ନୁପ
 କରନ୍ତି ସେ ବାଣୀ, ପଥ୍ୟ । ୨ ।

ପୁପ୍ତଭଦେବଙ୍କ ଦତ୍ତକ ନାମରେ
 ପୁତ୍ର କ୍ଷମୀ ଧର୍ମପର,
 ନ୍ୟାସୋକ୍ତ ଅଜାତ — ଶତ୍ରୁହରାଣି ପରି
 ଯା' ବାଣୀ ଗ୍ରହଣ ନର । ୩ ।

ଦତ୍ତକ ସ୍ବଗୁଣେ ସର୍ବାଶ୍ରୟ ବୋଲି
 ପାଇଲେ ଦ୍ବିତୀୟ ନାମ,
 ଜନାନନ୍ଦ ଦାନେ ଅଦ୍ବିତୀୟ, ତେଣୁ
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ମନସ୍କାମ । ୪ ।

ଦତ୍ତକ-ଅସୁକ ମାଘନାମ କବି
 କାବ୍ୟ ଶିଶୁପାଳବଧ ନାମରେ,
 ଶ୍ରୀ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟରେ ସର୍ଗାନ୍ତେ ଶ୍ରୀ ଶବ୍ଦେ
 ରଚିଲେ ହରିବ୍ରତ ଅନାମରେ । ୫ ।

-
- ୧ । ଶ୍ରୀବର୍ମଳ ନୁପଂ ବେତ୍ତେ ଶ୍ରୀବର୍ମଳାଦେବ ବଦନ୍ତ ।
 ୨ । ସବ୍ୟସାଚୀ — ଯେ ସର୍ବପୁତ୍ର ସବନ କ୍ଷମଦାୟକ ।
 ୩ । ମିତ — ଅନ୍ତଃକ୍ଷର । ୪ । ଚୟ — ପଦ୍ୟ । ୫ । ଉତ୍ତର — ଉତ୍ତର ।
 ୬ । ଅନାମପଦ — ପୁଣ୍ୟବିତ୍ । ୭ । ଦତ୍ତକ — ଦତ୍ତକ ।
 ୮ । ଅବାମରେ — ସରଳରେ ରଚିତବଳେ ।

**PRINTER-RADHANATH RATH,
THE SATYABADI PRESS,
CUTTACK.**

1928.
